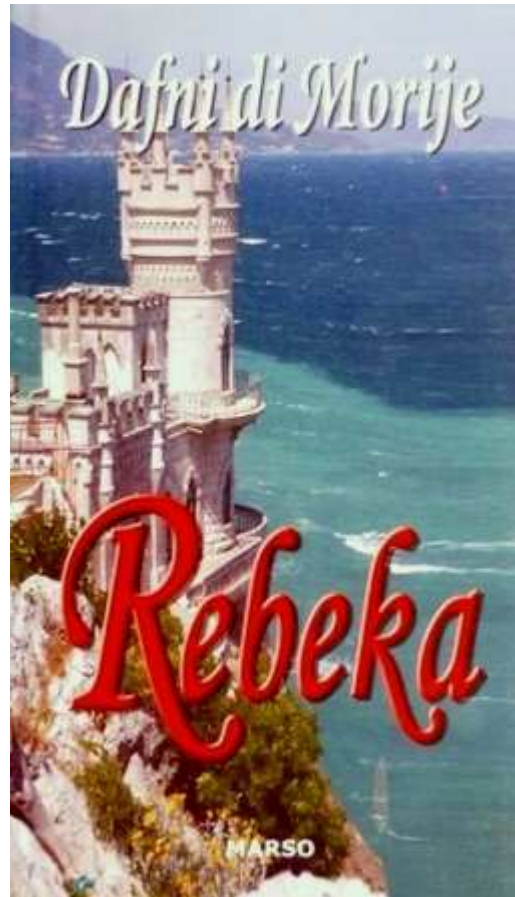

Dafne di Morije
REBEKA

1.

Noćas sam, u snu, opet bila u Menderleju. Kao da sam opet stajala ispred gvozdene kapije s rešetkama, koja vodi prema ulazu. Dugo sam tamo stajala. Nisam mogla da uđem, jer je kapija bila zaključana, pa su čak i lanac unakrsno vezali iza rešetaka. U snu sam pozvala vratara, ali on nije došao. A kada sam bolje pogledala unutra, kroz zardale rešetke, videla sam da je i mala šumareva kućica prazna.

Iz dimnjaka nije izlazio dim, a mali prozori s rešetkama gledali su me žalosno i napušteno. Zatim, kao što obično u snu biva, obuzela me iznenada neka natprirodna snaga i, kao neki duh, ipak sam prolebdela kroz zaključana vrata. Put je vijugao preda mnom kao nekada, ali, posle nekoliko koraka, videla sam da ipak nije bio onakav, kakav je nekada, davno, bio. Bio je uzan i zapušten, drugačiji nego što je bio u naše vreme. U početku nikako nisam razumela stvar, bila sam zbunjena i tek kada sam sagnula glavu da se provučem ispod jedne pognute grane, tek onda sam se osvestila šta se u stvari dogodilo. Priroda je opet došla do svoga prava i dugim, pretećim prstima, polako, kradom, neprimetno se uvukla na svoje staro mesto. Šume, koje su i onda, davno, uvek preteći, čuvalе stražu oko dvorca, najzad su pobedile i mračno se zgušnjavale iza vrta. Gola, bela stabla breza zbila su se jedno uz drugo, stvorila su svod nad mojom glavom, kao svod neke katedrale. Njihove grane isprepletale su se u nekom neobičnom zagrljaju. A isto tako i drugo drveće među brezama, koje nisam poznavala, zatim svećani hrastovi i unakažena stabla brestova.

Put je sada bio kao neka traka. Tanka traka nekadašnjeg puta. Njegove šljunkovite površine je nestalo, a gde je bio šljunak rasla je trava i mahovina. Grčevite, razgranate grane drveća izgledale su kao kandže nekog skeleta. Tu i tamo, u toj džungli, poznala sam poneki žbun, koji je u naše vreme bio skupocena, plemenita biljka, kao na primer zvončići, čijim su se plavim glavicama mnogi divili. Od tada ih čovečja ruka nije dodirnula, cvetove im niko nije pobrao, rasli su divlje, izmešali se s korovom, i sada su i oni bili onako crni i ružni kao nepoznati paraziti oko njih.

Vijugao se, vijugao taj put, kojim smo nekada toliko prolazili, vijugao se, čas na istok, čas na zapad, naš jadni stari put. Ponekad bi već poverovala da se gubi u čestaru, ali se zatim opet pojavljivao pod nekim iščupanim drvetom, ili s druge strane blatnjavog jarka, raskvašenog zimskim kišama.

Nikada ne bih poverovala da je taj put tako dug. Izgleda da su se kilometri umnožili kao i drveće i da staza vodi u lavirint, u srce divljine, a ne ka našoj kući. Iznenada sam pomislila na to. Preda mnom je stajao neprirodno narastao žbun i širio svoje grane u svim pravcima. Srce mi je lupalo dok sam gledala, a grlo mi stezao plač.

Dakle opet sam ovde u Menderleju, u našem Menderleju, i kuća je isto onako tajanstvena i nema, kao što je bila. Njen sivi toranj se beli na mesečini

mog sna, u prozoru se ogleda zeleni travnjak. Vreme nije nimalo naškodilo savršenim dimenzijama zidova, niti romantičnom položaju kuće. I danas ta kuća izgleda kao sjajni dragi kamen na otvorenom dlanu.

Bašta se spušta prema čistini, a čistina se pruža do mora i kad se okrenem, srebrno ogledalo blista se na mesečini; ni povetarac ne remeti glatku površinu ogledala. Ne, tu vodu iz sna nikakav vihor ne može da uzburka. Čistu svetlost tog bledeg neba ne može oblak da pomrači.

Opet sam se okrenula prema kući. I mada je kuća i danas izgledala kao da smo se tek juče iselili iz nje, bašta je podlegla zakonima džungle, isto kao i šuma. Rododendroni su izrasli do pedeset stopa u visinu i sjedinili se s raznim, kržljivim, bezimenim žbunjem, koje se zakačilo za njihovo korenje. Jedan jorgovan sparao se s brezom, a bršljan koji je oduvek bio u neprijateljstvu s lepotom i gracioznošću, još tešnje ih je protkao svojom lozom. A i inače bršljan je bio gospodar u toj izgubljenoj bašti. Njegove duge loze puze preko travnjaka i ubrzo će obaviti celu kuću. I još se neka biljka razgranala ovde, neki nezakoniti porod šume. Nekada su mu seme slučajno prosuli pod drvećem, zatim se tamo zaboravilo i sada s bršljanom zajedno raste u ružnom, ogromnom obliku reberbera po travi, gde se nekada širio miris šeboja.

Divlje naraslo grmlje ponegde je potpuno zatvaralo put, prelazilo nametljivo na drugu stranu staze i grubo i nevešto naslanjalo se na prozore kuće. Potpuno isprepletanih grana, stajalo je tamo, kao neka ravnodušna straža s razbarušenim glavama, a između trčkarali su zečevi.

Šetala sam dalje, kao mesečar, u vrtu snova.

Mesečina može da igra čudnu igru s maštom, čak i s maštom spavača. Dok sam tamo stajala, sa zadržanim dahom, mogla sam da se zakunem da kuća nije prazna, da baš tako živi i diše kao i onda, davno.

Kroz prozore je zračila svetlost, zavese je blago dizao večernji poveratac, a vrata biblioteke bila su napola otvorena, kao da smo ih mi ostavili otvorena. I moja maramica ležala je tamo na stočiću gde su se u širokoj, niskoj vazi njihale hrizanteme.

I po sobi se poznavalo da u njoj neko stanuje. Na jednom uglu pisaćeg stola velika gomila knjiga, koje treba da se vrate u biblioteku. Jedan stari požuteli primerak Tajmsa. Pepeljare s pikavcima, jastuci, na kojima se još ocrtava trag naših glava, nagorele cepanice u kaminu.

I Džasper, dragi Džasper s pametnim očima, ležao je na podu, dahtao i mahao repom, kada je čuo kako se približavaju koraci njegovog gazde.

Jedan oblak, koji do sada nisam primetila, prekri za trenutak mesec, kao tamna ruka kad prekrije neko svetlo lice. Fantazija se rasplinula. U prozorima se ugasilo svetlo. Kuća, tu preda mnom, opet je bila siva beživotna kamena masa, u njenim sumornim zidovima nije više šaputala prošlost.

Kuća: grobnica. Naš strah i patnje sahranjene su u njenim ruševinama. Nema vaskrsenja. Kad danju pomislim na Menderlej, misli mi više nisu gorke. Vidim ga onakvog kakav bi mogao da bude, kad ga se više ne bih plašila. Sećam

se letnjih ruža i cvrkutanja ptica u zoru, čaja pod divljim kestenovima i dalekog šuma mora.

Sećam se i jorgovana i Srećne Doline. Sve je to bila stvarnost. Ne može se izbrisati, poreći. To su uspomene koje više ne nanose bol. Sve mi je to u snu proletelo kroz glavu, dok je oblak pokrio mesec, a ja sam i u snu znala da samo sanjam.

A u stvari bila sam mnogo stotina milja od Menderleja, u tuđoj zemlji. Znala sam, da ću se uskoro probuditi u maloj, pustoj hotelskoj sobici, čija jednostavnost umiruje. Zatim, kada se probudih, uzdahnuh, ispružili se i okrenuh, i kad otvorih oči žmirkajući ugledah sunce i mirno, plavo, čisto nebo, tako različito od mesečine mojih snova.

Pred nama se pružao dan, dug i bez događaja, ali s nekim blagoslovenim mirom, o kome pre nismo smeli da sanjamo.

Nećemo da govorimo o Menderleju. Neću da pričam o svom snu. Jer Menderlej nije više naš. Menderlej više ne postoji.

2.

Nikada više ne možemo da se vratimo. Prošlost je još suviše blizu. Događaji, koje smo pokušali da zaboravimo, opet bi vaskrsli. Strah i zastrašujući nemir, koji su se iznenada pretvarali u slepi i bezrazložni užas, stišali su se, hvala bogu. Ali, kada bi se vratili, napali bi me opet kao neki živi, neprijatelj.

Maksim je čudnovato strpljiv i nikada se ne žali. Ni onda, kada se seća.

Čim ga pogledam, znam da mu misli opet lutaju po Menderleju. Tada odjednom izgleda tako izgubljen i zbunjen, svaki izraz nestane s njegovog dragog lica, kao da mu ga je neka nevidljiva ruka izbrisala. Maska prekrije njegove crte, ukočena i hladna, lepa ali beživotna maska. Tada puši jednu cigaretu za drugom, pikavce ne gasi, samo ih baci u pepeljaru i pusti da se dime. Brzo i živo govori o stvarima koje uopšte nisu važne. Skače s jedne teme na drugu kao da se boji da se na nekoj duže zadrži. Mislim da postoji jedna teorija o tome da čoveka bol čini boljim i jačim, i da je svakome potrebno vatreno krštenje bola da bi postao snažan čovekom.

Mi smo oboje patili. Oboje poznajemo strah i usamljenost, beznadežno očajanje. Da, verujem da svakome, pre ili kasnije, dođe čas iskušenja. Svako ima svog zlog duha, koji ga kinji i muči i stavlja na probu svu njegovu snagu. Mi smo savladali naše zle duhove. Ja se bar nadam da smo ih savladali.

Ne muči nas više zao duh. Prevazišli smo krizu. Nismo lako dobili slobodu i mir, skupo smo ih platili. Ali mislim da smo već dosta prepatili i rado bih dala đavolu svih pet svojih čula, kada bih po tu cenu mogla da osiguram svoj sadašnji mir i spokojstvo. Naravno i sada imam trenutke klonulosti. Ali imam i trenutke kada sat ne meri vreme, i oni teku neograničeno u večnost. U tim trenucima uhvatim mali varljivi osmeh večnosti.

Nema više tajni među nama. Zajedno smo, pripadamo jedno drugome. Jedno mislimo, jedno osećamo. Zidovi, koji su nas razdvajali, srušili su se. Radost, žalost, sve delimo. Ne bunimo se što je hotel dosadan i loš, što je jelo neukusno i što je svaki dan potpuno isti. Ne bismo ni voleli kada ne bi bilo tako. U otmenim hotelima Maksim bi morao da se sretne s mnogim poznanicima. Oboje volimo jednostavnost, a i ako se ponekad dosađujemo – dosada je savršeno sredstvo protiv straha. Dani su nam isti, a ja sam se navikla da čitam naglas.

Jedino vreme u koje Maksim pokazuje izvesno nestrpljenje je vreme kada stiže pošta. Jer, ako pošta ne donese ništa, to znači da opet treba da se čeka jedan dan na pisma iz Engleske. Pokušali smo i sa radiom, ali je bio suviše glasan. Više volimo mir. Za zabavu nam je dosta i po jedna partija kriketa, tome se već danima unapred radujemo.

Ponekad igramo bilijar i učestvujemo u drugim naivnim zabavama. Divimo se gimnastičkim takmičenjima đaka, trkama pasa. Nekada mi dođu do ruke stari

brojevi Filda i tada se vratim sa ovog ravnodušnog ostrva u stvarnost engleskog proleća. Čitam o šumovitim potocima, pevanju cvrčka, cveću u našim baštama. Vrane lete tamo-vamo među drvećem, kao nekada u Menderleju. Izgužvano, prljavo lišće odiše mirisom vlažne zemlje.

Jednom sam našla jedan članak o golubovima, i, dok sam ga čitala Maksimu, opet sam se našla kod kuće, leškareći pod drvećem dubokih menderlejskih šuma, dok su golubovi leteli nad mojom glavom. Čula sam njihovo nežno gukanje, koje je u vrelin letnjim popodnevim tako umirivalo moje živce. Tihi mir samo bi Džasper ponekad prekinuo, pronalazio bi me u šumi i trljao svoj vlažni nos o moju ruku. Golubovi nad mojom glavom udarali bi krilima, uzletali zatim na vrhove drveća i opet ih jedno vreme ne bih videla ni čula. Za njima se prikradao mir, i ja, ni sama ne znam zašto, postala bih uznemirena i odjednom primetila da lišće više ne crta tamne šare na suncem obasjanoj čistini, da je granje potamnelo, senke se izdužile i setila bih se da me gore u kući čeka svež džem od maline uz čaj. Ustala bih sa zemlje, stresla sa haljine suvo lišće, zviznula Džasperu i pošla prema kući. Stidela sam se što žurim i što samo kradom smem da pogledam nazad.

Kako je čudno da jedan članak koji govori o golubovima tako oživi prošlost, da i pri samom čitanju zadrhtim. Maksimovo lice postalo je tamnije, videla sam to i naglo prekinula čitanje. I dalje sam okretala listove, čitala rezultate golfa. Bili su realni i dosadni. O, kako sam u sebi blagosiljala igrače u flannelskom odelu, jer su se posle nekoliko trenutaka Maksimove crte opet ublažile, na licu mu se vratila boja i stavljao je ljutite primedbe na igru Surejaca.

Taj slučaj bio mi je pouka. Ne sme se oživljavati prošlost. Kada čitam engleske novine, čitam samo politiku, sport, ali ništa što bi podsećalo na Menderlej. Boje i miris, i zvuk i kiša, šum vode, čak i jesenja magla, i miris morske obale posle plime, sve to nemilosrdno podseća na Menderlej.

Ima ljudi čija je strast da zaviruju u red vožnje. Beskrajna putovanja izmišljaju na mapi i traže nemoguće veze. Moja strast je manje zamorna, mada isto tako čudna. Ja sam neizlečivo zaljubljena u engleske predele. Znam ime svake engleske farme. Da. I ime vlasnika. Znam koliko je fazana ubijeno u Engleskoj, koliko jarebica, koliko je srna ulovljeno. Znam gde mogu da se pecaju pastrmke, znam sve golf utakmice i sa pažnjom pratim sve trke. Znam i imena odgajivača pasa, znam koliki je prinos žita, pošto se prodaje ugojena stoka, znam tajanstvene bolesti svinja, znam sve o engleskoj provinciji. Možda je to tužna zabava, ne odaje ni neku veliku inteligenciju, ali dok se zanimam takvim stvarima, dišem Engleski vazduh i skupljam hrabrost za buduće dane.

Tada pustim svoju maštu i projurim sa lovačkim psima preko engleskih poljana.

Znam, bedna igra. Ali udaljava gorčinu i pokajanje i zaslađuje svojevoljno izgnanstvo. Njoj zahvaljujem što mogu da uživam posle podne i što posle šetnje osvežena i nasmešena sednem za ceremonijalni popodnevni čaj. Šta li misle o nama ostali, što se tako držimo starih običaja? Sigurno nas smatraju ćudljivim Englezima.

Tu, na ovoj terasi, koju je vekovno sunce napravilo bledom i bezličnom, sećam se menderlejskih čajeva u četiri sata. Stola u biblioteci pred kaminom. Tačno u minut, otvaraju se vrata i obred se svakog dana ponavlja isto do tančina. Na stolu srebrni poslužavnik, srebrni čajnik, beli čaršav. Džasper, sa načuljenim crnim španijelskim ušima, pravi se ravnodušan, ali jedva čeka da i njemu bacimo poneki kolač. Svakog dana bi na stolu sa točkovima, dogurali toliko finih stvari pred nas, a jedva da smo nešto jeli.

I sada vidim. Komadi prženog hleba, tankog kao hartija, i sveži, vreli kolači, koji su se još pušili. Nepoznati sendviči, tajanstveno fini kolači i tipične puslice. Zatim takozvano „andeosko testo”, koje se prosto topilo u ustima, i njegov malo tvrdi pratilac, rolat sa suvim groždem. Jednoj izgladneloj porodici sva ta fina jela bila bi dovoljna za nedelju dana. Nikada mi nije uspelo da saznam šta se dešavalo sa onim što je preostalo. To rasipanje me ponekad uznemiravalo.

Ali, naravno, nikada nisam smela da upitam misis Denvers šta se dešava sa preostalim jelom. Da sam je pitala, sigurno bi me sa neodobravanjem pogledala, i sa onim svojim ledenim, ironičnim osmehom – kao da je i sada vidim – odgovorila bi:

– Za života misis de Vinter nikada nije bilo primedbi.

Misis Denvers. Šta li sad radi? Šta li radi Favel? Mislim da sam se prvi put uplašila onda kada sam videla ledeno lice misis Denvers. Upoređuju me s Rebekom, pomislila sam uplašeno, i kao da se među nas spustila senka oštrog mača.

Sad je već sve prošlo. Više se ne plašim, ne mučim, i oboje smo slobodni. Sada i moj verni Džasper trčkara po srećnijim livadama i Menderlej više ne postoji. Kao prazna školjka, krije se u čestaru dubokih šuma, onako kako sam ga u snu videla.

Ponekad možda neka skitnica ili beskućnik zaluta tamo, traži zaklon od pljuska. Ako je hrabar, onda nekažnjivo ide ispod drveća. Ali ko se boji, ko je nervozan... za njega nije Menderlej. Taj bolje da mu nikada ne prekorači prag, jer nikada ne bi bio srećan pod krovom po kome tako tajanstveno lupkaju kišne kapljice. Ko se boji, taj će uvek videti aveti u Menderleju. Tamo na krivini gde se zbilo drveće, tamo nije mesto za bojažljivog čoveka.

Ne savetujem nikome da ostane tamo posle zalaska sunca. Šuštanje lišća ima zvuk sličan šuštanju večernje haljine jedne žene. A kada lišće zadrhti, padne i skupi se na zemlji, izgleda kao tragovi žurnih koraka jedne žene, kao da je tamo prolebdela mala svileni cipela sa visokom petom.

Kada pomislim na te stvari, uvek se sa olakšanjem okrenem pogledu koji se pruža sa našeg balkona. Na taj divni sjaj ne pada nikakva senka. Vinogradi, posađeni među kamenjem, blistaju na suncu, a lišće rododendrona beli se od prašine. Možda će doći vreme kada ću i voleti taj kraj. Sada ga još ne volim, ali imam poverenja u njega. Umiruje me. A umirenje cenim iznad svega. Skupo sam ga platila. Sada sam već mnogo hrabrija, a i prema strancima sam sasvim

drugačija, ne ona, koja sam tada bila, kad me je Maksim prvi put poveo u Menderlej.

Sa koliko sam lepih nada onda gledala u budućnost, a ipak, kako mi se steglo srce, kako sam se plašila da ću napraviti neku glupost!

Naravno, moja bojažljivost i moj strah tako su loše uticali na misis Denvers i na ostale. Ko sam, šta sam ja bila prema Rebeki? Niko i ništa.

I danas vidim sebe. Sećanje je podiglo most između prošlosti i sadašnjosti. Kosa mi je bila kratka, prava, glatka, detinjasta kosa. I lice kao u deteta. Nikada nisam koristila puder i nosila sam loše skrojen kaput i suknju, džemper koji sam sama plela i tako sam se skupila u senci misis Van Hoper kao bojažljivo, nezgrapno ždrebe.

Kada smo silazili u restoran, ona je išla napred. Svoje kratke noge, deformisano telo teško je držala u ravnoteži na visokim potpeticama. Nabrana bluza je još više isticala njene bujne grudi, nov šešir je probola dugačkom kopljastom iglom koja je predstavljala guštera sa zelenim očima, a njeno široko čelo podsećalo je čoveka, na koleno nekog dečaka. U jednoj ruci nosila je ogromnu tašnu, u kojim Engleskinje u inostranstvu vuku sobom svoje pasoše, beležnice i karte za bridž, a u drugoj držala je svoj neizostavni monokl. Monokl sa kojim je prodirala u privatni život drugih ljudi.

Imali smo svoje uobičajeno mesto u uglu restorana blizu prozora. Misis Van Hoper digla bi do očiju svoj monokl, prošetala pogledom po restoranu, zatim spustila svoje naočare koje su visile na crnoj pantljici i ljutito rekla:

– Ne vidim nijedno poznato lice. Kazaću direktoru da treba jeftinije da mi računa sobu. Šta oni misle, zašto dolazim ja ovde? Da se divim liftboju?

Zatim bi pozvala kelnera i njen oštar „stakati” – glas sekao je vazduh kao testera.

Kako je drugačiji ovaj restoran u kome se sada hranimo, od onog prostranog okićenog restorana hotela „Cote d’Azur” u Monte Karlu. Kako je drugačiji ovaj, s kojim danas sedim za stolom i koji ozbiljnim, jakim, lepo građenim rukama, mirno, mahinalno, ljušti svoju mandarinu, i ponekad digne pogled na mene i nasmeši se, kako je drugačiji nego što je bila misis Van Hoper, čija je debela, prstenjem nakindurena ruka nervozno čupkala salvete, i čiji je pogled uvek sa sumnjom zagledao u moj tanjir da nisam ja dobila bolje parče. A od toga nije trebalo da se plaši, jer je kelner, koji je svojim mađioničarskim nagonom odmah osetio da ja pored misis Van Hoper igram podređenu ulogu, pred mene je inače donosio činiiju koju je neko već pre pola sata vratio zato što je šunka stara i što nije lepo sečena.

Zanimljivo, kako je poslugi prema meni uvek bila ohola i nestrpeljiva. Sećam se, jednom kada smo bili na izletu s misis Van Hoper, sobarica nikada nije htela da se pojavi na moje bojažljivo zvonjenje, moje cipele nikada nije očistila, a na stolicu pred mojim vratima stavljala je uvek hladan čaj. Tako je bilo i u hotelu, samo s tom razlikom, što se izveštačena ravnodušnost pretopila u uvredljivu intimnost. Kako sam bila mlada i neiskusna, o, bože! Bila sam vrlo

osetljiva, svaka reč mi je zadavala bol, čak i takve reči koje nisu izgovorene da bi me vredale.

Sećam se one porcije šunke. Bila je suva, neukusna, a ja nisam smela da je vratim. Jeli smo nemo, jer je za stolom misis Van Hoper volela da usredsredi svu pažnju na jelo. Po tome, kako joj je sa brade kapljao sos od paradajza, mogla sam da ustanovim da li joj se makaroni sviđaju ili ne.

Nije baš bio ukusan prizor gledati misis Van Hoper kada jede. Da ne bih morala da je gledam, okrenula sam pogled i primetila, da je sto pored nas, koji je već tri dana bio slobodan, opet zauzet. Direktor restorana, sa onim svojim poklonom koji je čuvao za najotmenije goste, baš je pratio do stola novog gosta.

Misis Van Hoper spustila je viljušku i mašila se monokla. Sa takvom nametljivošću je zurila u našeg suseda, da sam umesto nje pocrvenela. A muškarac izgleda kao da nije primetio interesovanje misis Van Hoper, i rasejano je gledao jelovnik.

Misis Van Hoper je sklopila svoj monokl, nagla se preko stola, njene sitne oči sijale su od uzbuđenja i glas joj je bio malo glasniji nego što bi bio red.

– Maks de Vinter – rekla je – vlasnik Menderleja. Izgleda bolestan. Šta vi mislite? Kažu da ni sada još nije preboleo smrt svoje žene...

3.

Nekada sam razmišljala kakav bi bio moj život, da misis Van Hoper nije bila takav snob kao što je bila.

Čudno je i pomisliti da je celo moje biće bilo vezano za njen snobizam. Njena ljubopitljivost bila je prosto bolest. Više od toga: fiks-ideja. U početku me zapanjila, bila sam zbunjena, osećala sam se kao rob koji treba da pati umesto svog gospodara, kada sam videla da je ljudi ismejavaju iza leđa i bežeći napuštaju dvoranu u koju ona uđe.

Već godinama je dolazila ovde, u hotel „Cote d’Azur”, i sem bridža bilo joj je jedino zanimanje – a to je znao svako u Monte Karlu – da sklapa otmena poznanstva. Bilo joj je dosta da nekoga samo jedan jedini put vidi, makar sa druge strane poštanskog šaltera, i da se ne smiri dok se sa njim ne upozna. U to se savršeno razumela. Pre nego što je žrtva i pomislila na opasnost, misis Van Hoper već joj se predstavila i po mogućstvu pozvala je na čaj. Tako je naglo i uporno jurišala na ljude, da je samo poneko vrlo retko uspeo da se spase.

U hotelu „Cote d’Azur” polagala je pravo u salonu na jedan divan, koji je mogao da bude otprilike na sredini između hola i restorana. Posle jela obično je tu pila svoju crnu kafu. Svako ko je ulazio u restoran, ili iz njega izlazio, morao je da prođe pored nje. Nekada je i mene upotrebljavala da bi šćepala svoju žrtvu. Ja sam se stidela i bila očajna kad god me je sa nekom usmenom porukom poslala kod izabrane žrtve, tražila na zajam novine, ili neku knjigu, ili adresu neke radnje, ili je htela da na znanje da je pronašla nekog zajedničkog poznanika. Mada je već svako bio sit nje, kao što je bolesnik koji se oporavlja sit dijetalne hrane, i mada je imala već nebrojeno mnogo otmenih poznanstava, bacala je svoju mrežu na svakoga, čije je ime jedanput pročitala u nekom društvenom listu. Imena pomenuta u nekoj društvenoj hronici, pisci, umetnici, glumci, čak i osrednji, zanimali su je čim im je pročitala ime odštampano makar i jedanput.

Vidim je, tog nezaboravnog dana, kao da je bilo juče. Nije važno pre koliko godina. Sedela je u salonu, na svom omiljenom divanu i spremala se za juriš. Već iz tog pokreta kojim je kuckala po svojim zubima monoklom, znala sam da meri nove mogućnosti. Testo je ostavila na tanjiru, a sir i voće je brzo progutala. Znala sam da žuri da zauzme svoje uobičajeno mesto u uglu divana, pre nego što novi gost ustane od stola.

Naglo se okrenula prema meni. Njene sitne oči su sijale.

– Idite brzo gore i nađite mi ono pismo mog sestra. Znate, ono što je pisao sa svog svadbenog putovanja i u kome je ona fotografija. Donesite ga brzo.

Znala sam da već ima formirane planove i da je pismo sestra samo izgovor za predstavljanje. Nije bilo prvi put da sam morala da igram tako

ponižavajuću ulogu u tim malim komedijama. Bila sam sigurna kako će se novi gost za susednim stolom ljutiti zbog tog nametanja. Iz ono malo, što sam za vreme jela mogla da primetim, i onoga što je misis Van Hoper brbljala o njemu, i pored svog neiskustva, mogla sam da zamislim kako je taj čovek došao ovamo zato što je želeo da bude sam. A zašto je došao baš u „Cote d’Azur” to me se ne tiče. Svako drugi bi to razumeo, ali misis Van Hoper nije bila tamo gde se delila taktičnost. Takt je za nju bio potpuno nepoznat pojam. A i diskrecija. Cilj života bio joj je spletkarenje, a nepoznati stranac trebalo je da dospe na njen operacioni sto.

Pismo sam pronašla u jednoj maloj fioci pisaćeg stola, ali sam malo oklevala pre nego što sam se vratila dole. Ne znam zašto, ali sam današnju žrtvu naročito žalila i htela sam da joj dam vremena da pobegne.

Da sam imala hrabrosti, najradije bih se vratila u restoran i opomenula ga na opasnost koja mu se približavala. Ali mi vaspitanje nije dozvolilo da se mešam u tuđe stvari. A koliko sam nevešta, sigurno ne bih ni znala da kažem ono što sam htela. Nisam mogla ništa drugo nego da sedim i čekam, dok misis Van Hoper, kao neki ogroman pauk, uhvati u svoju mrežu stranca koji nije ništa ni slutio.

Ipak sam ostala gore duže nego što je misis Van Hoper želela i kada sam se vratila, videla sam da je stranac ustao od svog stola, a misis Van Hoper, u strahu da ne izgubi povoljnu priliku, nije sačekala pismo, nego je pojurila ka njemu i predstavila se. Stranac je već sedeo na divanu pored nje. Prišla sam i bez reči predala pismo. Muškarac je ustao, a misis Van Hoper, koja je od uzbuđenja zbog tog svog uspeha pocrvenela, pokazala je rukom na mene i promrmljala moje ime.

– Mister de Vinter će sa nama da popije crnu kafu. Kažite kelneru neka donese još jednu šolju.

To je, naravno, rekla zato da stranac bude odmah načisto sa mojim podređenim položajem. Ta naredba je značila da sam ja beznačajna, na mene niko ne treba da se obazire, mene ne treba uplitati u razgovor. Misis Van Hoper uvek je govorila tim tonom, kada je htela da ulije poštovanje, a način na koji me je predstavljala bio je u izvesnom stepenu samoodbrana, jer se jedanput desilo da me je neko smatrao njenom ćerkom, što je za nas obe bilo vrlo neprijatno. Stranac je dakle morao da zna da o meni ne treba da vodi računa. Žene bi u tim prilikama hladno klimnule glavom, a muškarcima bi laknulo što su bez učtivosti mogli da se ponovo zavale u svoje udobne fotelje.

Utoliko više me je iznenadilo što je stranac i dalje stajao i mahnulo kelneru.

– Mislim da je to neka zabluda – rekao je. – Ja ne pijem kafu s vama gospodo, nego vas dve sa mnom.

I pre nego što sam se osvestila šta se uopšte desilo, već je sedeo na tvrdoj stolici na kojoj obično ja sedim, a ja sam sedela na divanu pored misis Van Hoper. Misis Van Hoper napravila je za trenutak ljutito lice, ali je savladala

svoja osećanja, ublažila svoje crte lica i, nagnuvši se, počela živo i glasno da priča, mašući pismom svog sestra u ruci.

– Zna li da sam vas poznala odmah čim ste ušli u restoran? Odmah sam pomislila: pa to je sigurno mister de Vinter, Bilijev drug. Moram da mu pokažem slike koje je Bili poslao sa svog svadbenog putovanja. Vidite, to je Dora, zar nije divna? Taj vitak fini stas, te krupne oči. Vidite, tu se sunčaju u Palm Biču. Bili obožava svoju ženu, možete li to da zamislite. Prvi put se sreo s njom onda kada je priredio onu večernju zabavu u Kleridžu, na kojoj sam se i ja sa vama upoznala, samo se vi naravno ne sećate jedne stare žene.

Misis Van Hoper je pogledala izazivački svoju žrtvu i pokazala svoje zube.

– Baš naprotiv, vrlo dobro vas se sećam, misis Van Hoper – odgovorio je mister de Vinter, ali pre nego što je misis Van Hoper stigla da pomene sve okolnosti njihovog prvog susreta, pružio joj je tabakeru i paljenje cigarete prekinulo je za nekoliko trenutaka bujicu reči.

– Ja se ne oduševljavam sa Palm Bičom – rekao je stranac, gaseći šibicu. Pogledala sam ga, pomišljajući kako bi zaista bilo teško zamisliti ga sa Floridom u pozadini.

Taj čovek bi bio na svom mestu u nekom gradu iz petnaestog veka. U nekom starom gradu, gde su ulice kaldrmisane, gde ljudi nose špicaste cipele i široke pantalone. Lice mu je interesantno, lepo muško lice, ali ima u crtama neku neobjašnjivu srednjovekovnost. Podsećao me na jednu sliku koju sam videla u nekom muzeju, ne sećam se više gde, i koja se zvala Nepoznati gospodin. U crnom somotu sa čipkom oko vrata i ruke, izgledalo je kao da gleda na naš novi svet, kao da se tu stvorio iz nekog davno prošlog veka, iz veka u kome su ljudi u dugačkim crnim ogrtačima išli uveče po ulicama i zastajkiivali na starim kapijama sa svodovima, peli se uskim krivudavim stepenicama i šapatom razgovarali u mraku, a kame bi blesnule kad bi pozni prolaznik prošao pored njih.

Žao mi je što se ne sećam imena onog starog majstora koji je radio tu sliku. Stajala sam u dnu sale i činilo mi se kao da me Nepoznati gospodin gleda iz pocrnelog rama.

Misis Van Hoper je pričala i pričala, i ja sam opet izgubila vezu sa njihovim razgovorom.

– Ne, ni pre dvadeset godina nisam voleo – rekao je mister de Vinter. – Ta vrsta zabave nikada me nije privlačila.

Misis Van Hoper se široko, zadovoljno smeškala.

– Kad bi Bili imao takvu kuću kao što je Menderlej, ni on se ne bi oduševljavao Palm Bičom – rekla je. – Čula sam da je Menderlej pravi vilinski dvorac.

Ućutala je, čekala je da će muškarac da se nasmeši na tu pohvalu, ali je on i dalje pušio svoju cigaretu i meni se učinilo kao da mu je neka senka pala na lice.

– Videla sam mnoge slike Menderleja – nastavila je tvrdoglavo misis Van Hoper. – Mora da je divan. Bili je mnogo puta pričao da nikad ništa lepše nije

video. Zaista ne razumem kako možete da se odvojite od njega, makar i na kratko vreme.

Ćutanje muškarca sada je već postalo neprijatno i svakom drugom bi palo u oči, samo misis Van Hoper nije to primećivala i dalje je brbljala. Nezgrapno je koračala po klizavom terenu. Osećala sam da mi je krv navrla u lice.

– Vi Englezi ste u tom pogledu svi isti – nastavila je misis Van Hoper sve glasnije. – Volite svoj dom, a ne ponosite se suviše njim. Ako se dobro sećam imate i dobrih slika u Menderleju. Nekoliko portreta od velike vrednosti. – Pri tom se obratila meni objašnjavajući – Mister de Vinter je toliko skroman da ne govori o tome, ali ja znam da Menderlej već vekovima pripada njegovoj porodici. Kažu da slike vrede čitavo bogatstvo. Ako se dobro sećam vaši preci primali su nekada čak i kraljevske goste u Menderleju, zar ne, mister de Vinter?

To je već bilo više nego što je moglo da se podnese, i baš zato sam se iznenadila odgovoru.

– Posle Etelreda više nisu – rekao je. – On je bio onaj koga su nazvali ‘zakašnjavajući’. To ime je dobio baš onda kada je bio kod moje porodice. Uvek je kasnio na ručak.

Mislila sam da je misis Van Hoper primetila podsmeh, ali sam se opet prevarila. Ja sam se mesto nje stidela, kao dete koje je neko istukao.

– Da li je to istina? – upitala je začuđeno. – Ja o tome nisam imala pojma. Nisam baš mnogo upućena u istoriju. Engleski kraljevi bili su mi uvek slaba strana. Zna li, kako je to interesantno? Napisaću svojoj ćerci. Ona je vrlo pametna i sve je zanima.

Nekoliko trenutaka vladala je tišina, osećala sam da je krv opet preplavila moje lice. Bilo je to zato što sam bila vrlo mlada. Da sam starija, prihvatila bih njegov nasmešeni pogled, i nemoguće ponašanje misis Van Hoper stvorilo bi izvesnu duševnu vezu među nama. Ali, kao što rekoh, smrtno sam se stidela umesto svoje gospodarice i prosto sam se plašila onoga što sledi.

Mislim da je mister de Vinter primetio moju zbunjenost, jer se nagnuo na stolici i okrenuo se prema meni. Nežnim glasom upitao me je hoću li još jednu šolju kafe. I kada sam zahvaljujući rekla da ne mogu više i odmahнула glavom, osetila sam da ne skida pogled sa mene, već me zamišljeno posmatra. Verovatno je nagađao u kakvoj li sam vezi sa misis Van Hoper.

– Kakvo je vaše mišljenje o Monte Karlu? – pitao je. – Imate li uopšte neko mišljenje o njemu?

To pitanje, koje je trebalo i mene da uvuče u razgovor, opet me je zbunilo. Osećala sam se kao učenica, učenica sa crvenim laktovima i masnom kosom, i mucala sam neku glupost, nešto kao da je mesto lepo, ali pre nego što sam mogla da završim rečenicu misis Van Hoper me je prekinula.

– Vrlo je razmažena, mister de Vinter, to joj je mana. Druga devojka dala bi oči u glavi da može da bude nekoliko nedelja u Monte Karlu.

– Oči u glavi? – pitao je smešeći se mister de Vinter – onda joj zaista ne bi vredelo da dođe u Monte Karlo.

Misis Van Hoper slegnu ramenima i dunu u vazduh ogroman oblak dima iz cigarete. Mislim da u prvom trenutku nije ni primetila ironiju.

– Ja mnogo volim Monte Karlo – rekla je – engleska zima ide mi na živce i moj organizam je ne podnosi. Zašto ste vi došli, Mister de Vinter? Vi ne spadate u uobičajene goste Monte Karla. Hoćete li da se kartate ili da igrate golf?

– Još ne znam šta hoću – odgovorio je mister de Vinter. – Naglo sam se odlučio da dođem ovamo.

Izgleda da su mu njegove reči probudile neprijatne uspomene, jer mu se lice opet smračilo i nabrao je čelo. Misis Van Hoper je bezobzirno brbljala i dalje.

– Naravno, vi sigurno čak i maglu volite u Menderleju. Tamo je sasvim drugačije. Na zapadu je proleće sigurno divno.

– Da – rekao je kratko – Menderlej je najlepši u proleće.

Nekoliko trenutaka svi smo ćutali. Ja sam osetila u vazduhu nešto neprijatno. Krišom sam pogledala mister de Vintera i učinilo mi se da više liči na Nepoznatog gospodina nego ikada.

Glas misis Van Hoper oštro je, kao električno zvono, presekao trenutni mir:

– Vi sigurno poznajete ovde mnogo sveta. Mada mogu da kažem da je Monte Karlo ove godine vrlo dosadan. Tako se malo poznatih lica viđa. Tu je knez Midlseks, ali ja još nisam bila na njegovoj jahti.

Koliko ja znam, Midlseks nikada još nije pozvao misis Van Hoper na svoju jahtu.

– Naravno, poznajete Nel Midlseks, zar ne? – nastavila je – divna žena. Priča se da joj drugo dete nije od muža, ali ja ne verujem. Ljudi toliko pričaju, zar ne? Naročito o lepim ženama. A princeza Midlseks je divna... Recite mi, da li je istina da brak Kekston-Hislop nije uspeo?

Tako je neprekidno pričala i dalje, i nije primećivala da ono što kaže ne zanima njenog slušaoca, da su mu ta imena strana, da mu ne znače ništa i da, što ona više priča, mister de Vinter postaje sve hladniji i ćutljiviji. Ali nijednom je nije prekinuo i nije bacio čak ni letimičan pogled na svoj sat, predao se svojoj sudbini. Bio je isuviše gospodin, da bi mogao neučtivošću uvrediti čak i tako neprijatnu damu, kao što je bila misis Van Hoper. Najzad ga je oslobodio mučenja, liftboj, koji je javljao da krojačica čeka misis Van Hoper. Mister de Vinter je istog trenutka ustao i odgurnuo svoju stolicu.

– Izvolite samo, ne bih nikako hteo da vas zadržavam – rekao je. – Moda se u današnje vreme tako brzo menja, dok se popnete stepenicama može biti da se već promenila.

Misis Van Hoper opet nije primetila ironiju. Smešila se.

– Kad biste samo znali, mister de Vinter, koliko se radujem što smo se slučajno sreli – rekla je, dok smo prilazili liftu. – Sada, kad sam se usudila da razbijem led, nadam se da ćemo vas češće viđati? Nadam se da ćemo imati čast i

gore kod nas? Sutra uveče pozivam dva-tri svoja prijatelja. Da li biste želeli da budete s nama?

Okrenula sam se, da ne vidim kako se muči da nađe neki izgovor.

– Stvarno mi je žao – rekao je – ali sutra moram da idem u Sospel i ne znam kada ću se vratiti.

Misis Van Hoper se nerado oprostila, ali je na vratima od lifta opet zastala.

– Nadam se da ste dobili dobru sobu? Hotel je napola prazan. Ako vam nije soba dobra dignite galamu. Vaš sluga je već sigurno raspakovao vaše stvari?

Ta intimnost bila je čak i od nje preterana. Za trenutak prihvatila sam pogled mister de Vintera.

– Nisam poveo svog slugu – rekao je mirno. – Možda biste hteli vi da mi raspakujete stvari umesto njega? – dodao je smešeći se.

To je najzad pogodilo. Misis Van Hoper je pocrvenela, smeškajući se malo zbunjeno.

– Pa... to... baš ne. – A zatim se, prosto je nemoguće, a ipak je istina, okrenula meni. – Možda biste vi mogli da pomognete mister de Vinteru. Vi ste dosta vešti u tim stvarima.

Nastao je trenutni tajac. Ja sam stajala potištena. Mister de Vinter me je pogledao smešeći se.

– Pa to ne bi bilo loše – rekao je – ali se ja držim stare izreke: Najbrže putuje, ko sam putuje. Poznajete li tu izreku, gospođo?

Odgovor nije sačekao, već se okrenuj i ostavio nas. – Čudan čovek – rekla je misis Van Hoper, dok smo se peli liftom. – Mislite li da je to bila šala, što nas je tako odjednom ostavio? Muškarci su vrlo čudni. Sećam se jednog slavnog pisca, koji bi uvek pobegao kad bi me video da dolazim. Mislim da sam mu se dopadala i da se plašio samog sebe. Naravno, tada sam još bila mlada.

Lift je naglo stao. Stigli smo. Liftboj je otvorio vrata pred nama.

– Samo da vam kažem – rekla je misis Van Hoper – neću da vas gnjavim, ali ste se danas posle podne malo nametljivo ponašali. Nije bio red, što ste zauzeli za sebe mister de Vintera. Mene je zbunilo, a njega je gnjavilo. Muškarci ne vole takve stvari.

Nisam ništa odgovorila. Šta sam mogla da odgovorim?

– Ali ne treba zato da se ljutite – rekla je smejući se, i slegla ramenima.

– Najzad, ovde ja odgovaram za vas. Ne treba da se uvredite kada vas dobronamerno opomenem, uostalom mogla bih da vam budem majka.

– Evo me, Blez – dodala je, i pevušeći ušla u spavaću sobu, gde je već čekala krojačica.

Kleknula sam na jednu stolicu pred prozorom i gledala napolje.

Sunce je sijalo i duvao je veseo, oštar vetar. Kroz pola sata počinje bridž. Prozore treba dobro zatvoriti, pustiti centralno grejanje. Mislila sam na pepeljare, koje ću morati da ispraznim, na pikavce, crvene od karmina,

pomešane sa srebrnim hartijicama od bombona. Ja sama ne znam da igram bridž, a i kada bih znala, gostima misis Van Hoper bilo bi dosadno da sa mnom igraju. Moje prisustvo bi im smetalo, kao što prisustvo sobarice koči društvo. Muškarci, kad sam i ja tamo, smatraju za dužnost da progovore sa mnom nekoliko ljubaznih reči i upute nekoliko šaljivih pitanja, koja se odnose na istoriju ili umetnost, misleći da sam nedavno izašla iz škole i da se sa mnom o nečemu drugom ne može ni razgovarati.

Uzdišući, okrenula sam prozoru leđa. Dan je bio pun obećanja. Razdragani vetar gonio je bele talase po moru. Mislila sam na ovaj mali trg u Monaku, gde sam prolazila pre dva tri dana i gde na čošku stoji jedna rasklimatana kuća. Gore, pod trošnim krovom, uzani mali prozor. Možda je čak i u srednjem veku postojala.

Potražih na pisaćem stolu olovku i hartiju, i po sećanju nacrtah jedan muški profil. Tamno oko, povijen nos, prkosna gornja usna. A na bradi sam mu nacrtala šiljatu bradicu i čipku oko vrata, kao što je nekada nacrtao nepoznati slikar.

Neko zakuca na moja vrata i liftboj uđe sa pismom u ruci.

– Gospođa je u spavaćoj sobi – rekla sam, a on odmahnu glavom, rekavši da je pismo za mene. Otvorih koverat. Na kartonu je nepoznati rukopis napisao nekoliko reči.

„Oprostite što sam danas posle podne bio tako grub.”

To je bilo sve. Ni pošiljalac, ni potpis. Ali je moje ime stajalo na koverti, i to tačno napisano, što je bilo sasvim neobično.

– Nema odgovora? – pitao je dečko.

Pogledala sam na nabacane reči.

– Nema – rekla sam – nema odgovora.

Kada je dečko otišao, strpala sam pismo u džep i dalje sam crtala. Ne znam zašto, ali mi se slika više nije dopadala. Lice je izgledalo ukočeno i bez života, a brada i čipkana kragna učinili su mi se glupim.

4.

Drugo jutro posle bridža misis Van Hoper se žalila da je boli grlo. Imala je temperaturu. Pozvala sam lekara, on je odmah došao i ustanovio je influencu.

– Treba da ostanete u krevetu, sve dok vam ja ne dozvolim da ustanete – rekao je lekar. – Nisam zadovoljan srcem, treba da se odmarate, da ležite sasvim nepokretno. Ja bih savetovao – obratio se meni – da uzmemo bolničarku za misis Van Hoper. Vi ne biste mogli da je dižete. U pitanju su svega dve nedelje.

Ja sam se bunila protiv bolničarke, ali, na moje najveće iznenađenje, misis Van Hoper pristade. Mislim da se radovala promeni, radovala se što će je svet žaliti, što će je prijatelji posećivati, slati cveće itd. Već je počinjalo da joj bude dosadno u Monte Karlu. Bolest je značila promenu.

Bolničarka joj je davala injekcije, masirala je i odredila dijetu. Bila je dobro raspoložena, temperatura se spustila, bila je okružena jastucima, obukla je svoju najlepšu lizezu, a glavu je ukrasila kapicom sa pantljikama.

Kasnije sam sišla u restoran, dobrih pola sata pre ručka. Mislila sam da će dvorana biti još prazna, jer obično niko nije jeo pre jedan sat. Sala je zaista bila prazna, samo je za susednim stolom sedeo mister de Vinter. Na to nisam računala. Dakle nije otišao u Sospel. Naravno, sigurno je zato sišao tako rano, što se nadao da tako neće morati da se sretne s nama. Kada sam ga ugledala već sam bila na pola puta, nisam mogla neupadljivo da se okrenem. Od onda kada nas je ostavio kod lifta, nisam ga više videla. On se, mudro, nije pojavio prve večeri, verovatno iz istih razloga iz kojih je danas ranije došao da jede.

Nisam znala šta da radim. Želela sam da budem starija, drugačija, želela sam da znam kako treba da se ponaša i u takvoj prilici. Prišla sam stolu s pogledom ukrućenim ispred sebe i, kada sam razvila salvetu, prevrnula sam vazu sa cvećem. Voda mi je curila u krilo. Kelner je bio na drugom kraju restorana, nije mogao da vidi šta se dogodilo. Moj komšija se za čas stvorio pored mene sa suvom salvetom.

– Ne možete sedeti za tim vlažnim stolom – rekao je glasom, koji nije trpeo protivljenja.

Počeo je da briše čaršav. Kelner je u međuvremenu primetio šta se dogodilo i pritrčao u pomoć.

– Ne mari – mucala sam zbunjeno – inače sam sama.

Nije odmah odgovorio. Kelner je namestio vazu, i pokupio cveće.

– Ostavite to – rekao je naglo mister de Vinter – postavite za mojim stolom. Gospođica će ručati sa mnom.

Pogledala sam ga zbunjeno.

– Ne – rekla sam – to nije u redu.

– Zašto ne? – upitao je.

Tražila sam izgovor. Znala sam da mu nije prijatno da sa mnom jede. Samo je učtiv. Pokvariću mu apetit, ako budem sela za njegov sto. Odlučila sam da budem hrabra i da mu kažem istinu.

– Molim vas nemojte da budete učtivi. Vrlo je ljubazno od vas, ali verujte biće mi sasvim dobro i ovde, ako mi kelner malo pokupi vodu.

– Nije to samo iz učtivosti – rekao je – radovalo bi me da zajedno ručamo. Da niste srušili vaz, ja bih vas i onda pozvao da sednete za moj sto.

Izgleda da mi je sa lica pročitao čuđenje, jer se nasmešio.

– Ne verujete mi – nastavio je – ne mari, samo dođite i sedite. Ako vam se ne razgovara, nije obavezno.

Seli smo, pružio mi je jelovnik da biram. Zatim je dalje jeo predjelo, kao da se ništa nije ni desilo.

Laknulo mi je. Znala sam da me neće ispitivati iz istorije.

– Šta je sa vašom prijateljicom? – pitao je.

Kazala sam da ima nazeb.

– Jadnica, – konstatovao je ravnodušno, zatim reče posle trenutne pauze: – Nadam se da ste primili moje pismo. Strašno me je bilo sramota. Bio sam zao. Jedino mi je opravdanje, što sam se odvikao od ljudi, što više ne znam kako se treba ponašati u društvu. Zaista ste ljubazni što se žrtvujete i ručate sa mnom.

– Uopšte se niste loše ponašali – rekla sam. – Njena radoznalost... ne želi da vređa, a ipak svakog uvredi... Ili bar svakog ko nešto vredi...

– Dakle, to u stvari treba da mi čini čast. A čemu da zahvalim?

Malo sam oklevala, pre nego što sam odgovorila.

– Mislim Menderleju – rekla sam.

Nije odgovorio i počela sam da se osećam neprijatno, kao da idem po zabranjenoj zemlji. Zašto li se odmah uozbilji i ućuti, čim mu se spomene njegova kuća?

Jeli smo jedno vreme ćutke i ja sam se setila jedne dopisnice, koju sam kupila u nekoj seoskoj radnji. Bila je to slika u boji, obojena isuviše živim bojama, ali ni neukusne boje nisu mogle da pokvare dimenzije zgrade, široke kamene stepenice pred terasom, prostranu čistinu koja se širila sve do mora. Sećam se, platila sam za tu dopisnicu dva penija, polovinu mog nedeljnog džeparca. Upitala sam izbranu prodavačicu, šta predstavlja ta slika. Čudila se mom neznanju.

– Menderlej – rekla je, i sećam se da sam se, kada sam izašla iz radnje, stidela kao neko koga su izgrdili, ali ipak nisam postala pametnija. Nisam znala šta je Menderlej.

Možda je ta stara slika učinila da sam razumela stav mister de Vintera. Videla sam da ne trpi misis Van Hoper sa onim njenim nametljivim pitanjima. Možda ima nešto oko Menderleja, o čemu se ne sme pričati. Zamišljam misis Van Hoper u sobama Menderleja, kako plaća 6 penija za ulaznicu, i kako njen oštar, isprekidan smeh, narušava svečanu tišinu.

Izgleda da su se naše misli susrele, jer je mister de Vinter odjednom počeo da govori o njoj.

– Vaša drugarica je mnogo starija od vas. Kako ste se našle? Jeste li rođake? Poznajete je odavno?

Videlo se da je razmišljao o odnosu između nas dve.

– Nije mi drugarica – rekla sam – radim kod nje, hoće da me prevaspita u takozvanu prijateljicu i zato mi plaća godišnje 90 funti.

– Nisam znao da se prijateljstvo može kupiti – rekao je mister de Vinter – fantastična ideja, pravo trgovanje robljem.

– Potražila sam jednom u Oksford rečniku reč prijatelj – rekla sam – tamo sam videla da znači isto što i intiman drug.

– Ne verujem da imate mnogo zajedničkih crta.

Smejao se, sada sasvim drugačije, mnogo mlađe, manje ozbiljno.

– I šta treba da radite za tih 90 funti? – pitao je.

– Devedeset funti je za mene strašno mnogo novca – rekla sam.

– Nemate porodicu?

– Nemam. Roditelji su mi odavno umrli.

– Imate lepo i retko ime.

– I otac mi je bio lep i retko interesantan čovek.

– Pričajte mi o njemu.

Začudo sam ga pogledala preko svoje čaše s limunadom.

Nije mi bilo lako da pričam o ocu. Nisam nikada nikome o njemu pričala. Moj otac bio je moja tajna, moja isključiva svojina, kao što je Menderlej bio svojina mog sagovornika. Nisam želela da tako letimice predstavim oca jednom strancu, za jednim stolom u Monte Karlu.

Bilo je nečega nestvarnog u tom ručku, i danas, kad ga se setim, vidim neku čudnu svetlost kako lebdi nad stolovima restorana. Ja, kao mala nevešta učenica, sedela sam bvde samo jedan dan ranije, za stolom misis Van Hoper, nema i zapostavljena, a dvadeset četiri časa kasnije pričam istoriju svoje porodice jednom čoveku, koga ne poznajem. A ipak me je neka neodoljiva sila navela da govorim, jer sam osećala da me njegov pogled prati sa simpatijom, kao pogled Nepoznatog gospodina, tamo u onom muzeju.

Odjednom je nestalo bojažljivosti, jezik mi se razvezao i morala sam da mu pričam o sitnim tajnama mog detinjstva, radostima i žalostima. Osećala sam da on razume ono što sam oskudnim i bezbojnim rečima mogla da kažem o svom ocu. Razumeće i onu ljubav, kojom je moja majka volela oca, i koja je bila tako živa, topla snaga, da ga je moja majka, kad je otac one strašne zime umro od zapaljenja pluća, samo za pet nedelja nadživela. Sećam se da sam tu začutala, izgubila sam dah. Restoran je sada već bio pun ljudi, koji su razgovarali, smejali se, muzika je u dnu svirala, dok su tanjiri zveckali. Kad sam pogledala na sat,

videla sam da je prošlo dva sata. Sedeli smo zajedno sat i po i stalno sam ja govorila.

Vratila sam se u stvarnost, došla k sebi, lice mi je pocrvenelo i zbunjeno sam se izvinjavala. On me prekinuo:

– Rekao sam vam odmah u početku, da imate lepo i retko ime – rekao je – sad idem dalje: ako dopustite reći ću vam i to, da vam to ime priliči isto kao što je i vašem ocu priličilo. Ja sam uživao u ovom satu što smo proveli zajedno, više mi je to radosti pričinilo nego odavno išta drugo. Vi ste me malo izveli iz mog duševnog stanja, što mi se već dugo vremena nije dogodilo.

Pogledala sam ga i poverovala sam da govori istinu. Sada je zaista bio življi, čovečniji, bolje raspoložen, sasvim drugačiji nego što je do sada bio. Sada se nisu više tajanstvene senke kretale oko njega.

– Znae – rekao je – ima izvesne sličnosti među nama. Oboje smo sami na svetu. Ja doduše imam jednu sestru, ali se retko viđamo. A imam i staru baku, koju tri puta godišnje reda radi posetim. Ali mi nijedna od njih nije prisna, niti prijatelj. Čestitaću misis Van Hoper. Devedeset funti godišnje zaista nije mnogo za vas.

– Zaboravljate – rekla sam – da vi imate svoju kuću, a ja je nemam.

Istog trenutka, čim sam to izgovorila, pokajala sam se, jer je njegov pogled opet dobio onaj tajanstveni, nedokučivi izraz, i opet sam osećala da sam učinila veliku netaktičnost. Sagnuo se da zapali cigaretu i nije mi odmah odgovorio.

– U jednom punom hotelu čovek može da bude isto toliko sam, kao i u jednoj praznoj kući – rekao je najzad. – Jedina je razlika u tome, što je hotelska usamljenost bezlična.

Oklevao je trenutak, mislila sam da će najzad da govori o Menderleju, ali ga je opet nešto zadržalo. Ugasio je šibicu i vratio se u svoju hladnu tajanstvenost.

– Dakle, prijateljica ima danas izlaz? – pitao je raspoloženo. – Kakav joj je plan? Kako će provesti svoje slobodno poslepodne?

Ja sam pomislila na šljunkoviti trg u Monaku i na sitne prozore one trošne kućice. Stigla bih do tri sata tamo sa svojom sveskom za skice. To sam mu, malo bojažljivo i rekla.

– Odvešću vas tamo kolima – rekao je, i nije hteo ni da sasluša moje izgovore.

Setila sam se jučerašnje primedbe misis Van Hoper, da se ne namećem, i bila sam zbunjena, jer sam se plašila da će on misliti da sam zato spomenula Monako, da bi mi on ponudio svoja kola. To bi, doduše misis Van Hoper bez oklevanja i učinila, kad god bi joj se pružila prilika, ali ja nisam htela da budem onakva kao što je misis Van Hoper.

Moj ugled je, već i kao posledica današnjeg ručka, porastao pred poslugom. Kada smo ustali od stola direktor restorana je priskočio, da odmakne moju stolicu. Naklonio se, i smeškao. Kao da se promenio. Čak je podigao moju

ispuštenu maramicu i rekao da se nada da je gospođica bila zadovoljna ručkom. Čak me je i liftboj na pokretnim vratima gledao sa više poštovanja. Moj pratilac smatrao je to prirodnim, naravno, on nije znao za moju jučerašnju porciju šunke. Međutim, mene je ta promena sneveselila. Osećala sam se još manjom, još više poniženom. Pomislila sam na oca, koji je prezirao taj površni snobizam.

– Na šta mislite?

Pogledala sam ga i videla da njegov pogled sa interesovanjem počiva na mom licu.

– Tišti li vas nešto? – pitao je.

Dok smo pili crnu kafu, govorila sam mu o Blez, o krojačici. Blez je bila tako srećna što je misis Van Hoper poručila kod nje tri haljine. Ja sam je, dok sam je pratila do lifta, zamišljala u njenoj sobici, iza neprovetrene radnje, kako umorno dene u iglu jedan konac za drugim, dok su po podu razbacane svilene krpice.

– Pa? – pitao je de Vinter smešeći se – nije onako kao što ste zamislili?

– Ne znam – odgovorila sam – nisam saznala... Kada sam pritisla dugme za lift, misis Blez se mašila svoje tašne i izvadila iz nje sto franaka.

– ‘Uzmite to’, rekla je neprijatno intimnim glasom, ‘to je vaš procenat što ste svoju gospođu doveli u moju radnju’.

– Ja sam pocrvenela i protestovala, na to je ona zlovoljno slegla ramenima. ‘Kako hoćete, rekla je ali uveravam vas da je ovde takav običaj. Ili biste možda radije hteli jednu haljinu umesto novca? Dođite samo jednom, bez gospođe, i dobićete jednu lepu haljinu. Ne treba da je platite’. Znao kada je to rekla, osetila sam takvo gađenje, kao u detinjstvu, kada bih prelistavala neku zabranjenu knjigu. Tuberkulozni dečak koji je ležao na divanu u sobici iza radnje odjednom je nestao iz moje mašte i mesto njega zamislila sam sebe kakva bih bila, kada bih s razumevanjem i gramzivim osmehom primila onu masnu banknotu, ili kada bih potajno otišla posle podne u radnju kod Blez, izabrala jednu haljinu i za nju ništa ne bih platila.

Mislila sam da će se smejati toj glupoj pričici, a ne znam zašto sam mu je i ispričala. Ali se on nije smejao, već me je zamišljeno posmatrao dok je mešao svoju kafu.

– Mislim da ste napravili veliku grešku – rekao je posle kratkog ćutanja.

– Zato što nisam primila onih sto franaka? – pitala sam zapanjeno.

– Ma ne, zaboga! Za koga me vi smatrate? Zato što ste došli ovde s misis Van Hoper. Vi niste rođeni za to. S jedne strane, suviše ste mladi, s druge suviše ste fini. Nisu za vas takvi slučajevi kao što je bio taj sa Blez. Ili uzmite novac, pa i vi postanite slični Blez i njenom društvu, ili ga nemojte uzeti, već ostanite onakvi kakvi ste sada, i onda ćete biti nesrećni. Ko vam je ponudio to mesto?

Smatrala sam za prirodno što se raspituje. Nisam se ljutila zbog njegove radoznalosti. Izgledalo mi je kao da smo se već dugo vremena poznavali, i sada se posle dugog vremena ponovo srećemo.

– Da li ste pomislili nekad na svoju budućnost? – pitao je – i čemu će to da vodi? Uzmimo, da misis Van Hoper dosadi prijateljica, šta će biti onda?

Odgovorila sam mu, smešeci se, da ni to neće biti velika nesreća. Ima na svetu i drugih misis Van Hoper, a ja sam mlada, jaka, i uzdam se u svoju budućnost.

Ali dok sam to govorila, pomislila sam na oglase, koje sam toliko puta videla u boljim novinama: „Plemeniti čovekoljubivi ljudi nalaze stan i izdržavanje za mlade žene u skromnim materijalnim prilikama.” Pomislila sam na pansione, čiji vlasnici obično odgovaraju na te oglase, i videla sam sebe kako, sa sveskom za skice u ruci, mucajući odgovaram na pitanja strogih posrednika. Možda bi ipak bilo pametnije da sam primila od Blez onih deset procenata.

– Koliko vam je godina? – pitao je mister de Vinter i, kada sam mu ja rekla koliko, nasmejao se i ustao.

– Znam te godine, vrlo su tvrdoglave i ne mogu se uplašiti od budućnosti. Hajde, idite, stavite šešir, ja ću da izvezem kola iz garaže.

Ispratio me je do lifta i ja sam mislila na jučerašnje poslepodne, na neprekidno brbljanje misis Van Hoper i hladnu učtivost mister de Vintera. Kako sam ga pogrešno ocenila. Nije hladan i nije ironičan. Već mi je tako dobar prijatelj kao da se godinama poznajemo. Brat, koji mi je na moj najveći bol, uvek nedostajao.

Bila sam veoma srećna tog poslepodneva, zato se tako jasno svega sećam. Vidim i sada retke oblačiće na nebu i morske talase, koji peneći se udaraju o obalu. Osećam vetar na svom licu, i čujem sebe kako se smejem, čujem kako njegov smeh, kao neki odjek, odgovara na moj. To nije bio onaj Monte Karlo, koji sam do sada poznavala. Ili je možda bio isti, samo sam ga ja drugim očima gledala. U pristaništu, kao da su na vodi lebdeli čamci od hartije, mornari su svi bili raspoloženi, nasmešeni dečaci, veseli kao vetar. Da, sigurno sam ja bila kriva što sam ga do sada drugačije gledala. Prošli smo pored kneževske jahte, dodirnuli smo rukom sjajnu metalnu ogradu, pogledali se i nasmejali.

Sećam se i toga, da sam na sebi imala loše skrojen flanelski kostim. Suknja je već bila izbledela i mnogo svetlija nego kaput. Na glavi sam imala jednostavan, širok šešir, na nogama zatvorene cipele sa niskom petom. Nikada još nisam izgledala mlađa, a nikad se nisam osećala starijom. Misis Van Hoper i njen nazez prestali su da postoje za mene. Zaboravila sam bridž i koktel partije, a sa njima i svoj podređen položaj.

Bila sam neko. Odrasla osoba. Onu devojčicu, što bojažljivo i zbunjeno stoji na vratima salona i čupka maramicu, dok se iznutra čuje glasan žagor, tu zbunjenu, nastranu učenicu, oduvao je vetar. Stidela sam nje, kad bih je se uopšte i setila.

Vetar je duvao tako jako, da nije moglo da se crta. Na uglu šljunkovitog trga podivljao je i zamrsio moju kosu. Put je krivudao gore na breg i mi smo krstarili u visini kao ptica u vazduhu. Kako je drugačiji, kako je sasvim drugačiji bio taj automobil nego onaj koji je misis Van Hoper iznajmila za sezonu, onaj

starinski „dajmler“, sa visokim krovom, kojim smo se u dosadnim popodnevim vozili u Mantonu, i u kome bih, sedeći uvek leđima prema šoferu, na malom sedištu, skoro iskrivila vrat da bih i ja nešto videla.

Ovaj automobil imao je Merkurova krila. Što smo se više peli i opasnije jurili, to sam više uživala u toj jurnjavi, jer mi je to bilo novo i jer sam bila mlada.

Sećam se, kako sam se glasno smejala, i taj moj smeh vetar je podigao i odneo ga daleko, zatim sam pogledala svog saputnika i videla sam da se on više ne smeje – opet je bio nem i zamišljen. Onakav kao što je juče bio. Videla sam da se automobil više ne penje. Stigli smo na vrh. Pod nama je strmo krivudao put, kojim smo se popeli. Maksim je zaustavio kola i onda sam videla da se put završava na ivici strme provalije. Ispod nas zjapila je provalija od bar dve hiljade stopa.

Izašli smo iz kola i pogledali oko sebe. Odjednom sam se otreznila. Od provalije nas je odvajalo najviše toliko zemlje, koliko su kola bila dugačka. Duboko pod nama talasalo se more. Kuće su ličile na bele školjke oko zaliva. Ovde gore, sunce je grejalo potpuno drugačije, jače i stvarnije nego dole. I raspoloženje i vazduh bili su ovde gore sasvim drugačiji.

Vetar je prestao, ali se vazduh naglo rashladio. Kada sam progovorila, glas mi je zvučao tako glupo i nervozno, kao kod nekog ko je zbunjen.

– Vi ste već bili ovde? – pitala sam – znate ovo mesto?

On me pogledao, ali mu je lice bilo takvo kao da me sada prvi put vidi i ja sam zapanjeno osetila da me je sasvim zaboravio, i da se tako zapleo u beskrajnost svojih nemirnih misli, da sam za njega potpuno prestala da postojim. Lice mu je bilo kao kod mesečara i u jednom trenutku obuzeo me je strah da možda i nije normalan. Možda je nervno oboleo. Znam, ima takvih ljudi, često sam o njima slušala, koji žive po nekim tajanstvenim zakonima, rade po zakonima koje zdrav čovek ne poznaje. Izvršavaju mistične zapovesti nesvesnog života. Možda je i on od tih, a ja sad stojim ovde pored njega, na pet metara od smrti.

– Mislim da je kasno, biće dobro da se krene – rekla sam uznemireno i sa takvim osmehom, od koga bi i dete shvatilo da se bojim.

Naravno, varala sam se. Nije mu ništa bilo, jer, kada je progovorio, glas mu je zvučao sasvim trezveno i prirodno, kao da se vratio iz zemlje snova. Počeo je da se izvinjava. Primetio je da sam bleđa kao smrt.

– Bila je ludost što sam vas doveo ovde – rekao je – nikada to neću sebi oprostiti. – Uхватivši me pod ruku, doveo me je do automobila. Seli smo, zalupio je vrata.

– Ne bojte se, put nije tako opasan, kao što izgleda – rekao je, i dok sam se ja u vrtgoglavici i skoro bolesna od straha, uhvatila obema rukama za sedišta, on je mirno, đavolskom veštinom vozio kola sve dok nismo stigli dole na drum.

– Dakle, vi ste već bili ovde? – pitala sam ponovo. Napetost je odjednom popustila, čim smo prešli opasnost.

– Da – rekao je posle trenutnog oklevanja. – Ali je to bilo veoma davno. Interesovalo me je, da li se promenilo od onda.

– Pa? Da li se promenilo? – pitala sam.

– Ne, nije se promenilo.

Zašto li mu se misli neprestano vraćaju u prošlost? Kakva li to vrtoglava provalija godina zjapi između njega i prošlosti? Kakve ga misli i osećanja dele od tog vremena? Ne, ne bi bilo dobro to saznati. Odjednom sam poželela da uopšte i nisam došla ovde s njim.

Mirno smo se spustili po dugom putu, nismo progovorili ni reči. Oblak je prekrrio sunce, koje je zalazilo, vazduh je bio čist i hladan.

Odjednom je počeo da govori o Menderleju. Ne o svom tamošnjem životu, ne o samom sebi, ali je ispričao kako tamo sunce zalazi u prolećnim popodnevim, kako se dugo sjaji horizont posle sunčevog zalaska. More je hladno od duge zime, i sa terase se jasno čuje brujanje plime koja nadolazi. Narcisi cvetaju, drhte pri večernjem povetarcu, njihove zlatne glavice ljuljaju se na tankim drškama i koliko god čovek da ih bere, njihovi redovi se ne prorede. Čitava vojska narcisa. Jedni pored drugih stoje u dugim, zbijenim redovima. Ispod tenis igrališta posađeni su krokusi, zlatnožuti, ružičasti i svetloplavi, ali u to vreme već izblede i opadaju kao snežne pahuljice, koje se tope. Jagorčevina nije tako nežna, ona je jednostavan skroman cvetić, raste kao trava. Zvončića u ovo doba još nema, njihove plave glavice još se kriju pod prošlogodišnjim suvim lišćem. Ali kada se rascvetaju potisnu skromnu ljubičicu i njihova boja takmiči se sa prolećnim nebom.

U sobe se nikada ne unose zvončići, rekao je. Zvončići u vazama dosadni su i bez ukrasa. Najlepši su u šumi, u podne, kad sunce sija nad njima u svom punom sjaju. Imaju neki gorak, opor miris, kao da neki divlji sok kruži po njihovim stabljikama. Samo varvari беру zvončiće u šumi. On je zabranio da se беру zvončići u Menderleju. Ali je ponekad video bicikliste sa ogromnim buketima zvončića, vezanim za bicikle. Na golim, uvelim stabljikama, cveće je umorno opustilo svoje mrtve glavice.

Rekao je da jagorčevina nije tako nežna, mada je i ona dete divljine i naginje prema civilizaciji. Ali je jagorčevina zgodna i u tegli za krastavce i dobro se oseća i u prozoru bilo koje seoske kuće. Kada joj se doliva voda, živi i po nedelju dana. Međutim, u Menderlej ne sme u sobe da se unosi divlje cveće. Postoji baštensko cveće koje je u vazi lepše nego na slobodi. Jedan buket ruža na salonskom stolu je takva harmonija boja i mirisa, kakvu čovek ne nalazi u prirodi. Ruža u svom punom cvetu, u bašti je kao neka čupava žena. Ali u sobi odjednom postane tajanstvena i fina. U Menderleju osam meseci godišnje cvetaju ruže.

Zatim me pitao da li volim jasmin. Na ivici travnjaka stoji jedno jasminovo drvo. Njegov miris se oseća sve do spavaće sobe. Njegova sestra koja je vrlo gruba, trezvena priroda, često se žali da u Menderleju ima suviše mirisa. Opije se od njih. Može biti da je u pravu, ali on, Maksim, ne obazire se na to. To je

jedina vrsta pijanstva koje voli. Međutim, najdraže cveće mu je jorgovan. U velikim belim vazama puni kuću svojim slatkim, bolnim mirisom.

Na levoj strani uzane staze, koja vodi u dolinu, posađene su azaleje i rododendroni. Kada čovek majske večeri prođe između njih, izgleda mu kao da se žbunje propelo u vazduh. Čovek se sagne, podigne jedan opali listić, izmrvi ga među prstima i na dlanu mu ostane nepodnošljivo slatka duša hiljadu mirisa. I sve to od jednog jedinog, smežuranog listića! Čovek opijen izlazi iz doline na belu morsku obalu. Čudno, možda je to isuviše nagla suprotnost...

Dok je govorio prešli smo dugačak put, nisam ni primetila da se sasvim smračilo, a već smo išli sjajnim i bučnim ulicama Monte Karla.

Buka me malo nervirala, svetlost je bila suviše jaka, suviše žuta. Suprotnost je loše delovala na mene.

Bićemo odmah u hotelu. Tražila sam rukavicu u bočnom džepu automobila. Dok sam preturala, moji prsti su dodirnuli jednu knjigu. Bile su sigurno pesme. Htela sam da pogledam naslov, dok su kola usporavala pred hotelom.

– Ako hoćete, možete da je ponesete i da je pročitate – rekao je. Glas mu je opet bio sasvim ravnodušan. Vratili smo se u hotel i Menderlej je opet bio na mnogo, mnogo stotina kilometara od nas.

Obradovala sam se knjizi i zajedno sa rukavicom pritisla sam je na grudi. Radovalo me saznanje da sad, kada se dan završio, mogu da ponesem nešto od njega.

– Izadite – rekao je – ja ću da uvezem kola u garažu. Večeras se nećemo videti, jer večeram na drugom mestu. Hvala vam što ste pošli sa mnom.

Popela sam se uza stepenice, snuždena kao neko dete, koje su doveli kući sa rođendanske užine. To poslepodne upropastilo mi je preostale časove dana. Biće strašno dugo vreme do večere. I kako će biti dosadno večerati usamljeno. Ježila sam se od pomisli na raspitivanje bolničarke, a još više od pomisli na promukli glas misis Van Hoper. Sela sam u jedan ugao hola, iza stepenica, i poručila sam čaj.

Kelner me je sa dosadom gledao, nije mu vredelo da se zbog mene žuri. A inače to je bio najdosadniji deo dana, oko pola šest kad je već prošlo vreme čaja, a aperitiv pre večere je još daleko.

Zlovoljno sam se naslonila na divan i uzela u ruku onu novu knjigu. Bila je to otrcana knjižica, videli su se po njoj otisci prstiju, i sama se otvorila na jednoj strani, na kojoj je, izgleda, često otvarana.

„Jurio sam od nje danju, jurio od nje noću,
Po drumu godina trčeći bežao,
I odrekao sam se nje i smeja se, smeja se,
Dok su mi oči gorele od zadržanih suza.”

Osećala sam se kao da sam provirivala kroz zaključanu ključaonicu i brzo sam ostavila knjigu.

Šta ga je pokrenulo na taj današnji izlet? Naježila sam se, jer sam opet videla pred sobom onu provaliju i onaj grozan izraz na njegovom licu. Kakvi su koraci odjekivali u njegovom sećanju, kakav šapat, kakve su ga uspomene morile, i zašto li drži tu pesmaricu u automobilu? Želela sam da priča nešto o sebi, da ne bude tako zatvoren. A uostalom, šta mogu da tražim od njega? Šta može da očekuje jedna takva otrcana učenica, kakva sam ja, u svom prostom kaputu, sa školskim šeširom s velikim obodom.

Natmureni kelner doneo je čaj, i dok sam jela hleb sa puterom koji je imao ukus strugotine, mislila sam na stazu o kojoj je posle podne govorio, na miris azaleja i na bele talase u zalivu. Ako toliko voli Menderlej, zašto je došao ovde u Monte Karlo? Misis Van Hoper je rekao da nije ovamo došao po planu, već se odjednom odlučio.

Zamislila sam ga kako trči, trči po stazi, kako ga prate u stopu njegovi lovački psi.

Opet sam uzela knjigu u ruke. Pogledala sam unutrašnje korice i pročitala posvetu: „Maksu – Rebeka, 17. maja”.

Čudna, veoma nagnuta slova. Na suprotnoj strani nezgrapno je stajala jedna mrlja od mastila, kao da je osoba, koja je pisala posvetu, nestrpljivo zatresla pero, da mastilo bolje curi iz njega. Videlo se na rukopisu, da je mastilo odjednom deblje teklo, Rebekini potezi bili su crni i debeli, naročito je visoko i snažno slovo „R” potisnuta ostala.

Zatvorila sam knjigu, ostavila je na stranu zajedno sa rukavicama, zatim sam se mašila jednog starog broja L’ Illustration na susednoj stolici. Videla sam u njemu predivne slike i jedan članak o dvorcima na obali Loare. Brižljivo sam pročitala članak, zatim opet pogledala slike, ali kad sam stigla na kraj, primetila sam da nijednu reč nisam od svega razumela. Sa štampanih strana nije me gledao dvorac „Bloa” sa svojim vitkim tornjevima i lučnim prozorima, već lice misis Van Hoper, kako svojim sitnim, prasećim očima baca pogled na susedni sto, dok joj viljuška sa makaronama zastaje u vazduhu.

– Bila je to strašna tragedija – rekla je. – Novine su mnogo pisale o njoj. Kažu, da je on sam nikada ne spominje, ni ime joj od tada nije izgovorio. Udavila se u moru, blizu Menderleja...

5.

Kakva sreća što se groznica prve ljubavi ne dobija više puta! Jer prva ljubav je groznica i teret, ma šta o njoj rekli pesnici. U dvadeset i prvoj godini nismo hrabri. Puni smo sitnih kukavičluka, neosnovanih strahovanja, i svaka nas reč vređa, boli. Danas, u oklopu srednjih godina, koje mi se približavaju, jedva se sećam onih sitnih uboda igle, koji su mi prčinili toliko bola. Ali onda je jedna nesmišljena, dobačena reč, danima pekla moje srce i mislila sam da se jedan ravnodušan pogled nikada ne može preboleti. U najmanjoj lukavosti ili dvoličnosti videla sam Judin poljubac. Odrastao čovek već meri stvari, raspravlja i odbija, ali u tim danima i najmanje razočaranje ukoči nam jezik i veže nam ruke.

– Šta radite danas prepodne? – kao da i danas čujem promukli glas misis Van Hoper i vidim je okruženu jastucima, razdraženu, kao što su obično oni bolesnici koji ne pate ni od čega ozbiljnog. I ja, dok sam vadila iz fioke noćnog stočića karte za igranje, pocrvenela sam kao neko, kome nije čista savest.

– Igraću tenis sa trenerom – rekla sam i uplašila se svog glasa, jer šta će se desiti, ako se misis Van Hoper sretne sa trenerom i ovaj joj se bude žalio da već danima nisam bila kod njega.

– To ne valja, što dok ja ovde ležim, vi nemate nikakvog posla – rekla je plačnim glasom misis Van Hoper i pritisla svoju cigaretu na poklopcu teglice za krem. Zatim je uzela iz mojih ruku karte i brzim, vešt看im pokretima uvežbanog igrača pomešala ih i podelila u tri gomile.

– Ne mogu da zamislim, šta radite ceo dan – nastavila je. – Vaše crteže već odavno nisam videla i, kad vam poverim da mi kupite nešto, najvažnije zaboravite. Jedina mi je nada da ćete bar u tenisu napredovati. Vrlo je dosadno igrati sa lošim igračem. Sad naučite serviranje odozdo!

– Da – odgovorila sam i mnogo sam se postidela. Kada bi znala da sam jedan jedini put igrala sa trenerom, od kako ona leži! A od toga ima već više od dve nedelje. I zaista, ne razumem zašto sam još uvek lagala da sam bila na tenisu, zašto joj nisam rekla da me mister de Vinter svaki dan vodi sa sobom u vožnju autom i da stalno jedem za njegovim stolom.

– Dok ne naučite igru kod mreže, dotle nećete dobro igrati tenis – nastavila je, i ja sam pustila da bude u pravu.

Od tada sam već zaboravila Monte Karlo, zaboravila sam one jutarnje vožnje automobilom, čak sam i iz naših razgovora mnogo zaboravila, ali nikada neću zaboraviti kako su mi drhtali prsti kad sam stavljala šešir, kako sam trčala duž hodnika i niza stepenice, jer nisam mogla da sačekam lift, i kako sam sama gurala pokretna vrata, pre nego što je portir mogao da ih otvori.

On me je već čekao pred hotelom, sedeo je na šoferskom mestu, čitao je novine i, kada bi me video, nasmešio bi mi se, stavio novine iza leđa, otvorio vrata od kola i pitao:

– Dakle, kako se danas oseća prijateljica? I kuda želi da ide?

Da smo celo prepodne išli u krug, ja ni to ne bih marila. Bila sam tako zaljubljena, da me je i sama činjenica da mogu da sedim pored njega, ispunjavala neizdrživom srećom. Bila sam neki mali đak, koji obožava svog profesora, ali je on bio mnogo ljubazniji od nekog profesora, ali ipak mnogo nedostižniji.

– Danas duva hladan vetar, bilo bi dobro kada biste ogrnuli moj kaput.

Kako se toga sećam! Jer sam onda bila još tako mlada, da me je to činilo srećnom, kad sam mogla, da se ogrnem njegovim kaputom. Kažem, bila sam kao đak, koji je srećan što može da nosi kaput ili kravatu svog ideala. Kada bi me samo za nekoliko trenutaka ogrnuo svojim kaputom, to bi mi već pozlatilo celo prepodne.

U knjigama se toliko piše o bolu prve ljubavi. Ja sam bila srećna. Bila sam srećna, kad sam samo sedela pored njega, sa njegovom kapom na krilu. Moja prava, ružna, izbledela kosa lepršala se na vetru. Srećna, nemo sam čekala da on progovori. Ali govorio on ili ne, to ništa nije menjalo u mom raspoloženju. Jedini neprijatelj bio mi je sat, čije su se skazaljke nemilosrdno približavale izvesnoj cifri. Vozili smo se na istok, vozili na jug, obišli sitna sela Sredozemnog mora, ali se danas više nijednog ne sećam.

Ne sećam se ničega drugog sem kožnog sedišta, omota mape na mom krilu, njegove iskrzane ivice, otrcanih korica, i toga, da sam jednog dana, pogledavši na sat, pomislila u sebi: sada je jedanaest i dvadeset minuta. Taj trenutak nikada u životu neću zaboraviti. Zatvorila sam oči. Kada sam ih otvorila, stigli smo baš na jedan zavijutak i jedna seoska devojka sa crnom maramom mahala nam je. I danas vidim njenu prašnjavu suknju i prijateljski osmeh. Trenutak kasnije ostavili smo je, nisam više mogla da je vidim. Već je pripadala prošlosti, bila je još samo uspomena.

Želela sam da se vratim, da uhvatim taj proleteri trenutak. Zatim sam se osvestila, da kad bi se i vratili, to već ne bi bilo ono isto. Dotle će se već i hod sunca promeniti na nebu, drugačije će padati senke, a i devojka neće više mahati, možda nas ne bi ni primetila. Bilo je u tom saznanju nešto strašno, nešto neobično bolno. Pogledala sam na sat i videla da je samo pet minuta prošlo od tada. Nažalost, uskoro nam ističe vreme, treba da se vratimo u hotel.

– O, kada bi pronašli nešto – rekla sam iznenada nesvesno – kada bi pronašli nešto čime bi se mogle konzervirati uspomene, kao neki ukus, ili miris! I kad se uspomene nikad ne bi istrošile, ne bi izbledele, da možemo kad nam je volja, izvaditi bocu, izvući zapašać i ponovo preživeti protekli trenutak!

Pogledala sam ga, šta će da kaže na to. Nije se okrenuo prema meni, gledao je put pred nama.

– Koje bi to trenutke voleli da ostavite za uspomenu iz vašeg mladog života? – pitao je. Iz njegovog glasa nisam mogla da procenim da li se šali, ili govori ozbiljno.

– Ne znam sigurno – rekla sam; zatim sam nepromišljeno, glupo, ipak rekla: – Ovaj trenutak bih volela da ostavim za večnu uspomenu i da ga nikada ne zaboravim.

– Taj kompliment je namenjen vremenu ili mom šoferiranju? – pitao je i podrugljivo se smejao, kao što dečaci ismejavaju svoju mlađu sestru.

Ućutala sam. Kakva provalija zjapi među nama, mislila sam žalosno. Znala sam da o tim jutarnjim izletima nikad, ali nikad, neću govoriti misis Van Hoper. Jer bi me njen ironičan smeh isto tako bolelo, kao što boli smejanje mister de Vintera. Znam da se ne bi ljutila, ne bi se ni zaprepastila, samo bi tek malo podigla obrve, kao da ne veruje sasvim u ono što kažem, zatim bi povlađujući slegla ramenima i rekla:

– Drago moje dete, vrlo je ljubazno od njega što vas vozi automobilom, samo se bojim da ga strašno gnjavite.

I zatim bi me opet poslala u apoteku da uzmem kremu za lice i dobronamerno bi me tapšala po ramenu.

Kako je ponižavajuće biti mlad, mislila sam i htela sam da čupam kosu od očajanja.

– Volela bih – rekla sam još uvek malo uznemirena njegovim smehom – volela bih da sam žena, da mi je trideset i pet godina, da imam crnu satensku haljinu i tri reda bisera oko vrata.

– Onda ne biste bili tu sa mnom – rekao je – i molim vas da ne grizete nokat, jer je i inače ružan.

– Vi me sad sigurno smatrate za bezobraznu i nezahvalnu, ali ipak vas pitam: zašto me vozite svako jutro kolima? Znam, hoćete da učinite nešto dobro, ali zašto ste baš mene izabrali da se vežbate u milosrđu?

Sedela sam pravo i ukočeno u kolima, sa neveštim ponosom mladosti.

– Zato – rekao je ozbiljno – što nemate crnu satensku haljinu, ni tri reda bisera na vratu i što nemate trideset i pet godina.

Lice mu je bilo ravnodušno i ni sada nisam mogla da ustanovim da li je ozbiljan ili mi se u sebi podsmeva.

– Da – rekla sam – ali vi o meni znate sve što može da se zna. Priznajem, da o meni ne može mnogo štošta da se zna, jer još ne živim toliko dugo i još mi se nije mnogo čega dogodilo, sem što su umrli oni koje sam volela. A ja, ja ne znam o vama više nego što sam čula onog dana kada smo se upoznali.

– Šta ste čuli? – pitao je.

– Samo to, da živite u Menderleju i da ste izgubili ženu...

Najzad sam izgovorila ono, što mi je već daniha bilo na jeziku. Sasvim sam lako mogla da izgovorim, bez oklevanja, kao da ništa nije prirodnije od toga, da je on imao ženu. Ženu. Ta reč zastala je u vazduhu pošto sam je

izgovorila, igrala je pred mojim očima i, kako on ništa nije kazao, porasla je u neku strašnu, ogromnu, zabranjenu i neprirodnu reč. Ali nisam više mogla da je povučem, nisam mogla da je učinim neizgovorenom.

Svojim duhovnim očima videla sam unutrašnju stranu pesmarice, neobično, nagnuto slovo „R”. Bolelo me srce i bilo mi je hladno. Nikada mi neće oprostiti i sada će biti kraj našeg prijateljstva.

Sećam se da sam zurila ispred sebe kroz zaštitno staklo, ali nisam ništa videla od puta. Izgovorena reč još mi je zvonila u ušima. Trajalo je to minutima a minuti su prerasli u kilometre i ja sam mislila kako je sada svemu kraj, nikada se više neću s njim voziti. Sutra će da ode, a misis Van Hoper će ustati i opet ćemo se šetati po terasi, kao i do tada. Portir će mu sneti kofere, ja ću baciti još jedan pogled na njih, videću sveže nalepljene hotelske nalepnice. Otputovaće. Automobil prikoči kada stiže do ugla, zatim se škripa kočnica stapa sa žagorom ulice. I on zauvek nestaje ispred mojih očiju.

Toliko sam se zadubila u tu viziju, da sam duševnim očima videla i kako portir stavlja u džep napojnicu, zatim se kroz pokretna vrata vraća u svoju kabinu i preko ramena nešto govori menadžeru. Kažem, toliko sam se zadubila u svoje misli, da nisam ni primetila da kola usporavaju i trgla sam se tek kad smo stali na ivici puta. On je nepomično sedeo na svom mestu. Tako, bez šešira i sa belim šalom oko vrata, više je ličio na srednjevekovnu sliku nego ikada. Nije se uklapao u taj veseli pejzaž, trebalo bi da stoji na stepeništu neke sumorne katedrale, sa ogrtačem prebačenim preko ramena, dok ispred njegovih nogu jedan prosjak kupi sa zemlje bačeni zlatnik. Nestao je prijatelj i brat koji me je ismejavao, jer sam grizla nokte. Taj čovek je stran. Zaista ne razumem zašto sedim tu pored njega u kolima.

Zatim se iznenada okrenu ka meni i progovori: – Vi ste malopre rekli, da bi bilo dobro pronaći nešto, čime bi se uspomene mogle ovekovečiti. Rekli ste, da bi nekada voleli da ponovo preživite prošlost. Mislim da bih ja voleo baš suprotno od toga. Svaka uspomena je gorka. Ja se radujem kad ne treba da se sećam. Pre godinu dana desilo se nešto, što je sasvim promenilo moj život i ja bih voleo da zaboravim sve što se sa mnom do sada dogodilo. Ti dani su prošli. Trudim se da ih izbrišem iz svog pamćenja. Treba ponovo da otpočnem svoj život. Kada smo se prvi put sreli, vaša misis Van Hoper pitala me je zašto sam došao u Monte Karlo. Došao sam ovde zato što sam hteo da prekinem sa svojim uspomenama i da počnem nov život. Naravno, to uvek ne uspe. Ja, nažalost, imam tu bočicu u kojoj biste vi hteli da sačuvate svoje uspomene. I kad i ne izvučem zapušač, miris je tako jak, da struji iz nje. Nekad ni sam ne umem da se oduprem iskušenju i izvučem zapušač. To se desilo onda, kada sam vas prvi put povezao u vožnju. Kad smo se popeli na brežuljak i gledali dole u provaliju. Pre mnogo godina bio sam tamo sa ženom. Vi ste pitali da li je to mesto isto kao što je bilo onda, da li se promenilo. Nije se promenilo, ali hvala bogu, postalo je bezlično. Nije me podsetilo na staro vreme. Tamo nismo ostavili uspomene za sobom. Možda sam zato tako osećao, jer ste vi bili pored mene. Vama je mnogo više uspelo da učinite da zaboravim prošlost, nego svem sjaju Monte Karla. Da

vi niste tu, ja bih već odavno oputovao dalje. U Italiju, Grčku, možda još i dalje. Vi ste me spasili od lutanja. Neka vas bog blagoslovi što ste me pitali šta je sa mnom. Neka vas bog blagoslovi za vaše dobro, milosrdno malo srce. Vodim vas sa sobom zato što osećam potrebu za vama. Ako mi ne verujete, izađite iz kola i idite kući sami. Hajde, idite, otvorite vrata.

Sedela sam nemo, nepokretno, ruku skrštenih na krilu.

– Pa? – pitao je uznemireno. – Šta je?

Da sam bila godinu ili dve mlađa, sigurno bih se rasplakala. Detinje suze su suviše blizu površine, na prvu reč navru na oči. I ja sam osećala suze ispod kapaka, osećala sam da je krv preplavila moje lice i, kada sam u ogledalu iznad stakla videla svoje lice stvarno sam se uplašila, tako sam ružan prizor pružala.

– Volela bih da se vratim kući – rekla sam i glas mi je opasno zadrhtao. On je bez reči dao gas i okrenuo kola u pravcu odakle smo došli.

Brzo, vrlo brzo smo išli. Predeli, koji su ostajali iza nas gledali su nas ravnodušno. Stigli smo do onog zavijutka, kod koga sam želela da ovekovečim onaj trenutak. Već je odatle nestalo mlade seljanke, boja predela je izbledela, a okuka je bila kao i svaka druga okuka. Njena lepota, sjaj, nestali su zajedno sa mojim raspoloženjem. Nisam više mogla da vladam sobom, suze su pošle iz mojih očiju i tekle niz lice.

Nisam mogla da zadržim suze, jer su neželjeno došle i da sam se mašila maramice, on bi to primetio. Pustila sam, dakle, da teku, osećala sam na usnama njihov slan ukus. Da li je on okrenuo glavu prema meni ili nije, to ne znam, jer sam ukočeno gledala ispred sebe, mada su mi suze zamaglile pogled velom i ništa nisam videla, ali je odjednom ispružio ruku, uzeo moju ruku i poljubio je.

Još uvek ništa nije rekao, ali mi je bacio svoju maramicu u krilo. Toliko sam se stidela, da je nisam uzela.

Pomislila sam na junakinje iz romana, koje su lepe kad plaču, i na to kako sam sigurno ružna, sa svojim umrljanim, natečenim licem i crvenim krugovima oko očiju. Žalostan je završetak imalo to lepo prepodne. I tako je još dugačak dan! Moraću da ručam u sobi, s misis Van Hoper, jer bolničarka ima izlaz, zatim ću sigurno morati da se sa njom kartam. Ugušiću se. Kako je neutešna jedna takva hotelska soba sa jastucima naslonjenim unaokolo, bolesnički sto sa prosutim mirisom i puderom. Krevet je pun rasutih časopisa, novina, izgužvanih francuskih romana sa pocepanim koricama i američkih magazina. Pikavci, na jednom tanjiru, grožđe, pod i tepih prekriven pepelom.

Posetioci su preplavili misis Van Hoper cvećem, u svakojakim vazama redali su se na prozorima specijaliteti staklenih bašti, mimoze, i jedna pantljikom okačena velika korpa ušecerenog voća. Možda će kasnije da svrate njeni prijatelji na jednu čašu vermuta ili koktela, koji ću ja morati da mešam. I to mrzim, kad treba tamo da stojim u uglu i slušam ono papagajsko kreštanje. Ja crvenim umesto njih. Zatim se misis Van Hoper, naelektrisana pićem i posetiocima, smeje i priča suviše glasno, ja treba da pustim gramofon, a ona igra ramenima po melodiji. Još uvek više volim kad je ljuta, kada joj je kosa stegnuto

podignuta na vrh glave i kada me grdi što sam zaboravila da donesem kremu za lice! Da, to me još čeka kada se odvojim od njega. On će sigurno da siđe do mora, svež, slani vetar milovaće mu lice i možda će da se udubi u one uspomene, o kojima ja ne znam ništa, koje ne deli sa mnom. Prošetaće stazom proteklih godina.

Provalija među nama sada je bila dublja nego ikada. On je stajao tamo okrenut leđima prema meni. Osećala sam se mladom, malom i vrlo usamljenom. I ma koliko da sam se stidela, mašila sam se maramice i obrisala nos. Sada je inače svejedno.

– Đavo da ga nosi – rekao je odjednom, kao da se zbog nečega ljuti, privukao me do sebe i rukom obuhvatio moja ramena, ali je gledao napred i desnu ruku držao na volanu. Još više smo jurili nego malopre.

– Vi ste tako mladi, da biste mogli da mi budete ćerka – rekao je – zato baš i ne umem da postupam s vama.

Put se pred nama sužavao i on je morao da zaobiđe jednog psa. Mislila sam da će me sada pustiti, ali on me je i dalje držao prigrljenu uza se, nije me ni kasnije pustio.

– Zaboravite sve što sam vam jutros govorio – rekao je – to već pripada prošlosti. Ne mislite više na to. Porodica me zove Maksim. Voleo bih da me i vi tako zovete. Dosta ste dugo bili učtivi prema meni.

Uhvatio je obod mog šešira, bacio ga na zadnje sedište i poljubio mi teme.

– Obećajte mi da nikada nećete nositi crnu haljinu od satena – rekao je.

Ja sam se smešila, a on se smejao i odjednom je opet sve blistalo oko mene. Zašto sam brinula za misis Van Hoper i poslepodne. Brzo će proći, doći će veče i sutra opet nov dan. Bila sam srećna, mogla sam da kličem od sreće. U tom trenutku osećala sam se skoro kao da sam mu ravna. Videla sam sebe, kako ulazim u sobu misis Van Hoper, prilično zakasnila i kako me zevajući pita gde sam bila, odgovaram: „Nisam ni primetila da je tako brzo prošlo vreme. Ručala sam sa Maksimom.”

Bila sam još dete, tako sam se radovala, što mogu da ga zovem po imenu, kao što se dete raduje novoj igrački. Napustila me je svaka briga i žalost. Počinje novo poglavlje našeg prijateljstva. Maksim me je poljubio. I to je bilo tako dobro i umirujuće. Ne dramski, kao što je obično u romanima, ne zastrašujuće – više je olakšavalo naše prijateljstvo i sve je postalo jednostavnije. Podiglo je most nad provalijom. Zvaću ga Maksim.

I dok sam posle podne igrala bezig s misis Van Hoper, nije mi bilo tako dosadno, kao drugi put, mada ipak nisam imala hrabrosti da priznam gde sam bila prepodne. Kada sam kasnije pokupila karte, misis Van Hoper me je upitala:

– Da li je istina da je Maks de Vinter još ovde? – Oklevala sam za trenutak, kao gnjurac, pre nego što se spusti u more, ali ipak nisam smela da kažem istinu.

– Da. Mislim. Ponekad ga vidim u restoranu. – Neko joj je rekao, neko nas je video zajedno, možda se trener žalio ili je direktor hotela napisao cedulju, odmah će se saznati. Mirno sam čekala napad. Ali misis Van Hoper je samo

zevala, dok sam joj nameštala neuredni krevet, nije rekla ništa. Pružila sam joj kutiju s puderom, ruž, ruž za usta, a ona uze u ruke ogledalo.

– Vrlo je interesantan muškarac – rekla je – ali je čudan, ćudljiv, mislim da ga je teško upoznati. Nadala sam se prošli put da će nas pozvati u Menderleju.

Nisam rekla ništa. Gledala sam kako ružem ocrtava linije svojih grubih usana.

– Nikad nisam videla njegovu ženu – rekla je i udaljila ogledalo da se bolje vidi – ali mislim, da je bila vrlo lepa. Elegantna i veoma duhovita. U svakom pogledu očaravajuća. Priređivali su raskošne večere i zabave u Menderleju. Sve je došlo vrlo brzo i vrlo tragično. Mislim da ju je muž obožavao... Više volim tu tamniju boju pudera, budite ljubazni, dete moje, pa mi dodajte i onu drugu kutiju. A ovu vratite u fioku.

Zatim smo bile zauzete puderom, ružem i mirisom sve dok zvono nije zazvonilo i nisu stigli naši posetioци. Nudila sam ih pićem. Bila sam neraspoložena i malo sam govorila. Menjala sam ploče na gramofonu i sklanjala pikavce iz pepeljara.

– Da li smo crtali nešto novo, mala gospođice? – bila je to usiljena ljubaznost jednog starog bankara. Monokl mu je visio na crnom gajtanu.

Ja sam mu sa osmehom svetice odgovorila: – Ne, u poslednje vreme nisam ništa crtala. Želite li još jednu cigaretu?

Ne, nisam mu to ja odgovorila, pa ja uopšte nisam ni bila tamo.

Vijala sam u mislima jednog fantoma, jednog fantoma čija je mutna senka najzad počela da dobija oblik. Crte su mu još nejasne, boja neizvesna, oči i kosu još ne vidim čisto, ali ipak nije više ona bestesna senka, kakva je do sada bio.

Bila je lepa. Njen osmeh se ne može zaboraviti. Glas joj je još treperio ovde u vazduhu i ljudi su se još sećali zvuka njenih reči. Bilo je mesta, gde je ona prošla, i stvari, koje je dodirnula.

Postoje negde ormari sa haljinama koje je ona nosila i iz haljina se još širi njen miris.

U mojoj sobi, pod jastukom leži jedna knjiga, koju je nekad ona držala u ruci, vidim kako prelistava prvu stranu, smeši se dok piše i stresa pero da bolje ide mastilo: „Maksu, Rebeka”.

Možda je bio Maksov rođendan i on je sa ostalim poklonima, i ovaj stavio na sto. I nasmešili su se jedan drugome kad je Maks pocepao hartiju za pakovanje i presekao konopac. Možda se žena nagnula nad njegovim ramenom dok je čitao posvetu. Maks. Ona ga je zvala Maks. Veselo, poverljivo, lako. Porodica ga zove Maksim. Bake i tetke. I meni slične, glupe i mlade osobe, koje i inače ne znače mnogo.

Jedino ga je ona zvala Maks. Ta reč bila je njena svojina. Intimno ju je napisala na prvu stranu knjige. Verovatno je imala jaku, sigurnu ruku. To ime, tamo na beloј hartiji, njen je simbol. Čvrst i odlučan, kao što je ona bila.

O, koliko li mu je puta pisala. Na koliko načina, u koliko raznih raspoloženja.

Samo dve tri reči, na pocepanom papiru, naškrabane na polovini pisaće hartije, a, kad nisu bili zajedno, i pisma, jednu stranu za drugom, intimno, o takvim stvarima koje su interesovale samo njih dvoje.

A njen glas odjekivao je po celoj kući i duž bašte. Bezbrižan joj je bio glas, bezbrižan i intiman, kao te reči u knjizi.

A ja treba da ga zovem Maksim.

6.

Pakovanje. Nezgode putovanja. Izgubljeni ključevi, adresirane razglednice, svileni hartiji na podu.

O, kako sve to mrzim! I danas, kad sam to već toliko puta ponovila i kad sam u sigurnosti, i danas, kad otvaram fioke nepoznatih hotelskih soba i vrata ormana, ili kad uređujem bezlične police neke nameštene vile, danas, kad je sve to za mene navika i svakodnevno zanimanje, i danas se ražalostim i osećam neku prazninu pri svakom polasku na put.

Tu smo živeli, kažem u sebi i bili srećni. To mesto bilo je naše, makar i za kratko vreme. I da smo samo dve noći proveli pod njegovim krovom, nešto od nas je ostalo ovde. Ne nešto što bi se moglo rukom uzeti, ne ukosnica na toaletnom stočiću, ne kutija sa aspirinom, ili maramica pod jastukom, već nešto neodređeno, jedan trenutak našeg života, jedna misao, jedno raspoloženje.

Ova kuća nas je, štiteći nas, okružila svojim zidovima. Razgovarali smo, voleli se među ovim zidovima. To je bilo juče.

Danas idemo dalje, drugačiji smo nego što smo bili juče ali možda se samo za nijansu razlikujemo od onog što smo bili juče, ali smo ipak drugačiji. Nikada više ne možemo biti oni što smo bili.

Kad zastanemo samo za ručak pred nekom drumskom mehanom, i kad uđem da operem ruke u nekoj mračnoj neprijatnoj sobi, gde ne poznajem dodir kvake i gde trake iscepanih tapeta vise sa zida i nad umivaonikom nezgrapno stoji malo, naprslo, neobično ogledalo, u tom trenutku soba je ipak moja, ipak pripada meni. Poznajemo se. To je sadašnjost. Nema prošlosti i nema budućnosti. Tu sam, perem ruke, slomljeno ogledalo pokazuje me samoj sebi, pokazuje me kakva sam, to sam ja, taj trenutak je tu.

A zatim otvaram vrata i odlazim u restoran, gde me čeka Maksim za jednim stolom, i mislim na to da sam u ovom trenutku opet starija, da je trenutak odleteo i da sam učinila jedan korak prema svojoj nepoznatoj sudbini.

Smešimo se, naručimo ručak, govorimo o ovome ili onome, ali u sebi mislim da nisam ona koja sam bila pre pet minuta. Ta ličnost više ne postoji. Ja sam sada druga žena, starija, zrelija...

Ovih dana čitala sam da je hotel „Cote d’Azur” u Monte Karlu dobio novu upravu i drugo ime. Sobe su ponovo preuredili i ceo hotel su prepravili. Možda odaje misis Van Hoper na prvom spratu više ne postoje. Možda nema ni traga više od one sobice u kojoj sam ja stanovala. Znam da se nikada više neću tamo vratiti. Nikad više neću preživeti onaj dan, kad sam klečala na zemlji i mučila se sa bravom na koferu misis Van Hoper.

Zatim je brava škljocnula, ja sam ustala, pogledala kroz prozor i izgledalo mi je da i dalje prelistavam neki album sa fotografijama. Ni krov ni more nisu

više bili moji. Već su pripadali jučerašnjem danu, prošlosti. U sobama je vladala praznina, nestalo je stvari s polica, stolova, stan kao da je zjapio prazan, jedva čekajući da odemo i da na naše mesto stignu novi stanari. Težak prtljag, zatvoren, zaključan, stajao je napolju u hodniku. Za kratko vreme bili smo gotovi i s ručnim prtljagom. Korpe za hartiju pune đubreta. Poluprazne bočice s lekovima i teglice s kremom za lice, pocepani računi i pisma, prazne fioke, a i pisaći sto je već sasvim prazan. Misis Van Hoper dobacila mi je juče ujutro jedno pismo, dok sam joj sipala kafu.

– U subotu Helen polazi za Njujork. Mala Nansi ima zapaljenje slepog creva, pa su je pozvali kući telegramom. I mi se vraćamo – rekla je – dosta mi je već Evrope. Na jesen ćemo se opet vratiti. Da li biste i vi pošli u Njujork?

Bila je strašna i sama pomisao da treba da idem s njom u Ameriku. Izgleda da su mi se na licu ogledale očajne misli, jer je misis Van Hoper napravila prvo začuđeno, zatim ljutito lice.

– Kako ste vi čudno, razmaženo dete! Nisam načisto s vama. Imate li vi pojma kako se kod nas lepo zabavljaju i takve devojke koje nemaju novca? Ima mnogo kavaljera i zabava. I vi ćete imati prijatelja. Možete da idete kuda hoćete, ne treba uvek da me čuvate. Mislila sam da ne volite Monte Karlo.

– Navikla sam – rekla sam bojažljivo, bedno, očajno.

– Pa navići ćete se i na Njujork. Još ćemo stići lađu kojom ide Helen. Ali onda treba odmah da se postarate za karte. Idite odmah u biro i govorite sa onim nespretnim mladićem. Imaćete danas toliko posla, da nećete stići da žalite za Monte Karlom.

Neprijatno se smejala i ugasila cigaretu na tanjiru sa puterom. Zatim je ustala, da se preko telefona oprostí od svojih prijatelja.

Nisam bila u stanju da odem odmah u kancelariju. Prvo sam otrčala gore u kupatilo, zaključala vrata, sela na asuru i uhvatila se za glavu.

Dakle, došlo je ono čega sam se bojala: moram da otputujem. Svemu je kraj. Sutra uveče sedim u vozu, sa kutijom za nakit misis Van Hoper i pledom na krilu, kao neka sobarica, a ona u onom strašnom novom šeširu sa nojevim perjem, uvijena u svoju bundu, sedi preko puta mene u spavaćim kolima.

Umivamo se, peremo zube u onoj kabinici punoj zapare, iza vrata koja se tresu. Umivaonik je sav ispucao, ubrus je vlažan, na sapunu kosa, boca za vodu je do pola napunjena i svaki trzaj i svaka škripa podseća me da iz minuta u minut bivam sve dalje od njega. A on usamljeno sedi u hotelskom restoranu, pored poznatog stola, možda čita i ne mari što ja nisam tamo, ne misli na mene.

Trebalo bih da se oprostim od njega, pre nego što otputujemo. Samo, u prolazu, naravno, drugačije ne može zbog misis Van Hoper. Mahinalno se smešimo i on možda kaže: „Pišite”, a ja mu kažem: „Nisam vam se još ni zahvalila što ste prema meni bili tako dobri. Budite ljubazni pa mi pošaljite neku od onih slika.”

– Koja će vam biti adresa?

– Pisaću vam.

I on zapali cigaretu i traži vatre od nekog kelnera, koji baš prolazi tamo, dok ja mislim: kroz četiri i po minuta polazimo i u, životu ga nikada više neću videti.

A pošto odlazim i pošto je to kraj, odjednom, nećemo imati više jedno drugom šta da kažemo, bićemo stranci, poslednji put se srećemo, dok u sebi očajno i grcajući u dnu duše govorim ponovo i ponovo: „Neizmerno vas volim i strašno sam nesrećna. Još nikada nisam i nikad više neću nikoga tako voleti.”

Ali mi se lice učtivo, ravnodušno smeši i moj glas kaže: „Vidite onog čudnog starca. Ko li je to? Izgleda nov gost.”

I te poslednje, drage minute gubimo na to da ismejavamo jednog stranca, jer smo i mi stranci jedno za drugo.

– Nadam se da su slike uspele? – kažem očajno već po drugi put, a on: – Da, ona što sam ja snimio na trgu sigurno će biti dobra, jer je tada bilo dosta svetlosti.

Kao da ja brinem za to, kakva će biti slika, kao da se brinem što je nejasna, ili izgorela. Pa ovo je poslednji trenutak, to je konačni oproštaj.

– Pa onda – kažem i na licu mi se pojavi nakazan osmeh – još jedanput hvala. Bilo je božanstveno.

Upotrebljavam reči, koje inače nikad ne upotrebljavam. „Bilo je božanstveno”, kažem onako, kako smo govorili za neku utakmicu hokeja još dok sam bila učenica.

A zatim se otvaraju vrata lifta, misis Van Hoper izlazi, ja treba da joj pođem u susret, a ona se vraća tamo u ugao gde obično sedi, i uzima u ruke novine.

Dok sam tamo sedela šćućurena u kupatilu na asuri, preživela sam u mislima ceo oproštaj, putovanje i trenutak kad budemo stigli. Čula sam oštar Helenin glas. – Helena je ista kao majka, samo niža – i videla sam Nansi, nevaspitano malo čudovište. Videla sam i studente i privatne činovnike koji su, po mišljenju misis Van Hoper društvo za mene. „Da li ste slobodni u sredu uveče?”, pitaće me dečaci, masnog lica i prćastog nosa. A ja treba da budem učtiva s njima.

Ali sad hoću još malo da budem sama sa svojim mislima, zato sam se zaključala ovde u kupatilu.

Misis Van Hoper je kucala.

– Šta radite tu?

– O, idem odmah, izvinite.

I pravim se kao da okrećem slavinu, krećem se, savijam jedan čaršav i stavljam ga da se suši.

Kad sam izašla iz kupatila, misis Van Hoper me gleda radoznalo.

– Šta ste tako dugo radili, zaboga? Danas zaista nema vremena za sanjarenje, znate dobro koliko još posla imamo.

Maksim će se za dve tri nedelje vratiti u Menderlej, to je sasvim sigurno. U holu će ga čekati čitava gomila pisama, među njima i moje pismo, koje ću mu pisati sa lađe. Izveštačeno pismo, koje usiljenom duhovitošću opisuje putnike. Zatim će pod upijačem pismo dugo ležati. Možda će posle nekoliko nedelja odgovoriti, jednog nedeljnog jutra, pre ručka, u žurbi, jer mu je slučajno došlo do ruke to pismo, pri traženju nekog računa. A zatim nikad ništa više. Možda još poneki božićni pozdrav. Možda će mi poslati sliku Menderleja, Menderleja zimi. I na njemu štampan pozdrav: „Srećan Božić i Novu godinu Želi. Maksimilijan de Vinter”. Zlatnim slovima. I, zato što želi da bude ljubazan, štampano ime će precrtati mastilom i rukom napisati: Maksim. I ako bude još preostalo malo mesta, dopisaće i: „Nadam se da se dobro osećate u Njujorku?”

Zatim će ga staviti u koverat, zalepiti marku i baciti među ostalu stotinu pisama.

– Nesrećni smo što sutra odlazite – kaže činovnik u kancelariji s telefonom u ruci. – Predstave baleta tek sledeće nedelje počinju. Zna li za to misis Van Hoper?

Od menderlejskog Božića vratila sam se u sadašnjost i naručila spavaća kola.

Misis Van Hoper posle svoje influence, prvi put ruča u restoranu. Boleo me je želudac, kad sam je dopratila do sobe.

Maksim, Maksim? Otišao je na izlet u Kan, to sam znala, to je već juče nagovestio. Ali sam se sve vreme bojala da će kelner netaktilno da upita: „Hoće li Mademoiselle i danas da jede za gospodinovim stolom kao i obično?” Skoro sam se onesvestila kad je kelner prišao našem stolu, ali srećom ništa nije rekao.

Dan je prošao u pakovanju, a uveče se misis Van Hoper opraštala od svojih prijatelja. Jeli smo u salonu i posle večere odmah je legla.

Celog dana nisam videla Maksima. U pola deset, sa izgovorom da tražim nalepnice za kofere, sišla sam u kancelariju. Nije bio dole. Onaj odvrtni portir mi se nasmešio, kad me je video.

– Ako tražite mister de Vintera, telefonirao je da će se vratiti tek oko ponoći.

– Tražim nalepnice za kofere – rekla sam, ali sam videla iz njegovih očiju da mi ne veruje.

Dakle ni poslednje veče ne možemo da provedemo zajedno! Taj čas, koji sam celog dana od srca iščekivala, moraću da provedem usamijena u svojoj sobi. Ili je možda i bolje ovako, jer bih predstavljala dosadno društvo. A on bi pročitao s mog lica, šta osećam.

Te noći lila sam gorke, mladalačke suze, kakve nikad više neću proliti. Kad čovek pređe dvadeset i četiri godine, više ne ume tako da plače, tako očajno da zagnjuri lice u jastuk. Ujutru mi je zujalo u glavi, oči su mi bile otečene, grlo mi je gorelo. Bojala sam se da će i drugi primetiti na meni kako sam nesrećna. Nisam mogla da stavim dovoljno hladnih obloga na lice. Nisam mogla dovoljno

da istrljam lice kolonjskom vodom i stavila sam mnogo više pudera nego obično.

Strepela sam od pomisli da ću se dole rasplakati ili da će me odati drhtanje usana.

Sećam se, da sam dugo držala širom otvoren prozor i stajala nagnuta napolje, u nadi da će svež jutarnji vazduh oduvati s mog lica izdajničke crvene mrlje.

Sunce nikada nije tako sjajno sijalo i jutro nikada nije obećavalo toliko toga lepog. Monte Karlo je postao iznenada ljubazan i ljubak i odjednom sam ga zavolela. Osećanja su preplavila moje srce. Osećala sam da bih večito mogla da ostanem ovde, volela bih da tu preživim ceo svoj život. A treba da otputujem! Poslednji put četkam kosu pred ovim ogledalom. Poslednji put čistim zube nad ovim lavabo, nikada više neću spavati u ovom krevetu. Nikada više neću upaliti ovo električno osvetljenje. Za mene je ova obična hotelska soba postala nešto osećajno.

– Niste valjda nazebli – pitala je misis Van Hoper za doručkom.

– Ne – rekla sam – nisam nazebla – Željno sam se uhvatila za tu slamku, jer nazeb može da bude dobar izgovor, kasnije kad mi oko bude suviše crveno.

– Mrzim tako da stojim negde, kad mi je već sve upakovano – bunila se misis Van Hoper – bolje bi bilo da smo otišli ranijim vozom. Mislim da bismo još i sada mogli da idemo ranijim vozom. Onda bismo mogli da provedemo više vremena u Parizu. Telegrafirajte Heleni. – Da – rekla je, pogledavši na sat – mislim da se još mogu promeniti karte za spavaća kola. U svakom slučaju vredi pokušati. Idite samo u kancelariju i upitajte.

– Dobro – odgovorila sam i prešla u svoju sobu, zbacila penjoar, uvukla se u svoju večitu flanelsku suknju i navukla preko glave džemper koji sam sama plela.

Moja ravnodušnost prema misis Van Hoper pretvorila se odjednom u mržnju. Dakle, i to jutro mi oduzima. Ni tih pola sata ne možemo da provedemo zajedno na terasi. Možda nemam ni deset minuta da se od njega oprostim. Zato što je misis Van Hoper bržo završila doručak nego što je mislila, i sada se dosađuje.

Pa onda, ostaviću svako uzdržavanje i skromnost i neću više biti gorda!

Zalupila sam vrata od salona i pretrčala preko hodnika. Nisam sačekala lift, peške sam skakutala uza stepenice, po tri stepenika odjedanput, do trećeg sprata. Znala sam da je broj njegove sobe 148. Zajapureno i bez daha sam zakucala na njegova vrata.

– Slobodno – viknuo je i ja sam otvorila vrata i već sam se pokajala zbog svoje smelosti. Uplašila sam se. Pa možda je tek sad ustao, juče je kasno legao, ili je još u krevetu, čupav i mrzovoljan.

Brijao se kraj otvorenog prozora. Preko pidžame imao je ogrtač od kamilje dlake. I ja sam se u svojoj flanelskoj suknji i teškim cipelama osećala nazgrapnom i suviše obučenom. Bila sam glupa, smatrajući situaciju tragičnom.

– Šta želite? – pitao je – nešto nije u redu?

– Došla sam da se oprostim – rekla sam – danas putujemo.

Razrogačio je oči na mene, zatim spustio žilet na umivaonik.

– Zatvorite vrata – rekao je.

Zatvorila sam vrata i stajala pokajnički, opuštenih ruku.

– Kakve to gluposti govorite? – pitao je.

– Ne govorim gluposti, danas odlazimo. Bilo je rešeno da ćemo ići kasnijim vozom, ali sad ona hoće da ide ranijim. Bojala sam se da vas više neću sresti. Osećala sam da treba da vas vidim pre nego što odemo i da vam se zahvalim.

Istrgle su im se iz usta te glupe reči, baš onako kao što sam unapred zamišljala. Bila sam ukrućena i nespretna.

– Što mi to niste ranije rekli?

– Tek se juče odlučila. Bilo je sve na brzinu. Ćerka joj u subotu polazi za Njujork i idemo zajedno s njom. U Parizu ćemo se naći s njom, a u Šerburu se ukrcavamo na brod.

– Vodi vas u Njujork?

– Da. Ja ne želim da idem. Biće strašno. Nesrećna sam što moram da idem.

– Pa onda, zaboga, zašto idete s njom?

– Jer nemam drugog rešenja. Potreban mi je novac, ne mogu da dopustim sebi taj luksuz, da joj otkažem.

Opet je uzeo u ruke žilet i zgrebao sa svog lica sapunicu.

– Sedite – rekao je. – Odmah ću biti gotov. Obući ću se u kupatilu. Za pet minuta sam ovde.

Uzeo je odelo sa stolice, bacio ga u kupatilo, zatim je i on ušao i zalupio vrata za sobom. Ja sam sela i počela da grizem nokte. Situacija je izgledala potpuno nemoguća. Osećala sam se kao voštana figura. Šta li sad misli i šta će da učini?

Razgledala sam po sobi. Soba je izgledala kao svaka muška soba: neuredna i bezlična. Mnogo, nepotrebno mnogo cipela i mnogo kravata. Na toaletnom stolu nije bilo ničega osim velike boce vode za kosu i četke od slonovače. Nijedna amaterska slika. Nijedna lična uspomena. Nesvesno sam tražila slike, mislila sam da će bar jedna slika biti pored njegovog kreveta ili na sredini kamina. Jedna velika slika u kožnom ramu. Ali su na kaminu bile samo knjige i jedna kutija cigareta.

Kao što je obećao, bio je gotov za pet minuta.

– Sada pođite sa mnom na terasu, da doručujem – rekao je.

Pogledala sam na sat.

– Nemam vremena – rekla sam. – Već bih trebalo da budem u birou da promenim karte za spavaća kola.

– Ne brinite se za to. Hoću da razgovaram s vama – rekao je.

Prošli smo kroz hodnik. Zvonio je za lift.

Izgleda da ne razume, ili neće da razume, da naš voz kreće za sat i po. Misis Van Hoper može svakog trenutka da upita u birou, da li sam tamo. Spustili smo se liftom, usput nismo govorili. Izašli smo na terasu gde je bilo postavljeno za doručak.

– Šta ćete da doručkujete? – pitao je.

– Ja sam već doručkovala – rekla sam – a i inače, imam samo četiri minuta vremena.

– Donesite kafu, rovita jaja, pečen hleb, marmeladu i jednu mandarinu – rekao je kelneru.

Zatim je izvadio iz džepa turpiju i počeo da sređuje nokte.

– Dakle, misis Van Hoper se već zasitila Monte Karla i sad hoće da putuje kući. I ja imam istu nameru. Ona ide u Njujork, a ja u Menderlej. Šta biste više voleli? Možete da birate.

– Ne šalite se. To nije lepo od vas – rekla sam – a i inače bolje da se pobrinem za karte, i da se sad oprostimo.

– Ako vi mislite da sam ja ujutru dobro raspoložen, onda se grdno varate – rekao je. – Ja sam rano ujutru uvek loše raspoložen. Ponavljam: birajte. Kuda hoćete da idete? U Ameriku s misis Van Hoper ili u Menderlej, sa mnom?

– Treba vam sekretarica?

– Ne. Hoću da se oženim s vama, mala devojko.

Kelner je doneo doručak, ja sam skrštenih ruku na krilu gledala kako on ostavlja kafu i čajnik.

– Zar ne razumete – rekla sam, kad se kelner udaljio. – Ja ne spadam u onu vrstu devojaka, koje muškarci obično uzimaju za ženu.

– Šta hoćete time da kažete?

Ispustio je kašiku iz ruke i pogledao me razrogačeno.

Jedna muva spustila se na marmeladu, on ju je nestrpljivo oterao.

– Ne znam tačno – rekla sam polako. – Ne verujem da mogu da objasnim. Prvo ja nisam iz vašeg sveta.

– Šta je moj svet?

– Pa, Menderlej. Vi znate na šta mislim.

Opet je uzeo kašiku i sipao sebi marmeladu.

– Vi ste isto toliko neobavešteni, kao i misis Van Hoper i skoro isto toliko nerazumni. Šta vi znate o Menderleju? Da li ste za njega ili ne, to valjda ja mogu bolje da ocenim. Vi naravno mislite da mi je to ovog trenutka palo na pamet? Zato što kažete da vam se ne ide u Njujork. Vi mislite, da vas prosim zato što sam vas ponekad vozio autom i one prve večeri pozvao za svoj sto. Zato što želim da budem ljubazan. Vi tako mislite, zar ne?

– Da – rekla sam.

– Jednom – rekao je i namazao debeo sloj putera na pržen hleb – jednom ćete i sami videti da mi dobrota nije najjača strana. U ovom trenutku, naravno, još ništa ne znate. Ali niste odgovorili na moje pitanje. Hoćete li da budete moja žena?

Ne verujem, da sam i u najsmelijim snovima ikada o tome sanjala. Ili, da mi se u svesti pojavila ta mogućnost. Jedanput, kad me je vozio svojim kolima i kad smo ćutali čitave kilometre, zamislila sam neku fantastičnu priču, kako je on teško bolestan, u nesvesti je i onda nekoga pošalje po mene, a ja sednem pored njegovog kreveta. Priča se završila time što sam mu sipala na čelo kolonjsku vodu, jer smo se u međuvremenu vratili u hotel. A ponekad sam zamišljala da stanujem negde tamo, u blizini Menderleja, da me on ponekad poseti i da sedimo zajedno pred kaminom. Ovaj neočekivani razgovor o braku me zbunio, uzbudio: To je bilo kao u priči, kad kralj zaprosi neku siromašnu pastiricu. Nije zvučilo verovatno. A, za to vreme, on je i dalje mešao kašikom marmeladu, kao da je to najprirodnija stvar na svem.

U knjigama muškarci u toj prilici kleknu pred ženu, a mesec baca svoju belu svetlost. Ne na taj način, ne ujutru.

– Izgleda da niste oduševljeni mojim pitanjem? – rekao je. – Žao mi je. Ja sam mislio da me volite. Prevario sam se.

– Volim vas – odgovorila sam – mnogo vas volim. Bila sam strašno nesrećna zbog vas. Cele noći sam plakala, jer sam mislila da vas nikada više neću videti.

Kad sam to rekla sećam se da se nasmejao i pružio mi ruku preko stola.

– Neka vas Bog blagoslovi – rekao je. – Jedanput, kad budete imali trideset pet godina, sećate li se da ste rekli: ‘Volela bih da imam trideset pet godina’? Podsetiću vas na ovaj trenutak. Videćete, nećete verovati. Šteta što deca rastu.

Stidela sam se i ljutila se na njega što se smeje. Dakle, žene ne bi smele da budu tako iskrene prema muškarcima. O, još mnogo što šta treba da naučim.

– Pa onda je sve u redu? Da? – rekao je dok je jeo i dalje svoj hleb sa puterom i marmeladom. – Onda, umesto da odete u Ameriku, s misis Van Hoper, bićete moji i dužnosti će vam biti skoro iste kao što bi bile pored misis Van Hoper. I ja volim dobre knjige i cveće u salonu. I ja volim posle ručka da igram bezig. Volim da mi neko sipa čaj. Jedina razlika među nama je, što ja ne upotrebljavam kremu za lice. A umesto toga treba mnogo da pazite da mi se pasta za zube, na koju sam navikao, nikada ne istroši.

Dobovala sam prstima po stolu, jer još nisam znala da li govori ozbiljno. Možda se u sebi smeje, možda je sve to šala.

Tada me je pogledao i video na mom licu uznemirenost.

– Zar nisam odvratan? – pitao je – jer vi niste tako zamišljali onaj trenutak, u kome će vas neko zaprositi? Sad bi trebalo da sedimo u nekom salonu, trebalo bi da vi imate belu haljinu i ružu u kosi, a u daljini da se čuje melodija nekog valcera. Trebalo bi da šapućem strasne reči u senci neke palme. Onda biste osećali, da ste dobili nešto za ono što ste dali, zar ne? Sirotice moja, kako sam

zao! Pa ne tugujte, odvešću vas na bračno putovanje u Veneciju i u gondoli ćemo se držati za ruke. Ali nećemo ostati dugo, jer hoću da vam pokažem Menderlej.

Hoće da mi pokaže Menderlej?

Izenada sam postala svesna da je sve to stvarnost. Biću mu žena, šetaćemo zajedno po bašti i duž cele staze, sve do morske obale. Stajaću posle doručka tamo na stepenicama, radovaću se suncu i baciću mrvice pticama, a posle toga, sa širokim šeširom na glavi i velikim makazama u ruci, sići ću da berem cveće za vaze.

Sada već znam, zašto sam onda u detinjstvu kupila onu razglednicu. Bilo je te predosećanje: prvi korak prema budućnosti.

Hoće da mi pokaže Menderlej.

Moja mašta je dobila krila. Pred mojim duhovnim očima iskrsavala mi je jedna slika za drugom, a on je za to vreme jeo svoju mandarinu i u međuvremenu dodavao i meni pokoju krišku i posmatrao moje lice. Bićemo u društvu i on će da kaže: „Mislim da se još niste upoznali s mojom ženom. Misis de Vinter.” Zvaću se misis de Vinter. Razmišljala sam o svom imenu. Potpisivaću ga na čekovima, pismima, pozivnicima. Čula sam sebe kako govorim telefonom: „Dodite iduće nedelje na vikend u Menderlej. Društvo, uvek mnogo sveta oko nas. O, čarobio stvorenje, treba da je upoznate...” To će da kažu za mene, to će da šapuću iza mojih leđa u društvu, a ja ću da se okrenem, praviću se kao da nisam čula. Zatim silazim u selo sa korpom u ruci, nosim grožđe i breskve nekoj bolesnoj starici. Ona pruža ruke prema meni: „Bog neka vas blagoslovi gospođo, što ste tako dobri!” A ja ću da joj kažem: „Ako vam nešto treba, samo kažite”.

Misis de Vinter, zvaću se misis de Vinter. Vidim osvetljeni trpezariski sto i duge sveće. Maksim sedi na kraju stola. Ručak za dvadeset i četiri osobe. U kosi imam cveće. Svi gledaju u mene, svaki nazdravlja meni: „Pijmo u zdravlje domaćice.” A Maksim posle kaže: „Nikada te još nisam video tako lepu.”

Velike, hladne sobe, pune cveća. Moja spavaća soba... Zima je, pucketa vatra u kaminu; neko kuca na vrata. Ulazi jedna žena smešeći se. Maksimova sestra mi kaže: „Zaista je čudnovato kako si ga učinila srećnim. Svi se tako raduju tom braku.”

Misis de Vinter! Zvaće me misis de Vinter!

– Neću da pojedem celu mandarinu, kisela je – reče on, a ja ga pogledah, teško razumevajući reči. Da, ima pravo, mandarina je kisela. Osećala sam neprijatan ukus u ustima, ali sam to tek sada primetila.

– Da li da ja kažem misis Van Hoper, ili hoćete vi da joj kažete? – pitao je.

Savio je salvetu, spustio je na sto, a ja sam se čudila, kako može tako lako da govori o toj stvari kao da nije važno, kad je to na mene delovalo kao bomba koja se rasprsnula u hiljadu komada.

– Vi joj kažite – rekla sam. Biće besna.

Ustali smo od stola. Ja uzbuđena i rumena, drhteći od iščekivanja.

Da li će da kaže kelneru? Uхватиće me pod ruku i kazaće: „Čestitajte nam, gospodica i ja smo vereni!” I drugi kelneri će to čuti i klanjaće nam se smešeći se, i dok budemo prelazili u salon, pratiće nas uzbuđeno šaptanje i napeto iščekivanje na svačijem licu.

Ali ništa nije rekao. Bez reči je ušao sa terase i ja sam bez reči pošla za njim prema liftu. Prošli smo pored portirske kabine, niko nas čak nije ni pogledao. Portir je uređivao novine i preko ramena govorio nešto liftboju. Ne zna još – mislila sam – ne zna još da ću ja biti misis de Vinter. Živeću u Menderleju. Menderlej će biti moj.

Popeli smo se liftom na prvi sprat i prošli hodnikom. Uхватиo me je za ruku i mahao njome.

– Ne mislite li da sam malo star za vas? Napunio sam četrdeset i dve godine.

– O, ne, ne nikako! – rekla sam brzo, možda i suviše naglo. – Ja ne volim mlade ljude.

– Pa, i ne poznajete nijednog mladog čoveka.

Stigli smo pred odaje misis Van Hoper.

– Mislim da će biti bolje ako joj kažem u četiri oka – obratio se meni – samo kažite imate li nešto protiv toga da se odmah venčamo? Nadam se nećete prvo da naručujete spremu ili tome slične gluposti? Za nekoliko dana može sve da se sredi. Nije potrebno ništa drugo, samo jedno dopuštenje, zatim sesti u auto i odjuriti u Veneciju, ili bilo kuda, kuda vi želite.

– Zar nećemo da se venčamo u crkvi? – pitala sam – u beloj haljini, sa svatovima, zvonjenjem zvona, orguljama, pesmom? A vaši rođaci, prijatelji...

– Zaboravljate – rekao je ozbiljno – da sam se ja tako već jedanput venčao.

Stajali smo pred odajama misis Van Hoper. Novine su još bile u sandučetu za pisma. Toliko smo se žurili jutros, da smo zaboravili da ih izvadimo.

– Dakle? Još niste odgovorili.

– Naravno, biće kako vi hoćete. Samo sam na trenutak zamislila da ćemo se venčati u Menderleju. Naravno da ne želim ni crkvu ni skupove, ništa.

Nasmešila sam mu se. Otvorio je vrata. Stajali smo u malom prostoru između dvaju vrata.

– Vi ste? – viknula je misis Van Hoper iz salona – šta ste zaboga mogli da radite tako dugo. Tri puta sam telefonirala portiru, rekli su mi da vas nisu videli.

Odjednom mi je došlo da se smejem. Mogla sam da se smejem i da plačem, a u želucu mi je opet sevnuo onaj bol. Za jedan jedini trenutak zaželela sam da se sve to nije dogodilo i da budem sama, da šetam i zviždućem.

– Ja sam kriv – rekao je Maksim i ušao u salon. Zatvorio je vrata za sobom. Čula sam da se misis Van Hoper iznenađeno nasmejala.

Zatim sam prešla u svoju sobu i sela pored otvorenog prozora. Osećala sam se kao da čekam u čekaonici nekog sanatorijuma. Trebalo bi da prelistavam neki ilustrovani list, da gledam slike, koje me ne zanimaju, i da čitam članke, čije se nijedne reči ne sećam, dok ne dođe bolničarka smešeći se i praveći se važna. Dezinfekciona sredstva sprala su sa nje tokom godina svaku čovečnost. Dolazi bolničarka i kaže: „Sve je u redu, operacija je odlično uspela. Nema razloga za uznemiravanje.” Treba da idem kući i da legnem, dobro će mi doći posle silnog današnjeg uznemiravanja.

Zidovi između soba bili su debeli, nije se ništa čulo kroz njih. Šta li je rekao Maksim? Kako se izražavao? Možda je ovako kazao: „Znate, od prvog trenutka kako sam je video, zaljubio sam se u nju. Od onda smo se viđali svakoga dana.” Na to ona odgovara: „Znate mister de Vinter, to je najromantičnija stvar koju sam u životu čula.”

Romantično. Da, to je bila ta reč, o kojoj sam razmišljala dok smo se peli liftom. Naravno, romantično. To će ljudi da kažu. Sve je došlo tako brzo i romantično. Odjednom su odlučili da će da se venčaju. Kako je to zanimljivo. Smešila sam se u sebi, dok sam sedela tamo pored prozora i razmišljala kako je to čudnovato i kako ću biti neverovatno srećna.

Udaću se za čoveka koga volim. Zvaću se misis de Vinter. To je ludost, da me još boli želudac, kad sam toliko srećna. Nervoza, naravno. To iščekivanje kao u čekaonici kod lekara. Bilo bi bolje i prirodnije da smo ušli u salon držeći se za ruke, smejući se i smešeći se jedno na drugo, i kazali: „Mnogo se volimo. Venčaćemo se.”

Ljubav. Maksim još nijednu reč nije rekao o tome da je zaljubljen u mene. Naravno, nije bilo prilike za to. Za vreme doručka trebalo je mnogo da se žurimo. Marmelada, kafa i mandarina, da, nije bilo prilike za to. Mandarina je bila vrlo kisela. Ili gorka?

Ne, Maksim nijednu reč nije govorio o ljubavi, samo je rekao da će me uzeti za ženu. Kratko i odlučno, na sasvim neuobičajen način. Takve nesvakidanje prosidbe mnogo su zanimljivije. Ne kao drugi. Ne kao mladići koji pričaju o svemu i svačemu, a ne osećaju ni polovinu od onoga što kažu. Ne kao mladići koji su strastveni i zaklinju se na nemogućnosti. Ne kao prvi put, kad je zaprosio Rebeku...

Na to ne sme da se misli. To je zabranjena misao. Beži od mene, Sotono! Na to nikada ne smem da mislim. Nikada, nikada, nikada! Maksim me voli, hoće da mi pokaže Menderlej...

Kad će već biti kraj tom razgovoru tamo? Kad će da me pozovu unutra. Pored mog kreveta nalazila se ona knjiga. Ona pesmarica. Maksim je zaboravio da mi je pozajmio. Sigurno mu nije mnogo značila.

– Otvori knjigu – šaputao je zao duh – pogledaj naslovni list, ionako znam da to želiš.

– Glupost – rekla sam – ostaviću knjigu. – Zevala sam, prošetala od stola do kreveta. Uzela sam knjigu u ruku. Suplela sam se o gajtan stone lampe. Knjiga mi je ispala iz ruke. Otvorila se na prvoj stranici. „Maksu – Rebeka”.

Rebeka je umrla, ne sme se misliti na mrtve. Neka počivaju u miru, a trava neka raste na njihovim grobovima.

Ali, kako je živ taj rukopis. Koliko je snažan. Ta čudnovata nagnuta slova. Ta mrlja od mastila. Kao da je tek juče pisala. Izvadila sam makazice za nokte iz bele toaletne tašne i isekla sam iz knjige taj list. Osećala sam se kao zločinac.

Isekla sam list iz knjige. Knjiga je postala bela i čista, kad sam taj list isekla iz nje. Nova, netaknuta knjiga. Onaj list sam iscepala u paramparčad i bacila pred kamin. Zatim sam se vratila do prozora i opet sela. Stalno sam morala da mislim na svoj pocepani list. Opet sam ustala, prišla sam i pogledala parčiće hartije. Mastilo se i sada videlo na njima, debelo i crno, rukopis nisam pocepala. Potražila sam šibice i upalila. Plamen je bio tako lep, obojio je hartiju, nabrao joj krajeve i zbrisao rukopis. Hartija je sagorela u pepeo. Na kraju je izgorelo i veliko slovo „R”. Još jedanput je buknuła postalo je veće nego što je ikada bilo, a onda se smežuralo. Zatim ga je plamen uništio. I postalo je ne pepeo, već prah.

Prišla sam umivaoniku i oprala sam ruke. Sada sam se bolje osećala, mnogo bolje. Imala sam neki čist, nov osećaj kao kad čovek vidi novi kalendar. Prvi januar. Osećala sam istu svežinu, onu radost punu pouzdanja, koju osećam obično na Novu godinu.

Vrata se otvoriše i Maksim uđe u sobu.

– Sve je u redu – rekao je. – U prvom trenutku bila je sva van sebe od čuda, ali sad već počinja da se smiruje. Ja sad idem u biro i postaraću se da stigne za onaj raniji voz. Malo je oklevala, mislim da je želela da prisustvuje našem venčanju, ali sam ja bio vrlo... Idite kod nje.

Nije rekao nijednu reč o tome kako se raduje, ili kako je srećan. Nije me uzeo pod ruku i nije me uveo u salon. Mahnuo mi je smešeći se i zatim izašao iz sobe sam.

Ušla sam kod misis Van Hoper, oklevajući, kao neko kome nije čista savest. Kao služavka koja nije smela sama da da otkaz. Stajala je kod prozora i pušila. Dakle nikada više neću videti njen čudni, mali, bucmasti stas. Kaput joj se zategao na bujnim grudima, smešan šešir joj se iskrivio na glavi.

– Pa? – pitala je suvim i krutim glasom. Sigurno ne istim glasom kojim je njemu govorila. – Tiha voda breg roni. Polako ali sigurno. Kako ste to izveli?

Nisam znala šta da odgovorim. Nisam volela njen osmeh.

– Za vas je bila sreća što sam se razbolela – rekla je. – Sad znam kako ste provodili dane i zašto ste bili tako zaboravni. Igrali ste tenis sa trenerom! Mogli ste slobodno da mi kažete istinu.

– Izvinite.

Gledala me je čudno, njen polgled pređe preko mog stasa.

– Kaže da će za nekoliko dana biti venčanje. Sreća što nemate porodicu. Pa ja... to sada mene više ne interesuje. Ja perem ruke. Samo me zanima, šta li će da kažu njegovi prijatelji. Ali, uostalom, to je njegova stvar. Zar ne mislite da je za vas suviše star?

– Ima samo četrdeset i dve godine – rekla sam – a ja sam mnogo starija od svojih godina.

Nasmejala se i bacila svoju cigaretu na zemlju.

– To je istina – rekla je. I gledala me je kao nikada do tada. Prosto me je procenjivala kao neki trgovac stoku na vašaru. Bilo je nečega neprijatno ispitivačkog u njenom pogledu.

– Recite mi – pitala je poverljivo, kao što drugarice govore među sobom – jeste li učinili nešto što ne biste smeli?

Izgledala je kao Blez, krojačica, koja mi je ponudila onaj procenat za prodam haljinu.

– Ne znam na šta mislite?

Nasmejala se i slegnula ramenima.

– Svejedno. Uvek sam govorila da čovek ne može da ima poverenja u Engleskinje. Dakle, onda putujem sama u Pariz. Vi ostajete ovde, dok vaš kavaljer nabavi dokumenta za venčanje. Mislim da me neće pozvati na venčanje.

– Ja mislim da nikoga neće zvati. – A misis Van Hoper ionako neće biti više ovde.

– Hm, hm.

Uzela je svoju pudrijeru i napuderisala nos.

– Vi znate šta radite. Samo ne razumem, zašto je stvar bila tako hitna. Vrlo ste brzo to izveli. Mister de Vinter nije lak zalogaj. Moraćete da mu se prilagodite. Do sada ste živeli vrlo udobno, ne možete reći da sam vas premorila radom. Gospodarici Menderleja neće biti tako lako. Ako hoću da budem sasvim iskrena, draga moja, jednostavno ne mogu da zamislim kako ćete se snaći.

Njene reči kao da su bile odjek onoga što sam pre jednog sata mislila.

– Vi ste još veoma neiskusni – nastavila je – ne poznajete okolinu. Na mojim čajankama jedva ste umeli po jednu rečenicu da sastavite. Šta ćete govoriti tamo u Menderleju? Menderlejske priredbe bile su poznate nadaleko za života prve žene, mister de Vinter vam je sigurno to pričao.

Oklevala sam, ali ona je, hvala bogu, pričala dalje i nije sačekala moj odgovor.

– Naravno, svako bi hteo da bude srećan, priznajem da je mister de Vinter savršen tip muškarca, ali, nažalost ipak se bojim da je bila vaša greška što ste mu rekli „da”, i da ćete se gorko kajati zbog svoje odluke.

Ostavila je pudrijeru i pogledala me preko ramena. Možda je sada izuzetno bila iskrena, ali ja nisam tražila njenu dobronamernost, nisam ništa rekla. Možda je mislila da joj prkosim, jer je slegla ramenima, prišla ogledalu i namestila svoj šešir u obliku pečurke.

Radovala sam se što ide i što je više neću videti. Nisam rado mislila na mesece koje sam provela pored nje. Primala sam novac od nje i išla joj za petom kao senka. Naravno, neiskusna sam, bojažljiva, glupa i mlada. Nije bilo potrebno da me na to opominje. Izgleda da se iz nekog nerazjašnjenog ženskog razloga ljuti zbog ovog braka.

Svejedno. Šta me briga. Zaboraviću njene zajedljive reči. Otkako sam spalila onaj list iz knjige, u mom srcu se rodila nova nada. Prošlost prestaje za nas. Maksim i ja počinjemo novi život. Vetar je oduvao prošlost, kao pepeo spaljene hartije. Zvaću se misis de Vinter. Živeću u Menderleju. Misis Van Hoper će otputovati, uskoro će sedeti u spavaćim kolima bez mene, a ja ću sedeti s Maksimom u restoranu hotela, za onim istim stolom za kojim smo često sedeli zajedno i pravili planove za budućnost. Možda će, kad misis Van Hoper ode, on najzad govoriti i o sreći i ljubavi. Do sada nije bilo vremena, a i inače takve se stvari ne mogu uvek kazati, treba sačekati odgovarajući trenutak. Digla sam glavu i videla da me misis Van Hoper posmatra iz ogledala. Praštajući osmeh igrao je na ivicama njenih usana. Mislila sam da će možda ipak biti velikodušna pružiće mi ruku, poželeti sreću i hrabriti me da će sve najzad biti dobro. Ali ona se i dalje smeškala i namestila jedan pramen kose, koji je umakao ispod šešira.

– Naravno, vi znate zašto se ženi vama – rekla je. – Nadam se da vas nije obmanjivao da je zaljubljen u vas? Činjenica je, da mu je prazna kuća već išla na živce. To je rekao pre nego što ste vi ušli u sobu. Ne može da živi sam u Menderleju.

Početkom maja stigli smo u Menderelej. S prvim lastama i prvim zvončićima, kako Maksim reče.

Kazao je da je u Menderleju najlepše to vreme, pre nego što se leto razvije u svom punom sjaju, a u dolini se azaleje obaviju raskošnim mirisom i otvore se cvetovi rododerdrona, crvenih kao krv.

Iz Londona smo pošli po pljusku. U Menderlej smo stigli baš u vreme za čaj, u pet sati. I danas vidim sebe, loše obučenu kao i uvek, (mada sam već sedam nedelja bila udata), u pletenoj haljini boje rđe, sa uzanim malim krznom, koje se nekada zvalo kuna, oko vrata, a preko toga bezobličan kišni mantil. Nisu ga za mene krojili, dopirao mi je do članaka. Bio je bar za pedalj duži nego što bi meni odgovaralo. U ruci sam držala par debelih rukavkca i veliku torbu.

– Londonska kiša – rekao je Maksim kad smo pošli – videćeš kako će sunce sijati u Mendereleju.

I imao je pravo, jer, kad smo stigli u Ekseter, oblaci su se već razišli, nad našim glavama blistalo je plavo nebo i beli drum je vijugao pred nama. Bila sam srećna što opet vidim sunce. Iz nekog glupog sujeverja kišu sam smatrala za neki loš znak. Londonsko sivo nebo oneraspoložilo me je.

– Osećaš li se bolje? – pitao je Maksim. Nasmešila sam se, uhvatila ga za ruku i pomislila kako mu je prijatno i drago, što se vratio kući. Kao što je navikao prolazeći tamo-amo po holu, pogledaće pisma, zvonice za čaj. Da li sluti koliko sam ja nervozna? I da li njegovo pitanje, da li mi je bolje, znači da zna u kakvom sam duševnom stanju?

– Ne budi tužna, odmah ćemo biti kod kuće. Sigumo bi već volela jednu šolju čaja – rekao je i pustio moju ruku, jer smo stigli do zavijutka, pa je trebalo da usporava.

Sada sam već znala da je moje ćutanje tumačeno kao zamor. Nije mislio na to, da sam se isto toliko bojala tog dolaska u Menderlej koliko sam u stvari čeznula za njim. Sad, kada je nastupio taj trenutak, želela sam da ga odložim što dalje, želela sam da zastanem pred nekom krčmom pored druma i da ostanem još neko vreme u kafani, pored nekog bezličnog kamina.

Želela sam da budem putnik, putnik na svadbenom putovanju, zaljubljena žena. Radije bih želela sve drugo, samo ne da vidim sebe, kako stižem u Menderlej kao žena Maksima de Vintera. Prošli smo pored mnogih prijatnih malih sela. Prozori su tako ljubazno blistali. Na jednom mestu stajala je jedna žena na baštenskim vratima, držala je malo dete u rukama i smešila mi se. Jedan muškarac vukao je vodu iz bunara.

Želela sam da i mi spadamo među njih, da im budemo susedi. Da se Maksim s večeri nagne nad ogradom sa lulom u ustima, i da bude srećan što je

rododendron, koji je on posadio, tako visoko narastao, a ja u lepoj čistoj kuhinjici da radim ovo i ono, da spremam večeru.

Na ormanu glasno kucka budilnik, stoje poredani sjajni plehani sudovi, posle večere Maksim čita svoje novine, noge odmara na klupici, a ja vadim iz fioke ono što je za krpljenje. Bio bi to miran, spokojan život. Lakši, mnogo lakši od onoga što me čeka u Menderleju.

– Još samo dva kilometra – rekao je Maksim. – Vidiš li tamo onu veliku gomilu drveća na brežuljku, a iza nje onu mrlju? Ono tamo je Menderlej. To je već menderlejska šuma.

Pokušala sam da se nasmešim, ali nisam odgovorila, jer mi se u srce oštro zario bol i obuzela me vrtoglavica. Osećala sam se kao dete koje prvi put vode u školu, ili kao nezgrapna seoska devojčica, koja prvi put hoće da stupi u službu i, ostavljena sama u velikom gradu, traži mesto.

Vladanje samom sobom koje sam za sedam nedelja svog braka teškom mukom sebi nametnula, ličilo je na krpu koja se leprša na vetru. Osećala sam se kao da nisam načisto ni sa najosnovnijim pojmovima učtivosti. Nisam znala koja mi je desna, a koja leva ruka, da li da stojim ili da sedim, koju kašiku treba za ručkom da uzmem u ruke.

– Skinij taj kišni mantil – rekao je Maksim i pogledao me iskosa. – Ovde uopšte nije padala kiša. I namesti svoje krzno. Jadno moje jagnješce, sigurno si želela da uzmeš haljine u Londonu, a ja te nisam pustio, već sam te odmah dovukao ovamo.

– Meni nije važna haljina, ako tebi nije do toga stalo – odgovorila sam.

– Većina žena ne brine se ni za šta drugo, sem za odevanje – rekao je rasejano. Oštrim zavijutkom stigli smo na malu raskrsnicu. Visok i kameni zid dizao se pred nama.

– Tu smo – rekao je uzbuđeno. A ja sam se obema rukama uhvatila za ivicu kola.

Na levoj strani bila je širom otvorena visoka kapija sa gvozdenim rešetkama. Kad smo ušli kolima unutra, iz kućice pored kapije blenula su u nas ljubopitljiva lica, od nekud iz pozadine dotrča još jedno dete, pa i ono ljubopitljivo razrogači oči na mene. Utonuh opet u svoje sedište, srce mi je divlje udaralo, jer sam znala zašto zuri ono dete i zašto gledaju sa prozora ona strana lica. Hoće da vide kakva sam. Zamislila sam kako uzbuđeno govore i smeju se.

„Videla sam joj samo vrh šešira,” reći će „lice nisam. Ne mari, videćemo je sutra.” Maksim je, izgleda, ipak osetio šta se u meni zbiva, jer uhvati moju ruku, poljubi je i malo se nasmeši, rekavši:

– Ne treba da se ljutiš, ako su malo ljubopitljivi. Svako hoće da te vidi. Sigurno već nedeljama ne govore ni o čemu drugom, nego o tebi. Ali se ne ljuti zbog njih. Ako budeš onakva, kakva jesi, obožavate te. Za vođenje kuće ne treba da se brineš. Možeš mirno da poveriš sve misis Denvers. U početku biće malo

kruta, ona je čudno stvorenje, ali se na to nemoj ni osvrutati. Tako se ona ponaša. Vidiš li ono žbunje? Ovo ovde je kao neki plavi zid kad zvončići cvetaju.

Nisam ništa odgovorila, jer sam pomislila na sebe, kakva sam ranije bila, kad sam jednom kupila dopisnicu u seoskoj radnji, izašla na blistavo sunce i pomislila u sebi: „To će lepo izgledati u mom albumu. Menderlej! Kakvo lepo ime!”

A sada mu pripadam, sada je to moj dom. Pisaću pisma, i nekome ću pisati da ćemo celog leta biti u Menderleju, neka dođe da nas poseti. I ja ću ovde da šetam, po ovom putu, koji mi je danas još tako stran, nepoznat, i poznavaću svaki kutak bašte i kuće. Primetiću šta su radili baštovani, ovde su podsekli grmlje, tamo su odsekli jednu granu, i svratiću do šumara da ga pitam da li ga još boli noga. I ona starica, koja je danas skoro radoznalo gledala za mnom kroz prozor, neće me više radoznalo gledati, već će se radovati počasti što joj ulazim u kuhinju.

Zavidela sam Maksimu što je tako raspoložen i bezbrižan i što se smeši. Taj osmeh znači da je srećan što je mogao da se vrati kući.

Vreme, kada ću se i ja osećati kao kod svoje kuće u Menderleju i smešiti se, izgledalo mi je vrlo daleko, a ja sam želela da dođe što pre. Želela sam da budem već stara, starica sa sedom kosom i sporim hodom, pošto sam već mnogo, mnogo provela u Menderleju. Bila bih radije ma ko drugi, samo ne ono stidljivo, glupo, bojažljivo, malo stvorenje, koje sam bila.

Kapije su se za nama s treskom zalupile. Prašnjavi drum nestao je iza kapije, i ja sam primetila da ulaz nije onakav kakvim sam ga ja u svojim snovima zamislila. To nije širok, šljunkovit, žbunjem oivičen ravan put.

Taj put krivuda kao zmija. Na mnogo mesta jedva je širi od neke staze, a nad našim glavama sklapa se drveće stvarajući svod, kao u nekoj crkvi, čak ni podnevni sunčevi zraci ne mogu da se probiju kroz to gusto lišće, toliko su se grane isprepletale. Samo ponegde zablista poneka zlatna mrlja.

Bilo je tiho i mirno. Napolju, na drumu, veseo zapadni vetar duvao nam je još u lice i savijao je travu, ali ovde nije bilo vetra. Čak je i glas motora ovde bio sasvim drugačiji. Duvao je još tiše i mirnije nego malopre. A kada je put počeo da zavija dole ka dolini, drveće se nadnelo nad nas, ogromne bukve, sa lepim belim stablima, uzdizale su prema nebu svoje grane. I druge vrste drveća, koje nisam poznavala, približile su nam se, sve bliže, tako blizu, da sam mogla da ih dodirnem rukom. Išli smo dalje, preko jednog malog mosta nad uzanim potokom, i put je još uvek vijugao kao neka začarana traka kroz mračne i neme šume, kao da sve dublje prodire u srce šume. I još se nije videla nikakva čistina, niti se videlo išta od kuće.

Ovaj dugi put počeo je već da mi ide na živce. Stalno sam mislila da će sad, kod iduće okuke, iskrsnuti kuća. Ili tamo, kod one druge okuke. Ali kad god sam se nagnula, uvek sam mogla da se razočaram. Nije bilo ni kuće, ni livade, ni prijatne, negovane bašte, ničega, samo tišina i duboka, duboka šuma. Mala

šumareva kućica pored kapije sa rešetkama, bila je već samo uspomena, a drum je pripadao prošlosti, nekom drugom svetu.

Tada se iznenada rasvetlilo pred nama. Videla sam delić plavog neba, gusto drveće odjednom se proredilo, nestalo je bezimenog žbunja i s obe strane, zdesna i leva, dizao se obojeni zid, crven kao krv, mnogo viši od auta. Stigli smo među rododendrone. Bilo je u tome nečega što zastrašuje. Šume nas nisu pripremile na to. Rododendroni su nas uplašili svojim licima, crvenim kao krv, kao da su ovde u nepojmljivoj, neverovatnoj bujnosti, bez lišća i granja, čuvali stražu na obe strane puta. Ničega zelenog, ničega mračnog, sve crveno, fantastično, plameno crvenilo, zapanjujuće bujno, sasvim drugačije nego rododendroni koje sam u svom dosadašnjem životu videla.

Krišom sam pogledala u Maksima.

– Da li ti se dopada? – pitao je i smešio se.

– Da – rekla sam, pomalo bez daha, i ni sama nisam znala da li govorim istinu, jer sam ja rododendron smatrala ružnom, prostom biljkom, ali sam do sada uvek videla samo ružičaste, ili ljubičaste rododendrone, kako učtivo stoje na sredini neke okrugle cvetne leje. Ali ovi ovde sasvim su drugačiji. To su čudovišta, koja se uzdižu u nebo. Ovo ovde je čitava vojska. Suviše lepi i suviše snažni, kao da i nisu biljke, već neka vanzemaljska bića.

Sada smo se već približavali kući koju sam zamišljala, koju sam očekivala. Menderlej, čiju sliku već odavno čuvam u svom albumu sa dopisnicama. Ljubak i divan, prelep, bezgrešan, čudnovat, lepši nego što sam ga sanjala, stoji ovde preda mnom, na sredini travnjaka. Bašta se spušta do mora.

Maksim je zaustavio kola na podnožju širokog stepeništa, pred otvorenim vratima hola. Videla sam da je hol pun ljudi. Maksim je tiho gundao!

– Davo da nosi tu ženu – rekao je – zna da ne trpim parade!

– Šta je? – pitala sam. – Ko je to?

– Mislim jadnice moja, da sada više nećeš moći da pobegneš od njih – rekao je razdraženo. – Misis Denvers je skupila svu čeljad, da nas pozdravi. Ti ne brini ni za šta, ti ne moraš da govoriš, ja ću to da sredim.

Nervozno sam tražila bravu na vratima, hvatala me je nesvestica, bilo mi je hladno od dugog putovanja. Komornik je video da ne znam da otvorim vrata, sišao je niza stepenice i otvorio mi ih.

Bio je to stari čovek s ljubaznim licem. Nasmejala sam mu se i pružila ruku, ali mislim da to nije primetio, jer je mesto moje ruke uhvatio ćebe i tašnu. Zatim se okrenuo prema Maksimu.

– Pa stigli smo, Frit – rekao je Maksim i svukao rukavicu. – Kad smo pošli iz Londona padala je kiša. Izgleda da ovde nije bilo kiše. Je li sve u redu?

– Sve je u redu, gospodine. Nije padala kiša? Ceo mesec je bio suv. Srećan sam što vas opet vidim kod kuće, gospodine. Nadam se da ste lepo proveli vreme. A i gospođa.

– Hvala, Frit, oboje smo dobro. Naravno, malo umorni od putovanja. Jedva čekamo čaj. Na ovo nisam računao.

Mahnulo je glavom prema holu.

– To je naredila misis Denver, gospodine – rekao je komornik, ali mu lice nije ništa odavalo.

– Mogao sam i da pretpostavim – rekao je Maksim odjednom. Zatim se okrenuo prema meni. – Hajdemo, sine, neće dugo trajati. Odmah ćeš dobiti svoj čaj.

Zajedno smo se popeli uza stepenice. Frit i momak iza nas sa pledom i mojim kišnim mantilom. Mene je opet zboleo želudac i steglo mi se grlo.

Kad sada zažmurim i pogledam unazad, još uvek vidim sebe onakvu kakva sam onda bila. Stojim na pragu kuće, mršava, bojažljiva mala figura, u pletenoj haljini, a u ruci znojavo od nervoze, stežem rukavice. Vidim veliki hol sa kamenim pločicama, široka vrata koja vode u biblioteku, na zidovima Van Dajka i Petera Lelejsa, divno stepenište koje vodi prema porodičnoj galeriji, a hol prepun morem lica, radoznalim licima s otvorenim ustima, koja blenu u mene. Osećala sam se kao da sam osuđena.

Zatim se iz gomile lica neko izdvojio, neka visoka mršava figura, crna haljina, upale oči, žućkasta koža na licu boje slonove kosti, sasvim kao neki skelet.

Prišla mi je, ja sam joj pružila ruku. Zavidela sam joj što je tako dostojanstvena i što ume tako da vlada sobom. Ali kada je uhvatila moju ruku, osetila sam da je njena ruka teška i jezivo hladna, kao leš, i da mrtvo leži u mojoj ruci.

– To je misis Denver – rekao je Maksim, a žena je počela da govori. Svoju mrtvu ruku ostavila je u mojoj, svoj prazan pogled nije skidala s mene, moje oči su treptale i uplašeno izbegavale njen pogled. Tada se odjednom njena ruka pokrenula u mojoj, život se vratio u nju i ja sam se veoma postidela.

Ne sećam se danas više njenih reči, ali znam da su bile pozdravne reči, svakako je kazala nešto kao: dobro došli u Menderlej. Pozdrav je u svoje ime i cele posluge. Bio je to ukočen, uobičajen govor, naučen za tu priliku i glas joj je bio isto tako hladan i beživotan, kao i ruka.

Kada je završila, kao da je očekivala odgovor, sećam se da sam veoma pocrvenela i mucajući se zahvalila i u međuvremenu, u zbunjenosti, ispustila sam rukavicu. Ona se sagnula da je digne i, kada mi je pružila, oko njenih usana igrala je neka vrsta izazivajućeg osmeha. Iz toga sam saznala, da me smatra za nevaspitanu. Bilo je nečega u njenom licu, što me je ispunjavalo nemirom. I kad se već vratila među ostale videla sam još tu crnu priliku kako usamljeno stoji, i osećala sam da ni sada ne skida pogled sa mene. Maksim me uhvatio pod ruku, sasvim lako, bez ikakve zbunjenosti, kao da mu to ne pridaje ni najmanje napora, zatim me uveo u biblioteku i zatvorio vrata za nama. Bili smo najzad sami.

Pored kamina ustadoše dva crna španijela i podoše prema nama. Prednje desne šape pružiše prema Maksimu. Načuljiše duge, svilenkaste uši, dok su im njuške dodirivale Maksimove ruke. Zatim njušiše mene nesigurno, nepoverljivo.

Jedno od njih bila je majka, slepa na jedno oko. Ubrzo sam joj dosadila i režeći opet se svali pored kamina. A mlađi, Džasper, stavi svoj nos na moj dlan, a bradu na moje koleno, dok mu je oko bilo puno razumevanja. Zadovoljno je vrteo repom, kada sam pomilovala njegovo svilenkasto uvo.

Čim sam skinula šešir, osećala sam se malo lakše. Šešir i otrcano malo krzno, zajedno sa rukavicama i tašnom, bacila sam na jednu stolicu.

Bila je to velika priyatna soba sa knjigama duž zidova koje su dopirale do tavanice sobe koju vlasnik kad bi živeo usamljen ne bi nikada napuštao. Ozbiljne, udobne fotelje pored otvorenog kamina, dve niske korpe za pse, za koje sam sigurno znala da psi nikada ne ležu u njih. Utoliko su više ostavljali tragove na fotelji.

Dugi prozori gledali su na baštu i, preko travnjaka, na daleki sjaj mora. Imala je neki starinski, miran miris ta soba, kao da se vazduh u njoj retko menjao i kao da je ostao u njoj miris majskih jorgovana i ranih ruža. I ma kakav vazduh ulazio u ovu sobu, iz bašte ili s mora, gubio je svoju svežinu, stapao se sa plemenitim knjigama, koje nikada niko nije čitao, sa svodom u duborezu, sa teškim zavesama i tamnim nameštajem. Bio je to starinski, plesnivi miris, miris nemih hramova u kojima se retko drži služba, gde proviruje mahovina između kamenja i bršljan se plete oko prozora. Bila je to mirna soba stvorena za razmišljanje, za zamišljenost.

Uskoro su uneli čaj. Bila je to svečana mala ceromonija, koju su izvodili Frit i mladi momak. Meni u toj ceremoniji nije pripala uopšte nikakva uloga, sve dok su se oni zadržali u sobi. Dok je Maksim preletao preko pisama, ja sam jela kolače i malim gutljajima pila vreli čaj.

Maksim bi me ponekad pogledao i nasmešio mi se, zatim bi se vratio svojim pismima, koja su se u mesecima njegove odsutnosti prilično umnožila. Mislila sam na to, kako malo znam o životu Menderleja, o ljudima koje Maksim poznaje, njegovim prijateljima, muškarcima i ženama, o računima koje treba da plati, njegovim navikama, naredbama. Poslednje nedelje su prošle vrlo brzo, dok sam ja vozeći se pored njega preko Francuske i Italije, mislila samo na to kako ga volim, gledajući Veneciju njegovim očima, ponavljajući kao odjek njegove reči, ne pitajući ništa o prošlosti i budućnosti, zadovoljna sa malo slave žive sadašnjosti.

Bio je bolje raspoložen, nego što bih ikada smela da se nadam, bio je mlad i nežan, nije ličio na onog Maksima koga sam upoznala u Monte Karlu, na onog stranca, koji je usamljeno sedeo za stolom u restoranu, gledao pred sobom i tonuo u samoga sebe.

Moj Maksim se smejao i pevao, bacao je kamenje u vodu, hvatao me za ruku, nikada nije nabrao obrve, nije se žalio na tegobe. Bio je kao neki ljubavnik, kao dobar drug. Za vreme tih nedelja sasvim sam zaboravila da

Maksim ima jedan uredan, raspoređen život, koji će pre ili posle morati da nastavi tamo gde ga je prekinuo, i da su te nedelje samo nedelje raspusta, čija će uspomena nestati, ne ostavljajući traga, kad se bude vratio u Menderlej.

Posmatrala sam ga kako čita pisma, s vremena na vreme mršteći čelo, poneko pismo čita bezizražajnog lica i pomislila sam: „Gospode bože, sada bi i moje njujorško pismo moglo da bude ovde, među ostalim pismima, i on bi ga isto tako ravnodušnog lica čitao, u prvom trenutku možda ne bi ni znao ko ga je pisao, a zatim bi ga zevajući bacio među ostala i mašio se svoje šolje s čajem.

Naježila sam se od te pomisli. Kako me je malo odvajalo od onoga što je moglo da se desi! I kako bi malu promenu značilo u njegovom životu, da me nije poveo sobom u Menderlej. On bi i onda tako živeo, baš tako bi pio čaj, nastavio bi svoj ovdašnji život, verovatno ne bi mnogo mislio na mene, ni u kom slučaju ne bi ga bolelo srce za mnom, a ja bih u Njujorku iz dana u dan igrala bridž s misis Van Hoper i čekala pismo koje neće stići.

Zavalila sam se u stolicu i pogledala oko sebe. Pokušala sam da se umirim. Pokušala sam da trezveno mislim na to, da sam ovde u Menderleju, u kući čiju sam sliku prvi put videla na dopisnici, u čuvenom Menderleju. Morala sam mnogo puta da kažem sebi da je to sada moje, isto toliko koliko i njegovo, ta udobna fotelja, te silne knjige, slike na zidu, bašte, šume, Menderlej o kome sam toliko čitala, sve je to sad moje, jer sam se udala za Maksima.

Ostarićemo, sedećemo ovde zajedno, Maksim i ja, kao stari stari ljudi, i pićemo čaj. Pored nas će biti drugi psi, naslednici ovih, a biblioteke će imati isto tako plesniv, starinski miris, kao i sada. I videla sam dečaka, naše sinove, kako blatnjavim nogama gaze po divanu i upadaju u biblioteku naoružanim udicama, strelama i raketama.

Tamo na onom glatkom, sjajnom stolu stajaće jedna ružna kutija, puna leptira i moljaca, i druga kutija sa ptičjim jajima, umotanim u vatru.

– Ne unosite ovamo taj silan lom – kažem im ja – nosite to u svoju sobu, deco.

I tada istrče napolje, dozivajući se, vičući i skakući, ali jedan među njima, najmanji, zaostaje, on je mirniji od ostalih.

Viziju je uništilo otvaranje vrata. Frit je ušao s momkom da iznesu sto za čaj.

– Misis Denvers pita, gospodo, želite li da vidite svoju sobu – reče Frit.

Maksim podiže pogled s pisama.

– Šta ste uradili s istočnim krilom? – pitao je.

– Vrlo su ga lepo uredili, gospodine. Radnici su, naravno, napravili veliki lom i misis Denvers se plašila da neće biti gotovi do vašeg povratka. Ali do prošlog ponedeljka bilo je sve u redu. Mislim da ćete biti veoma zadovoljni, gospodine. Ono krilo je mnogo svetlije.

– Preuredio si kuću? – pitala sam.

– O, samo jedan mali deo – rekao je Maksim. – Samo je u dve, tri sobe na istočnom krilu trebalo promeniti tapete. Kao što i Frit kaže, ono je mnogo prijatnije od ostalog dela kuće i gleda na vrt s ružama. U vreme moje majke tu su bile sobe za goste. Samo da pročitam ova pisma, pa ću i ja poći za tobom. Idi gore, srce, i sprijatelji se s misis Denvers, sad je dobra prilika za to.

Polako sam ustala. Moja nervoza ponovo je oživela. Izašla sam u hol. Više sam volela da sačekam Maksima i da s njim pod ruku obiđem sobe. Nisam želela da ostanem nasamo s misis Denvers.

Kako je ogroman taj hol, kad je tako prazan. Naši koraci odjekivali su po kamenim pločama. Stidela sam se što dižem takvu buku, kao kada u crkvi za vreme službe neko glasno korača. Čak sam se i okliznula i pomislila sam da me Frit u svojim cipelama sa filcanim đonom sigurno ismejava.

– Kako je to veliko – rekla sam suviše veselo, usiljeno, kao da sam još gimnazijalka. Ali je Frit svečano odgovorio:

– Da, gospodo, Menderlej je veliki. Nije tako veliki kao poneke kuće, ali je ipak dosta veliki. Nekada davno, to je bila trpezarija. Kad je veliko društvo i danas ga ponekad upotrebljavamo. Ovde, jedanput nedeljno, mogu da uđu i stranci.

– Da – rekla sam i još uvek sam pazila na svoje glasne korake, i imala osećaj da sa mnom postupa kao sa stranim posetiocima, koji učtivo gledaju desno i levo, zableni se u staro oružje i slike i dodiruju ogradu stepeništa svu izrezbarenu.

Gore, gde se stepenište završavalo, čekala je crna pojava i njene upale oči uporno su me posmatrale, lica kao u skeleta. Potražila sam oko sebe mirnog Frita, ali je on već nestao u zavijutku hodnika.

Ostala sam nasamo s misis Denvers. Popela sam se uza stepenice, ona me je nepokretno čekala, prekrstivši ruke na stomaku, a oči ni za trenutak nije skidala s mog lica. Usiljeno sam se smešila. Ona mi nije uzvratila osmehom, ali ja se zato nisam ljutila na nju, jer zaista nije bilo nikakvog razloga da se smeši. Bila je glupost što sam se ja smešila.

– Nadam se da me niste dugo čekali.

– Gospođa raspoređuje svoje vreme kako joj je volja – rekla je – a ja sam zato ovde da izvršavam njene naredbe. – Zatim se okrenula.

Prošli smo širokim hodnikom, pokrivenim tepihom, zatim smo skrenuli nalevo, kroz hrastova vrata, onda uzanim stepeništem dole, zatim opet uz nekoliko stepenica gore i tada smo stigli pred neka druga vrata.

Otvorila je ta vrata, a zatim se povukla u stranu, da mogu da uđem. Bila je to vrsta budoara, u njemu divan, stolice i pisaći sto, iza njega velika spavaća soba s dva kreveta i širokim prozorima, a pored nje kupatilo.

Prišla sam prozoru i pogledala napolje. Pod nama se prostirao vrt pun ruža, a iza njega se pružao ravan, prostran travnjak, sve do obližnje šume.

– Oдавде се не види море – rekla sam, okrenuvši se prema misis Denvers.

– Ne, iz tog se krila ne vidi – rekla je – i ne čuje se. U tom krilu čovek ne bi pomislio da je more tako blizu.

Govorila je čudno, kao da ono što govori ima neko tajno značenje. Svaku reč naglašavala je zasebno. Naročito „ovo” krilo. Kao da hoće da kaže kako je ovo krilo, u kome smo sada, manje lepo ili beznačajnije nego ostali delovi kuće.

– Šteta – rekla sam – ja volim more.

Nije odgovorila, samo me je i dalje posmatrala s rukama prekrštenim preko stomaka.

– Ali je ovo ipak veoma lepa soba – rekla sam – sigurno ću se u njoj veoma dobro osećati. Čujem da su ovo krilo sada završili, pre nego što smo stigli.

– Da – rekla je.

– Kakvo je bilo pre? – pitala sam.

– Pre su bile ljubičaste tapete i druge zavese. Ali mister de Vinter nije ih smatrao dovoljno veselim. Retko su ga upotrebljavali, samo onda kada je bilo mnogo gostiju. Mister de Vinter naložio nam je pismom da pripremimo ovu sobu za vas.

– Dakle to prvobitno nije bila njegova spavaća soba.

– Ne, gospođo. U ovom krilu on nikada nije stanovao.

– O, to mi nije pričao.

Prišla sam toaletnom stočiću i zagladila kosu.

Stvari su mi već raspakovane i moji češljevi i četke nalazili na staklenoj ploči i bili su poređani. Sad sam se tek radovala što sam od Maksima dobila pribor za češljanje i što je bio poređan tu na stočiću da ga vidi misis Denvers. Bio je to nov pribor, koštao je mnogo. Nije trebalo da ga se stidim.

– Alisa je raspakovala stvari i ona će služiti gospođi, dok ne stigne vaša sobarica – rekla je misis Denvers.

Nasmeših joj se i ispustih iz ruke češalj.

– Ja nemam svoju sobaricu – rekla sam – s Alisom ću sigurno biti veoma zadovoljna.

Opet je napravila lice kao malopre, kad sam dole u holu ispustila rukavice i ona ih digla.

– Bojim se da neće odgovarati, gospođo. Na vašem društvenom položaju damama je potrebna posebna sobarica.

Pocrvenela sam i ponovo se mašila svoje četke. Osećala sam da su njene reči imale oštricu.

– Ako mislite da mi je potrebna, budite ljubazni i nađite mi jednu – rekla sam izbegavajući njen pogled – možda neku mladu devojkicu koja se može izučiti.

– Kako želite, gospođo, stojim vam na raspolaganju. – Nekoliko trenutaka vladala je tišina. Želela sam da izađe. Nisam znala zašto tu stoji, što me tako uporno gleda, s rukama prekrštenim preko crne haljine.

– Vi ste već sigurno odavno u Menderleju – rekoh s novim naporom. – Sigurno najduže od svih.

– Frit je najduže ovde – odgovori ona i ja sam opet morala da pomislim kako joj je glas bez života, kako je hladan, isti kakva joj je i ruka. – Frit je bio ovde još za života starog gospodina, kad je mister de Vinter još bio dečko.

– Razumem – rekla sam – vi ste dospeli ovde tek posle toga.

Podigla sam oči ka njoj, još jedanput pogledi su nam se sreli. Iz tog belog lica gledao me je mračan, natmuren pogled. Taj pogled me ispunjava ne znam zašto čudnim, uznemirujućim osećajem. Opet sam pokušala da se nasmešim, ali nisam mogla. Te oči su me uhvatile i držale. Te oči nisu imale sjaja, niti je u njima bilo simpatije prema meni.

– Ja sam ovamo došla kad se prva misis de Vinter verila – rekla je i njen glas, koji je do sada bio samo bezbojan, sada se ispunio neočekivanim neprijateljstvom, životom i značajem, i na mršavim jagodicama pojavila se crvena mrlja.

Promena je nastupila tako brzo, da me je uplašila. Nisam znala šta da radim, šta da kažem. Kao da je izustila zabranjene reči, reči koje je dugo skrivala u sebi, ali sada više nije mogla da ih krije. Svoj pogled još uvek nije skidala s mog lica. Gledala me je s nekom naročitom mešavinom sažaljenja i srditosti, tako da sam se osećala mlađom i neumešnijom nego ikada.

Osećala sam da me prezire, da svim snobizmom svog društvenog položaja hoće da mi da na znanje kako ja nisam otmena dama, da sam ponizna, bojažljiva i nevešta. Ali osim srditosti videla sam još nešto u njenim očima, neku nesimpatiju, neku zlu nameru.

Osećala sam da treba da kažem nešto. Ne mogu da sedim tu bez reči, okrećući zbunjeno četku u ruci, da ona još bolje vidi koliko je se bojim i koliko nemam poverenja u nju.

– Misis Denvers – čula sam svoj glas – nadam se da ćemo biti dobri prijatelji i da ćemo se razumeti. Treba da budete strpljivi prema meni, jer, znate, ovaj život je za mene sasvim nov. Ja sam do sada bila naviknuta na sasvim drugačiji život. Volela bih da budem na svom mestu. Pre svega, htela bih da usrećim mister de Vintera. Znam da vođenje kuće, mogu potpuno da poverim vama, mister de Vinter mi je to rekao. Vi radite sve ono kao što ste i do sada radili, ja neću da se mešam ni u šta.

Začutala sam, pomalo bez daha, jer uopšte nisam bila sigurna u to da li govorim ono što bi trebalo. Kad sam je ponovo pogledala, stajala je na vratima s rukom na kvači.

– Nadam se, gospodo, da ćete biti zadovoljni sa mnom – rekla je. – Već više od godinu dana staram se za kuću. Mister de Vinter nikada mi ništa nije zamerio. Naravno, dok je živela misis de Vinter, bio je ovde sasvim drugačiji život. Mnogo društva, mnogo zabava, i, mada je moja gospodarica i onda sve prepuštala meni, glavni nadzor ipak je ona vršila.

Ponovo sam imala osećaj da je veoma brižljivo birala svoje reči i da istovremeno posmatra kakvo dejstvo na mene ima ono što govori.

– Ja bih više volela da sve prepustim vama – ponovila sam. I na njenom licu pojavio se opet onaj isti izraz koji je imala u holu, kad sam se prvi put sa njom rukovala. U tom pogledu ogledao se nedvosmislen prezir i potcenjivanje. Bila je već načisto s tim da se ja nikada ni u šta neću mešati, da joj se neću protiviti i da je se bojim.

– Želite li još nešto, gospodo? – zapitala je, a ja sam se pretvarala kao da razgledam po sobi.

– Hvala, nije mi ništa potrebno. Imam sve. Nadam se da ću se veoma dobro osećati. Divno ste uredili sobu.

To je bio poslednji pokušaj da zaslužim njenu naklonost. Ali je ona slegla ramenima i nije se smešila.

– Ja sam samo slušala uputstva mister de Vintera – rekla je.

Zastala je još za trenutak, s rukom na kvači otvorenih vrata. Kao da je htela da kaže još nešto, ali ne može da odluči u kom obliku da to kaže, ali ipak čeka, možda će joj se dati prilika za to.

Jedva sam čekala da ode. Dok je tamo stajala izgledala je kao neka senka, prazne oči buljile su u mene iz njene mrtvačke glave i plašile me.

– Obećajte mi, gospodo, da ćete mi odmah javiti ako nečim ne budete zadovoljni.

– Obećavam, naravno, misis Denver. – Ali sam znala da nije to htela da kaže, i opet je zavládala tišina među nama.

– Ako mister de Vinter bude tražio svoj veliki orman – rekla je iznenada – molim vas recite mu da nismo mogli da ga prenesemo. Pokušali smo ali nije mogao da prođe kroz ta uzana vrata. Ovde su sobe manje nego u zapadnom krilu. Ako nešto ne bude u redu, molim vas javite mi. Bilo je teško urediti te sobe.

– Budite bez brige, misis Denver – rekla sam – sigurna sam da će i mister de Vinter biti zadovoljan svim. Žao mi je što smo vam zadali toliko briga i muka. Nisam imala pojma da on pravi takav lom po kući. Zbog mene zaista nije trebalo. Sigurna sam da bih se i u zapadnom krilu isto tako dobro osećala kao i ovde.

Čudno me je pogledala i grčevito stezala kvaku.

– Mister de Vinter je rekao da bi gospoda više volela ovo krilo – rekla je – jer su u zapadnom krilu sobe vrlo stare. U velikom delu spavaća soba je dvaput veća od ove. Vrlo je lepa soba, sa svodom u duborezu. Tapacirane stolice su neverovatno zanimljive, a i kamin je u duborezu. To je najlepša soba u celoj kući a njeni prozori gledaju preko travnjaka na more.

Osećala sam se neprijatno. Nisam mogla da shvatim zašto govori tako s uvijenom razdraženošću i zlom namerom, zašto hoće da mi na svaki način da na znanje da ova soba, u koju su mene smestili, nije tako lepa, nije tako otmena kao

druge, da je to po menderlejskim pojmovima samo drugorazredna soba, onakva kakva priliči osobi kao što sam ja.

– Mister de Vinter sigurno čuva najlepšu sobu za posetioce – rekla sam.

Misis Denver je i dalje pritiskivala kvaku, zatim me je opet pogledala. Posmatrala je moje oči, oklevala je pre nego što je odgovorila, a, kad je progovorila, glas joj je bio još mirniji, još bezbojniji nego malopre.

– Spavaće sobe se nikada ne pokazuju publici – rekla je. – Samo hol, galerija i donje sobe za prijeme.

Začutala je za trenutak ispitujući me svojim pogledom.

– Za života misis de Vinter živeli su u zapadnom krilu. Ona velika soba s pogledom na more, o kojoj sam malopre govorila, bila je spavaća soba misis de Vinter.

Preko njenog lica preletela je senka. Sasvim se priljubila uza zid prosto je nestala iz sobe.

Čuli su se koraci a Maksim se pojavio na vratima.

– Pa, kako ti se sviđa? – pitao je – da li je sve u redu? Misliš li da ćeš je voleti?

Veselo je pogledao oko sebe, živo, oduševljeno, kao gimnazijalac.

– Tu sobu sam uvek najviše voleo u celoj kući – rekao je. – Godinama smo je upotrebljavali za goste, ali sam uvek planirao da je jednom preuredimo. Vrlo ste je lepo sredili, misis Denver. Zaista zaslužuje pohvalu.

– Hvala, gospodine – odgovorila je misis Denver, opet s onim bezizražajnim licem, zatim se okrenula, izašla iz sobe i tiho zatvorila vrata za sobom.

Maksim je prišao prozoru i nagnuo se napolje.

– Volim taj ružičnjak – rekao je. – Jadna od najstarijih uspomena mi je, kako se šetam s majkom ovde među ružama, s još veoma malim, nesigurnim nogama, a majka kida uvele ruže. Ima tu nečega u toj sobi što umiruje. Vrlo je mirna, tiha soba. Čovek ne bi ni pomislio da je udaljena jedva pet minuta od mora. Zar ne?

– I misis Denver je to isto rekla.

Okrenuo se od prozora, obišao je celu sobu, opipao nameštaj, gledao slike, pootvarao ormane, prevukao prstima preko mojih raspakovanih haljina.

– Kako ti se sviđa stara Denver? – upita odjednom. Okrenula sam se i ponovo počela da češljam kosu pred ogledalom.

– Još je vrlo kruta – rekoh posle kratkog ćutanja – možda se boji da ću se ja mešati u domaćinstvo.

– Mislim da to ne bi želela – rekao je Maksim.

Digla sam glavu i primetila da me gleda u ogledalu.

Zatim je opet prišao prozoru, nagnuo se, zviždukao i stajao čas na jednoj čas na drugoj nozi.

– Nemoj da se ljutiš na nju – rekao je. – Čudno je to stvorenje i verovatno joj je teško da se prilagodi novoj ženi. Ne nerviraj se zbog nje. Ako bude neprijatna, izbacićemo je u najgorem slučaju. Ali, znaš, vrlo je upotrebljiva osoba i uštedeće ti mnoge muke ako ostane ovde. Održava red među poslugom. Ali sa mnom ne sme da se šali. Da je pokušala, već bi odavno izletela.

– Mislim da ćemo se dobro razumeti, kad se budemo bolje upoznale – rekoh brzo. – Uostalom i prirodno je da se u početku malo ljuti na mene.

– Da se ljuti na tebe? Zašto bi se ljutila? Šta hoćeš time da kažeš?

– Mislila sam da je jednoj domaćici mnogo lakše kada treba da služi samo jednog muškarca. Mislim, navikla se već da samo tebe treba da sluša i boji se kako ću ja suviše tražiti od nje.

– Da tražiš suviše mnogo od nje! Gospode bože! Ako ti misliš... – tu je začutao, prišao mi je i poljubio mi teme.

– Ne govorimo više o misis Denver – rekao je – iskreno rečeno, mene ne zanima mnogo. Hajde, da ti pokažem Menderlej.

To veče nisam više videla misis Denver, a nismo ni govorili o njoj. Kada nisam mislila na nju, bilo mi je mnogo lakše. I dok smo sada obilazili sobe, Maksim mi je obgrlio ramena i tako smo gledali zajedno slike, a ja sam se osećala sličnom onoj osobi kakva sam želela da budem. Onoj ženi, koju sam u snovima zamišljala i čiji je dom bio Menderlej.

Moji koraci nisu više tako glupo odjekivali po kamenim pločama hola, jer je Maksimov don na cipeli, prorešetan klinovima, još mnogo glasnije lupao nego moj. I oba psa mekano su koračala za nama i to saznanje me je umirivalo.

Bila sam srećna što je to tek prvo veče, što je prošlo tek nekoliko sati otkako smo stigli kući. Proveli smo dugo vremena među slikama, i Maksim je odjednom, pogledavši na sat, izjavio da je kasno i da više nema vremena za presvlačenje. Tako sam se, dakle, za danas spasla toga da me Alisa upita šta ću da obučem i da mi pomogne da se presvučem. Isto tako, da preko dugog stepeništa silazim u hol, u duboko dekoltiranoj haljini, golih ramena, u onoj istoj haljini koju mi je misis Van Hoper dala zato što njenoj ćerci nije dobro stajala.

Mnogo sam se bojala ceremonije večere u onoj svečanoj hladnoj trpezariji. Ali ovako, pošto se nismo presvukli, bilo je sasvim prijatno, isto kao da smo večerali u nekom restoranu. Dobro sam se osećala u svojoj pletenoj haljini, govorila sam smejući se o stvarima koje sam videla i iskusila u Italiji i Francuskoj, čak smo izvadili i fotografije. Frit i momak bili su sasvim različne osobe, kao kelneri, nisu tako ukočeno zurili u mene kao misis Denver.

Posle jela sedeli smo u biblioteci, navukli smo zavese na prozore, Frit je dodao cepanice u vatru. Bio je hladan maj i dobro nam je došla toplota iz kamina. Za nas je bilo nešto novo sedeti tako posle večere, jer smo u Italiji u to vreme išli u šetnju, ili se vozili autom, ili išli u kafanu, ili stajali na mostovima, nagnuti preko ograde.

Maksim se instinktivno zavalio u levu fotelju i mašio se novina. Namestio je iza glave jedan veliki jastuk i zapalio cigaretu.

To mu je navika – mislila sam – tako je navikao već godinama.

Nije me gledao, zadovoljno je i dalje čitao novine. Nastavio je svoj stari život, bio je gospodar kuće. I dok sam tu sedela, zamišljena, s glavom naslonjenom na ruke i milujući svilenkasto uvo jednog psa, odjednom sam pomislila da nisam ja prva žena koja sedi u ovoj fotelji. Neko je već bio ovde pre mene, neko je ostavio tragove svoje individualnosti na jastucima, na naslonu stolice, gde je odmarao ruku. Neko drugi je pre mene sipao sebi crnu kafu iz srebrnog bokala, primicao ustima šolju, saginjao se ka psu, isto kao što se ja sad saginjem.

Nesvesno sam se naježila, kao da je neko iza mene otvorio vrata i zima pojurila u sobu.

Sedela sam u Rebekinoj stolici, naslonila sam glavu na Rebekin jastuk i pas mi je prišao i trljao glavu o moje koleno, jer je tako navikao i jer se sećao da mu je u toj prilici davala uvek kocku šećera.

8.

Nikada dosad nisam pomislila na to da se u Menderleju vodi tako strog i raspoređen život.

Sada, kad pogledam unazad, sećam se da je Maksim već prvog jutra ustao rano i već pre doručka pisao pisma i, kada sam ja posle devet sišla, malo uznemireno jer je gong već odavno zvonio, on je bio skoro gotov, već je ljuštio svoju pomorandžu.

Pogledao me je i nasmešio se.

– Nemoj da se ljutiš – rekao je – na to treba da se navikneš. Znaš, ja ujutru imam mnogo posla, nije tako lako upravljati Menderlejem. Kafa i topla jela tamo su na bifeu. Za vreme doručka uvek služimo sami sebe.

Zamuckujući odgovorila sam da mi sat kasni da sam se dugo zadržala u kupatilu, ali me on nije ni slušao, čitao je neko pismo nabranog čela.

Sećam se da me je bogata obilatost doručka ispunila strahopoštovanjem. Čaj je stajao na bifeu u velikom srebrnom čajniku, u drugom srebrnom sudu kafa, na grejaču topla kajgana, pržena slanina i pržene ribe. Bilo je i rovitih jaja u jednoj činijici i poridž u srebrnoj šerpi. Na drugoj srebrnoj činiji šunka i hladna slanina. Zatim kolači i pržen hleb, pa razni džemovi, marmelade, med i ogromna činija pretrpana raznim voćem.

Čudila sam se što Maksim, koji se u Italiji i Francukoj zadovoljavao za doručak jednom kiflom, s malo voća i jednom šoljom čaja, ovde seda za tako obilan doručak. Pa to bi bilo dosta i čitavoj gomili ljudi, a verovatno iz dana u dan doručkuje to isto, iz dana u dan, iz godine u godinu, i njemu to nije smešno i ne smatra to za rasipanje.

Videla sam da je pojeo jedno parče ribe. Ja sam jela rovito jaje. Šta li se dešava sa preostalom hranom, s tom silnom kajganom, pečenom slaninom, poridžom, ribom? Da li je moguće da dolaze ovde u Menderlej prosjaci koje nikada neću videti. Da tamo vrebaju iza kuhinjskih vrata i čekaju ostatke doručka? Ili se sve ovo baci u sanduk za đubre? Naravno to nikada neću saznati, jer ne bih smela ni da pitam.

– Hvala Bogu, nemam mnogo rodbine kojoj bi trebalo sada da te predstavim – rekao je Maksim. – Imam samo jednu sestru koju dosta retko vidam i jednu staramajku, koja je skoro potpuno slepa. Uostalom Biatrisa dolazi danas ovamo na ručak. Očekivao sam da će doći. Sigurno je radoznala da te vidi.

– Danas će da dođe? – upitala sam i jeza mi je prešla leđima.

– Da, iz njenog pisma vidim da će doći danas. Ne boj se, neće ostati dugo. Mislim da će ti se svideti. Vrlo je ispravna, iskrena i ne voli da prećuti svoje mišljenje. Ako joj se ne dopadaš, kazaće ti to otvoreno u oči.

Nisam smatrala da je to suviše umirujuće. Kad bih već imala da biram između učtive laži i neučtive iskrenosti, ja bih izabrala učtivu laž.

Maksim je ustao i zapalio cigaretu.

– Imam danas mnogo posla. Šta misliš, da li ćeš se mnogo dosađivati? – pitao je. – Voleo bih da te provedem kroz baštu, ali treba pre toga da govorim s mojim upravnikom imanja. Bio sam vrlo dugo van kuće. Uostalom i on će danas ručati s nama. Nadam se da nemaš ništa protiv.

– Naravno, biće mi veoma drago.

Zgrabio je svoja pisma i izašao iz sobe. Sećam se, mislila sam na to kako sam drugačije zamišljala prvo jutro u Menderleju. Mislila sam da ćemo uzeti jedno drugo pod ruku i sići do mora, vratiti se sa zakašnjenjem, srećni i umorni na hladan ručak, koji ćemo pojesti udvoje, a posle ručka sedeti pod onim divljim kestenom koji sam videla kroz prozor biblioteke.

Sedela sam dugo za stolom za doručak, odugovlačila i tek kada je Frit tiho ušao, stao iza paravana i pogledao me, osvestila sam se da je već prošlo deset sati. Skočila sam osećajući se krivom i počela da se pravdam što sam tako dugo sedela. Frit se poklonio, nije rekao ništa, bio je veoma učtiv i ponašao se besprekorno, ali sam primetila da mu je u očima sinulo čuđenje. Da li sam rekla nešto loše. Možda nije trebalo da se izvinjavam. Možda mi je moje izvinjavanje rušilo ugled u očima Frita?

O, kad bih samo znala, šta da kažem, šta da činim! Da li je i on primetio, kao misis Denvers, da mi savlađivanje, disciplina, ljupkost i sigurnost nisu baš urođene osobine. Njih tek sada treba da steknem, možda po cenu mučnih, dugih i mnogih gorkih trenutaka.

Kada sam najzad ustala, saplela sam se, jer nisam gledala pred sobom. Frit je priskočio da mi pomogne, podigao je maramicu koju sam ispustila a Robert, mladi momak, koji je stajao iza paravana, okrenuo se da sakrije svoj osmeh.

Prolazeći kroz hol, čula sam da razgovaraju i jedan od njih se smeja. Sigurno Robert. Možda ismejavaju mene.

Popela sam se u svoju spavaću sobu, ali, kad sam otvorila vrata, videla sam da je tek sada spremaju. Jedna sobarica čisti, a druga uređuje toaletni stočić. Pogledale su me iznenađeno. Brzo sam se povukla. Dakle, u to vreme ne smem da uđem u svoju sobu. To remeti kućni red. Opet sam sišla niza stepenice i bila sam zahvalna svojoj cipeli, što nije odjekivala na kamenim kockama.

Biblioteka je bila hladna kao hladnjača, prozori širom otvoreni, u kaminu naslagane cepanice, ali još nije bilo založeno.

Zatvorila sam prozor i potražila šibice. Nisam mogla da ih nađem. Šta da radim? Ne bih htela da zvonim. Ali je biblioteka, koja je sinoć bila tako prijatna i topla, to jutro bila ledena.

Sećala sam se, da sam gore u svojoj sobi videla šibice, ali nisam htela da se vratim i smetam u radu sobaricama. Ne bih mogla da podnesem da njihova okrugla lica opet blenu u mene. Odlučila sam da, kad Frit i Robert izađu iz

trpezarije, donesem šibice s bifea. Na vrhovima prstiju iskrala sam se u hol i osluškivala. Bili su još unutra, čula sam njihov glas i zveckanje tanjira.

Odjednom je nastala tišina, izgleda da su izašli. Ušla sam u trpezariju. Da, na bifeu je bila jedna kutija šibica. Brzo sam protrčala kroz sobu i zgrabila šibice, ali se tog trenutka Frit vratio u sobu. Htela sam da strpam kutiju u džep, ali sam videla da Frit iznenađeno prati pokret moje ruke.

– Želite li nešto, gospođo? – pitao je.

– O, Frit – rekla sam nevesto – nigde nisam našla šibice.

Odmah mi je pružio drugu kutiju šibica i cigarete. To me je opet zbunilo, pošto ja uopšte ne pušim.

– Hvala, neću da zapalim – rekla sam. – Iskreno rečeno, bilo mi je mnogo hladno u biblioteci. Posle Italije, ova hladnoća mi je neobična. Mislila sam da zapalim vatru u kaminu.

– U biblioteci samo poslepodne ložimo – rekao je Frit. – Misis de Vinter je bila prepodne uvek u žutoj sobi. Tamo gori vatra. Naravno, ako gospođa želi, založićemo i u biblioteci.

– O ne – rekla sam – nikako. Otići ću u žutu sobu. Hvala Frit.

– Tamo ćete naći hartije za pisanje, pero i mastilo, gospođo – rekao je. – Misis de Vinter je završavala svoje dopisivanje i telefonske razgovore uvek posle doručka u žutoj sobi. Tamo je i kućni telefon, ako biste želeli da govorite s misis Denvers.

– Hvala, Frit – rekla sam.

Vratila sam se u hol. Pevušila sam, da bih ulila sebi hrabrost.

Nisam mogla da kažem Fritu da ne znam koja je žuta soba. Maksim mi sinoć nije nju pokazao. Znala sam da Frit stoji na vratima trpezarije i da gleda za mnom, dok ja prolazim kroz hol i znala sam da bi trebalo da se pravim kao da znam gde je žuta soba.

Levo od stepeništa bila su jedna vrata. Pošla sam pravo prema njima, a u sebi sam se molila Bogu da to budu ona prava, ali, kad sam ih otvorila, videla sam da je to neka vrsta magacina. U njemu je bilo svakakih starudija, jedan sto za cveće, baštenske stolice naslagane jedna na drugu duž zida i kišni mantil na jednoj polici uza zid.

Postiđeno sam koraknula nazad. Frit je još stajao kod trpezarijskih vrata.

– Izvolite proći kroz salon, gospođo – rekao je – tamo, kroz ta vrata desno. Kroz ona dva salona, zatim levo.

– Hvala, Frit – rekla sam tužno i ponizno. Više se nisam pravila kao da se snalazim.

Prošla sam kroz dugi salon, kako mi je kazao. Bila je to vrlo lepa soba, gledala je na more. Sigurno i ovu sobu pokazuju gostima, a Frit, kad vodi svet unaokolo, sigurno zna da objasni istorijat svake slike. Zna iz kog je doba nameštaj. Da je lep, to i ja vidim. Vrednost tih stolova i stolica je sigurno neisplativa, ali ipak ne bih volela da sednem ovde. Ne bih bila u stanju da

sednem na onu stolicu u duborezu pored kamina, ne bih mogla da ostavim knjigu na tom stolu. Ta soba bila je kao neki muzej, gde je nameštaj ograden crvenim gajtanom i uniformisani čuvar stoji u uglu kao u francuskim dvorovima.

Kako rekoh, prošla sam kroz salon i, krenuvši nalevo, najzad ušla u malu žutu sobu, koju sam sada videla prvi put.

Radovala sam se što sam tamo našla pse ispred vatre. Mlađi Džasper, odmah je pošao ka meni, mahao je repom i trljao nos o moju ruku. I stariji je podigao glavu čuvši moje korake i svojim slepim okom pogledao u tom pravcu, ali, pošto je na trenutak njuškao vazduh, skrenuo je režeći glavu i zagledao se opet u vatru.

Zatim me je i Džasper ostavio, spustio se pored majke i liznuo je. Tako su se navikli. Oni znaju, kao što i Frit zna, da se u biblioteci samo poslepodne loži vatra. Tokom dugog vremena naučili su da je u to vreme ova soba najtoplija. Nekako sam pogodila, još pre nego što sam prišla prozoru, da ova soba gleda na rododendrone. Da, tamo su stajali poredani, crveni kao krv, usplamteli, kao što sam ih sinoć videla u ogromnim grupama pod otvorenim prozorom, a peli su se i na brežuljak. Među žbunjem bila je jedna mala čistina, meki tepih od mahovine, a na njegovoj sredini statua nagog fauna koji svira u frulu.

Pozadinu su sačinjavali rasplamteli rododendroni i ta mala čistina bila je kao neka pozornica na kojoj faun igra i glumi svoju ulogu.

Ova soba nije imala plesniv miris kao biblioteka. Tu nije bilo otrcanih fotelja ni stolova pretrpanih novinama i ilustracijama, ilustracijama koje su tu samo iz navike, jer inače niko ih ne čita. Koje su tu samo iz razloga što ih je primao Maksimov otac, ili čak i deda.

Bila je to soba žene, ljupke i nežne osobe, koja je brižljivo izabrala, da svaka stolica i svaka vaza i svaka najmanja sitnica bude u harmoniji jedna s drugom i s njenom ličnošću.

Izgledalo je da je onaj ko je tu sobu uređivao govorio: ovo i ovo parče po parče uzimajući iz menderlejskih riznica ono što se njoj najviše dopadalo, ne obraćajući pažnju na drugorazredne osrednje stvari, sigurnim i nepogrešivim instinktom birajući ono što je bilo najlepše i najbolje. Tu se nisu mešali stilovi, nisu se mešala doba i rezultat je bio zadivljujući, prosto zapanjujući. To nije bila hladna soba, namenjena gostima i koja liči na muzej, nego živa, topla i vatrena, kao rododendroni pod prozorom.

I rododendroni se nisu zadovoljili svojom ulogom kulisa, nego su prodirali i u sobu. Njihovo veliko toplo lice gledalo me je s kamina, sa stola, pored divana, stajali su vitki i prelepi na pisaćem stolu, iz zlatnog svećnjaka.

Soba je bila puna rododendrona. Čak su i zidovi imali crvenkast odsjaj tog sunčanog jutra.

Drugog cveća nije bilo u sobi. Razmišljala sam o tome, da li je to namerno. Da li su tu sobu izabrali zato što gleda na rododendrone. To je bila jedina soba iz koje su se rododendroni tako dobro mogli videti. I u trpezariji je bilo cveća, i u

biblioteci, ali svuda uredni, brižljivo sastavljeni buketi i više u pozadini, ne tako glasni, tako nametljivi, tako obilni.

Prišla sam pisaćem stolu i sela. Kako je čudno – mislila sam – da ta lepa i botata soba istovremeno izgleda i nekako poslovna. Ja bih očekivala da jedna tako neverovatno ukusno nameštena soba koja služi za ukras, bude lična, čežnjiva i prisna.

Ali taj pisaći sto, koliko god da je lep, nije samo igračka jedne žene, sto na kome se pišu beznačajna pisma i grize držalja od pera, na kome uvek ima pomalo pesničkog nereda i mapa za pisma stoji iskrivljena malo u stranu. Ne, na tom stolu je vladao primeran red. Na malim pregradama ceduljice. „Pisma bez odgovora, Pisma za čuvanje, Vođenje kuće, Imanja, Jelovnici, Razno, Adrese” bili su natpisi, a sve ih je pisala ona ruka, čiji sam rukopis već poznavala. To što sam se ovde ponovo srela s tim rukopisom, iznenadilo me je, čak me uznemirilo, jer ga nisam videla od onda kad sam u Monte Karlu spalila onaj list sa posvetom. Od tada nisam više ni pomislila na njega i nisam verovala da ću ga opet videti.

Izvukla sam nasumice jednu fioku i iz nje me je gledao opet taj rukspis. Ovoga puta bila je to kožna knjiga, na čijim je koricama pisalo: „Gosti u Menderleju”. Iz nedelje u nedelju, iz meseca u mesec tačno napisano ko je sve bio u Menderleju, u kojoj je sobi spavao i šta je dobio da jede.

Prelistavala sam knjigu. Bila je to istorija cele jedne godine. Domaćica, kad otvori tu knjigu, zna iz dana u dan, čak iz sata u sat, kad je koji gost proveo noć u kući, gde je spavao i šta je jeo.

Bilo je u fioci i hartije za pisanje, debelih belih tabaka i hartije s grbom i adresom kao i tvrdih kartončića boje slonove kosti, u malim kutijama.

Uzela sam jedan, *Misis de Vinter*, pisalo je na njemu, a u uglu: *Menderlej*.

Vratila sam ga u kutiju i zatvorila fioku. Odjednom sam se opet osetila grešnom, kao da sam se prikrala u tuđu kuću. Kao da sam izigrala poverenje domaćice, koja mi je kazala da napišem svoja pisma na njenom stolu, a ja pročitala njena pisma. Svakog trenutka može da uđe u sobu i da me nađe pred otvorenom fiokom, u koju nisam imala prava da zavirujem.

I kada je telefon iznenada, oštro zazvonio preda mnom na pisaćem stolu, srce mi je silno zalupalo, užasnuto sam skočila, kao da su me uhvatili. Drhtavom rukom digla sam slušalicu.

– Ko govori? – upitala sam. – Koga tražite?

Na drugom kraju žice začulo se neko čudno krčanje, zatim jedan glas, tih i oštar. Da li je ženski ili muški, to nisam mogla odmah da ustanovim.

– Misis de Vinter? Misis de Vinter? – pitao je glas.

– Mislim da je to zabuna – odgovorila sam. Misis de Vinter je umrla pre više od godinu dana.

Sedela sam tamo, čekajući i zureći i, tek kada je ponovljeno ime povišenim glasom, osvestila sam se crveneći, da sam učinila nepopravljivu glupost. Sada više ne mogu da povučem ono što sam izgovorila.

– Misis Denvers govori, gospođo – rekao je glas – preko kućnog telefona.

Moja greška bila je tako očevidna, tako glupa i neoprostiva, da bih, ako je ne primim k znanju, izgledala još gluplja.

– Oprostite misis Denvers – mucala sam i reči su mi se saplitale na jeziku. – Uplašila sam se od zvonjenja, pa nisam znala šta radim. Nisam ni pomislila da zvoni za mene, a nisam znala ni da govorite preko kućnog telefona.

– Oprostite što smetam, gospođo – rekla je i ja sam pomislila da ona zna, da pogađa kako sam preturala po fioci. – Samo sam htela da pitam želite li nešto i imate li nešto protiv današnjeg jelovnika?

– O – odgovorila sam – sigurno je sve u redu. Samo vi poručite šta želite misis Denvers, ne treba ni da me pitate.

– Ipak bih više volela kad biste ga pregledali – rekao je dalje glas. – Tamo je pod podmetačem.

Grozničavo sam tražila po pisaćem stolu i našla sam tabak hartije koji do tada nisam primetila. Brzo sam preletela očima: špargle, teletina, hladan puding od čokolade – da li je to ručak ili večera? – Nisam znala, ali mislim da je bio ručak.

– Da, misis Denvers – rekla sam – dobro je. Odlično!

– Ako želite nešto da promenite, gospođo, samo kažete, odmah ću dati nalog. Kao što vidite, sos nisam upisala. Ne znam šta gospođa voli uz teletinu. Mister de Vinter je vrlo osetljiv na sosove.

– O – rekla sam – čekajte da vidimo, misis Denvers, ja zaista ne znam. Najbolje će biti ako poručite nešto obično, ono što bi poručila misis de Vinter.

– Gospođa nema neku naročitu želju?

– Nemam. Zaista nemam, misis Denvers.

– Ja mislim da bi misis de Vinter naručila sos s vinom, gospođo.

– Onda neka bude sos s vinom – rekla sam.

– Oprostite što sam vam smetala u pisanju, gospođo.

– Niste mi uopšte ništa smetali – rekla sam – molim vas ne izvinjavajte se.

– Pošta se nosi u podne. Robert će da uđe po pisma, marke na pisma on lepi – rekla je. – Gospođa neka izvoli da mu javi preko kućnog telefona ako ima nešto važno da se uradi, on će to odmah odneti na poštu.

– Hvala, misis Denvers – rekla sam.

Čekala sam još trenutak, ali nije više progovorila. Čula sam da je nešto škljocnulo na drugom kraju žice. To je značilo da je spustila slušalicu. I ja sam je spustila.

Zatim sam opet pogledala na pisači sto, hartiju i mapu za pisanje. U mene su buljile pregrade pisaćeg stola i sa prebacivanjem me gledale reči. „Pisma bez

odgovora, Imanje, Razno”. Ta osoba koja je pre mene sedela za tim stolom, nije gubila vreme uludo kao ja. Ona bi podigla telefonsku slušalicu i delila naredbe brzo i odlučno, precrtala bi olovkom poneko jelo na jelovniku, koje joj se nije sviđalo. Ona nije govorila: „Da, misis Denvers”, ili „Naravno, misis Denvers”, kao ja. I, kada bi završila s jelovnikom, pisala bi pisma, pet, šest, možda i sedam pisama dnevno, onim svojim čudnim nagnutim slovima koje sam ja već tako dobro poznavala. Cepala je sa bloka jedan list za drugim, rasipala je tu finu, glatku belu hartiju, jer se njenim dugim, krupnim slovima hartija brzo punila, a svako prijateljsko pismo potpisala bi: Rebeka. Sa onim ogromnim slovom „R”, pored koga su se ostala slova sasvim gubila.

Dobovala sam prstima po stolu. Pregrade pisaćeg stola sada su prazne. Nema pisama na koja nije odgovoreno, nema računa koje treba da platim. Misis Denvers je kazala da, ako imam nešto važno, javim Roberta preko kućnog telefona, on će to odneti na poštu. Koliko je hitnih pisama dnevno slala Rebeka? I kome? Možda krojačicama? „U utorak mi je neminovno potrebna bela satenska haljina.” Ili frizeru: „Idućeg petka dolazim u London i hoću da mi u tri sata očešlja kosu lično gospodin Antuan. Pranje kose, masaža, češljanje i manikir.”

Ne, to bi bilo gubljenje vremena umesto toga sigurno je telefonirala u London, Frit bi zvao centralu i rekao bi: „Govorim u ime misis de Vinter”.

Dobovala sam i dalje prstima po stolu nema nikoga kome bih mogla da pišem. Jedino misis Van Hoper.

Ima nečeg glupog, nečeg smešnog, neke ironije sudbine u tome što sedim ovde za svojim pisaćim stolom, u svojoj kući, a misis Van Hoper je jedino ljudsko biće na svetu kome bih mogla da pišem. Misis Van Hoper, koju nisam volela i koju nikada više neću videti.

Iscepala sam jedan list sa bloka, uzela u ruku tanku držalju i napisala naslov:

„Draga misis Van Hoper!”

I dok sam pisala nadam se da ste srećno stigli da vam se ćerka već bolje oseća i da ste u Njujorku naišli na lepo toplo vreme – dok sam to pisala, velim, prvi put sam primetila kako mi je rukopis grčevit i nepravilan koliko mu nedostaje individualnosti i stila, koliko je neispisan, kao rukopis osrednjeg đaka neke drugorazredne škole.

Kad sam čula zujanje motora, uplašeno sam skočila i pogledala na sat, jer sam znala da su tim kolima mogli da stignu samo Biatrisa i njen muž. Tek je prošlo dvanaest sati, došli su mnogo ranije nego što sam očekivala. I Maksim se još nije vratio. Da li bih mogla da se sakrijem od njih? – mislila sam – možda bih mogla kroz prozor da iskočim u baštu, da bi Frit, kada ih uvede, mogao da kaže da je gospođa, izgleda, otišla gore. Oni bi to sigurno smatrali za prirodno.

Psi su me radoznalo gledali kad sam pritrčala prozoru i Džasper je gegao za mnom, mašući repom.

Prozor je gledao na terasu i na ledinu, ali, baš kad sam htela da iskočim među rododendrone, začula sam glasove iz takve blizine da sam bila prinuđena da se povučem.

Ušli su kroz baštu u kuću, Frit im je sigurno rekao da sam u žutoj sobi.

Brzo sam skočila u veliki salon i nestala kroz leva vrata. Ta vrata vodila su u jedan dugačak kameni hodnik. Potrčala sam kroz hodnik, potpuno svesna svoje gluposti, čak sam i prezrela sebe zbog toga detinjastog ponašanja. Ali sam znala da ne bih bila u stanju da pogledam u oči tim nepoznatim ljudima.

Hodnik je vodio u zadnji deo kuće i, kad sam skrenula iza ugla, stigla sam do drugih stepenica i tamo srela jednu sobaricu koju do sada nisam videla. Možda je bila iz kuhinje, u ruci je nosila metlu i kantu. Gledala me je začuđeno kao da vidi priviđenje, nije mislila da će se sresti sa mnom u tom delu kuće.

– Dobro jutro – rekla sam zbunjeno i pošla ka stepenicama.

– Dobro jutro, gospođo – odgovorila je i otvorenih usta, razrogačenih očiju gledala za mnom dok sam se pela uza stepenice.

Ja sam mislila da to stepenište vodi u spavaće sobe i da ću otuda dospeti u istočno krilo. Tamo ću malo da posedim i, kad već budem mislila da je vreme za ručak, sići ću pred svoje goste, kao što to priliči vaspitanoj domaćici.

Ali sam se prevarila, jer su stepenice vodile u jedan dugačak hodnik, koji još nisam videla i koji je bio sličan onome iz istočnog krila, samo mnogo širi i mračniji. Tu su zidovi bili prevučeni drvetom.

Oklevala sam na trenutak, zatim sam se okrenula nalevo. Tu se otvarao preda mnom drugi hodnik. Bila je tišina i mrak. Nikoga u blizini. Posluga, iako je imala posla negde ovde, izgleda da je već završila svoj rad i sišla u kuhinju. Nisam videla nikakav trag njihovog prisustva. Nije se osećao u vazduhu miris skoro trešenih tepiha i, dok sam tu stajala ne znajući na koju stranu da se okrenem, tišina mi je bila neprijatna i neobična, kao u nekoj praznoj kući iz koje su se iselili stanovnici.

Otvorila sam nasumce jedna vrata i dospela u jednu potpuno mračnu sobu. Nijedan zrak svetlosti nije se probijao kroz zatvorena okna, te sam samo vrlo nejasno mogla da razaznam konture nameštaja. Vazduh je ovde bio ustajao,

zagušljiv, kao u sobi koja se retko upotrebljavala, čiji se ukrasi naslažu na krevet i tamo prekriju nekim čaršavom. Moguće je da u ovoj sobi od prošlog leta nisu digli zavese i, kada bi ih sada neko podigao i s škripom pootvarao okna, pao bi na tepih neki isušeni moljac, pored suvog lista koga je vetar uneo u sobu pre nego što su zatvorili prozore.

Tiho sam zatvorila vrata i nesigurno nastavila svoj put hodnikom, na čijoj su se jednoj strani redala zatvorena vrata. Najzad sam stigla do jednih, kroz čije je široko okno padala svetlost u hodnik. Pogledala sam kroz prozor i videla travom obrasli prostor koji se spuštao do mora, a i svetlozeleno more, po kome je vetar šibao talase sa belom penom i udarao njima u obalu.

More je bilo bliže nego što sam mislila, mnogo bliže. Jedva pet minuta odavde. I kad bih prisluškivala, kad bih prislonila uvo na prozorsko staklo, mogla bih da čujem kako se talasi lome o obalu nekog udaljenog, nevidljivog malog zaliva.

Sad sam već znala da sam obišla celu kuću i da se nalazim u levom krilu.

Da, misis Denvers ima pravo. Odavde se čuje more. Čovek može da zamisli da more zimi dopre do ovog travnjaka i zapreti zgradi, pa i sada vetar baca na prozore sitne kapljice u vidu izmaglice kao da nečiji dah zamagluje okna. To su slane kapljice koje je more poslalo. Prolazan oblak pokriva sunce za trenutak, more naglo menja boju, pocrni, i bele pene odjednom postaju tako nemilosrdno tamne, kao da se ne propinju po leđima onog veselog, sjajnog mora kome sam se malopre divila.

Sada sam se obradovala tome što su moje sobe u istočnom krilu. Bolji je ružičnjak nego šum mora.

Pronašla sam stepenice i, baš kada sam htela da siđem, čula sam da su se iza mene otvorila vrata i misis Denvers se pojavi na pragu.

Gledali smo se na trenutak nemo i ukočeno. Nisam znala sigurno da li je iz njenog oka blesnula srdžba ili radoznalost. Jer kao da je njeno lice pokrila maska u onom trenutku kad me je ugledala. Mada nije rekla nijednu reč, opet sam se osećala kriva, stidela se, kao da idem zabranjenim putem i osećala sam da mi je lice obuzelo izdajničko rumenilo.

– Zalutala sam – rekla sam – htela sam da se vratim u svoju sobu.

– Gospođa je u drugom kraju kuće – rekla je. – To je levo krilo.

– Da, znam.

– Da li je gospođa ušla u neku sobu? – zapitala je.

– Samo sam otvorila jedna vrata, ali nisam ušla. Veoma mi je žao što sam bila tako nevešta. Nisam htela nikome da smetam... Mislim da se ovaj deo zgrade drži zatvoren.

– Ako gospođa želi, mogu da otvorim sobe, samo naredite. Svaka soba je nameštena, može se upotrebljavati bilo u koje vreme.

– O ne, ne! – branila sam se. – Nikako.

– Da li gospođa želi da joj pokažem celo zapadno krilo?

– Ne, bolje ne – rekla sam i odmahнула glavom – Treba da siđem.

Pošla sam niza stepenice. Ona je išla za mnom, kao da sam ja rob, a ona stražar.

– Kad god gospođa bude imala vremena, ja joj stojim na raspolaganju i pokazaću joj levo krilo – bila je uporna.

Osećala sam se vrlo neprijatno, ne znam zašto. Njena upornost podsetila me je na jednu posetu u kući prijatelja. Bila sam tada još dete. Njihova kći, mnogo starija od mene, uhvatila me je za ruku i šapnula mi na uvo: „U spavaćoj sobi moje majke ima jedna knjiga u ormanu. Hoćeš li da ti je pokažem?” I danas se sećam njenog bledog, uzbuđenog lica, sitnih crnih očiju, kao i toga da me je uštinula za ruku.

– Skinućemo prekrivač s nameštaja i onda će gospođa moći da vidi kakve su bile te sobe, kad su ih još upotrebljavali – rekla je misis Denver. – Htela sam još jutros da vam pokažem, ali sam mislila da gospođa piše pismo, pa nisam htela da vas uznemiravam. Samo mi javite preko kućnog telefona, ako nešto bude potrebno. Te sobe se vrlo lako mogu urediti.

Sišli smo još nekoliko koraka. Ona je otvorila jedna vrata, stala je sa strane da me propusti, njene tamne oči posmatrale su me opet ispitivački.

– Vrlo ste ljubazni, misis Denver – rekla sam – javiću vam.

Izašle smo na ulaz i sada sam tek videla da smo na glavnom stepeništu, iza porodične galerije.

– Ne mogu da zamislim kako ste mogli da zalutate, gospođo – rekla je – vrata koja vode u zapadno krilo sasvim su drugačija od ovih.

– Ja nisam ovuda došla – odgovorih.

– Dakle, odozdo, preko kamenog hodnika?

– Da – rekla sam izbegavajući njen pogled. – Da, došla sam kroz kameni hodnik.

Posmatrala je i dalje moje lice. Kao da čeka da joj kažem zašto sam tako uplašeno bežala iz žute sobe i zašto sam se krila u zadnjem delu. Odjednom sam osetila da zna, da me je krišom posmatrala, da je vrebala svaki moj korak, da me je videla u zapadnom krilu, možda je kroz neku pukotinu na vratima posmatrala svaki moj pokret.

– Misis Lesi i major Lesi su već ovde, gospođo – rekla je. – Čula sam njihova kola kad su stigla, nekoliko minuta posle dvanaest.

– O – rekla sam – nisam ni znala.

– Frit ih je sigurno uveo u žutu sobu. Sad se već snalazite ovde, gospođo? Mislim da je oko pola jedan.

– Da, misis Denver, hvala!

Sišla sam širokim stepenicama u hol. Znala sam da ona stoji na stepenicama i gleda za mnom.

Znala sam da treba da se vratim u žutu sobu, da pozdravim Maksimovu sestru i zeta. Sada više ne mogu da se krijem u spavaćoj sobi. Kad sam ušla u salon, osvrnula sam se preko ramena i videla da misis Denvers još uvek stoji tamo na stepenicama, kao neki crni čuvar. Zastala sam za trenutak pred vratima žute sobe. S rukom na ručici vrata slušala sam pažljivo glasove koji su se čuli iznutra. Maksim se dakle vratio dok sam ja bila gore, a poveo je sa sobom i svog upravnika, jer je izgledalo kao da je soba puna ljudi.

Opet me je obuzelo ono nesigurno osećanje, kakvo sam imala često u detinjstvu, kada smo kod kuće imali goste i kad bi mi naredili da se s njima rukujem, a ja se nespretno saplitala u salonu, gde sam zamišljala da me mere lica razrogačenih očiju i da me dočekuje zastrašujuća tišina.

– Tu si najzad! – rekao je Maksim. – Gde si se krila? Već smo hteli da obrazujemo izviđačku ekspediciju. To je Biatrisa, to je Džils, a ovo Frenk Krouli. Pazi, skoro si zgazila psa.

Biatrisa je bila visoka, širokih ramena, vrlo lepa. Oči i brada bili su joj ista kao i Maksimova, ali nije bila tako elegantna, kako sam je zamišljala. Spadala ja u onu vrstu žena, koje su u stanju da neguju noću pse, ako su bolesni, koje se razumeju u konje i koje odlično gađaju iz puške.

Nije me poljubila. Vrlo se energično rukovala, gledala me pravo u oči, a zatim se okrenula prema Maksimu.

– Sasvim je drugačija nego što sam ja zamišljala. Nije onakva kako si je opisao.

Svi su se smejali. I ja sam se smejala, ali nisam bila sigurna da li je to smejanje upereno protiv mene, ili je u moju korist, i potajno sam pomislila: šta li je Biatrisa očekivala, kako me je zamišljala i kako li me je opisao Maksim.

– To je Džils – rekao je Maksim i uhvatio me pod ruku. Džils ispruži svoju dugačku šapu i strese mi prste, ali me ljubazno pogleda iza koštanog okvira naočara.

– Frenk Krouli – reče Maksim i ja se okrenuh prema upravniku. Bio je to bled, mršav čovečuljak, s ispupčenim jabučicama. Iz njegovih očiju pročitala sam olakšanje, kada me je video. Zašto? – pomislila sam, ali nisam stigla da razmislim o tome, jer je ušao Frit, i ponudio šeri, a Biatrisa se obrati meni.

– Čujem od Maksima da ste tek sinoć stigli. Da sam to znala, ne bismo vam već sada smetali. Pa, kako ti se sviđa Menderlej?

– Jedva sam videla nešto od njega – odgovorila sam. – Naravno, vrlo je lep.

Premerila me je od glave do pete, ali nekako otvoreno, pravo, ne onako zlonamerno, kao misis Denvers i uopšte ne neprijateljski. Ima prava da me premerava – pomislila sam – ona je Maksimova sestra.

Maksim mi priđe i uhvati me pod ruku. To mi je ulilo sigurnost.

– Bolje izgledaš, stari – reče Biatrisa Maksimu i pogleda ga. – Hvala Bogu, pogled ti nije više onako žalostan. To je verovatno zasluga – mahnula je glavom ka meni.

– Nije mi ništa ni bilo – rekao je Maksim kratko. – Nikada u životu nisam ni od čega bolovao. Ti zamišljaš da je bolestan svaki onaj koji nije tako debeo kao Džils.

– Ma hajde – reče Biatrisa – i sam veoma dobro znaš, kako je bila bedna za tebe poslednja godina. Strašno sam se prepala, kad sam te poslednji put videla. Mislila sam da se nikada više nećeš oporaviti. Pa, pomози mi Džils! Kaži, zar nije istina da je Maksim izgledao kao neki duh, kad smo poslednji put bili ovde? I zar ti nisam rekla da se bojim da će nastupiti potpuni nervni slom?

– Pa, što jeste, jeste, stari – reče Džils – danas izgledaš kao da si se promenio. Pomogla ti je promena okoline. Zar ne smatrate da sjajno izgleda? – okrenuo se Krouliju.

Iz toga što su se Maksimovi mišići stezali na mojoj ruci, videla sam da se trudi da vlada sobom. Ne znam zašto, ali nije voleo da se o njemu govori. Čak ga je to ljutilo i smatrala sam da je netaktilčno što se Biatrisa i dalje drži te teme.

– Maksim je veoma pocrneo – rekla sam bojažljivo – i tamna koža mnogo štošta pokrije. Da ste ga videli u Veneciji, kad je doručkovao na terasi i na silu se sunčao. On smatra da mu to lepo stoji.

Svi su se nasmejali. Mister Krouli dodade:

– Sigurno je bilo divno u Veneciji, misis de Vinter! Tamo je u to vreme, u proleće, najlepše.

– Da – rekla sam – imali smo divno vreme. Samo jedan jedini ružan dan, zar ne, Maksime?

Razgovor je, hvala Bogu, skrenuo s njegovog zdravstvenog stanja. Govorili smo o Italiji i vremenu. To su bile sigurne teme.

Razgovor se vodio lako, više nije bilo potrebno naprezanje. Maksim, Džils i Biatrisa govorili su o Maksimovom automobilu i mister Krouli je pitao da li je istina da na Kanalu Grande više nema gondola već da saobraćaju motorni čamci.

Mislim da on ne bi mario ni da parni brodovi plove po Kanalu Grande. Pitao je to samo zato da mi pomogne, to je bio njegov doprinos nastojanju da se razgovor skrene s Maksima. Bila sam mu zahvalna i, uprkos sve njegove beznačajnosti, osećala sam da mi je saveznik.

– Džasper bi morao više da se kreće – rekla je Biatrisa i nogom dodirnu psa – mnogo se ugojio, a jedva mu je dve godine. Čime ga hrane, Maksime?

– Draga Biatrisa, Džasper isto tako živi kao i tvoji psi – reče Maksim. – Nemoj da se praviš važna i predstavljaš stvar kao da se ti bolje razumeš u pse nego ja.

– Dragi moj, otkuda možeš ti da znaš čime su hranili Džaspera, kad mesecima nisi bio kod kuće? I valjda nećeš da me ubediš da Frit odšeta svakoga dana s njim do donje kapije. Taj pas već nedeljama nije trčkarao, poznajem mu to po dlaci.

– Ja više volim kada je debeo. Bolje da je debeo, nego izgladneo kao ono tvoje luckasto kuće.

– To baš nije mnogo pametno rečeno. Lion je prošle godine u februaru dobio dve prve nagrade.

Raspoloženje je opet bilo napeto, to sam videla po Maksimu, po liniji njegovih usana koje su se sužavale, i pomislila sam da li brat i sestra uvek tako razgovaraju među sobom, da zbune one koji ih slušaju? Samo da već dođe Frit i javi da je servirano. Ili će možda gong dati znak za ručak? Još nisam poznavala menderlejske običaje.

– Koliko ste daleko od nas? – zapitala sam i sela pored Biatrise. – Da li ste morali rano da pođete?

– Pedeset kilometara, draga moja. U susednoj grofoviji, na drugoj strani Traučestera. Naše lovište je mnogo bolje nego ovo ovde. Ako te Maksim pusti, dođi na nekoliko dana.

– Ja nažalost ne idem u lov – priznala sam. – U detinjstvu sam učila da jašem, ali se bojim da sam i to zaboravila.

– Onda treba ponovo da počneš – rekla je Biatrisa. – Ne može se živeti u provinciji, a ne jahati. Nećeš znati šta da počneš sa svojim slobodnim vremenom. Maksim kaže da crtaš. To je naravno vrlo lepo, ali za crtanje treba da se sedi, to nije gimnastika. Crtanje je za kišovito vreme, kad ništa drugo ne može da se radi.

– Draga Biatrisa, mi nismo tako ludi za vazduhom, kao ti – reče Maksim.

– Nisam tebi govorila. Svi veoma dobro znamo da je tebi dovoljna šetnja kada prošetáš po bašti.

– Ja mnogo volim da šetam – rekoh brzo – sigurna sam da mi menderlejske šetnje nikada neće dosaditi. A kad vreme otopli, moći ću i da plivam.

– Ti si optimista, draga moja – reče Biatrisa – ne sećam se da se tu ikada moglo kupati. Voda je vrlo hladna, a obala veoma strma.

– To ne mari – rekla sam – ja volim da plivam, samo ako vodena struja nije suviše jaka. Da li je bezbedno kupanje ovde u zalivu?

Niko ne odgovori i odjednom primetih da sam rekla nešto loše. Srce mi je divlje udaralo i osećala sam da mi se lice zacrvenelo. U svojoj neverovatnoj zbunjenosti sagla sam se da pomilujem Džaspera.

– Džasperu bi dobro činilo malo plivanja – od toga bi oslabio – rekla je Biatrisa i time prekinula tišinu. – Ali ovaj zaliv nije za njega, je li tako, dobri stari Džaspere? Dobro moje kuće!

Obe smo milovale psa i nismo se pogledale.

– Strašno sam gladan. Zašto, do đavola, kasni taj ručak? – reče Maksim.

– Tek je jedan sat – odgovori mister Krouli. – Ako onaj sat na kaminu tačno radi.

– Taj sat je uvek išao unapred – primeti Biatrisa.

– Već mesecima tačno radi – odgovori Maksim. Tog trenutka se otvoriše vrata i Frit javi da je servirano.

– Treba da operem ruke – reče Džils, pogledavši na ruke.

Svi smo ustali i laknulo nam je kad smo pošli kroz salon prema trpezariji. Biatrisa i ja išle smo napred. Biatrisa me je uhvatila pod ruku.

– Dragi stari Frit – reče ona – nije se promenio. Kada ga vidim opet se osećam kao da sam još mlada devojka. Nadam se, ne ljutiš se kad ti kažem da si još mlađa nego što sam mislila. Maksim je rekao koliko ti je godina, ali izgledaš još mlađa, pravo dete. Kaži mi, jesi li mnogo zaljubljena u njega?

Nisam bila spremna na to pitanje, izgleda da je videla na mom licu iznenađenje, nasmejala se i stisnula mi ruku.

– Nemoj da odgovoriš – dodade – načisto sam s tvojim osećajima. Ne ljuti se što sam tako radoznala. Znaš, mnogo volim Maksima, mada, kada se sretnemo, postupamo jedno s drugim kao mačka i pas. Čestitam ti što se tako popravio. Mnogo smo se brinuli za njega prošle godine u ovo vreme. Sigurno si čula za onaj događaj.

U međuvremenu stigli smo u trpezariju. Biatrisa je začutala, jer je tamo stajala posluga, a i ostali su nam se pridružili. Dok sam sedela i savijala salvetu, mislila sam na to, šta bi rekla Biatrisa kad bi saznala da ja od svega toga ništa ne znam, da nisam čula ni za koju pojedinost tragedije, da nemam pojma šta se onda desilo tamo u zalivu. Maksim nikada ne govori, a ja nikad ne pitam.

Ručak je protekao prijatnije nego što sam smela da pomislim. Nisu se više prepirali, možda je Biatrisa htela da bude taktična zbog mene, pa je s Maksimom od tada govorila samo o Menderleju, o kobima, bašti, zajedničkim prijateljima, a i Frenk Krouli, levo od mene, govorio je samo o ravnodušnim stvarima i ja sam mu zbog toga bila veoma zahvalna. Uopšte, nisam morala da se naprežem. Džils se više interesovao za jelo nego za razgovor, mada se ponekad setio da sam i ja na svetu i iznenađa rekao ponešto i meni.

– Maksim ima dobru kuvaricu – rekao je, kad mu je Robert po drugi put ponudio hladan sufle. – Uvek kažem Bi da je Menderlej još jedino mesto u Engleskoj gde može dobro da se jede. Sećam se iz starih vremena tog suflea.

– Mislim da se kuvarice s vremena na vreme menjaju – odgovori Maksim – ali nivo kuhinje ostaje isti. Recepti su kod misis Denvers, ona im kaže kako šta da naprave.

– Divna je to žena, ta misis Denvers – obrati mi se Džils. – Zar ne mislite da je tako?

– O da – odgovorih – misis Denvers je divna žena.

– Nekad pomislim da ta misis Denvers uopšte i ne postoji, da je to samo pojam – rekao je Džils i glasno se nasmejao.

Frenk Krouli ništa nije rekao, a kad sam digla glavu videla sam da Biatrisa posmatra moje lice. Onda se okrenula i obratila se Maksimu.

– Igrate li golf, misis de Vinter? – pitao je mister Krouli.

– Nažalost, ne – odgovorih i opet sam se obradovala što su promenili temu i što više nisu spominjali misis Denvers. Mada nisam igrala golf i nisam

poznavala tu igru, ipak sam radije slušala to što su govorili o golfu, jer je to bar bio neutralan teren. Tu nije moglo ništa da mi se desi. Golf je bila sigurna i dosadna tema.

Zatim su poslužili sir i kafu. Ja nisam znala šta sad da radim. Da li treba prva da ustanem od stola? Da li da ustanem?

Pogledala sam Maksima, ali mi on nije davao nikakav znak. Džils je pričao o nekom događaju bez kraja, koji je bilo vrlo teško pratiti. O nekom automobilu koji je dospeo u snežnu vejavicu. Nisam imala pojma kako su i zašto prešli na tu temu. Slušala sam ga učtivo, ponekad klimnula glavom i nasmešila se, ali sam primetila da je Maksim, na drugom kraju stola, već nestrpljiv. Najзад je Džils začutao i uspela sam da uhvatim Maksimov pogled. Lako je nabrao čelo i mahnulo prema vratima.

Odmah sam ustala, ali sam, nažalost, u isto vreme gurnula stolicom sto i Džilsova čaša se prevrnula.

– O bože – rekoh, ne znajući šta da radim. Maših se salvete da upijem mrlju, ali me Maksim odvrati od toga i reče da će to Frit srediti.

– Biatrisa – obrati se sestri – pokaži joj baštu, jedva da je nešto videla od Menderleja.

Maksim je izgledao umoran, čak iscrpljen. Zašto su došli danas ti gosti! – Potpuno su nam pokvarili taj dan. I to odmah prvog dana. Tek što smo stigli. I ja sam bila umorna, umorna i neraspoložena. Maksim je bio skoro ljut, kad je predložio da izađemo u baštu. Kako sam bila nespretna, što sam prevrnula onu čašu vina.

Izašle smo u baštu i šetale.

– Šteta što ste se već vratili u Menderlej – rekla je Biatrisa. – Bolje je bilo lutati još tri četiri meseca po Italiji i vratiti se tek sredinom leta. I Maksimu i tebi bilo bi mnogo bolje. Ja ne znam, ali imam osećaj da se ti ovde ne osećaš dobro.

– O, kako da ne – odgovorila sam – sigurna sam da ću zavoleti Menderlej.

Nije ništa odgovorila i šetali smo i dalje gore-dole po šljunkovitoj stazi.

– Pričaj mi nešto o sebi – reče najзад – šta si radila u Monte Karlu? Maksim je pričao da si tamo bila s nekom odvratnom Amerikankom.

Pričala sam joj o misis Van Hoper, i o tome zašto sam bila pored nje. Ona je imala dosta razumevanja, ali kao da se malo čudila. Izgleda da je očekivala nešto drugo.

– Da – rekla je kad sam začutala – sve je došlo vrlo iznenada. Ali, naravno, svi smo se radovali. Nadam se da ćeš biti srećna, draga moja.

– Hvala, Biatrisa – odgovorila sam joj – mnogo, ti hvala.

Zašto mi je rekla da se nada da ću biti srećna. Zašto nije rekla da zna kako ću biti srećna? Bila je ljubazna i iskrena i mnogo sam je volela ali je bilo nečega u njenom glasu što me je uplašilo.

– Kad je Maksim napisao da se oženio – nastavila je – i da te je pronašao negde u južnoj Francuskoj i da si vrlo mlada i vrlo lepa, priznajem, malo sam se

uplašila. Naravno, svi smo mislili da uzima neku laku društvenu leptiricu. Vrlo modernu, jako našminkanu, onakvu devojkicu kakve se na tim mestima sreću. Kad sam te jutros videla, mislila sam da ću pasti u nesvest od iznenađenja.

Smejala se. I ja sam se s njom smejala. Ali nije rekla da li joj je laknulo kad me je videla, ili je osetila razočarenje.

– Jadan Maksim – rekla je – strašne stvari je preživeo. Nadamo se da ćeš ti učiniti da zaboravi prošlost. Menderlej, naravno, obožava.

Jedan deo mog bića želeo je da ona nastavi taj red misli i da tako lako i prirodnim glasom priča o prošlosti. Ali jedan glas, duboko u meni, nije hteo da zna, nije hteo da čuje ništa.

– Znaš, nimalo ne ličimo jedno na drugo. Čak naprotiv, mi smo dve krajnosti. Ja sam vrlo iskrena i prava priroda, sve mi se vidi na licu, ne umem da zatajim da li nekoga volim ili mrzim, da li se radujem ili ljutim. Maksim je sasvim drugačiji. On je vrlo miran i vrlo uzdržljiv. Čovek nikada ne zna šta se događa u njegovoj duši. Ja se brzo naljutim i prasnem, ali kad iskažem svoje mišljenje, odmah se i umirim. Maksim samo jednom ili dva puta godišnje izađe iz takta, ali onda neka se bog smiluje svakome. Ne verujem da ćeš ga ti ikada izvesti iz takta. Ti izgledaš vrlo pitomo, mirno, malo stvorenje.

Nasmešila se i uštinula me za ruku. Ja sam pomislila kako je to čudno, kako mirno i obično zvuči, kao da nije reč o nekome ko se bezbrižnog lica saginje nad svoj ručni rad, koji nikada nije uznemiren, koga nikada ne muči sumnja i nesigurnost i koji nikada ne stoji onako kao ja, puna nade, uzbuđena, zaplašena i grizući nokte pred nekom raskrslom, ne znajući kuda da pođem i koju zvezdu da pratim.

– Ne ljutiš se, zar ne, što sam to kazala – nastavila je Biatrisa – i nemoj da se ljutiš, ako ti kažem da bi trebalo da učiniš nešto sa svojom kosom. Zašto ne ideš kod frizera. Nije lepa tako prava. Pod šeširom je sigurno mnogo gora. Zašto je ne češljaš bar iza ušiju?

Poslušno sam zagladila kosu iza ušiju i pogledala sam je, da vidim šta kaže na to. Posmatrala me je skupljenih obrva, pognute glave.

– Ne, mislim da je tako još gore. Suviše je prava i suviše stroga. Ne stoji ti dobro. Kažem ti, trebalo bi da se onduliraš. Ja nikada nisam volela frizuru a la Žan d'Ark. Šta kaže Maksim? On smatra da ti dobro stoji?

– Ne znam – rekla sam – nikada mi o tome nije govorio.

– Tako? Može biti da se njemu dopada. Onda nemoj da me slušaš. Kaži mi, je si li kupila nešto u Parizu ili Londonu.

– Ne – odgovorih – nismo imali vremena. Maksim je jedva čekao da se vratimo kući. Mogu i odavde da poručim, ako mi bude nešto trebalo. Mogu da tražim cenovnik.

– Iz toga, kako si sada obučena, lako je pogoditi da ne mariš mnogo za oblačenje – rekla je.

Pokajnički sam pogledala svoju flanelsku suknju.

– Varaš se – rekla sam – ja mnogo volim lepe stvari. Ali do sada nikada nisam imala novca da nosim lepe haljine.

– Čudi me što se niste zadržali u Londonu bar nedelju dana i što ti Maksim nije kupio neku pristojnu stvar. Smatram da je to vrlo sebično od njega. Uopšte ne liči na njega. Maksim je obično veliki kavaljer.

– Nije moguće? – pitala sam začuđeno – ja nikada nisam primetila da mari za ženske haljine. I ne primeti šta imam na sebi.

– Tako? – rekla je Biatrisa – pa možda se onda promenio.

Pogledala je u stranu i zviznula Džasperu. S rukom u džepu, pogledala je zatim u kuću iznad naše glave.

– Živite u levom krilu? – upita.

– Ne – odgovorih. – Živimo u istočnom krilu. Sasvim su ga preuredili.

– Tako! Ni to nisam znala. Zašto?

– Maksim je tako hteo. Izgleda da on više voli desno krilo.

Nije odgovorila ništa, gledala je dalje u prozore i zviždala.

– Šta kažeš za misis Denvers? – upita me iznenada.

Sagnula sam se i pomilovala Džaspera po glavi.

– Jedva sam je i videla – rekoh – i pomalo je se bojim. Još nikada nisam videla nekoga kao što je ona.

– To verujem – rekla je Biatrisa.

Džasper me je pogledao svojim velikim, poniznim, a ipak samouverenim očima. Poljubila sam njegovu svilenkastu glavu i počela ga po nosu.

– Ne treba da je se bojiš – rekla je Biatrisa – naročito nemoj da pokazuješ da je se bojiš. Doduše, ja s njom nisam nikada ništa imala i nadam se da neću ni imati. Prema meni je uvek bila strašno ućtiva.

I dalje sam milovala Džasperovu glavu.

– Da li te je neprijateljski dočekala.

– Ne bih rekla.

Biatrisa je opet počela da zvižduće i trljala je nogom Džasperov bok.

– Preporučujem ti da se upustiš s njom u razgovor samo onda, kad to ni na koji način ne možeš da izbegneš.

– Da – odgovorila sam – pa ona tako odlično vodi kuću da i nemam prilike da se u nešto mešam.

– Ne verujem da bi se ljutila ako bi i ti rekla koju reč.

Interesantno je da je i Maksim sinoć rekao to isto. Čudno, ipak postoje stvari u pogledu kojih im se mišljenja slažu. Ja, s mojim mozgom, verovala bih da misis Denvers ne bi trpela da se neko meša u njene poslove.

– Može biti da će se kasnije situacija popraviti – rekla je Biatrisa – ali bojim se da će ti u početku praviti neprijatnosti. Strašno je ljubomorna. Slutila sam da će biti ljubomorna.

– Zašto? – upitala sam i pogledala je. – Zašto bi bila ljubomorna? Koliko sam primetila, Maksim baš naročito ne obraća pažnju na nju.

– Nije reč o Maksimu, dete moje. Maksima poštuje i to je sve. Znaš – začutala je i malo nabrala obrve, pogledavši me neodlučno – ne dopada joj se što si ti ovde, eto to je.

– Zašto? Šta može da ima protiv mene?

– Mislila sam da znaš. Mislila sam da ti je Maksim rekao. Misis Denvers je obožavala Rebeku.

– O... O, sad već razumem.

Obe smo milovale Džaspera i pas se, očaran tolikom ljubaznošću, blaženo valjao po zemlji.

– Evo muškaraca – reče Biatrisa – neka nam iznesu stolice da sednemo ispod kestenova... To je strašno, kako se Džils goji. Pored Maksima izgleda odvratno. Mislim da se Frenk sada vraća u kancelariju. Kako je dosadan, nikada ne zna da kaže nešto zanimljivo... Ali, o čemu ste vi govorili? Zamišljam, kako ste komadali ceo svet.

Smejala se. Muškarci pođoše prema nama i sad smo stajali svi zajedno. Džils baci Džasperu parče drveta da mu donese nazad. Svi smo posmatrali Džaspera. Mister Krouli pogleda na svoj sat.

– Treba da idem – reče – hvala lepo na ručku, misis de Vinter.

– Dođite češće – rekla sam i rukovala se s njim. Da li će i ostali da odu? – mislila sam – da li su došli samo na ručak, ili će da provedu ovde ceo dan.

Nadam se da će da odu. Jedva sam čekala da ostanemo sami nas dvoje, kao što smo bili u Italiji. Seli smo svi četvoro ispod kestena. Robert je doneo stolice i čebad. Džils je legao na zemlju i pokrio oči šeširom. Posle jedva pet minuta već je spavao i hrkao otvorenih usta.

– Džils! – opomenu ga Biatrisa.

– Ne spavam – promumla on i otvori oko, ali ga odmah ponovo zatvori.

Kako je ružan, mislila sam. Zašto li se Biatrisa udala za njega? Nikada nije mogla da bude zaljubljena u njega. Može biti da Biatrisa sada to isto misli o meni. Ponekad bih uhvatila njen pogled, često me je gledala rasejano i zamišljeno, kao da se pita: šta li Maksim nalazi na njoj? Ali je bila ljubazna prema meni.

Sad su s Maksimom razgovarali o baki.

– Treba da odemo do nje – reče Maksim.

– Jadnica, već je vrlo slaba – primeti Biatrisa – ispušta zalogaj iz usta i često vrlo konfuzno govori.

Slušala sam ih naslonjena na Maksimovu ruku, dok sam bradu trljala o rukav njegovog kaputa. Rasejano, ne misleći, milovao mi je ruku. Za to vreme govorio je sa Biatrisom.

Radi sa mnom to isto, što ja radim sa Džasperom – mislila sam u sebi – a ja sam ista kao Džasper, kad mu se sad naslanjam na ruku. S vremena na vreme pomiluje me ili potapše po ruci, kad se seti da sam i ja na svetu, a ja sam tada srećna i priljubim mu se bliže. Voli me tako, kao što ja volim Džaspera.

Vetar je prestao. Bilo je sanjivo, mirno poslepodne. Trava je bila pokošena, a miris joj je sladak i jak; pravo leto. Oko Džilsove glave zujala je jedna pčela, a on ju je terao svojim šeširom. Džasper se opet dogegao do nas, bilo mu je toplo na suncu i jezik mu je visio iz usta. Dopuzio je do mene i mazio se, njegove velike oči kao da su se izvinjavale.

Sunce je blistalo na prozorima, zelena trava i drveće ogledali su se u oknima. Iz jednog obližnjeg dimnjaka dizao se dim ka nebu. Sigurno su, držeći se običaja, založili u biblioteci.

Jedan kos sleteo je na magnoliju, ispred trpezarije. Osećao se čak dovde fini, blagi miris magnolije. Sve je bilo mirno i tiho. Ponekad je iz daleka, od zaliva, dopiralo udaranje talasa. Svakako je nastupila oseka. Pčela je zujala nad nama, jela je pupoljke divljeg kestena.

– Da – rekla sam u sebi – tako sam zamišljala Menderlej, takvog sam ga očekivala.

Želela sam da ovde dugo sedimo, da ne govorimo, da ne obraćam pažnju na druge, da se radujem tom dragocenom trenutku, da uživam u tome što je tišina, što smo zadovoljni i sanjivi, kao pčela koja zuji nad našom glavom. Za kratko vreme biće drugačije. Doći će sutra, prekosutra, dolazi sledeća godina. Možda ćemo i mi biti drugačiji, nećemo više ovako sedeti zajedno, mirno i spokojno. Jedno od nas će otići ili će patiti, umreće, budućnost je još nepoznata, nevidljivo se pruža nad nama, neće biti onakva kakvu je mi želimo, kako smo je zamišljali. Ovaj siguran trenutak, ne možemo narušiti. Sedim tu zajedno s Maksimom, s rukom u ruci, prošlost uopšte ne uzimamo u obzir. Bio je sigurno ovo delić trenutka, koga se Maksim više nikada neće sećati i nikada više neće misliti na njega. Za njega nije svet ovaj trenutak, on sada govori o tome kako bi trebalo prorediti žbunje s obe strane ulaza. Biatrisa mu odobrava, savetuje ga i pri tom miluje jednom travkom Džilsovo čelo. Njima je ovaj trenutak kao i ostali. Tri i petnaest je, posle ručka, kao svakog drugog dana i svakog drugog sata. Oni ne žele da zaustave, da čvrsto zadrže taj trenutak kao ja. Oni se ne boje budućnosti.

– Mislim da treba da idemo – reče Biatrisa i strese travu sa svoje suknje. – Neću da zakasnim. Kartrajtovi dolaze kod nas na večeru.

– Kako je stara Vera? – pitao je Maksim.

– O, sasvim ista kao što je bila. Stalno govori o svojoj bolesti. Muž joj je mnogo ostario. Sigurno će se i oni interesovati za vas.

– Pozdravi ih – rekao je Maksim.

Ustali smo. Džils je stresao prašinu sa svog šešira. Maksim se zevajući protezao. Sunce je baš grejalo pod kestenom Pogledala sam nebo. Već je drugačije nego što je malopre bilo. Po njemu su se redale gomilice oblaka.

– Prestao je vetar – reče Maksim.

– Nadam se da neće biti kiše – reče Biatrisa. Pošli smo polako prema automobilu.

– Bojim se da je kraj lepom vremenu – rekla je Biatrisa.

– Niste ni pogledali istočno krilo – rekao je Maksim.

– Dođi gore – pozvah Biatrisu – samo na minut.

Ušle smo u hol i popele se stepenicama, a muškarci su išli za nama.

Bilo je čudno pomisliti da je Biatrisa tako mnogo godina živela u ovoj kući. Kao devojčica trčkarala je sa svojom vaspitačicom po ovim stepenicama. Ovde se rodila, ovde odrasla, poznaje svaki kutak, više spada ovde, nego što ću ja to ikad moći. U srcu čuva mnogo uspomena o Menderleju. Da li pomisli nekad na protekle dane. Da li pomisli na devojčicu sa pletenicama, kakva je nekada bila, i koja je bila sasvim drugačija nego ova žena od četrdeset i pet godina, živa ali ipak sređena kakva je danas.

Ušli smo u spavaću sobu. Džils je morao da se sagne da bi prošao kroz niska vrata.

– Kako je tu lepo, zar ne? Sad je mnogo bolje, zar ne, Bi?

– Nove zavese, novi kreveti, sve novo. – reče Biatrisa – Sećaš li se, Džils? U ovoj sobi smo stanovali kad si ležao zbog noge. Onda nije bila tako prijatna. Mama nije imala mnogo smisla za udobnost. A i inače, ovaj deo se retko upotrebljavao, čak i za gostinsku sobu, samo kad je kuća bila prepuna. A i onda su samo usamljeni muškarci stanovali, u tom krilu... Pa divno je, mora da se prizna. I gleda na ruže! To joj je uvek bila velika prednost. Dopuštaš li da se napuderišem?

Muškarci su sišli, a Biatrisa je prišla ogledalu.

– Je li Denvers namestila tu sobu?

– Da, savršeno je uredila, zar ne?

– Sa njenom praksom, to zaista nije teško. Koliko je koštalo? Mislim da je progutala lepu šumicu. Nisi pitala?

– Ne – odgovorila sam.

– Mislim da misis Denvers ne boli mnogo glava zbog Maksima. Mogu li da upotrebim tvoj češalj? Što su lepe te četke! Svadbeni poklon?

– Dobila sam od Maksima.

– Hm... Vrlo je lepo. Red bi bilo da ti i mi nešto damo. Šta bi želela?

– Zaista ne znam. Ne lupaj glavu zbog toga.

– Ne budi luda, draga moja. Valjda ne misliš da hoću na tebi da uštedim neki svadbeni poklon. Iako me niste pozvali u svatove...

– Nadam se da se zato niste ljutili? Bila je Maksimova želja da se venčamo u inostranstvu.

– Kako bih se ljutila. Vrlo ste pametno uradili. Tako bar nije bilo kao da...

– Zaćutala je nasred rečenice i ispustila tašnu. – Gospode bože, nadam se da joj se nije slomio zatvarač. Nije, hvala bogu. O čemu smo govorile? Zaboravila

sam. Ah, da, o svadbenim poklonima. Pa izmislicemo već nešto. Nakit sigurno ne voliš.

Nisam odgovorila.

– Vi ste sasvim drugačiji od ostalih mladih parova – govorila je dalje Biatrisa. – Prošle nedelje udala se ćerka jedne moje drugarice. Oni su se naravno venčali kao normalni ljudi i dobili su za svadbeni poklon rublje, ručne radove, trpezarijske stolice i druge slične stvari. Ja sam im dala jednu stonu lampu. Koštala je pet funti, kod „Harodsa”. Ako budeš išla u London da kupiš haljine, idi kod moje krojačice, madam Karu. Ima odličan ukus i ne ucenjuje.

Ustala je i povukla suknju.

– Misliš li da ćete ovde živeti društvenim životom? – pitala je.

– Ne znam, Maksim mi nije ništa kazao.

– Taj Maksim je čudan momak. Čovek s njim nikada ne zna na čemu je. Dešavalo se da nijednog praznog kreveta nije bilo u kući, svaki je kutak bio pun. Ali ne mogu da zamislim da... – opet je iznenada začutala i potapšala me po ruci. – Ali, ne mari, videćemo. Šteta što ne jašeš, ili ne ideš u lov. Biće ti veoma dosadno. Voliš li jedrenje?

– Ne – odgovorila sam.

– Zahvali se Bogu za to.

Izašle smo u hodnik.

– Ako budeš imala volje, dođi jednom. Ja više volim kad gosti najave svoj dolazak. Život je tako kratak, čovek nema vremena da pošalje pozivnice.

– Hvala lepo.

Muškarci su stajali na stepeništu.

– Hajde već, Bi! – vikao je Džils – počela je kiša. Treba da se navuče krov. Maksim kaže da barometar pada.

Biatrisa me je uhvatila za ruku, sagnula se i pritisla mi na lice kratak poljubac.

– Neka te bog blagoslovi – rekla je – oprosti što sam se netaktilno raspitivala i govorila ti bezveze o svemu i svačemu. Maksim zna da mi taktičnost nikada nije bila jača strana. I, kao što sam ti rekla, sasvim si drugačija nego što sam te zamišljala.

Pogledala me je otvoreno u oči, zatim je zviznula, izvadila cigaretu iz tašne i kresnula upaljač.

– Znaš – rekla je i uvukla jedan dim cigarete – ti se toliko razlikuješ od Rebeke.

Kad smo izašli iz kuće, sunce se baš sakrilo iza jednog oblaka i tankim, lakim kapljicama počela je da pada kiša. Robert je trčeći sišao u baštu da unese stolice.

10.

Gledali smo za njima, sve dok im auto nije nestao iza okuke. Onda me Maksim uhvati ispod ruke i reče:

– Hvala bogu što su otišli. Obuci brzo kaput i izađi ovamo. Baš me briga što pada kiša, hteo bih malo da šetam. Ne mogu da izdržim to silno sedenje.

Bio je bled i izgledao iscrpljen. Da li su ga Biatrisa i Džils, sestra i zet, tako zamorili?

– Odmah ću biti ovde, samo da otrčim gore po kaput – rekla sam.

– U baštenskoj sobi visi nekoliko kišnih mantila, uzmi jedan od njih – rekao je nestrpljivo. – Žene, kad jednom odu u svoju sobu, ni za pola sata ne siđu. Robert, budite ljubazni, donesite misis de Vinter iz baštenske sobe jedan kišni mantil. Tamo ih visi valjda gomila, što su ih gosti pozaboravljali.

Već je stajao dole na sredini puta i zvao Džaspera.

– Dođi, lenjo moje kuće, skini malo svog sala.

Džasper je trčao u krug i divlje lajao od radosti što može da se šeta.

– Umukni jednom, ludo jedna! – viknu Maksim. – Do đavola, šta radi Robert tako dugo unutra.

Robert je trčeći doneo kišni mantil, ja sam ga brzo obukla i zakopčala kragu oko vrata. Naravno, bio je širok i suviše dugačak, ali je Maksim bio nestrpljiv. Nisam htela da ga menjam, pošli smo prema šumi, a Džasper je trčao pred nama.

– Biatrisa je najbolja žena na svetu, ali, kad smo zajedno, ide mi na živce.

Nisam mogla da zamislim šta li je zgrešila Biatrisa, ali sam mislila da je bolje da se ne raspitujem. Možda se još uvek ljuti zato što su pre ručka govorili o njegovom zdravstvenom stanju?

– Kako ti se sviđa? – pitao je.

– Mnogo sam je zavolela – odgovorila sam. – Prema meni je bila zaista vrlo ljubazna.

– O čemu ste govorili tamo napolju, posle ručka?

– O, i ne znam više. Mislim da sam uglavnom ja govorila. Pričala sam joj o misis Van Hoper, o tome kako smo se upoznale i drugim takvim stvarima. Kazala mi je da me je sasvim drugačije zamišljala.

– Kako te je zamišljala?

– Mislim, mnogo elegantnijom, mnogo pametnijom, duhovitijom, društvenom leptiricom, kako ona to kaže.

Maksim nije odgovorio odmah, sagnuo se i bacio je parče drveta Džasperu.

– Biatrisa ponekad ume da bude očajno glupa – rekao je.

Popeli smo se na brežuljak i već smo bili u šumi. Drveće je raslo jedno blizu drugoga i bilo je vrlo mračno. Gazili smo po odlomljenim granama i lišću. Ovde onde probijali su iz zemlje svezi zeleni izdanci, a zvončići su se spremali da se raspuknu. Džasper je polako išao pored nas, pokunjeno, njuškajući zemlju.

Uhvatila sam Maksima pod ruku.

– Da li ti se sviđa moja kosa? – upitala sam.

Gledao me je začuđeno.

– Tvoja kosa? Zašto pitaš? Naravno da mi se dopada. Šta je bilo s tvojom kosom?

– Ništa – odgovorih – pitala sam tek onako.

– Ala si čudna!

Stigli smo na jednu čistinu. Otuda su vodile dve staze u dva različita pravca. Džasper je bez oklevanja izabrao stazu koja je vodila nadesno.

– Ne tamo! – viknuo je za njim Maksim. – Vрати se.

Pas se okrenuo, stajao je tamo, mahao repom, ali se nije vraćao.

– Zašto neće da ide ovuda? – upitah.

– Mislim, zato što je navikao – odgovori Maksim kratko.

– Taj put vodi ka kućici za čamce. Vрати se lepo, Džasper.

Krenuli smo na levo i jedno vreme nijedno od nas nije progovorilo. Osvrnula sam se i videla da Džasper poslušno ide za nama.

– Ovaj put vodi u dolinu o kojoj sam ti govorio – rekao je Maksim. – Kod azaleja. Videćeš kako im je božanstven miris. Po kiši se još bolje oseća nego inače.

Sada je opet izgledao sasvim srećan i veseo. Bio je onaj Maksim koga sam poznavala i volela.

Počeo je da govori o Frenku Krouliju i rekao je da je dobričina, potpuno pouzdan i da obožava Menderlej.

Sad je bolji – mislila sam u sebi – sad je onakav kakav je bio u Italiji. I nasmešila sam mu se s olakšanjem što je nestalo onog brižnog izraza s njegovog lica. I, dok sam mu odgovarala „da” ili „zaista” ili „ma nemoj, dragi”, moje misli vratile su se Biatrisi i razmišljala sam zašto li se Maksim ljutio na Biatrisu, šta je ona učinila ili rekla što Maksimu nije bilo pravo. Mislila sam i o tome, što je Biatrisa rekla za Maksima da ponekad izađe iz takta i onda neka Bog pomogne svakome.

Biatrisa, naravno, poznaje svog mlađeg brata. Ali ga ja nisam zamišljala onakvog, kako ga je ona opisivala. Mogla sam da ga zamislim nervoznog, ćudljivog, ljutitog, ali besnog, kao što je Biatrisa rekla, i strastvenog nisam mogla. Može biti da je Biatrisa preterivala. Ljudi obično ne mogu da budu nepristrasni prema rođacima.

– Pogledaj samo ovamo – rekao je Maksim odjednom. Stajali smo na vrhu brda obraslog šumom. Staza je vijugala pred nama, dole prema dolini, pored

malog potoka koji je jurio nizbrdo. Ovde nije bilo mračnog drveća, ni zamršenog grmlja, već su s obe strane uzane staze stajali azaleje i rododendroni, ne crveni kao krv, kao što su oni divovi u parku, nego su beli i zlatni divni cvetovi ljuljali svoje ljupke i nežne glave pod blagom letnjom kišom. Vazduh je bio prepun njihovog slatkog mirisa i meni se učinilo kao da se taj miris meša s vodom potočića, koja je jurila, i spaja s kišom koja kaplje i bujnom vlažnom mahovinom pom našim nogama.

Tu se nije čuo nikakav zvuk. Samo žuborenje potočića i mirni, lagani šum kišnih kapljica. Kad je Maksim progovorio, glas mu je bio tih, blag i nežan, kao da ne želi da naruši tišinu.

– Mi to zovemo Srećnom Dolinom – rekao je.

Stajali smo sasvim mirno, nismo govorili, gledali smo dole u bela lica cveća. Maksim se sagnuo, podigao jedan opali listić i dao ga meni. Listić je bio uveo, sparušen, uvijena ivica mu potamnela, ali kad sam ga na dlanu protrljala, zamirisao je, tako slatko i jako, tako živ kao što je bilo živo drvo sa koga je opao.

I tada su se odjednom začule ptice. Prvo jedan kos. Glas mu se dizao čisto i sveže nad bučnim potokom. Zatim je posle nekliko trenutaka dobio odgovor od druga koji se krio u šumi i ubrzo se nemi vazduh oko nas ispunio pesmom i zvuk je išao za nama, dok smo silazili u dolinu, a pratio nas je miris belih cvetova. Sve zajedno izgledalo je kao neki začarani predeo. Ne bih poverovala da nešto može da bude tako lepo.

Nebo je bilo prekriveno sivim oblacima, ali kiša, koja je tvrdoglavo padala, nije pomutila blagu tišinu doline. Kiša i potok su se stopili, a skladna ševina pesma bila je u harmoniji s vlažnim vazduhom, kišom i žuborom potoka.

Usput sam se dotakla vlažne glave azaleja. Bile su veoma blizu jedna drugoj i gusto su oivičavale stazu. Sa pokislih listića padale su mi na ruku sitne vodene kapljice. A pod mojim nogama ležali su opali listići, tamni i pokisli, ali im miris još nije ispario. Bio je to bujniji, zreliji miris; miris meke mahovine i opor miris vlažne zemlje, miris granja i zapletenog korenja drveća. Držala sam Maksimovu ruku i nisam govorila. Zanimela sam od čari Srećne Doline.

Da, to, to je Menderlej. Onaj Menderlej koji ću poznavati i voleti. Već sam zaboravila dolazak, zaboravila sam guste crne šume, stroge rododendrone koji su me tako oholo i hladno gledali. Sada se nisam bojala ni velike zgrade, kamenih ploča hola koje su odjekivale, uzbudljive tišine zapadnog krila, prekrivenog nameštaja. Tamo sam bila samo uljez u sobama koje me nisu poznavale, za stolom i stolicom koji nisu bili moji. Ovde, napolju, sasvim je drugačije. Srećna Dolina ne poznaje uljeze. Stigli smo do kraja staze, gde je cveće gradilo svod nad našim glavama. Sagli smo se da pređemo ispod svoda i, kad sam se opet ispravila i stresla s kose kišne kapljice, videla sam da je dolina ostala za nama, ostale su i azaleje i drveće i, kao što mi je Maksim, pre mnogo nedelja, opisao u Monte Karlu, stajali smo na jednoj uzanoj čistini. Zemlja pod našim nogama bila je tvrda i bela, a pred nama su se lomili morski talasi o obalu.

Maksim mi se smešio i posmatrao moje zbunjeno lice.

– Čudiš se, zar ne? – pitao je – to svakoga iznenadi. Suprotnost je tako iznenadna, da prosto boli.

Podigao je jedan kamen i bacio ga duž obale.

– Donesi ga ovamo! – viknuo je Džasperu i Džasper se odmah zaletio, da donese kamen. Njegove duge, crne uši dodirivale su se na vetru.

Fantazije je nestalo, čarolija je odletela. Opet smo bili smrtnici, dva čoveka koji se igraju na morskoj obali. Bacili smo šljunak, sišli do ivice vode, videli divlje patke i ribe. Plima je nastupila, već je udarala o obale zaliva. Sitno stenje prekrila je voda, a morske travuljine stajale su u vodi među kamenjem. Ulovili smo jednu veliku dasku koja je plivala i odneli je gore na obalu iznad nivoa vode. Maksim se okrenuo prema meni, smejući se zagladio kosu sa čela, a ja sam podvrgnula rukav kišnog mantila da se ne pokvasi. Zatim smo se osvrnuli i videli da je Džasper nestao. Zvali smo ga, zviždali mu – nije došao. Uznemireno sam gledala unaokolo, gde može da bude. Nisu ga valjda progutali talasi?

– Ne – rekao je Maksim – to bismo videli. Nije mogao da padne u vodu. – Džasper! Magarče, gde si? Džasper! Džasper!

– Možda se vratio u Srećnu Dolinu – rekla sam.

– Pre samo minut bio je još ovde, njuškao je jednog uginulog galeba – rekao je Maksim.

Vratili smo se u dolinu.

– Džasper! Džasper! – vikao je Maksim.

Iz daljine, iza stenja, s desne strane, začula sam oštro, kratko lajanje.

Popela sam se po klizavim stenama u pravcu lajanja.

– Vрати se – rekao je Maksim oštro. – Ne idemo u tom pravcu. Ono glupo kuće naći će već i samo kuću.

Oklevala sam za trenutak, pogledala dole niz stene.

– Možda se stropoštao – rekla sam – jedna životinja! Dopusti da ga dovedem gore.

Džasper je opet lajao, ovog puta još iz veće daljine.

– Slušaj samo – rekla sam. – Moram da ga dovedem gore. Možda ne zna sam da se popne. Možda ga je odvukla struja.

– Ništa mu nije – rekao je Maksim ljutito. – Ostavi ga na miru. Rekao sam ti da će sam naći kuću.

Pravila sam se kao da nisam čula i preko stenja pela se ka Džasperu. Velike stene zatvorile su mi vidik, stalno sam se klizala i saplitala o klizavo kamenje, ali sam se ipak junački pela dalje u pravcu glasa.

Bezdušno je od Maksima što ostavlja Džaspera – mislila sam i nikako nisam mogla da to razumem. Plima je stalno rasla. Najzad sam izašla iza stene koja mi je zaklanjala vidik i iznenađeno sam videla da se tamo nalazi drugi zaliv, sličan onome što smo ga malopre videli, ali okrugliji i širi. Uzani nasip

štiti taj zaliv i stvara prirodnu luku. Lađe nije bilo u luci, samo jedno signalno bure. Obala je i ovde bila bela kao u onom drugom zalivu, ali je bila strmija i naglo se spuštala prema moru. Šuma je dopirala skoro do vodene površine i na kraju šume stajala je jedna dugačka, niska zgrada, pola vila, pola kuća za čamce, zidana od istog kamena od kakvog i nasip.

Na obali je stajao jedan čovek, možda neki ribar, u visokim čizmama i pletenom prsluku. Džasper je lajao na njega, vrteo se oko njega kao pobesneo i s vremena na vreme bi ga šćepao za pantalone. Čovek se nije obazirao na njega, sagnuo se i tražio je nešto po zemlji!

Pas me je pogledao, mahnuo repom, ali me nije poslušao. Lajao je i dalje na usamljenu osobu, dole na obali.

Okrenula sam se. Maksima još nisam videla. Sišla sam na obalu. Cipela mi je škripala po šljunku, a čovek je na taj zvuk podigao pogled. Videla sam da mu je pogled kao da je malouman, a i usne su mu tako crvene i vlažne. Smešio se pokazujući svoje vilice bez zuba.

– Dobar dan – rekao je. – Ružno vreme.

– Dobar dan – odgovorila sam. – Zaista, danas nije lepo vreme.

Gledao me je sa interesovanjem i stalno se smešio.

– Tražim školjke – rekao je – tamo nema školjki. Već od podne tražim.

– O – rekla sam – baš mi je žao što ne možete da nađete školjke.

– Ovde nema školjki.

– Dođi, Džasper – rekla sam – kasno je. Dođi, stari.

Ali je Džasper bio u ljutitom raspoloženju. Okrenuo mi je leđa i glupo i tvrdoglavo lajao i trčkarao gore dole po obali. Nije hteo da sluša. Obratila sam se čoveku, koji se opet sagnuo da traži školjke.

– Imate li parče konopca? – pitala sam.

– Šta?

– Pitala sam da li imate parče konopca? – ponovila sam.

– Tu nema školjki – rekao je mašući glavom. – Već od podne kopam.

Klimnuo mi je glavom i obrisao svoje vodnjikave svetloplave oči.

– Trebalo bi mi nešto, da zavežem psa – rekla sam. – Neće da sluša.

– Šta? – pitao je i opet se smejaio onim žalosnim, ludačkim smehom.

– U redu – rekla sam. – Ne mari, ako nemate.

Gledao me je nesigurno, zatim se nagnuo i gurnuo me.

– Poznajem tog psa – rekao je – iz one je kuće.

– Da – potvrdila sam. – Hoću da ga vratim.

– Nije vaš.

– To je pas mister de Vintera – rekla sam blago. – Hoću da ga vratim kući.

– Šta?

Opet sam pozvala Džaspera, ali on je ovog puta vijao neko pero koje je vetar dizao i spuštao.

Da li ću naći neki konopac u kući za čamce? – mislila sam i pošla u tom pravcu. Tu je nekada verovatno bila bašta, ali je trava od tada visoko porasla i podivljala. Bila je puna korova. Prozori su bili brižljivo zatvoreni. Nema sumnje i vrata su zatvorena – mislila sam i nisam se ničemu nadala, kad sam pritisla ručicu.

Na moje najveće iznenađenje, brava je odmah popustila. Ušla sam. Morala sam da se sagnem, da bih mogla proći kroz niska vrata. Mislila sam da će izgledati onako kao što obično izgledaju takve kuće za čamce, prljave i prašnjave od neupotrebljavanja, a na podu konopci i vesla.

Bilo je zaista prašnjavo i tamo-amo prljavo, ali nisam videla ni gomile konopaca ni vesla. Bila je to nameštena soba dugačka, a prostirala se duž cele zgrade. U uglu pisaći sto, na sredini sobe sto i stolice, pored zida jedan kauč. Bilo je tu i stočića za oblačenje, kao i jedan bife sa šoljama i tanjirima. Police za knjige natrane knjigama. Na gornjoj polici mali modeli lađa. Za trenutak sam pomislila da ovde neko stanuje. Možda onaj sirotan, koga sam videla na obali. Ali kad sam bolje pogledala unaokolo, uverila sam se da ovde odavno nije bilo nikoga. Rešetke kamina zardale su, na prašnjavom podu ne vide se tragovi koraka, čak je i porcelanski bokal prašnjav. Po sobi se širio čudan, plesniv miris. Po modelima lađica pauci su ispleli svoje mreže. Ne, ovde nije živio niko. Niko nije stanovao.

Vrata su zaškripala kad sam ih otvorila. Kišne kapi udarale su po krovu i prozorskim staklima. Prekrivač na kauču izgrizli su miševi ili pacovi. Videla sam na njemu rupe i iskrzane ivice. U kućici je bilo vlažno i hladno. Bila je mračna i izazivala je potištenost. Nije mi se svidela. Nisam želela da tu ostanem. Mrzela sam kišne kapljice koje su udarale po krovu. Kao da je to i u sobi odjekivalo. Čula sam kako se sliva iz oluka.

Pogledala sam se unaokolo, ne bih li našla neki konopac. Uopšte nisam videla ništa, što bih mogla da upotrebim. Uopšte ništa. Na kraju sobe bila su druga vrata. Prišla sam im i otvorila ih, sada već iznervirana. Malo sam se bojala, jer sam imala čudno osećanje da ću videti nešto neočekivano, nešto što nije dobro videti. Nešto, što će me boleti ili od čega ću se zgroziti.

Ali to je glupost. Time sam se umirila i pritisnula sam bravu. Zaista, ovde nije bilo ničega drugog, osim stvari koje su potrebne za jedrenje. Konopci, vesla, jedra, kante s bojom, komadi dasaka i razne druge stvari, potrebne za lađe i čamce. Na jednoj polici nalazilo se klupče konopca, a pored njega zardali nož. To je ono, što tražim. Uzela sam nož i odsekla komad konopca, a zatim sam se vratila u sobu. Kiša je još uvek lupala po krovu. Žurno sam izašla iz kuće, nisam ni pogledala nazad, nisam htela da vidim divan koji su izgrizli pacovi, prašnjavi čajnik i paučinu na malim lađicama, samo sam kroz vrata koja su škripala žurila nazad na belu obalu.

Čovek je još stajao tamo i posmatrao me je, Džasper je bio pored njega.

– Dođi, Džasper – rekla sam – dođi, staro moje kuće.

Sagla sam se i Džasper je ovoga puta poslušno pognuo glavu pod mojom rukom.

– Našla sam unutra konopac – rekla sam čoveku.

Nije odgovorio. Vezala sam Džaspera.

– Zbogom – rekla sam i pošla.

Jadni ludak klimnuo je glavom i svojim blesavim, sitnim očima me je pogledao.

– Video sam da ste ušli – rekao je.

– Da – rekla sam. – Mister de Vinter se neće ljutiti zbog toga.

– Žena više ne dolazi ovamo – rekao je.

– Ne – rekla sam – više ne.

– Udavila se u moru, zar ne? Neće se više vratiti?

– Ne. Neće se više vratiti.

– Ali vam ja ništa nisam rekao, jel'te?

– Ne, ne. Ne bojte se.

Opet se nagnuo nad svoje školjke i mumlao je nešto u sebi. Požurila sam ka Maksimu, koji me je već čekao tamo kod stenja, s rukama u džepovima.

– Nemoj da se ljutiš – rekla sam. – Džasper nije hteo da dođe, morala sam da tražim konopac.

Naglo se okrenuo i pošao ka šumi.

– Zar se nećemo vratiti kući preko stenja? – upitala sam.

– Ne – odgovorio je kratko.

Prošli smo pored kuće i skrenuli u šumu.

– Nemoj da se ljutiš što sam tako dugo ostala. Džasper je kriv – rekla sam – toliko je lajao na onog čoveka. Ko je to?

– Ben – odgovorio je Maksim. – Bezopasan ubogi đavo. Njegov deda bio nam je zakupac na imanju. Tu stanuje na susednoj farmi. Gde si našla taj konolac?

– Tamo u kući.

– Vrata su bila otvorena?

– Otvorena. Konopac je bio tamo, gde su jedra i čamac.

– O – rekao je kratko – o, vidim. – Zatim je posle nekoliko minuta dodao: – Ja sam mislio da je zaključano. Ne razumem, zašto su ta vrata ostala otvorena.

Ništa nisam odgovorila. Najzad, to se mene ne tiče.

– Ben ti je rekao da su vrata otvorena?

– Nije – odgovorila sam. – Ben nije razumeo ništa što sam ga pitala.

– Pravi se blesaviji, nego što je u stvari – rekao je Maksim. – Kad hoće, ume sasvim normalno da govori. Sigurno po sto puta ulazi u kuću i izlazi iz nje, ali nije hteo da ti se oda.

– Ne verujem – rekla sam – kuća izgleda potpuno zapuštena. Odmah se vidi da unutra niko ne stanuje. Sve je strašno prašnjavo, nigde tragova od koraka. I strašno je vlažno. Bojim se da će knjige propasti, a i stolice i divan. Ima i pacova, navlake su dobro izgrizli.

Maksim nije odgovarao. Išao je ogromnim koracima, jedva sam mogla da ga pratim. Obala je ovde bila vrlo strma, bilo je teško popeti se. Sasvim je drugačije nego u Srećnoj Dolini. Drveće je bilo mračno i zbijeno i azaleje nisu oivičavale stazu. Kiša je u mlazevima curila sa debelog granja, slivala mi se niz vrat i pod haljinu. Stresla sam se. Bilo je to vrlo neprijatno osećanje, kao da me je dodirnula neka hladna ruka. I Džasper je gegao za nama, umoran od divljeg jurcanja, jezik mu je visio.

– Hajde već jednom, Džasper, zaboga – rekao je Maksim. – Vuci ga malo – obratio se meni. – Biatrisa ima pravo, mnogo je debelo to kuće.

– Ideš toliko brzo, da ne možemo da te stignemo – rekla sam.

– Da si me slušala i nisi trčala tako ludački napred preko stenja, sad bismo već bili kod kuće – rekao je Maksim. – Džasper vrlo dobro poznaje put. Ne razumem, zašto si pošla za njim?

– Bojala sam se da nije pao u more i struja ga odvukla – rekla sam.

– Misliš li da bih ga ja ostavio, da je bilo opasnosti? Rekao sam ti da ne ideš. Sad naravno gundaš kako si umorna.

– Ne gundam, a i kad bih imala noge od gvožđa, na tim stenama bi me zbolele. Mislila sam da ćeš i ti poći za mnom.

– Zašto bih pošao za tim glupim kućetom, po onom vratolomnom putu?

– Nije bilo ništa vratolomnije, nego loviti daske dole na obali – odgovorila sam. – To samo zato kažeš, što ne umeš da nađeš drugo opravdanje.

– Ne bi li rekla, dete moje, zašto bi trebalo da tražim opravdanje?

– Ne znam – rekla sam umorno – ne govorimo više o tome.

– E sad ćemo da govorimo, ti si počela. Šta hoćeš time da kažeš, da sam tražio opravdanje? Zašto treba da tražim opravdanje?

– Zato što nisi hteo da pođeš sa mnom.

– A šta misliš, zašto nisam hteo?

– O, Maksime, nemoj da me mučiš, pa otkud bih ja to znala? Ne umem da čitam misli. Nisi hteo, pa nisi hteo. Videla sam ti po licu da nećeš.

– Šta si mi videla na licu?

– Rekla sam već. Videla sam da nećeš da pođeš sa mnom. Ostavi to, Maksime. Strašno sam se umorila.

– Svaka žena to kaže, kad ne ume dalje da se prepire. U redu. Nisam hteo da pređem tamo u drugi zaliv. Sad si zadovoljna? Po mogućstvu izbegavam ono

prokleta mesto, onu strašnu kuću. Kad bi ti imala takve uspomene na nju, kao što ih ja imam, ni ti ne bi želela da ideš tamo i ne bi želela da govoriš o njoj, čak ni da pomisliš na nju. A sad, ako ti se to dopada, lupaj glavu šta to znači. Nadam se da si zadovoljna sa mnom.

Lice mu je bilo belo, oči se razrogačile i bio je neverovatno žalostan, kao onda kad sam ga prvi put videla.

Pružila sam mu ruku, uhvatila njegovu i jako je stegla.

– Maksime, molim te, molim te...

– Šta je – pitao je hladno.

– Neću da budeš neraspoložen. To me tako boli, Maksime. Molim te, Maksime, zaboravi ono, o čemu smo malopre govorili. Bilo je glupo. Mnogo mi je žao, zaista veoma žalim, dragi. Nemoj da se ljutiš.

– Trebalo je da ostanemo u Italiji. Nismo smeli da se vratimo u Menderlej. Bože, kako sam bio lud što smo se vratili kući.

Nestrpljivo je išao napred, još brže nego malopre. Morala sam da trčim, da bih išla s njim ukorak. Srce mi se popelo u grlo, jedva sam mogla da dišem, a suze sam samo teškom mukom mogla da zadržim. Očajno i nevešto vukla sam Džaspera za sobom.

Najzad smo stigli gore na brežuljak. Otuda je vodila ona staza za Srećnu Dolinu. Dakle, ipak smo se vratili onim putem kojim je Džasper hteo da pođe. Sad sam već znala, zašto je Džasper hteo da ide onuda. Ta staza je vodila na onaj deo obale, koji je i on dobro poznao i ka onoj kući. Navikao se na to da uvek ide ovuda.

Bez reči smo se vratili kući. Maksimovo lice bilo je tvrdo, ništa nisam mogla da pročitam s njega. Ušao je pravo u hol, iz hola u biblioteku, a da se nijedanput nije okrenuo i pogledao me.

Frit je bio u holu.

– Donesite odmah čaj – rekao je Maksim i zatvorio vrata od biblioteke.

Borila sam se sa suzama. Frit ne sme da vidi da plačem. Misliće da smo se svađali i ispričaće u sobi za posluhu da misis de Vinter plače, i da, izgleda, stvari ne idu kako treba.

Okrenula sam se, da Frit ne vidi moje lice.

Prišao mi je i pomogao mi da skinem kišni mantil.

– Uneću ga u baštensku sobu, gospođo – rekao je.

– Hvala, Frit – odgovorila sam okrenuvši lice.

– Nije baš bilo mnogo prijatno vreme za šetnju, gospođo.

– Ne, Frit, nije baš mnogo prijatno.

– Vaša maramica, gospođo? – rekao je i podigao nešto sa zemlje.

– Hvala – i strpala sam je u džep.

Nisam znala šta da radim, da li da se popnem u svoju sobu, ili da pođem za Maksimom u biblioteku. Frit je uneo kišni mantil u baštensku sobu. Ja sam neodlučno stajala i grizla nokte.

Frit se vratio i začudio se što sam još tu.

– U biblioteci je prijatno toplo, gospodo.

– Hvala, Frit.

Pošla sam polako kroz hol, prema biblioteci. Otvorila sam vrata i ušla. Maksim je sedeo u fotelji, Džasper pred njegovim nogama, stari pas u svojoj korpici. Maksim nije čitao novine, one su se nalazile pored njega na naslonu stolice.

Prišla sam mu, kleknula pred njega i pritisnula svoje lice uz njegovo.

– Nemoj da se ljutiš – šaputala sam.

Obuhvatio mi je lice svojim rukama i gledao me umornim, tužnim pogledom.

– Ne ljutim se – rekao je.

– Ali jeste, ljutiš se. Ražalostila sam te. To je isto, kao i da se ljutiš. Ranila sam te. Sad te boli srce. Ne mogu da podnesem da te vidim ovakvog. Toliko te volim.

– Zaista me voliš? – upitao je i privukao me uza se. Njegove oči pitale su, mračno i nesigurno, kao oko uplašenog deteta.

– Šta je, dragi? – rekoh. – Zašto izgledaš tako?

Pre nego što je mogao da odgovori, otvorila su se vrata, ja sam se spustila na petu i pravila se kao da hoću da bacim cepanicu u vatru, dok je Frit s Robertom ugurao sto i počela je ceremonija čaja.

Isto kao i juče. Sto je bio isto postavljen, čaršavom belim kao sneg, isto tako su se redali po njemu kolači i prženi komadi hleba, isto tako je stajao na malom plamenu srebrni bokal sa toplom vodom, a Džasper je, mašući repom, načuljio uši, i isto tako posmatrao moje lice.

Prošlo je još pet minuta, kad smo opet ostali sami. Kad sam pogledala Maksima, videla sam da mu se povratila boja u lice, a umoran, žalostan izraz je nestao i on se skoro radosno mašio jednog sendviča.

– Strašna je bila ta gungula u podne – rekao je. – Jadna, dobra Biatrisa, ne zna da postupa sa mnom. U detinjstvu smo se uvek svađali, skoro bismo iskopali jedno drugome oči. A sam Bog zna, koliko je volim. Zaista je sreća, što ne stanujemo bliže jedno drugome. To me je podsetilo, da treba da odemo jedanput do bake. Naspri mi čaja, draga i oprosti što sam bio tako zao.

Dakle, prošlo je. Nismo više o tome govorili. Nasmešio mi se preko svoje šolje, to mi je bila nagrada, a zatim se mašio novina, koje su se nalazile na naslonu stolice. Kao kad pomiluje Džaspera po glavi. Dobro kućence, lezi, nemoj više da smetaš. Opet sam bila Džasper. Vratila sam se tamo, odakle sam pošla. Uzela sam parče kolača i razdelila ga među pse. Ja nisam želela da jedem, nisam bila gladna. Bila sam vrlo umorna, neosetljiva, neraspoložena.

Pogledala sam u Maksima, ali on se zadubio u svoje novine. Baš je okrenuo list. Prst mi se lepio od kolača, mašila sam se rukom u džep da uzmem maramicu. Izvukla sam jednu malu maramicu, s čipkanom ivicom. Razrogačila sam oči na nju, nabravši obrve. Maramica nije bila moja.

Odjednom mi je palo na pamet da ju je Frit podigao u holu sa zemlje. Sigurno je ispala iz džepa kišnog mantila. Zbunjeno sam je okretala u ruci. Bila je prljava, prilepile su se uz nju sitne pahuljice. Sigurno je dugo stajala u džepu kišnog mantila. U jednom uglu monogram. Jedno dugačko, nagnuto slovo R i jedno veliko V. Pored R ostala su se izgubila. Kraj mu se spušta do čipkane ivice maramice. Mala maramica, jedva jedan zalogaj. Bila je zgužvana u malo klupče, neko ju je zaboravio u džepu kaputa.

Izgleda da taj mantil od tada niko nije upotrebljavao. Ja sam ga prva obukla. Osoba kojoj je taj kaput pripadao bila je dakle visoka, vitka, širih ramena nego ja, jer su mi rukavi kaputa visili, sasvim su mi pokrili ruke. Nedostajala su dva dugmeta na kaputu. Vlasnica izgleda nije marila za to. Možda bi ga samo ogrnula preko ramena, kao neki kep, ili ga je nosila onako otvoreno; gurnuvši ruke duboko u džepove. Na maramici se vidi jedna ružičasta mrlja. Trag crvenila za usne. Protrljala je usta maramicom, zatim je zgužvala i ostavila u džep od kaputa. Obrisala sam prste maramicom i osetila da se iz nje širi neki miris.

Miris, koji sam prepoznala, miris, koji mi je bio poznat. Zatvorila sam oči i pokušala da se setim. Bio je to neki miris što isparava, neki bleđi miris kome nisam znala ime. I pre toga sam već osećala taj miris. Znam sigurno da sam ga i danas poslepodne osećala.

Zatim sam se setila da je miris, koji se diže iz maramice, miris zgaženih belih listića azaleja u Srećnoj Dolini.

Vreme je nedelju dana bilo vlažno i hladno, kao što je često u rano leto u zapadnom delu zemlje, te više nismo silazili na obalu. S terase sam gledala dole na more. Bilo je sivo i neprijatno. Veliki, penušavi talasi skakali su po njemu. Zamišljala sam kako udaraju o obale onog malog zaliva i velikim treskom lome se o stenje, a zatim se brzo prelivaju preko obale. Kad stojim tu na terasi i osluškujem, čujem sasvim jasno ljutito mrmljanje mora. To je tup, stalan zvuk, koji nikada ne prestaje. I galebovi uzlete nad obalu, terani kad je nevreme. Tamo kruže, krešte i udaraju raširenim krilima. Počinjem da razumem zašto poneki čovek ne može da podnese zvuk mora. Ponekad ima u njemu nečega mrtvačkog i samo to, što nikada ni za trenutak ne začuti, nego stalno grmi i zviždi, može da iskida živce.

Radovala sam se što su naše odaje u istočnom krilu i što, kad se sagnem kroz prozor, ne vidim more, već ružičnjak, jer se desi ponekad da ne mogu da spavam, da tiho ispuzim iz kreveta i pridem prozoru u tihoj noći i, nalaktim se na prozor, nagnem se napolje i udišem miran, tih vazduh.

Tada ne čujem more i, pošto ga ne čujem, misli su mi mirnije. Ne nose me misli dole strmom stazicom do šuma i napuštene kućice. Neću da mislim na tu kuću. Sasvim je dovoljno što je se preko dana tako često sećam. Uspomena na nju bocne me svaki put, kad s terase vidim more. Onda se odjednom pojave preda mnom plave mrlje na čajniku, paučina na katarkama modela, rupe od pacova na divanu. Ponovo čujem udaranje kiše po krovu. Setim se i Bena, njegovih sitnih vodenoplavih očiju, lukavog i glupog osmeha. Ne volim da mislim na te stvari. Bila sam vrlo nesrećna to poslepodne. Bilo bi dobro sve to zaboraviti, ali bi istovremeno bilo dobro i znati zašto me muče te uspomene, zašto me čine nesrećnom i nesigurnom. A negde u dnu svesti ostalo je neko skriveno seme radoznalosti, koje polako, kradom, i pored sveg mog protestavanja stalno raste, raste. I ja upoznajem sve sumnje i nemir deteta koje ućutkuju: „Ne pitaj stalno, to nije za tebe”.

Ne mogu da zaboravim onaj uplašeni prazan Maksimov pogled, kad smo se peli stazom preko šume, a ne mogu da zaboravim ni njegove reči: „Nismo smeli da se vratimo u Menderlej!”

Bila je to moja krivica, jer ja sam prešla u drugi zaliv. Ja sam zalutala na stazu koja vodi u prošlost. I mada se Maksim povratio i opet bio isti kao pre, i mada smo nastavili svoj život: spavali, jeli, šetali, pisali pisma, dakle svaki sat dana nekako provodili, ja sam ipak stalno osećala da ima nešto među nama.

Maksim usamljeno korača na drugom kraju puta i ja ne smem da mu pridem. Postala sam nervozna i počela sam da se bojim da će neka nepromišljena reč, ili neki razgovor, vratiti njegovim očima onaj izraz. Već sam

se bojala da mu spomenem more, jer u vezi s morem može da se seti lađe, nesreće davljenja...

Čak me je i Frenk Krouli, koji je ovih dana opet ovde ručao, iznervirao kad je govorio o jedriličarskim utakmicama, koje su se održale u keritskoj luci, samo pet kilometara od nas. Gledala sam tvrdoglavo u tanjir, u srcu me je odjednom nešto probolo, ali je Maksim govorio sasvim prirodnim glasom, kao da mu nije stalo do toga, dok sam se ja preznojavala od neizvesnosti šta će se desiti sledećeg trenutka i kuda vodi taj razgovor.

Jeli smo sir, Frit je već izašao iz sobe. Sećam se da sam ustala, prišla stočiću za serviranje, uzela još malo sira, mada ga nisam želela, samo zato da ne moram da sedim za stolom s ostalima, da ne moram da slušam šta govore. Još sam i pevušila, da ne bih ništa čula. Naravno, to je bilo glupo ponašanje, preterana nervoza, nisam više bila onako srećna kao pre. Međutim, nisam ja bila kriva.

Moj strah i bojažljivost još su se pogoršavali, prosto bi me ukočili, kad bi stranci došli u kuću. Jer, sećam se, za vreme tih prvih nedelja često su dolazili gosti, susedni vlasnici imanja. Primiti ih, rukovati se s njima, provesti s njima onih zvaničnih pola sata, bilo je za mene iskušenje još teže nego što sam mislila, jer sam stalno drhtala od straha da ne pokrenem neku temu o kojoj nije bilo preporučljivo da se govori u njegovom prisustvu. Taj strah koji bi me obuzeo kada bih čula zujanje motora, kada bi zazvonilo zvonce! O, kako sam bežala u sobu! Zatim bih brzo stavila malo pudera na nos, hitro očešljala kosu, i već su mi kucali na vrata Frit ili momak, pružajući podsetnicu na srebrnom poslužavniku.

– Dobro, Frit, sići ću odmah.

Moji koraci odjekivali su kroz stepenište i hol. Otvaraju se vrata biblioteke ili, što je još gore, onog dugog, hladnog, beživotnog salona i tamo me čeka neka nepoznata žena, ili nepoznata žena i nepoznati muškarac.

– Kako ste? Izvinite, Maksim je dole u bašti, ali je Frit već sišao da ga nađe.

– Smatrali smo za dužnost da potražimo mladu gospodaricu i pozdravimo je.

Malo osmehivanja, površno čavrljanje, pauza, pogled kruži po sobi.

– Menderlej je divan, kao i uvek! Volite li ga?

– O, da, naravno, mnogo.

I, od silnog straha i uznemirenosti da li ću dobro odgovoriti, opet mi se otmu iz usta oni izrazi gimnazijalke, reči koje nikada u životu nisam upotrebljavala.

„O, savršeno, o, božanstveno.” I „prelepo”, „predivno”.

Zatim, kad se pojavi Maksim, umesto da mi lakne, muči me novi strah šta će da bude, ako kažu nešto netaktično ili upitaju, i sasvim zanemim, na usnama mi se pojavi mrtvački osmeh, ruke mi ostanu prekrštene na krilu.

Gosti se obraćaju Maksimu, govore o ljudima i mestima koje ja ne poznajem i s kojim se nisam srela, a s vremena na vreme zaluta ka meni njihov pogled pun sumnje i malo čuđenja.

Zamišljam ih, kako pri povratku u automobilu govore: „Gospode

Bože, kako je to dosadna žena. Jedva otvara usta.” Zatim ona rečenica, koju sam prvi put čula s Biatrisinih usana i koja me od tada prati, rečenica koju od tada pročitam u svakom oku: „Toliko se razlikuje od Rebeke...” S vremena na vreme uhvatim po koju reč, koja baca nešto više svetlosti na mračnu tajnu. Onda ispuste slučajno koju reč, koje pitanje, koju dobačenu rečenicu. Kad u takvoj prilici Maksim nije sa mnom, novo stečeno saznanje stvara mi mučnu, bolnu radost. Kao neko grešno saznanje, do koga čovek dolazi u mraku. S vremena na vreme vratim neku posetu, jer Maksim u tim stvarima ne zna za šalu i nikako neće da ih propusti. I, kad on ne može da pođe sa mnom, moram sama da se borim s formalnostima. Razgovor je pun neprijatnih pauza, jer ne mogu da se setim ničega što bih mogla da kažem.

– Hoćete li živeti društvenim životom ove zime u Menderleju, misis de Vinter? – pita domaćica.

– Ne znam – odgovaram – Maksim još nije govorio o tome.

– Ne, naravno, to bi bilo još suviše rano. Nekada je ta kuća bila uvek prepuna gostiju.

Nova pauza.

– Mnogo je sveta dolazilo iz Londona. Priređivane su ogromne zabave.

– Da – kažem ja – čula sam.

Noza pauza. Zatim onaj tihi glas, koji se upotrebljava samo oko mrtvaca ili u crkvi.

– Znaate, Rebeku su strašno voleli. Bila je neverovatno zanimljiva žena.

– Da – kažem – da, naravno.

I posle nekoliko trenutaka pogledam krišom na sat i kažem:

– Nažalost, moram da idem. Četiri sata je prošlo.

– Zar ne biste ostali na čaju? Pijemo ga u četiri i petnaest.

– Ne, ne. Zaista ne mogu. Hvala lepo. Obećala sam Maksimu... – Rečenica mi se izgubi, ali je razumeju.

Ustajemo, i obe znamo šta je značilo zadržavanje i zašto sam se ja pozivala na obećanja koje sam pružila Maksimu. Nekada pomislim, šta bi se desilo kad čoveka ne bi vezivale formalnosti, kad bih, u trenutku kad već sedim u kolima i mašem domaćici koja stoji na stepenicama, naglo otvorila vrata od automobila i uzviknula:

– Mislim da ću ipak ostati ovde. Hajde da se vratimo u salon i sedimo. Ostaću na večeri ili, ako hoćete, i preko noći.

Da li bi dobro vaspitanje pobedilo iznenađenje i skamenjeno lice osvetlilo za trenutak osmeh dobrodošlice. Da li bi odgovorili: „Ali, naravno, kako ste zlatni, što sami kažete da ostajete.”

Ponekad sam poželela da imam snage da to pokušam.

Ali umesto toga vrata bi se zalupila, kola bi krenula po glatkom putu i moja malopredašnja domaćica s uzdahom olakšanja ulazi u svoju sobu.

U susednom biskupskom gradu upitala me je biskupova žena:

– Šta mislite, da li će se održati i ove godine bal pod maskama u Menderleju. Divni su bili ti balovi pod maskama u Menderleju. Ko je bio na jednom od njih nikada ga više ne zaboravlja.

Morala sam da se smešim kao neko ko je o svemu tačno obavešten, i odgovorila sam:

– Još se nismo odlučili. Imali smo toliko drugih poslova da dovršimo i da se dogovorimo.

– Naravno, mogu da zamislim. Ali nadam se da neće izostati. Pokušajte da nagovorite svog muža. Prošle godine, naravno nije bilo bala. Ali sećam se, pre dve godine, moj muž i ja bili smo pozvani i divno smo se proveli. Menderlej je prosto stvoren za to da se u njemu priređuju takve velike zabave. Hol je bio divan. Tamo se igralo, orkestar je bio na galeriji. Sigurno je strašno zamorno prirediti jedan takav bal, ali se isplati trud, jer se svako savršeno zabavlja.

– Da – odgovaram ja – da, dogovoriću se sa Maksimom.

Setim se pregrada pisaćeg stola u žutoj sobi, dugačkog spiska onih koje treba pozvati, i vidim Rebeku kako sedi za svojim stolom, beleži imena onih kojima je već poslala pozivnicu, umače svoje pero u mastilo i svojim dugim, nagnutim slovima brzo i sigurno piše imena na kartonima sa zlatnom ivicom.

– Jednog leta bila je jedna svečanost u bašti – nastavi biskupova žena – sve je bilo toliko divno, cveće u svom punom sjaju, a i vreme je bilo tako lepo. Čaj su služili na malim stočićima u ružičnjaku i to je bila originalna zamisao. Naravno, Rebeka je bila tako dovitljiva i tako vešta.

Začutala je, malo pocrvenela, bojala se da je bila netaktična, ali sam ja pustila i, da bih je izvukla iz zabune, rekoh hrabro:

– Rebeka je bila sigurno divna žena.

Nisam mogla da verujem da sam ja izgovorila te reči. Čekala sam šta će sada da se desi. Izgovorila sam njeno ime. Izgovorila sam glasno tu reč: Rebeka. Bilo je to neopisivo olakšanje. Kao da sam se oslobodila nekog strašnog bola. Rebeka! Najvažnije, izgovorila sam to ime.

Da li je biskupova žena primetila da sam pocrvenela? Ona je, međutim, produžila tečno razgovor, a ja sam je pohlepno slušala, kao neko ko proviruje kroz zatvoren prozor.

– Zar se nikada niste upoznali s njom? – upitala me je i, kad sam odmahнула glavom, oklevala je za trenutak.

– Znae, ni mi je nismo tako dobro poznavali. Moj muž je tek četiri godine ovde, ali su ga pozivali na svaku veću zabavu. Jedne zime bili smo tamo i na ručku. Bila je divno stvorenje. Puna života.

– Čudnovato, kako se u sve razumela – rekla sam pazeći na to da mi glas zvuči nepristrasno, kao da me ta stvar uopšte ne uzbuđuje. A za to vreme zanimala sam se svojom rukavicom. – Retko je da se u nekome sve tako skoncentriše: lepota i duh. I u sportu je bila odlična.

– Da – rekla je biskupova žena – bila je vrlo talentovana. I sada je vidim kako stoji na vrhu stepenica, one balske noći, rukuje se sa svakim, haljina joj odlično stoji, a njena crna kosa, pored kao sneg bele kože, bila je divna. Da, bila je lepa kao vila.

– Sama je vodila kuću – rekla sam smešeći se, kao da joj kažem: „Ne boj se, često govorimo o njoj” – nije malenkost voditi tako veliku kuću. Ja, bogme, sve ostavljam domaćici.

– Pa naravno, čovek ne može sve da zna. A vi ste još vrlo mladi. I sigurno imate svoje lične razonode. Imate vremena da se i kasnije bavite kućnim poslovima, kad budete malo zreliji... Čula sam od nekoga da lepo crtate.

– O, Bože, o tome ne vredi ni govoriti.

– Kako da ne, vrlo je lepo kad neko crta. Ne ume svako da crta. Nemojte to zanemariti. Menderlej je pun mesta koja vredi nacrtati.

– Da, da, mislim – kažem i njene me reči sneveseliše.

Vidim sebe kako prolazim kroz park sa stolicom za rasklapanje i kutijom s olovkama pod rukom.

– Volite li sportove? – pitala je – Da li jašete? Idite li u lov?

– Ne, ne bavim se nikakvim sportom. Ali veoma volim da šetam – odgovorila sam postićeno.

– Šetnja je najbolja vrsta sporta na svetu – odgovorila je živo. – Biskup i ja veoma mnogo šetamo.

Pade mi na pamet, da li biskup šeta s kapom na glavi i držeći ženu pod ruku u krugu oko crkve?

Zatim je počela da govori o nekom raspustu, kad su se pre mnogo godina u Peninima mnogo šetali čak i po dvadeset kilometara dnevno, a ja sam odobravalala glavom, učtivo se smešila i razmišljala gde li su Penini – možda negde u Andima? Kasnije mi je palo na pamet da je to, sad se već sećam, onaj planinski venac što je na mojoj školskoj mapi označen talasastom tamnom linijom na sredini ružičaste Engleske. I biskup se šeta među Peninima sa visokom kapom na glavi.

Razgovor se prekide. Nije trebalo da gledam na sat, jer je on oštro otkucao četiri, te ustadoh.

– Tako se radujem što sam vas zatekla kod kuće. Nadam se da ćete uskoro doći u Menderlej.

– Vrlo rado. Mada je, nažalost, moj muž veoma zauzet. Molim vas pozdravite svog muža i nemojte da zaboravite da ga podsetite na bal pod maskama.

– Neću zaboraviti.

Lagala sam. Pravila sam se kao da znam o balu. Pri povratku uvukla sam se u ugao sedišta u automobilu, i grizla nokte, a u mašti sam videla pred sobom Menderlej, prepun kostimiranih gostiju. Čula sam buku, pevušenje, smeh i muzikante na galeriji. Zamišljala sam kako se večera služi u salonu, za dugačkim bifeom duž zida, i vidim Maksima kod stepeništa, kako se smeje, rukuje se s gostima i okreće se nekome kraj sebe, visokoj vitkoj ženi, crne kose – kako reče biskupova žena – crne kose i belog lica. Njene hitre oči paze da gostima bude prijatno. Preko ramena izdaje naređenja jednom momku. To je osoba, koja nikad nije bila nespretna, nikada nije bila bojažljiva, a kad igra, za njom lebdi u vazduhu miris belih azaleja.

– Hoćete li živeti društvenim životom, misis de Vinter? – čujem drugi glas, glas jedne žene koja stanuje na drugoj strani Kerita. Njen pogled meri me podozrivo, sa sumnjom, od glave do pete, ocenjuje mi haljinu i onim naročitim, brzim pogledom trudi se da razazna da li očekujem bebu.

Ne želim da je ponovo vidim. Samo zato dolaze u Menderlej, da bi zadovoljili svoju radoznalost. Hoće da kritikuju moju spoljašnost, ophođenje, stas, hoće da vide kako Maksim i ja govorimo među sobom i da li se volimo, da bi potom otišli kući i pričali da je u Menderleju sve drugačije nego što je nekada bilo...

Dolaze, jer žele da me uporede s Rebekom.

Odlučila sam da više ne idem u posete. Kazaću to i Maksimu. Ne marim ni to, ako me budu smatrali nevaspitanom. Bar imaju jedan razlog više da me ogovaraju. Što se mene tiče, mogu da kažu i da sam nevaspitana.

– To me ne iznenađuje – reći će. – Ko je, šta je ona uopšte?

Zatim se smeju i sležu ramenima.

„Zar ne znaš, draga moja? Našao je negde u Monte Karlu. Nije imala ni prebijene pare. Bila je drugarica neke babe.”

Zatim se opet smeju i onda podignu obrve.

„Glupo, zar ne? Kako su ljudi čudni! Baš Maksim, koji je bio takav probirač. Neshvatljivo, da posle Rebeke...”

Nisam marila. Nisam se ni za šta brinula. Što se mene tiče, neka kažu šta god hoće.

Kad je auto skrenuo kroz donju kapiju, nagnula sam se da se nasmešim ženi koja ovde stanuje. Brala je cveće u bašti. Kad je čula auto, ispravila se, ali nije primetila da se smešim. Mahala sam joj, ona me je bezizražajno gledala. Mislim da nije znala ko sam. Opet sam se naslonila na sedišta. Auto je prohujao dalje.

Zatim, kad smo skrenuli dalje, spazih odjednom jednog čoveka kako se približava putem. To je bio upravnik, Frenk Krouli. Stao je kad je čuo auto, a šofer je usporio vožnju. Frenk Krouli skide šešir i nasmeši se. Izgleda da se raduje što me vidi. I ja sam mu se nasmešila.

Lepo je od njega što se raduje. Volim Frenka Kroulija. Za mene nije dosadan i nezanimljiv kao za Biatrisu. Možda zato, što sam i sama dosadna i nezanimljiva. Oboje smo dosadni. Ne znamo nikad da kažemo nešto zanimljivo.

Lupnuh o staklo i rekoh šoferu da stane.

– Izaći ću i poći ću dalje peške, s mister Kroulijem – rekoh mu.

Šofer otvori vrata preda mnom.

– Išli ste u posetu, misis de Vinter? – pitao je Krouli.

– Da, Frenk – odgovorih mu. Oslovila sam ga s Frenk, jer ga je i Maksim tako zvao. Ali me je on stalno nazivao misis de Vinter. On je bio takav. Kad bismo bili zajedno na jednom pustom ostrvu i kad bismo ostatak svog života provodili u intimnoj blizini, on bi i onda ostao pri „misis de Vinter”.

– Bila sam kod biskupa – rekoh – biskup nije bio kod kuće, samo njegova žena. Mnogo vole da se šetaju. Nekada šetaju i po dvadeset kilometara po Peninima.

– Ne poznajem taj kraj – rekao je Frenk – ali kažu da je tamo divno. Tamo je stanovao jedan moj ujak.

Bila je to primedba, kakve Frenk obično pravi: ućtiva, konvencionalna, sigurna primedba.

– Biskupova žena volela bi da zna kad će ponovo biti neki bal pod maskama u Menderleju – rekla sam posmatrajući Kroulijevo lice ispod oka. – Kaže da je na poslednjem balu i ona bila ovde i savršeno se provela. Nisam ni znala da su u Menderleju priređivani balovi pod maskama, Frenk.

Oklevao je za trenutak s odgovorom i izgledao je malo zbunjen.

– Da – rekao je posle malo oklevanja. – Menderlejski balovi bili su poznati nadaleko. Dolazili su gosti i iz okoline. Čak su mnogi dolazili i iz Londona. Ranije su tu održavane savršene zabave.

– Mora biti da nije bilo lako prirediti neku takvu zabavu – rekla sam.

– Nije – odgovorio je on.

– Naravno – dodala sam namerno – sve je Rebeka spremala, zar ne?

Gledala sam ukočeno ispred sebe, ali sam videla da se Kroulijevo lice okreće prema meni, kao da hoće da čita s mog lica.

– Svi smo pomagali – rekao je mirno.

Bilo je nekog čudnog uzdržavanja u njegovom ophođenju, kad je to rekao, neke bojažljivosti, koja me je podsećala na moju neumešnost. Iznenada sam pomislila da je i on bio zaljubljen u Rebeku. Glas mu je bio isti, kao što bi bio moj glas da sam na njegovom mestu, da sam zaljubljena u Rebeku. Ta misao mi

je stvorila nove perspektive. Frenk Krouli je tako skroman i plašljiv, da on sigurno nikome nije priznao svoju ljubav, a najmanje Rebeki.

– Bojim se da od mene neće imati mnogo koristi – rekla sam – ja zaista ne znam ništa o tome kako se nešto priređuje.

– Vi i ne treba ništa da radite, dosta je ako budete lepi.

– To je vrlo ljubazno od vas, Frenk – rekla sam – ali se plašim da ni to neću biti u stanju.

– Pa, hoćete – odgovorio je.

Dragi Frenk Krouli, kako je bio taktičan i ućtiv. Skoro sam poverovala u ono što je rekao. Ali ipak nisam sasvim verovala.

– Da li biste pitali Maksima šta će biti sa balom? – upitala sam.

– Zašto ga ne pitate vi? – odgovorio je.

– Ja ne smem. Ne, ja ga to ne bih rado pitala.

Začutali smo. Išli smo polako prema kući. Sad, pošto sam razbila fantaziju i usudila se da izgovorim Rebekino ime prvi put pred biskupovom ženom i sad u prisustvu Frenka Kroulija, sad više nisam mogla da stanem. Htela sam da znam više, sve više. To izgovoreno ime delovalo je na mene kao neko opojno sredstvo. Znala sam da ću za nekoliko minuta opet morati da ga izgovorim.

– Ovih dana šetala sam se s Maksimom dole po morskoj obali – počela sam – Džasper je bio nevaljao, stalno je lajao na onog jasnog čoveka, što ima onako tup pogled.

– Mislite li na Bena? – upitao je Frenk sasvim mirnim glasom. – On se stalno mota tamo po obali. Veoma je dobar mladić, ne treba da ga se bojite. Ne bi ni mravu naškodilo.

– O, nisam se ja bojala njega – odgovorih, zatim začutah na trenutak. Zviždala sam da bih sebi ulila hrabrosti.

– Ta kuća će sasvim da propadne – dobacih. – Morala sam da uđem da potražim komad konopca, jer sam htela da vežem Džaspera. Sve će da propadne, čak su se i knjige uplesnivile. Zašto ne preduzmu nešto? Šteta je za tu lepu kućicu.

Znala sam da neće odmah da odgovori. Sagnuo se da veže pertle na cipeli.

Ja sam se pravila kao da zagledam list na jednom zbnunu.

– Mislim, kad bi Maksim imao neki plan s kućom, da bi mi to rekao – odgovorio je i još je nešto čeprkao oko svoje cipele.

– Jesu li ono tamo sve Rebekine stvari?

– Da.

Ispustila sam onaj list i uzela drugi. Okretala sam ga i gužvala.

– U koju svrhu je upotrebljavana ta kućica? – upitah. – Vidim da je potpuno nameštena, a spolja sam pomislila da je kuća za čamce.

– Prvobitno i jeste bila kuća za čamce – odgovori on opet usiljenim glasom, glasom koji se upotrebljava kad treba da se govori o nekoj neprijatnoj temi. – Zatim ju je ona prepravila, namestila je i snabdela svim i svačim.

Bilo mi je čudno da o njoj govori s „Ona”. Nije rekao Rebeka, niti je rekao misis de Vinter, kako sam to od njega očekivala.

– Da li ju je često koristila?

– Da, često. Priređivala je tamo zabave na mesečini i slične stvari.

Šetali smo polako. Ja sam stalno pevušila.

– More na mesečini. Mora biti da je bilo divno? – rekoh živo. – Jeste li i vi odlazili tamo.

– Bio sam jednom ili dvaput.

Pravila sam se da ne primećujem kako mi teško pada da govorim o toj temi.

– Zašto je signalno bure tu u zalivu?

– Tamo je bila usidrena lađa.

– Koja lađa?

– Njena lađa.

Obuzelo me je čudno uzbuđenje. Moram i dalje da se raspitujem. Krouli ne želi da govori o tome, to vidim, ali, ma kako da ga žalim i ma kako da se stidim svoje radoznalosti, ipak ne mogu više da stanem.

– Šta se desilo s njenom lađom? – upitah dalje. – Je li to bila ta lađa na kojoj je jedrila kad se udavila?

– Da – rekao je mirno. – Prevrnula se i potonula. Ona se udavila u moru.

– Kolika je mogla da bude ta lađa?

– Otprilike tri tone. Imala je i malu kabinu.

– A od čega se prevrnula?

– More u zalivu može da bude vrlo uzburkano – odgovori on.

Pomislila sam na zeleno more, zamislila ga kako se talasa. Da li je vetar s brda iznenada došao i da li se belo jedro zateglo na vetru?

– I nije mogla da se spase? – nastavih. – Zašto nisu pošli po nju?

– Niko nije video da se lađa prevrnula. Niko nije znao da je isplovila na jedrilici.

Sada sam mnogo pazila da ne pogledam u Kroulija. Mogao je da primeti na mom licu iznenađenje. Ja sam do sada uvek mislila da se to desilo na jedriličarskom takmičelju, da su u blizini bile i druge keritske lađe i da je mnogo sveta gledalo s obale. Nisam znala da je bila sama. Sasvim sama, napolju u zalivu.

– Ali gore u kući, tamo su valjda znali? – pitala sam.

– Ne. Ona je često išla sama. Često se vraćala kasno u noć i tada bi spavala tamo dole, u kućici na obali.

– Da li je bila nervozna?

- Nervozna? Ne. To ne bih mogao da kažem.
- Da li je... da li je Maksim mario što je ona odlazila noću?
- Sačekao je trenutak. Zatim odgovori kratko:
- Ne znam.

Bila sam u ubeđenju da je sada prema nekome bio veliki kavaljer. Ili prema Maksimu, ili prema Rebeki. Možda prema samom sebi. Čudan čovek, s njim nisam znala na čemu sam.

– Dakle, udavila se u moru, kad je pokušala da ispliva? Pošto je lađa već potonula? – pitala sam.

- Da – odgovorio je.

Zamislila sam kako mala lađa drhti i ljulja se na vodi, talasi prelaze preko nje, jedra je, pod tim strašnim vetrom pritiskuju u dubinu. Kako li je bilo mračno tamo na pučini! I kako je daleko bila obala!

- Posle koliko vremena su je našli?

- Otprilike posle dva meseca.

Dva meseca... Mislila sam da se davljenici nalaze posle dva dana. Mislila sam da ih voda izbacuje na obalu, kad naiđe plima.

- Gde su je našli?

- U Edžkumbu, četrdeset kilometara severnije.

Jedanput sam i ja provela jedan raspust u Edžkumbu, kad sam imala sedam godina. Sećam se, bilo je to veliko mesto, s dugačkim pristaništem i sećam se da sam jahala na magarcu po peskovitoj obali.

– A po čemu su znali da je to bila ona? Kako su to ustanovili posle dva meseca.

Zašto Frenk zastaje posle svake rečenice, kao da meri svoje reči? Da li mu se sviđala Rebeka? Da li je voleo, žalio?

- Maksim je otišao u Edžkumb, on ju je prepoznao.

Odjednom nisam više imala volje da pitam. Smučilo mi se i bilo mi je muka. Imala sam osećaj kao da s velikom gomilom sveta i ja gledam kako nekoga ubijaju. Ili kao da stanujem u velikoj kući za izdavanje, u kojoj je neko umro, i kao da sam rekla da hoću i ja da vidim pokojnika. Mrzela sam samu sebe. To ispitivanje je sramno. Sigurno me i Frenk prezire.

– Sigurno je to bilo strašno za sve vas – rekla sam brzo. – Sigurno da ne volite da govorite o tome. Ja sam to zato spomenula, što sam mislila da se može nešto učiniti za kućicu, da sasvim ne propadne. Šteta što vlaga upropašćuje nameštaj.

Nije ništa rekao. Izgleda da je osetio da nije reč samo o praznoj kućici, a možda je začutao zato što se i on zapanjio mojim ponašanjem. Naše prijateljstvo bilo je mirno, stalno prijateljstvo. Do sada sam Kroulija smatrala za saveznika. Sada sam možda sve pokvarila i nikada mi više neće biti takav prijatelj, kao što je do sada bio.

– Kako je dugačak taj put – rekla sam – mene uvek podseća na put kroz šumu iz neke Grimove bajke, gde je zalutao kraljević. Mnogo je duži nego što mislimo, a drveće je tako tamno i tako gusto.

– Da, čudan je taj put – rekao je. Iz njegovog glasa osetila sam da je i sada na oprezu, kao da očekuje novo pitanje. Nastala je neka napetost, neko nepoverenje među nama, koje je bilo nemoguće ne primetiti. Nisam mogla da ostanem na tome. Morala sam nešto da učinim, ma kako da mi je to teško padalo.

– Frenk – rekla sam sva očajna – znam šta sada u sebi mislite. Znam da ne razumete zašto ja toliko pitam. Mislite da sam radoznala, gladna senzacija. Ali, verujte, nije tako. Samo ponekad... ponekad se tako čudno osećam. Tako mi je čudan taj život u Menderleju, sasvim drugačiji nego onaj na koji sam navikla. Kad odem kod nekoga u posetu, kao danas poslepodne, znam da me ljudi mere od glave do pete i misle da li ću umeti da se snađem. Prosto ih čujem, kako kažu: šta je Maksim na njoj našao. Tada se, Frenk, i sama čudim i oklevam. Imam neki strašan osećaj i pomišljam da bi bilo mnogo bolje da se nisam udala za Maksima i da nećemo biti srećni jedno s drugim. Kad god sretnem strance, uvek me muči to osećanje i znam da je svakome prva misao: da se ja razlikujem od Rebeke.

Začutala sam bez daha, već sam se pomalo stidela zbog tog ispada i osećala sam da sam sad time porušila most za sobom.

Frenk me je pogledao zbunjeno i zamišljeno.

– Nemojte da mislite tako, misis de Vinter. Što se mene tiče, ne mogu da iskažem koliko sam srećan što ste se udali za Maksima. Pored vas će imati sasvim drugačiji život. Siguran sam da ćete se snaći. Po mom mišljenju, čoveka osvežava i očarava kad vidi pored sebe nekoga – pocrveneo je i tražio reči – ko, da tako kažem, nije načisto s menderlejskim običajima. Ako imate ubeđenje da vas ljudi s kojima se vidate kritikuju, onda je to, nevaljalo od ljudi. Ja nikada nijednu takvu reč nisam čuo, a kad bih čuo, pobrinuo bih se da je više ne izgovore.

– To je zaista lepo od vas, Frenk – rekla sam – i to, što ste mi rekli, verujte, uliva mi hrabrosti. Znam da sam bila strašno glupa. Ja ne znam da postupam s ljudima, jer nisam mnogo bila među njima. Ali uvek moram da pomislim na to, kako li je drugačiji bio Menderlej kad mu je gospodarica bila osoba koja se ovde rodila, odrasla, i kojoj je sve to prirodno i ne zadaje joj nimalo napora. I, iz dana u dan, sve bolje vidim šta mi sve nedostaje: samouverenje, ljupkost, lepota, inteligencija, duh, sve one osobine koje su kod jedne žene najvažnije. Badava sve, Frenk, to ne možemo poreći.

Nije rekao ništa. Izgledao je uznemiren, rasejan. Izvadio je maramicu, obrisao nos.

– Nemojte da govorite takve stvari – rekao je.

– Zašto da ne, kad je to istina?

– Vi imate drugih osobina, koje su isto tako važne kod jedne žene, a možda još i važnije. Možda je drskost što vam takve stvari govorim, kad vas jedva poznajem. Ja sam stari momak, ne razumem se mnogo u žene. Tu u Menderleju, kao što znate, živim povučeno, ali mogu da kažem, skromnost mnogo više vredi u očima jednog muškarca, nego sva duhovitost i lepota ovoga sveta.

Izgledao je vrlo uzbuđen i opet je obrisao svoj nos. Videla sam da je ta stvar njega mnogo više uzбудila nego mene. To me je umirilo i dalo mi je prednost.

Uostalom, nisam baš mnogo rekla, samo što sam priznala da se osećam nesigurnom kao Rebekina naslednica. Rebeka je sigurno imala iste te osobine, za koje Frenk tvrdi da su vrednije nego lepota i duhovitost. Sigurno je i Rebeka bila ljubazna i iskrena prema svojim prijateljima. Svi su je voleli. A šta je Frenk hteo da kaže sa skromnošću, u to nisam bila sigurna. Skromnost je reč koju nikada nisam potpuno razumela. Uvek sam nekako zamišljala da ima veze s tim što čovek, kad ide u kupatilo, ne voli da se sretne sa strancima...

Jadni Frenk. I Biatrisa je rekla za njega da je dosadan čovek, koji ne zna sam da kaže nijednu reč.

– Pa – rekla sam – ja se u to ne razumem. Ja ne verujem da sam mnogo ljubazna i naročito iskrena, a što se tiče skromnosti, još nisam imala mnogo prilika u životu da budem nešto drugo do skromna. Ali to, što sam se tako iznenada udala za Maksima, ne pokazuje baš neku suvišnu skromnost.

– Draga misis de Vinter, valjda ne smatrate da ja mogu ijednog trenutka pomisliti da vaše upoznavanje u Monte Karlu nije bilo sasvim ispravno – rekao je tiho.

– Ne. Naravno da ne mislim tako – rekoh ozbiljno.

Jadni, dobri Frenk, mislim da sam ga uplašila. I kako je pravi frenkovski izraz ono „van svake sumnje”.

– Znam sigurno – počeo je oklevajući i još uvek zbunjenog lica – znam sigurno da bi Maksimu bilo krivo kad bi čuo šta ste vi rekli. Uveren sam da nema pojma o vašim sumnjama.

– Ali, nadam se da mu nećete vi kazati? – upitah brzo.

– Ne, naravno da neću. Šta vi mislite o meni, misis de Vinter? Ja Maksima vrlo dobro poznajem i mnogo puta sam ga video u svakojakim, svakojakim raspoloženjima. Kad bi pomislio da se vi brinete zbog prošlosti, to bi ga strašno bolelo. On je sad dobro, ali je misis Lesi imala prošli put potpuno pravo kad je rekla da je Maksim pre godinu dana bio blizu potpunog nervnog sloma. Doduše, bilo je netaktilčno što mu je to rekla u lice. Ali baš zato ste mu vi potrebni. Vi ste mladi, sveži, puni razumevanja i nemate nikakve veze sa onim što je prošlo. Zaboravite prošlost, zaboravite je misis de Vinter, onako kao što ju je on, hvala Bogu, zaboravio i kako smo je svi mi zaboravili. Niko od nas ne bi hteo da povрати prošlost, a Maksim najmanje, i zavisi samo od vas da nas od nje što dalje odvedete.

Imao je pravo. Bez sumnje je imao pravo. Dragi, dobri Frenk, moj prijatelj, saveznik. Bila sam sebična i suviše osetljiva. Zamišljala sam da sam mučenica.

– Šteta što nisam s vama o tome već ranije govorila.

– Bolje bi bilo da ste govorili. Uštedeo bih vam mnoge patnje.

– Sad sam srećnija – dodadoh. – I je li, Frenk, vi ćete mi ostati uvek prijatelj, ma šta se desilo.

– Uvek – odgovorio je.

Izašli smo iz šume na čistinu. Opet smo prolazili između rododendrona. Ali, uskoro je kraj sezone rododendrona. Već su i sad malo precvetali. Sledećeg meseca listići će jedan po jedan opadati sa svojih širokih krunica, doći će baštovani pokupiti opalo listiće. Kratka je njihova lepota, ne traje dugo.

– Frenk – rekla sam – pre nego što završimo ovaj razgovor, obećajte da ćete mi iskreno odgovoriti na moje pitanje.

Pogledao me je nepoverljivo.

– To... to nije poštena igra – rekao je – možda ćete me pitati nešto na što vam ne mogu odgovoriti.

– Ne – rekla sam – nije reč o tome. Nije poverljivo i lično pitanje.

– Onda, da čujemo.

Stigli smo do donje okuke, pred nama se ukazao Menderlej sa svojim savršenim dimenzijama i lepotom, plemenitom jednostavnošću, vedar i miran, iznenadivši me, kao i obično, kad god stižem kući.

Sunčeva svetlost igrala je na prozorima i njeni zraci prelamali su se po zidu. Uzani stub dima vijugao se iz dimnjaka biblioteke. Grizla sam nokte i ispod oka posmatrala Frenka.

– Recite mi – pitala sam pazeći veoma da mi glas bude ravnomeran – recite mi iskreno, da li je Rebeka bila mnogo lepa?

Frenk je pričekao na trenutak, lice mu nisam videla. Nije gledao u mene, već u kuću.

– Da – rekao je polako – da, mislim da je bila najlepša žena koju sam u životu video.

Popeli smo se stepenicama u hol. Zazvonila sam za čaj.

Retko sam viđala misis Denvers. Potpuno se povukla. Ujutro bi me potražila telefonom u žutoj sobi i upitala me da li imam da dam kakvo uputstvo u pogledu jelovnika, i više nismo dolazile u dodir.

Unajmila mi je jednu sobaricu, koja se zvala Klarisa i čiji je otac služio negde na imanju. Bila je simpatična, učtiva, mirna devojka. Hvala bogu, još nikada nije služila i tako nije imala svojih načela ni utvrđenih pogleda. Mislim da je ona bila jedino stvorenje u kući koje je prema meni osećalo poštovanje. U njenim očima ja sam bila gospodarica kuće, ja sam bila misis de Vinter. I kad me je ostala posluga ogovarala, na nju to, izgleda, nije uticalo. Vaspitala je neka tetka, negde na dvadeset kilometara od Menderleja, i u izvesnom pogledu, Menderlej je za nju bio isto tako nov, kao i za mene. Bilo je lako postupati s njom. Nisam se bojala, kad je trebalo da joj kažem:

– Oh, Klarisa, hoćete li da budete ljubazni da mi zakrpite čarapu?

Alisa, druga devojka, bila je vrlo drska. Radije bih krišom uzela iz fioke svoj kombinezon ili spavaću košulju i sama ih ušivala, kad bi se pocepali, nego što bih od Alise zatražila uslugu. Videla sam je jedanput, s mojim kombinezonom na ruci, kako stručnim okom ispituje materijal i skromnu čipku. Nikada neću zaboraviti njeno lice. Bila je skoro uvređena, kao da je uvređen njen lični ponos. Do tada se nisam mnogo starala za svoje rublje.

Ako je bilo čisto i uredno bilo mi je svejedno od kakvog je materijala i kakva ga čipka krasi.

Naravno, mlade o kojima je reč u romanima dobijaju u miraz po više komada od jedne vrste, ali ja za to nikada nisam marila. Ali sam se zamislila videvši Alisino lice. Pisala sam u London i tražila cenovnik za rublje. Međutim, kad je cenovnik stigao, već je umesto Alise došla Klarisa, i ja sam smatrala da bi bilo rasipanje kupovati novo rublje kad je staro još sasvim dobro, i stavila sam cenovnik u fioku.

Ponekad sam razmišljala da li je Alisa rekla to i drugima i da li se o tome prepričavalo u devojačkoj sobi, što ne bi bilo prijatno, pa i da nije bilo u prisustvu posluge. Alisa je bila suviše dostojanstvena da bi me ismejavala. Čak ni u prisustvu Frita nikada ne bi izgovorila reč: košulja.

Ali mi je laknulo kad je Alisa ustupila svoje mesto Klarisi. Klarisa nikada neće umeti da razlikuje pravu čipku od imitacije. Zaista je ljubazno od misis Denvers što mi je našla Klarisu. Možda je mislila da odgovaramo jedna drugoj. Sad, pošto sam znala razlog srdžbe i nepoverenja misis Denvers, osećala sam se nešto lakše. Dakle, ne mrzi ona mene, već samo drugu gospodaricu. Isto bi to osećala prema svakoj koja bi zauzela Rebekino mesto. Ja sam bar tako razumela iz onoga što je Biatrisa rekla.

– Zar nisi znala? – rekla je Biatrisa. – Misis Denvers je obožavala Rebeku.

Onda sam se uplašila od tih reči. Nekako nisam bila pripremljena na to. Ali, otkako sam razmišljala o njima, počela sam manje da se bojim misis Denvers. Čak sam je žalila. Mogla sam da zamislim šta oseća. Koliko ju je bolelo, kad god bi čula da me oslovljavaju s misis de Vinter! Svako jutro, kad bi digla slušalicu kućnog telefona i pozvala me i ja bih odgovorila: da, misis Denvers, ja sam – ona je morala misliti na drugi glas. I kad bi prošla kroz sobe i svuda videla moj trag, kapu na prozoru, moje pletivo na stolici, morala je da pomisli na onu drugu, koja je pre mene stanovala u toj kući. Pa i ja sam stalo mislila na nju, i ja koja nisam poznavala Rebeku.

Misis Denvers je poznavala njen hod, poznavala je njen govor. Misis Denvers je znala kakve su boje bile njene oči i kosa i kakav joj je bio osmeh. Ja od svega toga ništa nisam znala. Nisam se ni raspitivala, ali mi se ipak učinilo da je Rebeka u mojim očima isto tako živa, kao u očima misis Denvers.

Frenk mi je rekao da pokušam da zaboravim prošlost i ja sam pokušala da je zaboravim. Ali Frenk nije morao da sedi iz dana u dan u žutoj sobi i da uzima u ruku žuto pero, koje je nekada ona držala u ruci. Frenk nije morao da odmara ruke na upijaču i gleda njen rukopis iznad pregrada pisaćeg stola. On nije morao da gleda čirake na kaminu, sat, vazu, slike na zidu i nije morao da misli, iz dana u dan, kako je sve to nekada bilo njeno, kako je sve to ona izabrala i da je i danas sve njeno, a ne moje. Frenk nije morao da sedi na njenom mestu u trpezariji. Nije morao da jede njenom viljuškom i nožem, nije morao da pije iz njene čaše. Frenk nije morao da se ogrne mantilom koji je nekada ona nosila i da u džepu nađe njenu maramicu. Nije morao da viđa iz dana u dan, kao ja, slepi pogled starog psa u biblioteci, nije morao da vidi kako diže glavu i pazi na ženske korake koji se približavaju i kako ponovo spušta glavu, jer oseća da nije došla ona koju je očekivao.

Sitnice, same po sebi i beznačajne i glupe, ali su ipak tu, ne mogu se poreći. Moram da ih vidim, čujem, osetim.

Dragi dobri bože, ja neću da mislim na Rebeku, ja hoću da budem srećna! Hoću da usrećim Maksima i hoću da ostanemo zajedno. Nemam drugih želja u srcu osim te jedne. Nisam ja kriva ako mi se ona nametne u mislima i snovima. Nisam ja kriva što se osećam kao gost u Menderleju, u mojoj kući, kad prolazim onim putem kojim je nekada ona išla, kad se odmaram na divanu na kome je ona ležala. Nisam kriva što se osećam kao gost i očekujem da se vrati domaćica. Sitne osude, sitni prekori podsećaju me na to svakog sata, svakog dana.

– Frit – rekoh jednog letnjeg jutra, ulazeći u biblioteku s velikim buketom jorgovana u ruci. – Gde bih našla jednu visoku vazu za ovo cveće? U baštenskoj sobi su sve niske vaze.

– Jorgovan uvek držimo u onoj vazi od alabastera, što je u salonu, gospodo.

– Oh, zar se ne bojite da će se razbiti?

– Misis de Vinter je uvek tu vazu upotrebljavala, gospodo.

Unose vazu od alabastera, napunjenu vodom. Kad stavih u nju slatke jorgovane i pojedinačno im namestih grane njihov topli miris ispuni sobu,

pomeša se sa mirisom sveže košene trave, koji struji kroz otvoren prozor. I ja pomislih u sebi: i Rebeka je to isto radila. I ona je brala jorgovane u bašti, kao i ja, i stavljala cveće granu po granu u belu vazu. Nisam ja prva koja to činim. To je Rebekina vaza, Rebekin jorgovan. I ona je prolazila kroz baštu, kao i ja, s onim širokim baštenskim šeširom koji sam jednom videla u ormanu baštenske sobe, iza starijih jastuka. I, ona je prilazila jorgovanima preko travnjaka, možda je pri tom zviždala, možda pevušila, pozivala pse i u rukama nosila makaze koje ja sada nosim.

– Frit, budite dobri i prinesite onaj stočić prozoru, da na njega stavim vazu.

– Misis de Vinter je obično stavljala jorgovane na onaj sto, gospođo...

– O, da. – Zastajem oklevajući, s vazom u ruci. Fritovo lice je nepomično. Naravno, poslušao bi me, kad bih mu rekla da bih ja više volela da stavim vazu pored prozora. Kad bih to rekla, pomakao bi stočić.

– U redu – kažem – možda će zaista lepše izgledati na onom većem stolu.

I vaza od alabastera stoji tamo gde je nekada stajala, na stočiću iza divana.

Biatrisa nije zaboravila svoje obećanje, u pogledu svadbenog poklona. Jedno jutro stigao je paket, tako veliki da je Robert jedva mogao da ga donese iz pošte.

Ja sam sedela u žutoj sobi, baš sam pregledala jelovnik.

Uvek sam mnogo volela da dobijam pakete. Uzbudeno sam presekla konopac i rascepala tamnu hartiju za pakovanje. Izgledalo je da su knjige. Pogodila sam. Četiri debele knjige: „Istorija slikarstva”. U prvoj knjizi na belom kartonu ovih nekoliko reči: „Nadam se da ćeš voleti ovu knjigu. S ljubavlju, Biatrisa”.

Vidim Biatrisu kako ulazi u jednu radnju na Vigmor stritu.

– Htela bih da kupim knjigu za nekoga ko se mnogo razume u umetnost – kaže onim svojim energičnim, muškim glasom.

A trgovac odgovara:

– Da, gospođo, izvolite ovuda.

Biatrisa malo nepomirljivo prelistava knjigu.

– Dobro, a sad da govorim o ceni. Znate, to je svadbeni poklon, zato bih volela da bude lep. Je li to sve o umetnosti?

– Da, to je veoma tražena knjiga iz te oblasti – kaže trgovac.

I onda Biatrisa piše priloženo pismo, plati knjigu i da adresu: Misis de Vinter, Menderlej.

Zaista vrlo ljubazno od Biatrise. Bilo je nečega iskrenog i uzbudljivog u njenom odlaženju u jednu londonsku radnju, gde mi kupuje te knjige, zato što ona zna da volim da crtam.

Čini mi se da je zamišljala da u kišne dane sedim svečanog lica među priloženim slikama, da možda stvorim odnekud tabak hartije za crtanje i kutiju s bojicama i da preslikavam neku sliku.

Draga, mila Biatrisa. Odjednom me je obuzela neka glupa želja da plačem. Ščepam velike knjige i osvrćem se da vidim gde bi ih mogla ostaviti. Stvarno ovde, u ovoj finoj nežnoj sobi ne priliče. Ali, svejedno, to je uostalom moja soba. Nekako ih namestim na svoj pisaći sto. Zatim pođem korak unazad, ispitam kako deluju. Ne stoje čvrsto, izvrću se, naslanjaju se jedna na drugu. Jedna sasvim pade, a druge se stropoštaše za njom. Prevrnuše jednog malog porcelanskog amora. Figura pade na zemlju, udari o korpu za hartiju i slomi se u paramparčad. Krišom pogledah na vrata, kao neko uplašeno dete. Klekoh na zemlju, pokupih komade i stavih ih u jedan koverat. Koverat sakrih u zadnji deo jedne fioke pisaćeg stola. Zatim digoh knjige, prenesoh ih u biblioteku i potražih im mesta u ormanu za knjige.

Maksim me ismejava kad mu ponosito pokazujem svoje blago.

– Draga stara Bi! – kaže – izgleda da si je osvojila. Samo u krajnjoj nuždi uzima knjigu u ruku.

– Nije ti ništa rekla o meni? – pitam.

– Onda, kad je bila ovde na ručku? Ne, mislim da ništa nije rekla.

– Mislila sam da ti je posle toga pisala.

– Biatrisa i ja se dopisujemo samo kad se desi neki veliki događaj u porodici. Pisanje je veliko gubljenje vremena – rekao je Maksim.

Mislim da ja nisam bila veliki događaj u porodici. Ali, kad bih ja bila Biatrisa i brat mi se oženio, neko od nas bi valjda ipak izrazio svoje mišljenje ili napisao dve tri reči. Izuzev, naravno, ako mi se žena možda ne bi dopadala, ili ako bih smatrala da ne priliči svom mužu. A Biatrisa nije bila lenja, išla je u London da mi kupi knjige. Da joj nisam simpatična, to ipak ne bi uradila.

Sećam se, drugog dana, kad je Frit posle ručka uneo crnu kafu u biblioteku, zastao je za trenutak iza Maksima i skromno upitao:

– Da li biste, gospodine, dopustili da nešto kažem?

Maksim diže pogled sa novina.

– Govorite, Frit. Šta je?

Fritovo lice bilo je ukočeno i svečano, usta napućena. Mislila sam u najmanju ruku da mu je žena umrla.

– Reč je o Robertu. Između njega i misis Denvers pojavila se mala nezgoda. Robert je vrlo uzbuđen.

– O, Gospode – rekao je Maksim i napravio grimasu prema meni.

Sagnula sam se da pomilujem Džaspera. Ova navika u trenucima zbunjenosti nikada me ne ostavlja.

– Da, gospodine. Misis Denvers optužuje Roberta da je zatajio neku figuru iz žute sobe. Robertov posao je da unese sveže cveće u žutu sobu i razmesti vaze. Misis Denvers je danas, pošto je cveće uneseno prošla i videla da nešto nedostaje. Kaže da je još juče bilo tamo. Optužuje Roberta da je uzeo, ili slomio pa sakrio. Robert se živo branio i skoro plačući dotrčao do mene, gospodine. Možda ste i primetili da se danas sasvim promenio.

– Da, primetio sam da je posle mesa zaboravio da promeni tanjire – reče Maksim. – Nisam znao da je Robert tako osetljiv. Može biti da je neko drugi kriv. Možda jedna od devojaka.

– Ne, gospodine. Misis Denver s bila je u sobi pre nego što je devojka ušla da počisti. Niko nije izlazio od sinoć, kad je gospođa izašla i Robert uneo cveće. Vrlo je neprijatno Robertu, a i meni, gospodine...

– Naravno, da je neprijatno. Idite, kažite Misis Denver da dođe ovamo, odmah ćemo izvideti stvar. Uostalom, o kakvoj je figuri reč?

– O porcelanskom amoru, gospodine, onom što stoji na pisaćem stolu.

– O! O! Bože! To nam je baš jedna od najskupocenijih stvari. Mora da se pronađe. Pozovite smesta misis Denver.

– Da, ser.

Frit izađe iz sobe. Ostali smo nasamo.

– Kakva glupost! – rekao je Maksim. – Mrzim te rasprave među poslugom. Zaista ne znam zašto se obraćaju meni. To bi bio tvoj posao draga moja.

Digla sam pogled s Džaspera, lice mi je gorelo.

– Dragi moj – rekla sam — već sam htela da ti kažem, ali sam zaboravila. Onu figuru sam ja juče slomila.

– Ti si je slomila? Pa zašto nisi to kazala dok je Frit bio ovde?

– Ne znam. Nisam smela. Bojala sam se da će me ismejavati.

– E, pa sad će još više da te ismejava. Sad ćeš morati još i misis Denver da objasniš.

– O, ne, ne. Molim te, ti joj to kaži. Dopusti da odem gore u svoju sobu.

– Ne budi dete. Misliće da je se bojiš.

– I bojim se. I ako se baš ne bojim...

Vrata se otvoriše i misis Denver uđe u sobu. Frit je išao za njom. Nervozno pogledah u Maksima. On, pomalo ljutito, pomalo smejući se sleže ramenima.

– Bila je zabuna, misis Denver. Misis de Vinter je slomila amora i zaboravila da kaže.

Svi pogledaše u mene. Opet sam se osećala kao dete i osećala sam da izdajničko crvenilo još nije nestalo s mog lica.

– Veoma mi je žao – rekla sam, posmatrajući lice misis Denver. – Nisam mislila da će Robert imati neprijatnosti zbog toga.

– Može li da se zalepi, gospođo? – pitala je misis Denver.

Izgleda da se nije iznenadila, što sam ja krivac. Gledala je u mene svojim belim mrtvačkim licem i tamnim očima. Osećala sam da je od početka znala da sam ja krivac, i da je tužila Roberta zato da bi videla da li ću imati hrabrosti da priznam.

– Bojim se da ne može – rejcla sam – razbila se u paramparčad.

- Šta si radila sa parčićima? – pitao je Maksim.
- Kao kad ispituju nekog zatvorenika. O, što sam se stidela.
- Stavila sam ih u koverat – rekla sam.
- A šta si radila s kovertom? – pitao je Maksim, zapalivši cigaretu, i glas mu je bio pomalo ljutit, a pomalo šaljiv.
- Stavila sam ga u jednu fioku pisaćeg stola.
- To zvuči, kao da se misis de Vinter bojala da ćete je baciti u tamnicu, misis Denvers — rekao je Maksim. – Budite ljubazni da nađete koverat i da pošaljete parčiće u London. Ako su mnogo sitni onda naravno ne može da se zalepi. U redu je, neka Frit kaže Robertu da ne plače.
- Frit je otišao, a misis Denvers još nije htela da izađe.
- Naravno, izviniću se Robertu – rekla je – ali je izgledalo da sve govori protiv njega. Nisam pomišljala na to da je misis de Vinter slomila figuru. Ako se u buduću opet desi tako nešto, neka izvoli misis de Vinter da mi kaže, pa ću ja sama da sredim stvar. To bi nam svima uštedilo mnoge neprijatnosti.
- Naravno – rekao je Maksim nestrpljivo. – Zaista ne razumem, zašto to nije rekla? Baš sam to hteo da kažem kad ste vi ušli.
- Možda misis de Vinter nije znala koliko je skupocena – rekla je misis Denvers i pogledala me.
- Ali da, znala sam. Bojala sam se da je skupocena, zato sam tako brižljivo pokupila komade.
- I zato si ih sakrila u dno fioke da ih niko ne pronađe, je li? – nasmejao se Maksim i slegnuo ramenima. – Ali, zar to nije posao sobarice, misis Denvers?
- Sobarica u Menderleju ne sme da dira te skupocene stvari, gospodine – rekla je misis Denvers.
- Da, znam. Vi ne biste dozvolili da ih diraju.
- Šteta – reče misis Denvers – koliko ja znam, u žutoj sobi se još nikada ništa nije slomilo. Uvek smo mnogo pazili. Od prošle godine sam uvek ja sama brisala prašinu, jer nisam imala poverenja ni u koga. Za života misis de Vinter nas dve smo brisale skupocene stvari.
- Pa, svejedno, sad već i onako ne može ništa da se pomogne. U redu je, misis Denvers – rekao je Maksim.
- Misis Denvers izađe, a ja sedoh pored prozora i počeh gledati napolje u baštu. Maksim je opet uzeo u ruke svoje novine. Oboje smo ćutali.
- Veoma mi je žao, dragi – rekoh posle trenutnog oklevanja – što sam bila tako nespretna. Ne mogu da zamislim, kako je to moglo da se dogodi. Uređivala sam knjige na pisaćem stolu, ispitivala sam kako bi tamo stajale, i srušila figuru.
- Zaboravi to, dete moje, nije to tako velika nesreća.
- Ali jeste, mene mnogo jedi. Trebalo je da više pazim. Misis Denvers se sigurno ljuti na mene.
- Ona nema prava da se ljuti. Ona figura nije bila njena.

– Da, ali ona je tako ponosita na sve, i strašno je pomisliti da se još nikada ništa nije slomilo u onoj sobi. I baš sam ja morala da napravim štetu.

– Bolje ti, nego onaj jadnik Robert.

– A ja bih više volela da ju je Robert slomio. Misis Denvers mi nikada neće oprostiti.

– Neka đavo nosi misis Denvers! – rekao je Maksim. – Uostalom, ko je, šta je ona? Ne razumem te. I malopre si rekla da je se bojiš.

– Ne mislim baš u pravom smislu reci da se bojim. Pa, jedva je i vidim. Ne umem da ti objasnim.

– Čudna si – rekao je Maksim. – I to je već bilo čudno, što je, kad si to slomila, nisi odmah pozvala i rekla joj: Evo slomljene figure misis Denvers, budite ljubazni i dajte da se zalepi. To bi razumela. Umesto toga pokupiš parčiće u jedan koverat i sakriješ ih u dno fioke. Kao neka sobarica, a ne gospodarica kuće.

– Da, znam, ja sam u mnogo čemu kao neka služavka. Zato se tako dobro razumem s Klarisom. Ovih dana posetila sam njenu majku. Znaš li šta je rekla? Kad sam je upitala šta misli, da li Klarisa voli da bude kod mene, odgovorila je: O, da, misis de Vinter. Klarisa je veoma srećna. Kaže da joj izgleda kao da ne služi kod neke otmene dame, već kao da je s nekim ko je sličan nama. Misliš li da je time htela da mi da kompliment?

– Bog zna! – rekao je Maksim. – Koliko se ja sećam Klarisine majke, više je računam među životinje. Kuća im je neuredna i uvek miriše na kupus. Sećam se da je jednom imala u isto vreme devetoro dece, svih devetoro mlađe od jedanaest godina; ona je bosa petljala nešto po onoj njenoj sićušnoj baštici, a glava joj je bila povezana čarapom. Onda je malo trebalo pa da joj otkažemo. Ne mogu da razumem od koga je Klarisa nasledila tu svoju urednost i čistoću.

– Odrasla je kod neke svoje tetke – rekla sam ponizno. – Znam da i na mojoj flannelskoj suknji ima spreda jedna velika mrlja, ali ja ipak nikada nisam išla bosa niti povezivala glavu čarapom. Sada sam već razumela zašto Klarisa nije potcenjivala moje rublje, kao Alisa.

– Možda je to uzrok što radije idem u posetu Klarisinoj majci, nego biskupovoj ženi – nastavih. – Biskupova žena mi nije rekla da izgledam kao da sam iz njihove sredine.

– Naravno, ako im odeš u posetu u onoj svojoj otrcanoj suknji, ne može to ni da ti kaže.

– Kod njih nisam išla u staroj suknji. Imala sam na sebi roze haljinu. A i inače, imam svoje mišljenje o onima koji čoveka ocenjuju po haljinama.

– Što se tiče biskupove žene, za haljine ni ona ne mari baš mnogo – reče Maksim – ali se verovatno čudila što si sedela na ivici stolice i odgovarala samo s da i ne, kao neka mlada devojkica koja traži zaposlenje. Bar si tako postupala prošli put, kad smo odlazili u neku posetu.

– Nisam kriva što sam bojažljiva.

– Znam da nisi kriva, draga, ali se i ne trudiš da pobediš tu bojažljivost.
– Nepravedan si. Još kako se trudim. Stalno se trudim, bilo kuda da idem i bilo s kim da se sretnem. Ti to ne razumeš. Tebi je lako, jer si ti naviknut na te stvari, ali mene su drugačije vaspitali.

– Detinjarija – rekao je Maksim – to nije pitanje vaspitanja, već navike. Valjda ne misliš da ja volim da idem u posete? I meni je to strašno dosadno. Ali kad treba da se uradi, šta da radimo!

– Sad nije reč o dosadi – rekla sam – dosađivati se i bojati se to su dve različite stvari. Kad bih se samo dosađivala, to bi bilo nešto drugo. Ali ne volim da me ljudi ocenjuju kao da sam krava koja je dobila nagradu na izložbi.

– Ko te ocenjuje?

– Svako ko ovde dođe. Svako!

– A šta se ti brineš za njih. Dosadno im je! Potrebna im je neka promena.

– Ali zašto baš ja da im donosim promenu u živom? Zašto baš mene da kritikuju?

– Zato što je Menderlej jedino što interesuje našu okolinu.

– Onda zamišljam kakav sam im trn u oku.

Maksim nije odgovorio. Čitao je dalje svoje novine.

– Sigurno sam im trn u oku – ponovila sam. Zatim dodadoh: – Mislim da si me uzeo za ženu zato što si znao da sam dosadna, mirna i neiskusna i da o meni nikada neće moći da se prave spletkke.

– Šta to govoriš?

Lice mu je bilo mračno i ispitivačke Glas grub, uopšte nije bio njegov glas.

– Ne znam – rekla sam i naslonila se na prozor. – Zašto se ljutiš?

– O kakvim to spletkama govoriš?

– Ne znam – rekla sam, uplašena njegovim pogledom. – Rekla sam, tek da kažem nešto. Nemoj da me tako gledaš, Maksime. Šta sam to rekla? Šta sam pogrešila?

– S kim si govorila? – pitao je blaže.

– Ni s kim. Ni s kim nisam govorila.

– Zašto si onda rekla ono što si rekla?

– Kažem ti, da ne znam. Samo mi je onako palo na pamet. Bila sam besna. Mrzim te posete, pa šta da radim. I ti si se ljutio na mene što sam bila bojažljiva. Nisam htela da te ljutim. Zaista, Maksime, nisam htela da te ljutim. Veruj mi, molim te.

– Nije baš bilo suviše ljubazno ono što si rekla.

– Nije. Znam. Bila sam gruba i bez srca.

Gledao me je dugo, s rukama u džepovima i klateći se tamo-amo na svojoj peti.

– Bio sam sebičan, kad sam te uzeo.

Govorio je polako, promišljeno.

Osećala sam se, kao da me je neka ledena ruka šćepala za srce.

– Šta hoćeš time da kažeš?

– Nisam bračni drug za tebe – rekao je. – Ogromna je razlika u godinama među nama. Mogla si još da čekaš dve–tri godine, pa bi se onda udala za nekog mladića koji ti priliči. Ne za ovakvog starca, kao što sam ja, koji je već preživeo pola svog života.

– To je smešno – rekla sam brzo. – Znaš dobro da u braku nisu važne godine. Ti si baš muž za mene.

– Misliš? Ne znam – rekao je.

Kleknula sam na divan i obgrlila mu ramena.

– Zašto mi govoriš takve stvari? Znaš da ja tebe volim najviše na svetu. U mom životu nikada nije bilo drugog muškarca. Ti si mi otac, brat i sin.

– To je bila moja greška – rekao je i ne slušajući me – ja sam te u to uvukao. Nisam ti ostavio vremena da razmisliš o tome.

– Nisam ni htela da razmišljam – odgovorih – ja nisam imala da biram nešto drugo. Ti to ne razumeš, Maksime. Kad neko nekoga voli...

– Jesi li srećna ovde? – upitao je ne gledajući me ni sad i zureći kroz prozor. – Često razmišljam o tome da li si srećna. Oslabila si, otkako si ovde u Menderleju. I bleđa si.

– Naravno, da sam srećna – odgovorila sam. – Volim Menderlej, volim baštu. Sve volim ovde. Ne marim ni kad treba da idem u posete, to sam rekla samo zato da te zabrinem. Ali, ako hoćeš, ići ću svakoga dana nekuda. Nimalo se ne kajem. Nisam se ni za trenutak pokajala što sam ti postala žena. Nadam se da to znaš? Treba da znaš, Maksime!

On me potapka po licu. Na onaj njegov strašno rasejan način, sagnu se i poljubi me u teme.

– Jadno moje jagnješce, nemaš baš mnogo radosti od tog braka. Mislim da sam vrlo neprijatan bračni drug.

– Ne – protestovala sam žustro – vrlo si dobar muž. Mnogo je lakše živeti s tobom, nego što sam mislila. Pre sam uvek mislila da će mi biti strašno kad se udam, zato što muž pije, ili psuje, ili gundā za doručkom kad pržen hleb nije ispržen kako treba ili je uopšte vrlo neprijatan. Ali ti ne piješ, ne gundāš i ne psuješ.

– Ne. – Maksim se smešio.

Iskoristila sam povoljan trenutak dok se smeši, pa sam se i ja nasmešila, uhvatila ga za ruku i poljubila.

– Bila je ludost reći da mi nismo jedno za drugo – rekla sam. – Vidiš kako lepo sedimo svake večeri, ti s knjigom ili novinama, a ja s radom. Kao dve šolje za čaj. Ili kao stari bračni par. Naravno da smo stvoreni jedno za drugo, naravno da smo srećni. Govoriš kao da misliš da je taj brak promašen. Ali, ti to ne misliš ozbiljno, Maksime, zar ne? I ti znaš da je naš brak uspeo, zar ne?

– Ako ti to kažeš, onda je tako.

– Ali i ti, dragi, isto tako osećaš, zar ne, ne samo ja? Zar nismo srećni, strašno srećni?

Nije odgovorio; gledao je napolje kroz prozor, dok sam ga ja držala za ruku. Grlo mi se sušilo i stezalo, oči su mi gorele. O, bože! – pomislila sam – kao da igramo u pozorišnom komadu. Zavesa će uskoro pasti, poklonićemo se pred publikom i povući se u svoju garderobu. To ne može da bude stvaran trenutak u našem životu.

Opet sam sela na prozor i pustila mu ruku. Čula sam svoj čvrst i hladan glas.

– Ako je tvoje mišljenje da nismo srećni, radije priznaj to. Neću da to glumiš. Radije ću da odem. Ako nisi srećan sa mnom, neću više da ostanem ni za trenutak.

Ali to naravno nisam ja kazala. To je govorila ona devojka iz komada. Nisam ja to kazala Maksimu. Zamislila sam, kakva bi glumica igrala tu ulogu. Visoka, vitka, nervozna žena.

– Zašto ne odgovaraš? – pitala sam.

Uzeo je moje lice među svoje ruke, i gledao me onako kako me je gledao onda kad je Frit uneo čaj, onoga dana kad smo sišli na morsku obalu.

– Šta da odgovorim. Ako ti kažeš da si srećna ostanimo pri tome. Ja se ne razumem u to. Ali prihvatam to, što ti tvrdiš. Srećni smo. Onda je, dakle, sve u redu.

Opet me je poljubio, a zatim prošetao kroz sobu. Ja sam sedela na prozoru, kruto i uspravno, sa rukama na krilu.

– Govoriš tako zato što si se razočarao u mene – rekla sam. – Bojažljiva sam i nevešta, loše se oblačim, ne znam da postupam s ljudima. Ja sam te još u Monte Karlu unapred opomenula da će biti tako. Sad i sam vidiš da ja nisam dostojna uloge gospodarice Menderleja.

– Ne govori gluposti – rekao je. – Ja nikad nisam rekao da se loše oblačiš, ili da si nespretna. To si ti zamislila. A što se tiče bojažljivosti, to ćeš pobediti. To sam ti već i ranije rekao.

– Kružni put – rekla sam – sad smo se vratili tamo otkuda smo pošli. Sve je to počelo time što sam u žutoj sobi slomila amora. Da ga nisam slomila, o svemu tome ne bi bilo reči. Popili bismo svoju kafu i izašli u baštu.

– Neka đavo nosi tog amora! – rekao je Maksim umomo. – Misliš li da ja mnogo marim što si ga slomila i u deset hiljada komada.

– Je li bio skupocen?

– Bog zna! Mislim da jeste. Ali već sam zaboravio.

– Jesu li u žutoj sobi sve same skupacene stvari?

– Mislim da jesu.

– A zašto su sve najskupocenije stvari u onoj sobi?

– Ne znam. Mislim zato što im je tamo dobro mesto.
– Jesu li uvek tamo bile? I za života tvoje majke?
– Ne. Mislim da za života moje majke nisu bile tamo. Onda su bile raštrkane po celoj kući. Stolice su stajale u nekom magacinu.
– Kad su onu sobu namestili onako kako je sad nameštena?
– Kad sam se oženio.
– I amora ste onda smestili tamo?
– Pretpostavljam.
– I to ste u magacinu našli?
– Ne. Ja bar tako mislim. Koliko se sećam, to je bio svadbeni poklon. Rebeka se dosta razumela u porcelan.

Nisam ga pogledala. Samo sam počela da turpijam nokte.

To je rekao sasvim prirodno, sasvim mirno. Nije mu bilo naporno. Posle nekoliko trenutaka pogledala sam ga. Stajao je kod kamina, s rukama u džepovima. Zagledao se ispred sebe. Misli na Rebeku – pomislila sam u sebi. – Misli kako je to čudno da je moj svadbeni poklon kriv što se slomio Rebečin svadbeni poklon. Mislio je na onu porcelansku figuru. Na to, od koga je Rebeka dobila. Seća se, kad je došao paket, koliko mu se Rebeka radovala. Rebeka se mnogo razumela u porcelan. Maksim je možda ulazio u sobu, a Rebeka je klečala na podu i raspakivala kutiju u koju je taj porcelan bio upakovan. Kad je Maksim ušao, ona ga je pogledala i nasmešila se. – Gledaj samo, Maksime, šta smo dobili! – Zatim je digla iz kutije porcelansku figuricu koja predstavlja amora kako stoji na jednoj nozi, sa strelom u ruci. – Stavićemo ga u žutu sobu – rekla je sigurno, a Maksim je kleknuo pored nje i zajedno su se divili ljupkoj figurici.

Turpijala sam i dalje svoje nokte. Bili su ružni, ispucali, kao kod nekog malog gimnazijalca. Kožica je prerasla preko ivice. Na palcu sam izgrizla nokat skoro do živca. Opet sam pogledala Maksima. Još je stajao pred kaminom.

– Na šta misliš? – upitala sam ga.

Glas mi je bio hladan i miran. Ne kao srce, jer mi je srce divlje lupalo, ne kao mozak, jer je on bio uvređen, pun gorčine.

Maksim je zapalio cigaretu, bar dvadeset petu od jutros, a tek što smo ustali od užine. Bacio je šibicu pred kamin i uzeo u ruke novine.

– Ne bih mogao da kažem – rekao je. – A zašto pitaš?

– Ne znam ni sama. Izgledao si tako ozbiljan i rasejan.

Zviždukao je rasejano, a cigaretu je mrvio među prstima.

– Mislio sam na to, s kojom li su četom igrali surejci – rekao je.

Opet je seo i savio novine. Ja sam ga gledala kroz prozor.

Džasper mi iznenada pride i pope mi se u krilo.

Krajem juna, Maksim je morao da ide u London na neki zvanični ručak. Bio je to ručak samo za gospodu. Nešto u vezi sa grofovijom. Ostao je tamo dva dana, a ja sam za to vreme ostala sama. Mnogo sam se plašila ta dva dana. Kad je auto nestao iza okuke, imala sam osećaj da smo se rastali zauvek i da se nikada više nećemo videti. Desiće se automobilska nesreća i, kad se budem vratila iz šetnje, Frit će me, lica bledog kao smrt, drhćući, čekati s tom vešću. Lekar će telefonirati iz neke provincijske bolnice. – Budite jaki reći će. – Nažalost treba biti spreman na najgore.

Doći će Frenk i ići ćemo zajedno u bolnicu. Maksim ne može da me prepozna. Sve te misli prošle su mi kroz glavu za vreme ručka. Videla sam gomilu meštana kako se skupljaju na sahranu, videla sam sebe naslonjenu na Frenkovu ruku. Tako sam jasno videla sve to, da sam jedva mogla da jedem i napregnuto sam slušala da bih čula telefon, ako zazvoni.

Poslepodne sedela sam napolju u bašti, pod kestenom, s knjigom u ruci, ali sam jedva čitala.

Kad sam opazila Roberta, znala sam odmah da se radi o telefonu i osetila sam fizičku slabost.

– Iz kluba su telefonirali, gospođo, da je mister de Vinter stigao pre deset minuta.

Zatvorila sam knjigu.

– Hvala, Robert. Kako je brzo stigao.

– Da, gospođo, vrlo brzo.

– Je li hteo da govori sa mnom? Ili je poručio nešto?

– Samo je toliko poručio, gospođo, da je srećno stigao. Nije on govorio, nego portir.

– U redu, Roberte, hvala lepo.

Osetila sam neopisivo olakšanje. Nije mi više bilo loše i bol je prošao. Imala sam osećaj, kao kad čovek posle prelaska preko vode stigne na zemlju. Ogladnela sam i, kad se Robert vratio u kuću, ušunjala sam se u trpezariju i ukrala nekoliko komada keksa iz bifea. Šest komada. I jednu jabuku. Do tog trenutka nisam ni znala da sam tako gladna. Zatim sam se vratila u šumu, da me ne vidi poslug a s nekog prozora i da onda ne ispričaju kuvarici kako, izgleda, misis de Vinter ne prija ono što se u kuhinji sprema, jer je posle ručka jela keks i voće. Kuvarica će biti uvređena i žaliće se misis Denvers.

Sada, pošto je Maksim srećno stigao u London i pošto sam pojela biskvite, osećala sam se veoma dobro i bila sam neobično srećna. Obuzelo me je neko osećanje slobode, kao da nemam nikakvih odgovornosti. Osećala sam se isto onako kako sam se osećala nedeljom, dok sam bila dete. Ne treba da idem u

školu i ne moram da učim. Čovek može da radi šta hoće. Mogu da obučem staru suknju koja mi je okraćala i sandale, i da se igram šuge s decom iz komšiluka.

Kažem, imala sam baš takvo osećanje. Otkako živim u Menderleju, još nikada nisam osećala da mi je srce tako lako. Izgleda zato, što je Maksim otišao u London.

To me je i samu iznenadilo. Nikako nisam mogla da to razumem. Pa toliko sam želela da ostane kod kuće.

Ah, kako su mi sad ipak laki koraci, kako su elastični.

Obuzima me neko detinjasto osećanje, htela bih da trčkaram i valjam se po travi. Polizala sam mrvice sa usana i pozvala Džaspera. Možda sam tako raspoložena samo zato što je lepo vreme. Sišli smo preko Srećne Doline u mali zaliv. Azaleje su već precvetale, listići su im potamnili i smežurani ležali na zemlji. Zvončići još nisu izbledeli, činili su deo tepih u šumi nad dolinom, a mladi izdanci su još izbijali. Mahovina je imala bujan i vlažan miris, a zvončići opor miris zemlje.

Legla sam u visoku travu, ruke sam prekrstila ispod glave. Džasper je sedeo pored mene i gledao me, dahćući. S obe strane usta izbijala mu je pena. Nad nama, na drveću su gukali divlji golubovi. Bio je to miran, spokojan trenutak. Bože, otkuda to da su mesta mnogo lepša kad je čovek sam? Kad bih sad imala neku drugaricu ovde pored sebe koliko bi sve to bilo prostije i gluplje. Neku s kojom sam zajedno išla u školu i koja bi mi, na primer, rekla: „A, istina, ovih dana sam videla našu staru Hildu, sećaš li je se? Znaš, ona što je tako dobro igrala tenis. Udala se ima dvoje dece.” I ne bismo videli zvončiće, niti bismo čule divlje golubove.

Ne, ne želim nikoga pored sebe. Više volim da budem sama. Čak ne želim ni Maksimovo prisustvo. Da je tu Maksim, ne bih mogla da ležim tako na travi, zatvorenih očiju, grickajući jednu travku. Da je on tu, ja bih posmatrala njega, njegovo oko, izraz njegovog lica. Razmišljala bih da li mu se sve to dopada, da mu nije dosadno, na šta misli? A ovako sam mogla slobodno da dišem. Maksim je u Londonu, a ja sam, hvala bogu, sama. Ne, ne smem da kažem to „Hvala bogu”. To je bezobrazluk, nezahvalnost. Nisam tako mislila. Maksim je moj život, moj svet.

Ustala sam sa zvončića i oštro zviznula Džasperu. Pošli smo zajedno u dolinu, ka moru. Vreme plime je prošlo, more je bilo mirno i daleko, kao neko ogromno tiho jezero. Nije moglo ni da se zamisli da može da bude i drugačije, kao što čovek zimi ne može da zamisli leto. Nije bilo vetra i sunce je bacalo svoje zrake na talase koji su se lomili o stenje, a u podnožju stenja pretvarali se u mala jezera.

Džasper otrča gore na stenu, gledao me je odatle. Jedno uvo bilo mu je savijeno što mu je odavalo čudan mangupski izraz.

– Ne tuda, Džaspere – rekoh mu.

Naravno, nije me poslušao. Jednostavno mi je odrekao poslušnost.

– Kako je glupo to kuće, koliko muke čovek ima s njim – rekla sam glasno i popela se za njim na stenje. Pretvarala sam se, čak i pred samom sobom, kao da neću da pređem na drugu stranu. Uostalom, Maksim nije ovde. Mene se sve to ne tiče.

Pevušeći prolazila sam između sitnih jezera. Kad prođe plima, zaliv je sasvim drugačije izgledao. Nije bio onako strašan. U sićušnoj luci voda je sada stajala jedva tri stope visoko. Lađa bi jedva nekako mogla da uplovi. Signalno bure i sada se ljuljalo. Bilo je obojeno belo i zeleno; to do sada nisam ni primetila. Možda po kiši nisam mogla tačno da mu razaznam boju. Na obali nije bilo nikoga. Prešla sam na drugu stranu i popela se na nizak nasip. Džasper je trčao napred, kao što je već imao običaj. Jedan gvozdeni obruč bio je učvršćen u zid, gvozdene stepenice vodile su dole ka vodi.

Sigurno je – ovde pristajala lađa – mislila sam – i s tih stepenica moglo se ući pravo u nju. Na signalnom burencetu bilo je nešto napisano. Morala sam da iskrivim glavu, da bih mogla da pročitam: „Je reviens”. Kako je to čudno ime. Lađama se ne daju takva imena. Možda je to bila francuska lađa, ribarska lađa. Ribarskim barkama daju ponekad takva imena. „Srećan povratak”, ili „Evo me”. „Je reviens” – „Vraćam se”. Da, to je sasvim dobro ime za jednu lađu. Samo nije odgovaralo onoj lađi koja se nikada više nije vratila.

Sigurno je hladno kad se jedri po zalivu. Iza svetionika na molu more je doduše bilo mirno, ali su i danas, kad je tako mirno, beli talasi gužvali njegovu površinu. Jednu malu lađicu, kad bi isplovila dalje od mola, vetar može lako da prevrne. Morska voda udarajući pređe i preko ograde i prelije palubu. A osoba što stoji na kormilu obriše vodu s očiju i kose i pogleda gore na katarku. Kakve li je boje bila lađa? Da li je i ona bila zelena i bela, kao signalno bure? Frenk reče da nije bila velika i da je imala jednu kabinu. Džasper je njuškao oko gvozdениh stepenica.

– Dodji ovamo – pozvah ga – neću opet da idem za tobom.

Sišla sam duž zida na obalu. Kućica sada nije izgledala tako usamljsna i natmurena, kao prošli put. Koliko čini sunčeva svetlost. Danas ne pada kiša, po krovu ne udaraju kišne kapljice.

Išla sam polako obalom prema kući. Uostalom, prazna je ne stanuje niko u njoj. Nemam ni od čega da se bojim, baš ni od čega. Svaka kuća je vlažna i mračna, kad se u njoj dugo ne stanuje, čak i nove kuće. I tu su nekada priređivali zabave na mesečini. Nedeljom bi gosti dolazili na kupanje, a zatim bi sigurno otplovili nekud jedrilicom.

Stajala sam tamo i gledala zapuštenu baštu. Trebalo bi je srediti – mislila sam. Mogao bi da dođe baštovan i da je sredi. Bilo bi šteta da potpuno opusti. Gurnula sam vrata i ušla. Vrata nisu bila sasvim zatvorena. A dobro sam se sećala da sam ih kad sam bila ovde, zatvorila za sobom.

Džasper je, režeći, njuškao unaokolo.

– Dodji ovamo, Džaspere – rekoh mu. Ali je on i dalje njuškao i zabadao nos svuda. Otvorila sam vrata širom i pogledala unutra. Sve je bilo isto kao

prošli put. Ništa se nije izmenilo. Paučina je i sada visila s malih modela. Vrata koja vode u magacin, na drugom kraju sobe, bila su otvorena. Džasper je režao. Čuo se zvuk kao da je nešto palo. Džasper je počeo besno da laje i pritrčao je tim vratima. Srce mi je jako lupalo dok sam išla za njim, a onda sam neodlučno stala nasred sobe.

– Vрати se, Džaspere, ne budi lud.

Stajao je tamo na vratima i stalno lajao, sigurno je video nešto u magacinu. To nije mogao biti pacov, jer bi ga on već uhvatio.

– Džaspere, Džaspere! – viknula sam – dođi ovamo!

Ali nije došao. Pošla sam polako za njim.

– Ima li tu koga – zapitah.

Ne ću se nikakav odgovor. Sagla sam se, uhvatila psa za ogrlicu i pogledala oko sebe.

Neko je sedeo u uglu zguren uza zid. Neko, ko se, izgleda, uplašio još više nego ja.

To je bio Ben. Pokušavao je da se sakrije iza jedra.

– Šta je? Hoćete li nešto? – upitah ga.

Gledao me je žmirkajući glupo, otvorenih usta.

– Ništa ne radim – rekao je.

– Smiri se, Džaspere – grdila sam psa. Otkopčala sam svoj kaiš i htela sam da ga provučem kroz njegov okovratnik, da bih ga bolje držala.

– Hoćete li nešto, Ben? – pitala sam, malo hrabrije.

Nije odgovarao. Samo me je gledao svojim blesavim očima.

– Bolje da izađete – rekoh. – Mister de Vinter ne voli kad se ulazi u ovu kuću.

S mukom se podigao i rukom obrisao nos. Drugu ruku je držao iza leđa.

– Šta to imate kod sebe, Ben? – pitala sam.

Poslušao me je kao dete i pokazao drugu ruku. U njoj je imao ribarski struk.

– Ništa ne radim – ponovio je.

– Je li ovaj struk odavde? – upitah.

– Šta? – reče on.

– Slušajte, Ben. Sad odnesite taj kanap ako hoćete, ali više ne smete da dolazite ovamo. Nije pošteno uzimati tuđe stvari.

Nije odgovarao. Žmirkao je, zbunjujući se sve više. – Idite odavde – rekoh energično. Pređoh u veliku sobu, a on pođe za mnom. Džasper je začutao, sad je njuškao Benove cipele. Nisam htela više da se zadržavam u kući. Žurila sam napolje, na sunce. Ben se vukao za mnom. Posle toga sam zatvorila vrata.

– Bolje je da idete kući – rekla sam Benu.

Ribarski struk je pritisnuo na srce, kao neko blago.

– Nećete me zatvoriti u ludnicu, zar ne? – pitao je.

Videla sam da drhti od straha. Ruka mu je drhtala, a pogled je preklinjući uperio u mene.

– Pa naravno da neću – rekoš pitomo.

– Nisam učinio ništa – ponovi – nikada nikome nisam ispričao. Neću da me zatvore u ludnicu.

Niz njegovo prljavo lice skotrlja se jedna suza.

– U redu, Ben, niko vas neće dirati. Ali ne idite više u onu kuću.

– Gledajte – rekao je – evo nešto za vas.

Već sam se okrenula, ali je Ben pošao za mnom i uhvatio me za suknju. Glupo se smešio, pokazivao je prstom prema obali. Pošla sam za njim, on se sagnuo i podigao sa zemlje jedan pljosnati kamen. Pod kamenom je ležala čitava gomila školjki. Izabrao je jednu i pružio je meni.

– To je vaše – rekao je.

– Hvala lepo. Vrlo je lepa.

Cerio se i češao uvo, već je zaboravio na svoj strah.

– Vi imate oči kao neki anđeo – rekao je.

Opet sam pogledala u školjku, bila sam dirnuta. Nisam znala šta da odgovorim.

– Vi niste kao ona druga.

– Na koga mislite? Koja druga?

Ben je zatresao glavom, oči su mu bile opet podmukle. Pritisnuo je prst na nos.

– Bila je visoka i crna – rekao – podsećala je čoveka na zmiju. Video sam svojim rođenim očima. Bila je noć, kad je izašla. Video sam...

Zaćutao je i ukočeno me gledao.

– ‘Vi me ne poznajete, je li tako?’, pitala me je jednom, kad je ovuda prolazila. ‘Vi me niste videli i više me nećete videti. Ako primetim da me uhodite kroz prozor, narediću da vas zatvore u ludnicu.’ Vi me nećete zatvoriti zar ne? U ludnici se svirepo postupa s ludima. ‘Ja neću ništa da kažem, gospodo.’ Rekao sam joj, ovako... Ona je sad otišla, zar ne? – dodao je zabrinuto.

– Ne znam, na koga mislite – rekla sam polako – niko neće da vas zatvori u ludnicu. Zbogom Ben.

Okrenula sam se i pošla s Džasperom kući. Ubogi đavo, naravno da je lud, ne zna šta govori. Ne verujem da mu je neko pretio ludnicom. Maksim kaže da je potpuno bezopasan, a i Frenk to kaže. Možda je u kući porodica nešto govorila i uspomena na to ostala je u njemu, kao neka zastrašujuća slika u sećanju deteta. A on je inače kao neko dete. Sigurno bez ikakvog razloga zavoli nekoga i isto tako omrzne ga bez ikakvog razloga. Sa mnom je bio ljubazan zato što sam mu rekla da može da zadrži onaj ribarski struk. Sutra me sigurno ne bi

više ni prepoznao. Glupo je pridavati značaj nečemu što jedan ludak govori. Okrenula sam se. Ben je već nestao iza stenja. Obala je opet bila prazna. Između gustog drveća videla sam kameni dimnjak. Iznenada me je obuzela neobjašnjiva želja da trčim. Povukla sam Džasperov kaiš i žurno se popela na brdo, nisam se više okretala. Ni za sve blago ovoga sveta ne bih se više vratila u kuću, ili na obalu.

Kao da se bojim da me neko čeka tamo u onoj bašti zarasloj u travi. Neko ko me posmatra i prisluškuje.

Džasper je lajao dok smo trčali jedan pored drugog. On je mislio da je to neka nova igra. Grizao je i cepao moj kaiš, kojim sam ga držala. Nisam ni primetila kako tu drveće gusto raste, njihovo korenje pružalo se preko staze, kao neki ogromni pipci.

To treba da se raščisti – pomislila sam, dok sam trčala bez daha. – Maksim treba da se postara da to šiblje poseku. Ono niti služi čemu, niti je lepo. Treba da se poseče da bi put bio svetliji. Ovde je mračno, suviše mračno. Ovo golo eukaliptusovo drvo, ugušeno trnjem, liči na neki skelet, a ispod njega teče mali crni potok, zagušen blatnjavim kišama koje su godinama padale, i tiho curi ka obali. Tu ne pevaju ptice, kao u dolini. I čak dok sam zaduvano trčala stazom, mogla sam da čujem plakanje mora, dok je plima rasla. Razumela sam zašto Maksim ne voli taj put i taj zaliv. Ni ja ga nisam volela. Bila je ludost što sam pošla ovuda. Trebalo je da pođem drugim putem i da se vratim preko Srećne Doline. Radovala sam se kad sam najzad izbila na čistinu i ugledala kuću. Šuma je ostala za mnom. Zamoliću Roberta da mi donese čaj pod divlji kesten. Pogledala sam na sat. Bilo je ranije nego što sam mislila, još nije bilo ni četiri sata. Treba još malo da pričekam. U Menderleju se ne pije čaj pre pola pet. Radovala sam se što Frit ima izlaz. Robert ne pravi od čaja takvu ceremoniju.

Dok sam išla prema terasi, pogled mi se zadrža na nečemu što se sijalo među lišćem rododendrona. Digla sam ruku iznad očiju, da vidim šta je. Izgledalo je kao lampa nekog automobila. Da li dolazi neki gost? Ali da je gost, dovezao bi se do kuće, ne bi ostavio kola dole kod okuke. Pridoh bliže. Ipak je auto. Sad sam već jasno videla. Kako je to čudno. Posetioci nikada ne ostavljaju ovde kola. A trgovci idu na zadnji ulaz. Nije ni Frenkov „moris”, njega poznajem. To su niska, dugačka sportska kola.

Šta da radim? Da je neki posetilac, Robert bi ga već uveo u biblioteku, ili u salon. Ako su u salonu, onda su me već videli. Ali neću ovako da se pojavim pred gostima, treba da se presvučem. Treba da ih zadržim ovde na čaju. Stala sam. Ne znam zašto, možda zato što je sunčeva svetlost sevnula na jednom prozorskom oknu, pogledah gore na kuću i iznenađeno videh da je u zapadnom krilu jedan prozor otvoren. Neko je stajao na prozoru. Neki muškarac. Izgleda da me je video, jer se odjednom povuče, a iza njegovih leđa pruži se jedna ruka i zatvori prozor.

Bila je to ruka misis Denvers. Poznala sam njenu crnu haljinu. Za trenutak sam pomislila da je dan za posete i da pokazuje kuću. Ali sam se odmah setila da je to nemoguće, jer Frit uvek pokazuje kuću strancima, a Frit danas nije kod

kuće. A, sem toga, levo krilo se ne pokazuje strancima. Ne, ne. Utorkom nikada ne dolaze stranci. Pa ni ja sama nisam još bila u zapadnom krilu. Može biti da je neki majstor imao posla u onim sobama. Taj čovek je čudno izvirivao, povukao se onog trenutka kada me je ugledao. I auto su sakrili iza rodidendrona, da se iz kuće ne vidi.

Ali se sve to mene ne tiče. To je stvar misis Denvers. Ako su joj stigli prijatelji, koje je odvela u zapadno krilo, mene se to ništa ne tiče. Mada se, koliko ja znam, to ne dešava. Čudno je da se desi tako nešto baš onda kad Maksim nije kod kuće.

Popeh se u kuću, znajući da me iza nekog prozora pažljivo posmatraju.

Popeh se uza stepenice i kroz glavni ulaz u hol. Nigde nekog stranog šešira ili štapa, ni poruke na srebrnom poslužavniku. Izgleda da nije zvanična poseta. Ne mari, ne tiče me se.

Uđoh u baštensku sobu. Tamo sam oprala ruke, da ne bih morala da se penjem gore. Bilo bi mi neprijatno kad bih srela nekog na stepenicama, ili na nekom drugom mestu.

Setila sam se da sam svoje pletivo pre ručka ostavila u žutoj sobi. Pođoh zato po njega, kroz salon, s vernim Džasperom za petama.

Vrata žute sobe bila su otvorena. Primetila sam da moja torba za ručni rad nije tamo gde sam je ostavila. Dobro sam se sećala da sam je ostavila na divanu. Neko ju je podigao i gurnuo iza jastuka. Na divanu, tamo gde je bilo moje pletivo, neko je sedeo i, pošto mu je moje pletivo smetalo, sklonio ga. I stolica za pisaćim stolom bila je odmaknuta. Izgledalo je kao da misis Denvers, u odsustvu gazde, u žutoj sobi prima goste. Osećala sam se neprijatno. Bolje je da ne primetim sve to. Džasper je, mašući repom, njuškao oko divana. Njega nije nervirao posetilac.

Uzela sam svoj ručni rad i izašla. Tada se otvoriše vrata velikog salona i čuh glasove. Povukoh se u žutu sobu. Baš na vreme, nisu me primetili. Čekala sam iza vrata i umirivala Džaspera koji je takođe stajao na vratima, isplazivši jezik, mašući repom. Ljutilo bi me kad bi me taj mali nevaljalac odao. Prisluškivala sam bez daha.

Čula sam glas misis Denvers.

– Mislim da je otišla u biblioteku – rekla je. – Ne znam zašto se ranije vratila. Ako je u biblioteci, onda sada možete da prođete kroz hol, a da ona to ne primeti. – Čekajte, pogledaću.

Znala sam da govore o meni. Osećala sam se neprijatnije nego ikada. Vrlo je tajanstvena cela ta stvar. Nisam htela da uhvatim misis Denvers. Džasper je okrenuo glavu prema salonu. Mašući repom istrčao je u hol.

– Helo! – čula sam jedan muški glas.

Džasper je uzbuđeno lajao. Očajno sam gledala oko sebe, gde bih mogla da se sakrijem. Beznadežna situacija. Zatim sam čula korake u neposrednoj blizini i čovek je ušao u sobu. U prvom trenutku nije me video, jer sam stajala iza vrata, ali me je Džasperovo lajanje odalo.

Čovek se okrenu i zapazio me. Nikada još nisam videla začuđenije lice. Kao da sam ja lopov, a on gospodar kuće.

– Oprostite – rekao je i odmerio me od glave do pete.

Bio je to visok, lep muškarac, lica opaljenog suncem. Oči su mu bile užarenoplave, kao kod ljudi koji mnogo piju i malo spavaju. Kosa mu je bila crvenkasta, kao i koža. Za nekoliko godina ugojiće se, lice će mu oteći ispod kragne. Usne su mu bile suviše crvene, suviše meke. Čak tamo, gde sam stajala, osećala sam da mu dah miriše na viski. Smešio se. Smešio mi se, kao što bi se smešio svakoj ženi.

– Nadam se da vas nisam uplašio? – pitao je.

Naravno, video je na meni da sam vrlo zbunjena.

– Ne, naravno da niste – odgovorila sam – samo sam čula glasove i nisam znala ko to može da bude. Danas poslepodne nisam očekivala goste.

– Veoma mi je žao što sam tako upao – rekao je ljubazno. – Nadam se da ćete mi oprostiti. Hteo sam samo da posetim staru Deni. Mi smo stari prijatelji.

– O, molim, vrlo se radujem – rekla sam.

– Draga stara Deni, bog da je blagoslovi, ona se uvek toliko boji da je nekome na teretu. Nikako neće da smeta.

– O, ne вреди o tome ni govoriti – odgovorila sam gledajući Džaspera. Pas je skočio na stranca i stavio mu nogu na vrat.

– Izgleda da me ovaj mali nevaljalac nije zaboravio. Koliko je porastao otkako ga nisam video. Kad sam poslednji put bio ovde, bio je još malo kućence. Suviše se ugojio. Trebalo bi da se više kreće.

– Baš sam ga sad vodila u dugu šetnju.

– Zaista? Kako ste dobri.

Pomilovao je Džaspera i prisno mi se nasmešio. Zatim je izvukao svoju tabakeru.

– Izvolite? – rekao je.

– Ne pušim – odgovorila sam.

– Zaista, ne pušite?

Izvadio je jednu i zapalio je.

Nije mi smetao dim, ali mi je bilo čudno da jedan stranac puši u mojoj sobi. To je bilo nevaspitanje i neučtivost prema meni.

– Kako je stari Maks? – pitao je.

Taj glas me je iznenadio. Zvučalo je kao da vrlo dobro poznaje Maksa. Bilo je čudno da Maksima neko zove Maks. Niko ga nije tako zvao.

– Hvala, vrlo dobro – rekla sam. – Otišao je u London.

– I ostavio svoju mladu suprugu samu kod kuće? To nije lepo od njega. Ne boji se da će je neko ukrasti?

Smejao se otvorenih usta. Nije mi se sviđao njegov smeh. Bilo je u njemu nečeg uvredljivog. Uopšte mi se taj čovek nije dopadao.

Tada uđe u sobu misis Denvers. Pogleda me, a od njenog pogleda prostruja mi jeza niz leđa. O, bože – pomislila sam – kako li me ta žena mrzi.

– Helo, Deni – rekao je stranac – propala vam je sva opreznost. Domaćica se krila ovde iza vrata.

I opet se nasmejao. Misis Denvers ništa nije rekla, samo me je pogledala.

– Pa, ne biste li bili ljubazni da me predstavite? Najzad, običaj je da čovek pozdravi mladu, zar ne?

– Mister Favel, gospodo – rekla je misis Denvers. Govorila je mirno i nezadovoljno. Mislim da joj ni na pamet ne bi palo da mi predstavi stranca, da nije bila prisiljena.

– Kako ste? – upitah, naprežući se da izgledam učtiva. – Hoćete li ostati na čaju?

To ga je, izgleda, mnogo zabavljalo. Okrenuo se ka misis Denvers.

– Zar nije ljubazno, što me je pozvala da ostanem ovde na čaju? – pitao je. – Časna reč, baš mi se ostaje.

Videla sam kako ga je misis Denvers prekorno pogledala. Vrlo neprijatno sam se osećala. Situacija je bila glupa.

– Pa, možda imate pravo – rekao je – mada bi zaista bilo zabavno. Ali, kažem, imate pravo, pametnije je ako odem. Dodite, pogledajte moj auto.

Još je govorio onim uvredljivo intimnim glasom. Nisam imala nimalo volje da izađem i pogledam njegov auto. Osećala sam se plašljivom, ne veštom.

– Pa hajdete – nagovarao me je – veoma su lepa kola. Mnogo su brža nego što stari dobri Maksim misli.

Nije mi padao na pamet nikakav izgovor. Cela situacija bila je vrlo nezgodna i usiljena. Bilo mi je neprijatno. Ali zašto misis Denvers stoji tako ukočeno i stalno me tako prekorno gleda?

– Gde su kola? – upitah slabim glasom.

– Dole na okuci. Nisam smeo da ih doteram do kapije, jer sam se bojao da ću vam smetati. Mislio sam da se poslepodne odmarate.

Nisam ništa odgovorila. Laž je bila suviše providna. Prošli smo kroz salon, a onda izašli u hol. Videla sam da se okreće i maše misis Denvers. Misis Denvers nije odgovorila. To sam i očekivala. Bila je vrlo neraspoložena i kruta. Džasper je skakutao ispred nas. On se primetno radovao neočekivanom gostu, koga je, izgleda, vrlo dobro poznavao.

– Mislim da sam u kolima ostavio kapu – rekao je čovek i osvrnuo se po holu. – U stvari ja nisam ovuda ušao. Ušunjao sam se unaokolo i iznenadio Deni u njenoj jazbini. Ali, ipak ćete izaći da vidite kola?

Upitno je pogledao misis Denvers. Ona je oklevala i posmatrala me ispod oka.

– Ja ne idem – rekla je – zbogom, gospodine Džek.

Čovek je uhvatio misis Denvers za ruku i srdačno se rukovao.

– Zbogom, Deni. Pazite na sebe. Znaete gde možete da me nađete. Mnogo me raduje što sam mogao da vas vidim.

Izašao je iz hola, Džasper mu je skakutao za petama, a ja sam išla polako za njim, osećajući se još vrlo neprijatno.

– Dragi stari Menderlej! – rekao je i pogledao gore na prozore. – Nije se mnogo promenio. Mislim da je to zasluga Deni. Divna žena, zar ne?

– Da, vrlo je dobra žena – rekla sam.

– A kako se vama dopada? Kakvo je to osećanje biti ovde sahranjen?

– Ja veoma volim Menderlej – rekla sam kruto.

– Ako dobro znam s Maksimom ste se upoznali negde u Južnoj Francuskoj? Zar ne? U Monte Karlu ili tako negde? Nekada sam i ja mnogo bio u Monte Karlu.

Stigli smo do njegovih kola. Bila su to zelena sportska kola, sasvim su odgovarala vlasniku.

– Pa, šta kažete? – pitao je.

– Vrlo lepa kola – rekla sam učtivo.

– Hoćete li poći sa mnom do donje kapije?

– Hvala, ne, umorna sam.

– Sigurno mislite da ne bi bilo prijatno kad bi videli gospodaricu Menderleja nasamo s čovekom kao što sam ja? Zar nije tako? – pitao je i smeja se.

– O, nikako – odgovorili. Osećala sam da sam pocrvenela. – Na to nisam ni mislila.

Nije skidao pogled s mene. Ispitivao me je, zabavljajući se, svojim prisnim, neprijatnim plavim očima. Osećala sam se kao devojka iz bara!

– Pa, dobro. Nećemo ukrasti domaćicu kuće, je li tako, Džasper?

Mašio se svoje kape i uzeo je sa sedišta jedan par ogromnih rukavica. Zatim je bacio cigaretu.

– Zbogom – rekao je i pružio ruku. – Veoma se radujem što sam se upoznao s vama.

– Zbogom.

– A, ovaj, bilo bi vrlo ljubazno od vas, ako ne biste rekli Maksimu da sam bio ovde. Ne voli me baš mnogo. Ne znam zašto, ali se bojim da bi jedna stara Deni mogla imati neprijatnosti, kad bi saznao da sam bio ovde.

– Neću mu reći – odgovorila sam nevešto.

– To je vrlo lepo od vas. Zaista nećete da me ispratite malo.

– Ako se ne ljutite, radije ću se vratiti.

– Pa zbogom. Može biti da ću se uskoro opet vratiti. Marš s kola, Džaspere. Izgrebaćeš sedište... Kažem, ne odobravam što je Maksim otišao u London i vas ostavio tu samu.

– Ja volim da budem sama – odgovorila sam.

– Zaista? Ja smatram da je to vrlo neobično. Nije prirodno da jedna mlada žena voli da bude sama. Koliko ste meseci u braku? Ako se ne varam, tek je tri meseca, kako ste se venčali.

– Otprilike.

– Voleo bih da imam ženu tek tri meseca i da me očekuje kod kuće. Ja sam jadan, usamljen mator momak.

Opet se nasmejao i navukao kapu na oči.

– Pa, još jedanput, zbogom – rekao je i upalio motor. Kola su pošla nizbrdo s velikom bukom. Džasper je gledao za njim opuštenih ušiju i uvučenog repa.

– Hajdemo, Džaspere – rekla sam – nemoj da budeš tako glup.

Polako sam odšetala do kuće. Skoro pet minuta niko se nije javio. Zvonila sam ponovo.

Najzad se pojavila Alisa uplašenog lica.

– Želite nešto, gospođo? – pitala je.

– Niste videli Roberta, Alisa? Htela sam da popijem čaj napolju pod kestenom.

– Robert je otišao u poštu, gospođo. Misis Denver je rekla da ćete kasnije piti čaj, a Frit je danas slobodan. Ali, ako želite, gospođo, izneću ja čaj. Mislim da još nema pola pet.

– Ne mari, Alisa, sačekaću dok se Robert vrati – rekoh.

Naravno, Maksim nije kod kuće, stvari ne teku kao obično.

Da je Maksim kod kuće, ne bi moglo da se dogodi da Frit i Robert u isto vreme odu od kuće. A misis Denver je poslala Roberta u poštu. Mislili su da ću kasnije doći kući. I taj Favel je dakle izabrao za posetu vreme kad je mogao da bude siguran da nikoga neće sresti. Bila je to unapred ugovorena poseta. Nešto nije bilo u redu, u to sam bila sigurna. I još je rekao da ne kažem Maksimu. Vrlo nezgodna situacija. Nisam želela da previše ljutim misis Denver, ili da priredim scenu. Još više nisam želela da naljutim Maksima.

Ko li je taj Favel? Maksima zove Maks. Niko ga ne zove Maks. Samo sam jedanput videla tako napisano njegovo ime, na unutrašnjoj naslovnoj stranici, tankim, dugim slovima. Naročito je bio izdužen jedan krak slova „M”. Uvek sam mislila da ga je samo j e d n a osoba tako zvala.

Dok sam stajala u holu, ne znajući šta da radim, pade mi iznenada na pamet da misis Denver možda nije ipak tako poštena, kao što izgleda, da sprema nešto iza Maksimovih leđa. A sad sam je, pošto sam se slučajno ranije vratila, uhvatila s njenim saučesnikom. I ovaj čovek samo laže da poznaje Maksima. Šta li su radili u zapadnom krilu? Zašto su tako naglo zatvorili žaluzine, kad su videli da dolazim?

Obuzeo me je veliki nemir. Frit i Robert nisu kod kuće. Sobarice su u to vreme obično po svojim sobama. Misis Denver je imala slobodne ruke. Možda je taj čovek lopov i hoće zajedno s misis Denver da opljačka Menderlej? U levom krilu ima mnogo vrednih stvari. Iznenada me je obuzela želja da odem gore i uverim se da li su nešto odneli.

Robert se još nije vraćao. Imala bih baš još toliko vremena, da se popnem pre čaja. Oklevajući, pogledala sam unaokolo po holu. Kuća je izgledala tiha, mirna. Posluga je sva tamo oko kuhinje. Džasper je glasno lokao vodu pod stepenicama, a taj zvuk je odjekivao u velikom kamenom holu.

Pošla sam uza stepenice. Srce mi je kucalo pod grlom.

Odjednom sam se našla na onom stepeništu kojim sam prolazila prvog jutra. Od tada nisam bila ovde. Nisam ni želela da tu dođem. Sunce je zračilo kroz prozorska udubljenja u hodniku i crtalo zlatne šare po tamnoj drvenoj podlozi.

Naišla sam na nemu tišinu. Osećala sam ponovo onaj plesnivi, neobični miris, koji me je onda zapahnuo. Nisam znala kuda da pođem. Nisam još poznavala put.

Sećam se da je prošli put misis Denver izašla iza mojih leđa kroz neka vrata. Imala sam osećaj da je to soba čiji prozori gledaju na more. Pritisnula sam ručicu i ušla. Unutra je, naravno, bio mrak, pošto su žaluzine bile spuštene. Pipajući potražila sam prekidač. Videla sam da sam u nekoj vrsti malog predsoblja, ili u garderobi, jer su duž zida stajali ogromni ormani. S druge strane vodila su vrata u jednu veću sobu. Vrata su bila otvorena. Ušla sam i upalila osvetljenje.

Zapanjeno sam pogledala oko sebe. Soba je bila potpuno nameštena, kao da i sada stanuju u njoj.

Očekivala sam da će stolice i stolovi kao i veliki dupli krevet i ovde biti prekriveni zaštitnim navlakama. Ali ništa nije bilo prekriveno. Na toaletnom stočiću četke i češljevi, puder i parfem. Krevet namešten. Videla sam belu navlaku za jastuk i žuti vuneni prekrivač. U jednoj vazi cveće. Cveće i na noćnom ormančiću i kaminu. Na jednoj stolici nalazio se svileni penjoar, ispred njega svilene papučice.

U jednom očajnom trenutku pomislila sam da sam poludela i da, prenoseći se u prošlost, vidim tu sobu onakvu kakva je bila za Rebečinog života... Još jedan trenutak i Rebeka će i sama da se pojavi u ovoj sobi, sešće pred ogledalo, mašiće se jednog češlja pevušeći i provućiće njime kroz kosu. Vidim njeno lice, a i ona vidi mene, kako stojim na vratima.

Ali se ništa nije dogodilo. Stajala sam tamo ukočeno, očekujući da se nešto desi. Kucanje zidnog časovnika vratilo me je u stvarnost. Sat me je podsetio na sadašnjost, na to da će me napolju pod kestenom već čekati čaj.

Skazaljka je pokazivala četiri sata i dvadeset i pet minuta. I na mom satu je bilo toliko. U kucanju sata bilo je nečega odmerenog i umirujućeg, što me je podsetilo na sadašnjost i na čaj koji će uskoro biti pripremljen za mene na livadi.

Polako sam došla do sredine sobe. Ne, tu sobu ipak ne upotrebljavaju. Niko tu ne stanuje. Čak ni miris cveća ne može da uguši taj plesniv zadah. Zaveses su navučene, žaluzine zatvorene. Rebeka se nikada više neće vratiti u ovu sobu. Uzalud misis Denver stavlja cveće na kamin, uzalud navlači čaršav na krevet, Rebeka se neće vratiti, Rebeka je umrla. Rebeka leži tamo u grobnici, s ostalim de Vinterima.

Sad sam sasvim jasno čula šum mora. Prišla sam prozoru i otvorila unutrašnji prozor. Da, zaista je to taj prozor u kome su pre pola sata stajali misis Denvers i Favel. U snopu sunčeve svetlosti koja je prodirala unutra, električna svetlost bila je lažna i žuta. Otvorila sam žaluzine. Sunčeva svetlost je bacila belu traku na krevet, osvetlila spavaćicu na jastuku, zasijala u ogledalu, po četkama, po bočicama za miris.

Sunčeva svetlost davala je sobi još više izgled stvarnosti. Malopre, dok su žaluzine bile zatvorene i samo električno osvetljenje osvetljavalo sobu, više je ličilo na neki pozorišni dekor, kao pozornica iza spuštene zavese. Zavesa je pala, predstava se završila i dekorateri su spremali dekor iz prvog čina za sutrašnju popodnevnu predstavu.

Ali sunce je oživelo sobu. Zaboravila sam plesnivi miris i zatvorene žaluzine ostalih prozora. Gost sam u toj sobi, nezvani gost. Pogrešno sam ušla u spavaću sobu domaćice. To su njeni češljevi, njene četke, njene boce, tu na toaletnom stolu. To je njen penjoar i njene papuče, ovde ispred stolice.

Sad sam prvi put, otkako sam ušla, primetila da mi drhte noge, slabe kao slamka. Sela sam na jednu stolicu ispred toaletnog stola.

Srce mi nije više tako uzbuđeno udaralo. Bilo je teško kao olovo. Ošamućeno sam pogledala oko sebe. Misis Denvers nije preterala. Ta soba je zaista vrlo lepa. Najlepša soba u celoj kući. Taj divan kamin, svod, krevet u duborezu, zavese, zidni sat, čiraci na toaletnom stolu, ovde pored mene, sve su to stvari koje bih mogla mnogo da volim, da su moje. Ali, ovde ništa nije moje. Te stvari pripadaju nekom drugom.

Ispružila sam ruku i dodirnula četke. Jedna je imala mekšu dlaku od drugih. Uvek postoji jedna četka, koju čovek više upotrebljava. Čovek često zaboravi da ima i druge četke, uvek samo tu jednu upotrebljava i, tek kada dođe red na čišćenje primeti da je druga sasvim čista i neupotrebljena...

Kako mi je lice u ogledalu belo i usko, kako mi je kosa glatka i prava. Da li sam uvek bila takva? U normalnim prilikama valjda ipak imam jaču boju. Moja slika u ogledalu gledala me je bleđa i beznačajna.

Ustala sam, prišla stolici i dodirnula penjoar. Uzela sam i papuče u ruke. Obuzeo me je strah i taj strah se pretvorio u očajanje. Dodirnula sam i prekrivač na krevetu, prešla prstima preko monograma spavaćice. Bilo je izvezeno R i V. Slova su bila ispupčena, kao neki gajtan, na zlatnoj, sjajnoj svili. Tu je spavaćica, laka kao dah, boje kao cvet od kajsije. Dodirnula sam je, digla, pritisnula na lice. Bila je hladna, sasvim hladna i iz nje se širio neki plesniv zadah. Ali se još osećao malo, sasvim malo, miris belih azaleja. Savila sam je, ostavila je i pri tom mi je srce zalupalo kad sam primetila da je izgužvana, kao da od onda, kad su je oblačili, nije prana i peglana.

Mahinalno sam se odmakla od kreveta i prešla u malo predsoblje, gde su stajali poredani veliki ormani. Otvorila sam jedan od njih. Kao što sam i mislila, orman je bio prepun haljina. Tu su visile večernje haljine. Kroz tanku belu zaštitnu prevlaku prosijavalo je srebro jedne od njih. Zatim jedna haljina od

srebrnog brokata, jedna od bordo muslinskog somota. a dugi šlep jedne bele satenske vuče se po dnu ormana. A na gornjoj polici izviruje iz svilene hartije jedna lepeza od nojevog perja. I ova soba za garderobu imala je čudan, plesniv zadah. Miris azaleja, koji je napolju u prirodi tako svež i nežan, ovde je ustajao, plesniv miris. Metalasta materija zlatno-brokatske i srebrne haljine potamnela je, a iz ormana se oseća ustajao, neprijatan miris starih stvari. Zatvorila sam vrata ormana. Vratila sam se u spavaću sobu. Sunčeva svetlost je još igrala po zlatnom jorganu i jako osvetljavala dugačko slovo „R” na monogramu. Tada sam začula korake. Kad sam se okrenula, misis Denver je stajala iza mene. Nikada neću zaboraviti taj izraz lica. Gledala me je pobeđnički, nadmeno, uzbuđeno. Uplašila sam se.

– Je li se nešto desilo, gospođo? – upitala je.

Pokušala sam da se nasmešim, ali nisam mogla.

Htela sam da progovorim, ali nisam bila u stanju da dam glasa od sebe.

– Nije vam dobro? – pitala je. Glas joj je bio veoma blag. Prišla mi je. Odmakla sam se od nje. Mislim da bih pala u nesvest, da me je onda dodirnuta. Njen dah dodirivao je moje lice.

– Ništa mi nije, misis Denver – rekla sam posle trenutnog ćutanja – samo nisam očekivala da ćete vi poći za mnom. Iz bašte sam videla da jedna žaluzina nije sasvim zatvorena. Popela sam se da je zatvorim.

– Zatvoriću je ja – rekla je. Prošla je polako kroz sobu, zatvorila žaluzinu, spustila rezu. Sunčeve svetlosti je nestalo. U žutoj, lažnoj svetlosti soba je opet izgledala nestvarna. Nestvarna i avetinska.

Misis Denver se vratila i stala pored mene. Smešila se, ali je sad bila sasvim drugačija nego do sada. Glas joj je zvučao nekako intimno, čak nametljivo.

– Zašto kažete da je žaluzina bila otvorena, kad sam je ja sama zatvorila pre nego što sam izašla iz ove sobe? Vi ste je otvorili kad ste ušli. Hteli ste da vidite tu sobu. Zašto mi niste rekli da vam je pokažem? Rekla sam vam prvog dana da ću vam je rado pokazati, ako hoćete da je vidite, samo je trebalo da kažete jednu reč.

Želela sam da pobegnem, ali nisam mogla. Njen pogled držao me je čvrsto.

– Kad ste već ovde, hajde da vam pokažem sve – rekla je. Glas joj je bio sladak kao med, ulizički strašan, podmukao glas.

– Znam da biste voleli da vidite, da ste već odavno želeli da vidite, samo niste smeli da kažete. Zar nije lepa soba. Jel’te da nikada niste videli tako lepu sobu?

Uhvatila me je za ruku i dovela do kreveta. Nisam mogla da joj se suprotstavim, pustila sam je da me vuče, kao da sam neka stvar. Naježila sam se od dodira njene ruke. Glas joj je bio tih i poverljiv, mrzela sam njen glas i bojala ga se.

– To je bio njen krevet, lep je, jel'te? Ostavila sam na njemu taj žuti prekrivač, jer je njega najviše volela. Tu je i njena spavaćica. Jeste li je videli? Da li ste je dodirnuli? Tu spavaćicu je imala na sebi poslednje noći, pre nego što je umrla. Nećete da je vidite još jedanput. – Digla je spavaćicu i pružila mi je. – Pipnite je kako je meka i laka. Nisam dala da se pere otkako ju je poslednji put nosila. Spremila sam joj i to i penjoar i papuče, kao one noći, kada se više nije vratila, kad se udavila u moru. – Savila je spavaćicu i vratila je na mesto.

– Znate, uvek sam je ja služila – uhvatila me je pod ruku i dovela do penjoara i papuča.

– Pokušali smo s mnogo sobarica, ali nijedna nije umela da joj ugodu. 'Vi ste najbolja sobarica, Deni', govorila je. 'Ne treba mi niko drugi, samo vi.' Vidite, to je bio njen penjoar, bila je mnogo viša od vas, možete da vidite i po dužini. Probajte samo, stavite ga uz vrat. Vidite? Dostiže sasvim do zemlje. Imala je divan stas. A to joj je papuča. Koliko je puta rekla: 'Dobacite mi papuče, Deni.' Za svoju visinu imala je vrlo male noge. Gurnite samo ruku unutra. Kako je mala i uzana, zar ne?

Navukla je silom papuču na moju ruku i pri tom se stalno smešila i posmatrala moje oči.

– Niste mislili da je bila tako visoka, zar ne? Te su papuče za malu nogu. A bila je tako vitka da bi čovek video koliko je visoka tek kad bi stao pored nje. Bila je baš iste visine kao ja. Ali, kad je ležala u krevetu, izgledala je kao neko dete, s onom svojom divnom crnom kosom, koja joj je okruživala lice kao neki oreol.

Spustila je papuču na zemlju, spustila je penjoar na stolicu.

– Pogledajte i njenu četku – govorila je dalje i, uhvativši me za ruku, dovela do toaletnog stola. – Tu su sve, kako ih je poslednji put upotrebila. Od tada ih nisam dirnula. Uvek sam joj ja češljala kosu, svake večeri. Stajala sam tu iza njene stolice i morala sam dvadeset minuta da je češljam. Tek je poslednjih godina odsekla kosu. Prvih godina dopirala joj je kosa do ispod struka, onda ju je još mister de Vinter češljao svako veče. Ponekad kad bih ušla u sobu, videla bih kako stoji tamo u košulji, s dve četke u rukama. 'Jače, Maks, jače', govorila je uvek i smešila mu se, a on je slušao... Mnogo je gostiju dolazilo tada u kuću. Često bi je tako dugo češljao, da bi skoro zakasnili na večeru. 'Moram da ostavim, jer ću da zakasnim', rekao bi, bacio bi meni četke i nasmešio se svojoj ženi. U to vreme mister de Vinter se uvek smejaao.

Misis Denvers je začutala. Njena ruka je još bila na mojoj.

– Svi su se ljutili na nju kad je ošišala kosu, ali ona nije marila za to. 'Nikoga se to ništa ne tiče', rekla je. Pa da, za jahanje i jedrenje bila je mnogo zgodnija kratka kosa. Jedan čuveni umetnik nacrtao ju je na konju. Ta slika je u Akademiji. Niste je videli?

Odmahnula sam glavom.

– Ne – odgovorila sam – nisam je videla.

– Te godine svi su govorili o toj slici, ali je mister de Vinter nije voleo, nije hteo da bude ovde u Menderleju. Mislim, da za njega nije bila dovoljno dobra... Nećete da vidite i njene haljine?

Ne sačekavši šta ću da odgovorim, uvukla me je u sobu za garderobu i redom otvarala ormane.

– Tu sam držala njena krzna – rekla je – još nijedno nisu izgrizli moljci, nadam se da i neće. Mnogo pazim na njih. Uzmite taj kep od kune. To je dobila jednom od mister de Vintera za Božić. Gospođa mi je onda rekla koliko je koštao, ali sam zaboravila. Uveče je najviše ogrtala tu činčilu preko ramena, znate, dok dvorana još nije dovoljno topla. U tom ormanu su same večernje haljine. Njega ste već, jel'te, otvarali? Vidim, nije zaključan. Mister de Vinter je najviše voleo na njoj ovu srebrnu, ali je ma koju boju mogla mirno da nosi. Bila je divna i u ovoj somotskoj. Prislonite je samo uz lice, zar ne osećate kako je meka? Osećate?... I miris je još u njoj. Kao da je tek sada svukla, miris je još sasvim svež. Ja bih po njenom parfemu uvek osetila kojom je odajom prošla. Uvek je za njom ostajalo nešto u vazduhu... U toj fioci joj je rublje. Tu ružičastu garnituru nikada nije nosila. Kad je umrla, imala je na sebi šorts i kratku bluzu, ali je voda i to skinula s nje.

Njeni prsti su mi stegli ruku. Njeno mrtvačko lice nagnulo se sasvim uz moje i njene crne oči ispitivački su se uperile u moje.

– Stene su joj razmrskale telo – šaputala je – njeno divno lice nije moglo da se pozna, mister de Vinter je ustanovio da je to bila ona. Morao je da ide u Edžkumb, kad su je našli. Išao je sam. U to vreme bio je bolestan, ali je ipak otišao, niko ga nije mogao zadržati čak nije dopustio ni da ga mister Krouli prati.

Začutala je, ali pogled nije skidala s mog lica.

– Nikada neću sebi oprostiti što te večeri nisam bila kod kuće. Otišla sam posle podne u Kerit i ostala tamo dugo, jer je misis de Vinter bila u Londonu i ja sam mislila da će se mnogo kasnije vratiti. Zato se nisam ni ja žurila nazad. Kad sam se u pola deset vratila, čula sam da je još pre sedam stigla kući, večerala, zatim ponovo otišla, naravno dole na more. Mnogo sam se brinula, jer je duvao jugozapadni vetar. Da sam ja bila kod kuće, nikako je ne bih pustila. Mene je mnogo slušala. Rekla bih joj da po takvom vetru nije preporučljivo jedriti. Sigurno bi rekla: 'Dobro, Deni, nemoj da se svađaš, radije ću da poslušam.' I sedele bismo zajedno i razgovarale. Uvek bi mi ispričala šta je radila u Londonu.

Već me je bolela ruka od stezanja misis Denvers. Njeno lice bilo mi je tako blizu, da sam jasno videla kako se na njemu koža rasteže. Jabučice su joj jako ispupčene. Iza ušiju ima žute mrlje.

– Mister de Vinter je večerao tog dana kod gospodina Kroulija – nastavila je. – Ne znam kad se vratio, ali mislim da je moglo da bude posle jedanaest. Pred ponoć vetar se pretvorio u buru, a misis de Vinter još se nije vraćala. Sišla sam, ali je u biblioteci bio mrak. Onda sam se vratila i pokucala na vrata radne sobe mister de Vintera. Mister de Vinter je odmah upitao ko je to i šta hoće.

Rekla sam da se brinem za misis de Vinter, jer još nije došla kući. 'Moja žena će provesti noć dole u kući', rekao je, 'bolje je da i vi legnete. Nema smisla da se po ovoj oluji vraća'. Izgledao je umoran, nisam htela dalje da mu smetam. Misis de Vinter je često ostajala preko noći tamo u kućici, a bila je navikla da ide jedrilicom i po oluji. Možda nije ni otišla, samo je radi promene htela da spava dole u kućici. Nisam mogla da spavam, stalno sam mislila šta li radi tamo dole.

Opet je začutala. Nisam htela više da slušam. Htela sam da je se otresem, da se vratim u svoju sobu.

– Sedela sam do pola šest na ivici kreveta – govorila je dalje, a zatim nisam mogla više da izdržim, ustala sam, obukla kaput i kroz šumu sišla na obalu. Već je svitalo, ali je kiša još padala, mada je i vetar već prestao. Kad sam stigla na obalu, videla sam signalno bure i čamac, ali lađe nije bilo. U sivo jutro sitne kišne kapljice prskale su mi po licu. Kroz maglu sam videla nejasne konture signalnog bureta.

Oklop na mojoj ruci je popustio. Spustila je ruku. Iz njenog glasa nestalo je svakog izraza. Sad joj je glas bio isti kao i obično.

– Sledećeg dana u Keriru voda je izbacila jedan čamac za spašavanje – rekla je – a drugi ribari su je pronašli posle nekoliko dana pod stenama. Struja je izbacila i katarke i parčiće od jedara.

Okrenula se od mene, gurnula fioku. Zatim je namestila jednu sliku na zidu i podigla jednu mrvicu s tepiha. Ja sam samo stajala i gledala. Nisam znala šta da radim.

– Sad već znate zašto mister de Vinter ne upotrebljava više te sobe. Slušajte samo more.

Čula sam ga čak i kroz zatvorene prozore i spuštene žaluzine. Čula sam tiho šum talasa koji se lome o bele stene zaliva. Uskoro će biti vreme plime i voda će se popeti do kućice za čamce.

– Posle te noći nije više upotrebljavao te sobe. Naredio je da mu se iznesu stvari iz garderobe, namestili smo mu jednu sobu na kraju hodnika. Ali, mislim da ni tamo nije mnogo spavao. Sedeo je stalno u fotelji, a ujutro je cela soba bila puna pikavaca. A preko dana bi ga Frit čuo, kako u biblioteci ide gore-dole. Gore-dole.

Prosto sam i ja videla pepeo od cigarete na zemlji pored stolice. I ja sam čula njegove korake: jedan-dva, gore-dole po biblioteci.

Misis Denvers je tiho zatvorila vrata između spavaće sobe i predsoblja, gde smo stajali, i ugasila svetlost. Nisam više videla krevet, ni spavaćicu na jastuku, ni toaletni sto, ni papuče. Misis Denvers je stavila ruku na bravu i pogledala me, iščekujući.

– Svaki dan sama spremam tu sobu – ako želite opet da je vidite, samo mi javite preko kućnog telefona. Poslugu ne puštam ovde. Niko sem mene ne sme da uđe u tu sobu.

Glas joj je opet bio intiman i neprijatan, osmeh podmukao, neprirodan.

– Kad mister de Vinter nije kod kuće i kad se gospođa oseća usamljena, neka samo pređe ovde. Tako su lepe te sobe. Čovek ne bi verovao da je njihov stanar već tako davno otišao, zar ne? Izgleda kao da je tek sada otišla, na kratko vreme, i da će se uveče vratiti.

Silom sam se nasmešila. Ali nisam mogla da govorim. Grlo mi je bilo suvo.

– Ne samo u toj sobi – osećam je i u mojoj sobi, u žutoj sobi, u holu, čak i u maloj baštenskoj sobi je osećam. I vi, zar ne?

Čudno me je pogledala. Glas joj je prešao u šapat.

– Ponekad, kad prođem kroz hol, učini mi se da ide iza mene. Čujem njene brze, lake korake. Poznala bih njen hod između sto drugih. I u galeriji mi se uvek čini da je vidim, onako kako sam je toliko puta u prošlosti videla, kako se naslanja na ogradu i gleda dole u hol, ili doziva pse. I prosto čujem šuštanje njene haljine na stepeništu dok silazi u trpezariju. – Zaćutala je. Opet je posmatrala moje lice. – Mislite li da nas sada ne vidi? – pitala je tiho. – Mislite li da se mrtvi vraćaju i da posmatraju žive?

Steglo mi se grlo. Zabola sam nokte u dlan.

– Ne znam – rekla sam. – Ne znam!

Glas mi je bio neprirodno visok. Uopšte nije bio moj glas.

– Često pomislim – prošaputa – da se misis de Vinter vraća u Menderlej i vidi mister de Ventera s novom ženom.

Stajale smo na vratima, zurile jedna u drugu. Ja nisam mogla da skinem svoj pogled sa njenog lica. Kako je tamno, kako je tamno njeno oko na ovom belom mrtvačkom licu, kako je zlonamerno, kako je puno mržnje.

– Robert je već kod kuće – rekla je. – Ima već četvrt sata kako se vratio. Naredila sam mu da iznese gospođin čaj pod kesten.

Sklonila se u stranu, da me propusti. Izašla sam spotičući se u hodnik, nisam znala ni gde stajem nogom. Nisam ništa rekla. Slepo sam sišla niza stepenice i trčeći prešla put od hodnika do moje sobe.

Zaključala sam za sobom vrata sobe, ključ sam izvadila i strpala ga u džep.

Zatim sam legla na krevet i zatvorila oči. Osećala sam se smrtno bolesnom.

Maksim je sledećeg jutra telefonirao iz Londona da će oko sedam sati biti kod kuće. Poruku je primio Frit. Maksim nije želeo da mene zovu na telefon. Čula sam telefon, dok sam sedela za doručkom i čekala sam da Frit uđe u trpezariju, i javi da je mister de Vinter na telefonu i moli gospođu da dođe. Već sam i salvetu ostavila i ustala. Frit je zaista ušao i predao mi poruku.

Odgurnula sam stolicu i pošla prema vratima.

– Mister de Vinter je već spustio slušalicu, gospođo – rekao je Frit. – Samo je toliko rekao, da će oko sedam biti kod kuće.

Sela sam ponovo za sto i stavila salvetu na kolena. Frit me sigurno smatra glupom, što sam htela da istrčim.

– U redu, Frit, hvala! – rekla sam.

Jela sam dalje slaninu i jaje. Džasper je leškario pred mojim nogama, stari pas u svojoj korpi. Šta ću da radim danas celog dana? Loše sam spavala, možda zato što sam bila sama u sobi. Bila sam nemirna i često sam se trzala, a kad sam pogledala na sat, videla sam da su se skazaljke jedva pomerile. Kad sam najзад zaspala, mučili su me glupi, loši snovi. Maksim i ja šetali smo po šumi i on je bio uvek nekoliko koraka ispred mene. Nisam mogla da idem s njim u korak. Ni lice nisam mogla da mu vidim, već samo njegovu figuru koja je stalno išla ispred mene. Izgleda da sam u snu plakala, jer, kad sam se probudila, jastuk mi je bio vlažan. Oči su mi gorele i bile crvene. Bez sumnje bila sam ružna. Stavila sam malo ruža na lice, da bih dobila normalniji izgled. Ali je tako bilo još gore, izgledala sam kao neka cirkuska jahačica. Naravno, nisam umela da upotrebljavam ruž. Primetila sam da me je Robert začuđeno gledao kad sam sišla u trpezariju.

Oko deset sati, baš kad sam skupljala mrvice za ptice, telefon je ponovo zazvonio. Frit mi javi da misis Lesi hoće da govori sa mnom.

– Dobro jutro, Biatrisa – rekoh.

– Kako si, draga? – pitala je onim svojim dubokim, muškim glasom. Nije ni sačekala moj odgovor, govorila je dalje.

– Mislila sam da odem danas poslepodne do bake. Tu sam otprilike na dvadeset kilometara od tebe. Imaš li volje da pođeš sa mnom? Mislim da bi bilo lepo da upoznaš baku.

– Vrlo rado, Biatrisa – rekla sam.

– Odlično! Onda ću u pola četiri da dođem po tebe. Džils se video s Maksimom na banketu. Kaže da je hrana bila loše, a vino odlično. Pa onda, zbogom dušo, do viđenja!

Aparat je škljocnuo, Biatrisa je spustila slušalicu. Vratila sam se u baštu. Radovala sam se što me je zvala. Bilo je bar nešto što sam mogla da očekujem i

što je unosilo malo promene u taj dosadni dan. Tako će biti lakše da dočekam sedam sati, kada se Maksim vraća. Danas mi se inače nije šetalo s Džasperom, nisam imala volje da opet siđem u Srećnu Dolinu, ili da bacam kamenje u vodu. Nisam se više radovala slobodi i nisam više imala volje da se bosonoga šetam po pesku, kao neka gimnazijalka.

Naoružana jednom knjigom, *Tajmsom* i pletivom, sela sam u ružičnjak, kao neka domaćica, i sunčala se zevajući. Pčele su zujale oko cveća.

Pokušala sam da skoncentrišem pažnju na novine, a zatim sam se zadubila u roman. Nisam htela da mislim na jučerašnje poslepodne, ni misis Denvers. Pokušala sam da zaboravim da je ona i u ovom trenutku tu u kući i da me možda i sada posmatra iza nekog prozora. Kad god bih digla glavu s knjige ili pogledala unaokolo po bašti, uvek bi me obuzelo neprijatno osećanje da nisam sama.

Toliko mnogo prozora ima u Menderleju, toliko soba koje se nikada ne upotrebljavaju, koje sad stoje prazne. Bile su to ćutljive sobe s nameštajem prekrivenim zaštitnim navlakama, koje su nekada upotrebljavali dok je još živio Maksimov deda i otac i kad je u Menderleju bilo mnogo društva i posluge. Misis Denvers može vrlo lako da otvori vrata onih nenastanjenih soba i da ih tiho zatvori i da pri tom kroz navučene zavese baci po koji pogled na mene.

Od toga bih uzalud pokušala da se odbranim. Kad pogledam gore, ne vidim da li je tamo, iza neke zavese.

Setila sam se jedne igre, koju smo igrali dok sam bila dete. Deca iz susedstva zvala su tu igru „bakini koraci”, a ja sam je zvala „stara veštica”. Neko od nas stao bi u jedan kraj bašte, okrenut leđima prema ostalima, a ostali su jedan po jedan krišom i brzo prilazili. S vremena na vreme on bi se okrenuo i, kad bi opazio nekoga od nas, taj bi morao da se vrati i igra je počinjala iz početka. Ipak je bilo među nama i hrabrijih od ostalih, ti su se prikrali sasvim blizu, pa ipak ih niko nikada nije mogao uhvatiti, i dok je onaj, leđima okrenut, čekao i po pravilima igre brojao do deset, znao je nepogrešivo sigurno da će još pre nego što izgovori deset, drzak igrač, nevidljivo, s pobedonosnim uzvikom skočiti na njega s leđa. Sada sam osećala isto to napeto iščekivanje, kao u detinjstvu. Da, ja sam se sada igrala „stare veštice” s misis Denvers.

Radovala sam se kad je ručak učinio kraj dugom, dosadnom prepodnevju. Fritova staloženost i Robertovo simpatično, mlado lice, više su pomogli nego novine i knjige. U pola četiri, tačno u minut, pojaviše se Biatrisina kola pred kućom. Istrčala sam pred njih, spremna za put, s rukavicama u ruci.

– Tu, sam, dušo, kako je divno vreme!

Zalupila je vrata automobila i popela se uza stepenice. Lako me poljubila u obraz.

– Ne izgledaš dobro – rekla je odmah i promerila me – lice ti je vrlo mršavo i nemaš nikakvu boju. Šta ti je?

– Ništa – rekla sam ponizno, jer sam i sama bila načisto s tim da loše izgledam. – Ja nikada nisam rumena.

– Prošli put si izgledala mnogo drugačije – rekla je ona.
– Mislim da sam izgubila tamnu boju, koju sam dobila na italijanskom suncu – rekla sam i uvukla se u kola.

– Hm – reče – izgleda da si u tome ista kao Maksim. Ni on ne trpi kad čovek učini neku primedbu u pogledu njegovog zdravstvenog stanja. – Zalupi jako vrata.

Pošli smo. Oštro je presekla krivinu.

– Da ne čekaš bebu? – zapitala me je, oštro mi posmatrajući lice.

– Ne – rekla sam zbunjeno. – Ja bar ne verujem.

– Je li ti muka ujutru?

– Nije.

– O, uostalom to nije siguran znak. Ja nisam osećala nikakvu neprijatnost pre nego što se Rože rodio. Za vreme svih devet meseci odlično sam se osećala. Poslednjeg dana igrala sam još i golf. Ali, nemoj da se stidiš, ako sumnjaš, kaži mi slobodno.

– Ali zaista nema ništa, Biatrisa.

– Priznajem, nadam se da ćeš uskoro obradovati Maksima sinom i naslednikom. To bi zaista bio blagoslov. Nadam se da to ničim ne sprečavaš.

– Naravno da ne – odgovorila sam.

Kakav razgovor!

– Ne smeš da se uzbuđuješ zbog mene. Znaš, današnje žene su u stanju sve da urade. I priznajem da je vrlo neprijatno kad čovek hoće da ide u lov, a odmah u prvoj sezoni naiđe dete. Kad bi oboje voleli lov, to bi značilo katastrofu u braku. Ali kod tebe toga ne bi bilo. Deca ne smetaju čoveku da crta. Zaista, šta si crtala?

– Ništa nisam radila u poslednje vreme.

– Šteta! A tako je divno vreme. Ne bi trebalo da poneseš ništa osim jedne stolice na rasklapanje i kutije s bojicama... Reci mi, jesi li se obradovala onoj knjizi što sam ti je poslala?

– Da, kako da ne. Mnogo sam se obradovala. Bio je to divan poklon, Biatrisa, hvala ti mnogo.

Izgledalo je da se tome raduje.

– Pa, onda je u redu – rekla je.

Leteli smo. Nogom je stalno davala gas i odvažno prelazila okuke. Dva automobilista pored kojih smo projurili pogledaše ogorčeno kroz prozor, a jedan pešak na stazi zapreti joj svojim štapom. Mogu da kažem da sam se i ja neprijatno osećala, ali ona nije marila. Šćućurila sam se na sedištu i čvrsto se držala.

– Rože sledećeg semestra ide u Oksford – rekla je – bog zna šta će da radi. Sve je to gubljenje vremena, a i Džils je uveren da nema nikakvog smisla, ali nismo znali da izmislimo ništa pametnije. Rože je isti kao i mi. Ne interesuje ga

ništa, samo konji... Do đavola, šta radi taj auto pred nama?... Zašto ne mahnete rukom, čoveče?... Zaista, ovi bi zaslužili kuršum.

Skrenuli smo na glavni drum, malo je nedostajalo da naletimo na neka druga kola.

– Jeste li imali goste na prenoćištu? – pitala je.

– Nismo. Živeli smo vrlo mirno.

– To je pametno – rekla je – veliko društvo je često tako dosadno, da se čoveku diže kosa na glavi. Videćeš, da ćeš se kod nas dobro osećati. Kod nas su uvek tako ljubazni ljudi, i sve sami intimni prijatelji. Često se sastajemo, igramo bridž i baš nas briga za strance. Nadam se da igraš bridž?

– Nažalost, vrlo slabo.

– To ne mari, glavno je da igraš. Ne volim ljude koji ne igraju bridž. Šta može da radi čovek između čaja i večere, ako ne igra bridž, a naročito zimi. I posle večere. Ne može valjda da se sedi i razgovara?

U sebi sam pomislila: zašto ne bi moglo? Ali sam mislila da je bolje da ne kažem ništa.

– Znaš, otkako je Rože odrastao, mnogo je prijatnije, jer i on poziva svoje drugove. Šteta što nisi bila s nama prošlog Božića. Savršeno smo se zabavljali. Igrali smo se pozorišta. Džils je bio u svom elementu, on obožava takve ludorije i, kad popije dve-tri čaše šampanjca, ume da bude neobično zanimljiv. Često kažemo da je promašio karijeru, trebalo je da bude glumac.

U mislima sam videla pred sobom Džilsovo lice, široko kao mesec, i naočare s koštanim okvirom. Pomislila sam da mi ne bi pričinilo bog zna kakvo zadovoljstvo da ga vidim u pripitom stanju.

– On i jedan naš prijatelj, Diki Marš, obukli su se u ženske stvari i pevali u duetu. Valjali smo se od smeha.

Smešila sam se učtivo.

– Mogu da zamislim kako je bilo zabavno.

Kao da sam ih videla, kako se u Biatrisinom salonu klate od smeha. Svi su oni bili prijatelji koji se odlično poznaju. Rože sigurno liči na Džilsa.

Biatrisa se još smejala.

– Jadni Džils – reče – nikada neću zaboraviti njegovo lice kad ga je Dik s leđa polio sodom. Kažem ti, previjali smo se od smeha!

Naježila sam se pri pomisli da će nas Biatrisa možda pozvati za Božić. Nadala sam se da ću nazepsti i da neću moći da odem.

– Pozorište, naravno, nisam baš mnogo ozbiljno shvatila – nastavi ona. – Ali bi se u Menderleju mogle prirediti sasvim ozbiljne diletantske predstave. Sećam se da je pre nekoliko godina Rebeka priredila nešto, čak je i iz Londona došlo mnogo gostiju. Samo, naravno, to nije tako lako organizovati.

– Da – rekla sam.

Neko vreme nijedna od nas nije ništa govorila.

- Kako je Maksim? – upita malo kasnije.
- Hvala, vrlo dobro.
- Hvala bogu.

Sad je jedna uzana seoska ulica privukla njenu pažnju. Razmišljala sam da li da joj kažem nešto o misis Denvers i onom Favelu? Ali, nikako, ne bih htela da kaže Maksimu.

– Biatrisa – rekoh odlučivši se odjednom. – Da li si ikad čula za nekog čoveka koji se zove Favel? Džek Favel?

– Džek Favel? – ponovila je. – Da, poznato mi je to ime. Čekaj samo. Džek Favel. Pa da. Bio je odvratan tip. Srela sam ga jedanput pre mnogo godina.

– Bio je juče u Menderleju da poseti misis Denvers – rekla sam.

– Zaista? Pa da, možda je hteo...

– Šta?

– Koliko ja znam, bio je Rebekin brat od tetke. – Vrlo sam se iznenadila. Takav čovek, Rebekin rođak?

Ne bih verovala da Rebeka ima takve rođake. Džek Favel, Rebekin brat od tetke!

– O – rekla sam zamišljeno. – Na to, naravno, nisam mogla da mislim.

– Ranije je, verovatno, često dolazio u Menderlej – reče Biatrisa.

– Ali ja ne znam mnogo o njemu. Ja sam za Rebekina života vrlo malo bila u Menderleju.

Imala sam osećaj da ne želi da govori više o tome.

– Ja, sa svoje strane, nisam ga volela.

– Ni meni se nije dopao – primetih.

– Ne čudi me – odgovori Biatrisa.

Nije više govorila. Smatrala sam da je pametnije da ne kažem kako me je Favel zamolio da ne odam da je dolazio, jer bi njegova poseta imala možda neprijatne posledice. Osim toga, već smo skoro stigli. Stali smo pred belu kapiju s rešetkama.

– Nemoj da zaboraviš da je baka skoro potpuno slepa – reče Biatrisa – i biće verovatno neraspoložena. Telefonirala sam bolničarki. Dakle, znaju da dolazimo.

Kuća je bila zidana verovatno poslednjih godina vladavine kraljice Viktorije. Bila je velika, crvena kuća od cigala, s gotskim prozorima. Već se i spolja, od prvog trenutka, videlo po njoj da je jedna od onih kuća koje velika posluga dobro održava. Sve to za ljubav jedne starice, koja je skoro potpuno slepa.

Jedna doterana sobarica otvori vrata.

– Dobar dan, Nora. Kako ste? – upita Biatrisa.

– Hvala, dobro, gospođo. Nadam se da je i gospođa dobro?

– Hvala, odlično. A kako je baka, Nora?

– Nije uvek isto, gospođo. Menjaju se dobri i loši dani. Ali zato ne bih mogla da kažem da je loše. Sigurno će se obradovati kad vidi gospođu.

Bacila je na mene ljubopitljiv pogled.

– Misis Maksim – reče Biatrisa.

– Znam, gospođo. Kako ste?

Kroz uzani hol i jedan nameštajem pretrpani salon stigli smo na verandu, koja je gledala na ravan travnjak s nisko podsečenom travom. Pored stepenica verande cvetale su sveže obojene geranije u širokim kamenim vazama. U jednom uglu sedela je Biatrisina baka, uvijena u maramu i okružena jastucima. Kad smo stigli bliže, videla sam da Maksim veoma, prosto neverovatno liči na nju. I Maksim će biti ovakav, kada ostari.

Bolničarka pored nje ustade sa stolice i stavi nešto u knjigu, iz koje je glasno čitala. Nasmeši se Biatrisi.

– Kako ste, misis Lesi? – upita.

Biatrisa se rakova s njom i predstavi me.

– Izgleda da je baka sasvim dobro – reče. – Čudnovato, u osamdeset i šestoj godini! Tu smo, bako – reče povišenim glasom. – Stigle smo zdrave i čitave.

Baka pogleda prema nama.

– Draga Bi – reče – kako je ljubazno od tebe što si došla. Ovde je vrlo dosadno, ne možemo da ti pružimo nikakvu zabavu.

– Dovala sam ti Maksimovu ženu. Ona je već i ranije htela da dođe, ali Maksim nije imao vremena.

Biatrisa me gurnu napred.

– Poljubi je – šapnu mi.

Sagnula sam se i poljubila staricu. Ona dodirnu prstima moje lice.

– Lepo je od tebe što si došla. Vrlo se radujem što te vidim. Šteta što nisi dovela i Maksima.

– Maksim je u Londonu – rekoj joj – vratiće se tek uveče.

– Sledeći put moraš i njega da dovedeš – odgovori ona. – Sedi, dušo, ovde na ovu stolicu da mogu da te vidim. Kako je dragi Rože? Nevaljalac jedan, nikada ne dođe do mene.

– U avgustu će sigurno doći – viknula je Biatrisa. – Znaš, sada izlazi iz Itona i prelazi u Oksford.

– O, bože, biće već odrastao mladić, neću ga ni poznati.

– Viši je nego Džils – reče Biatrisa. Zatim je govorila dalje o Džilsu, Rožeu, o konjima i o psima. Bolničarka iznese svoje pletivo i otpoče oštro da kucka iglama. Ljubazno se okrenu prema meni.

– Kako vam se dopada Menderlej, misis de Vinter?

– Hvala, divan je – odgovorila sam.

– Jel'te da je divan? – rekla je, dok su joj igle veselo skakutale. – Nažalost, mi više ne možemo da odlazimo tamo. Nekada sam mnogo prijatnih dana provodila u Menderleju.

– Dođite jedanput, kad budete slobodni.

– Hvala, vrlo rado. Mister de Vinter je dobro?

– Hvala, vrlo dobro.

– Koliko ja znam, na svadbenom putu ste bili u Italiji, zar ne? Mnogo smo se obradovali razglednici koju je mister de Vinter poslao.

Da li je to „radovali smo se” značilo samo kraljevsku množinu, ili je značilo da su Maksimova baka i ona jedna ista ličnost?

– I ne sećam se više, da smo pisali.

– O, da mnogo smo se obradovali. Znae imamo jedan album, u koji lepimo sve što se odnosi na porodicu. Sve što je prijatno.

– Interesantno – rekla sam.

Uhvatila sam poneku reč od onoga što je Biatrisa govorila.

– Morali smo da otpustimo starog Marksmena – pričala je. – Sećaš li se Marksmena, bakice? Bio je to moj najbolji lovac.

– O, pa valjda ne baš jadnog starog Marksmena – rekla je baka.

– Da, jadni starac. Znaš, oslepeo je na oba oka. – Pomislila sam da nije baš bilo mnogo taktično govoriti pred njom o slepilu. Pogledala sam bolničarkino lice. Ali je ona i dalje ravnodušno plela.

– Idete li u lov, misis de Vinter?

– Nažalost, ne.

– Možda ćete kasnije. U ovom kraju, svi mnogo volimo lov.

– Da.

– Misis de Vinter vrlo lepo crta – okrenula se Biatrisa prema bolničarki. – Kazala sam joj da će u Menderleju imati mnogo lepih pejzaža.

– O, kako da ne – rekla je bolničarka i za trenutak prekinula pletenje. – Lepo zanimanje. I ja sam imala jednu drugaricu, koja je divno crtala. Jedanput smo za Uskrs bile zajedno u Provansi. Crtala je divne slike.

– Sigurno je bilo divno.

– Govorim o crtanju – urlala je Biatrisa u bakino uvo. – Nisi znala, je li, da je u našu porodicu ušao veliki umetnik.

– Ko je umetnik? – pitala je stara dama. – Ja ne znam za umetnika u porodici.

– Tvoja nova unuka – rekla je Biatrisa. – Pitaj je šta sam joj kupila za svadbeni poklon.

Očekivala sam, smešeći se, da me upita. Baka se okrenula prema meni.

– O čemu govori Bi? Nisam znala da si umetnica. U našoj porodici niko nije bio umetnik.

– Biatrisa se šali – rekla sam – ja nisam umetnica, samo volim da crtam. Nikada nisam učila. Od Biatrise sam dobila na poklon jednu divnu knjigu o istoriji umetnosti.

– Tako? – pitala je baka, zbunjena. – Biatrisa ti je dala knjigu? To je baš kao da neko vuče ugalj u Njukastl. U menderlejskoj biblioteci ima toliko knjiga.

Srdačno se nasmejala. Svi smo se smejali zajedno s njom. Nadala sam se da ćemo tada prekinuti razgovor o toj temi, ali Biatrisa nije prestajala.

– Ti to ne razumeš, bakice – rekla je – nisu to bile obične knjige, nego knjiga o istoriji umetnosti. Šest komada.

Bolničarka se nagnula napred, s nekim pobožnim poštovanjem.

– Misis Lesi kaže da misis de Vinter mnogo voli da crta. Zato je misis de Vinter dala šest divnih knjiga o umetnosti, kao svadbeni poklon.

– Čudno – rekla je baka – po mom mišljenju knjiga nije svadbeni poklon. Meni niko nije poklonio knjigu kad sam se udala. A i da mi je dao, ne bih je pročitala.

Opet se smejala. Biatrisa se pravila kao da je uvređena. Ja sam joj se nasmešila da bih je uverila da i ja tako mislim, ali izgleda kako to nije ni primetila. Bolničarka je opet uzela u ruke svoje pletivo.

– Hoću da pijem čaj – rekla je stara dama žaleći se. – Zar nema još pola pet? Zašto Nora još ne donosi čaj.

– Pa valjda niste već gladni, gospodo? Tek smo ustali od ručka, a jeli ste s takvim apetitom!

Već sam se osećala premorenom i pitala sam se, veoma ogorčena svojom neosetljivom pomisli, zašto su stari ljudi ponekad takav teret. Mnogo je teže postupati s njima nego s decom, jer s njima treba da budemo učtivi.

Sedela sam s rukama na krilu i odobravala sve što su ostali govorili. Bolničarka je namestila jastuke i marame. Maksimova baka je to podnosila. Zatim je odjednom zatvorila oči, kao neko ko je umoran. Ličila je na Maksima, više nego ikada. Mogla sam da zamislim kakva je bila dok je bila mlada: bila je sigurno lepa, vitka, visoka žena, šetala je tamo-amo oko menderlejskih štala, zadigavši dugačku suknju za jahanje, da se ne isprlja od blata. Zamislila sam je, u zatvorenoj, visokoj bluzi, čula sam njen glas kako poručuje kola za dva sata. Sve to je sada već prošlo. Muž joj je umro pre četrdeset godina. Sin pre petnaest godina. Ona mora da živi s bolničarkom ovde, u ovoj velikoj crvenoj kući sve dok smrt ne dođe po nju.

Pomislila sam, kako mi malo znamo o onome što stari ljudi osećaju. Decu razumemo, znamo čega se boje, čemu se nadaju. Juče sam još bila dete. To još nisam zaboravila. Ali Maksimova baka, koja tu sedi, uvijena u šal, s jadnim svojim zatvorenim očima, šta li ona oseća, na šta misli? Da li zna da Biatrisa zeva i potajno gleda na svoj sat? Zna li da smo došli samo zato što smo osećali

da je to red, da nam je to dužnost i da će pri povratku, u kolima, Biatrisa da mi kaže: sad sam opet za tri meseca umirila svoju savest.

Da li misli na Menderlej? Da li se seća da je nekada sedela tamo za trpezarijskim stolom, gde sad ja sedim? Da li je nekada i ona pila čaj pod kestenom? Ili je zaboravila sve, ne seća se ničega? Zar iza tog mirnog, glatkog lica nema ničega sem sitnih bolova, čudnih malih neprijatnosti, mutnog osećaja zahvalnosti, kada sija sunce, i straha, kad duva hladan vetar.

Želela sam da stavim svoje ruke na njeno lice i da skinem s njega godine. Želela sam da je vidim mladu kao što je nekada bila, rumenog lica, kestenjaste kose, živu, veselu, kakva je sada Biatrisa, i da slušam kako govori o lovu, o konjima. Bolelo me je da je gledam ovakvu sa zatvorenim očima, dok joj bolničarka namešta jastuke pod glavu.

– Danas je veliki dan, misis Lesi – rekla je bolničarka – uz čaj ćemo dobiti sendviče s ribom. Mnogo volimo sendviče s ribom.

– Danas? – pitala je Maksimova baka. – Digla je glavu s jastuka i pogledala ka vratima. – Niste mi ni rekli zašto Nora još ne donosi čaj?

– Ne bih želela da budem na vašem mestu ni za hiljadu funti, sestro – reče Biatrisa tiho bolničarki.

– O, ja sam se već sasvim navikla, misis Lesi – smešila se bolničarka. – Ovde je sasvim udobno, verujte mi. Naravno, desi se ponekad i neki loš dan, ali ima i mnogo gorih mesta. Zaista je lako postupati s jadnicom, nije kao drugi bolesnici. I posluga je vrlo poštena, a to je najvažnije. Evo ide Nora.

Sobarica je ugurala sto za čaj, pokriven belim prekrivačem.

– Ala smo vas dugo čekali, Nora – gundala je starica.

– Samo je dva minuta prošlo od pola pet, gospođo – rekla je Nora onim glasom koji je čuvala samo za staricu. I ona je govorila veselo i ljubazno, kao i bolničarka.

Da li Maksimova baka primećuje da s njom govore drugim glasom. Da li joj je palo u oči kad su joj prvi put progovorili tim glasom? Možda je onda pomislila u sebi: „Misle da sam stara. Smešno.” A zatim se polako, polako navikla i sad joj izgleda da nikad i nisu drugačije razgovarali s njom. Taj glas sada već spada u njen život. O, gde je nestala ta vitka mlada žena s kestenjastom kosom, koja je davala šećera konjima, gde li je?

Privukli smo stolice oko stola za čaj. Bolničarka je poslužila baku.

– Je li prijatno? – pitala je.

Videla sam da je preko bezizražajnog, bledog lica preleteo osmeh.

– Volim taj sendvič – rekla je.

Čaj je bio toliko vreo, da nije mogao da se pije. Bolničarka ga je pila u gutljajima.

– Danas su opet doneli vrelu vodu umesto čaja – rekla je Biatrisi. – Toliko muke imam s njima. Uvek prekuvaju čaj, a već sam im sto puta rekla da više ne sme da se vrati na vatru, kad se prelije vrelom vodom. Međutim, ne slušaju.

– O, sve su iste – reče Biatrisa – ja se više ne svađam s njima.

Starica je kašikom mešala čaj, pogled joj je bio zamišljen i zabludeo. Želela sam da znam na šta misli.

– Jeste li imali lepo vreme u Italiji? – pitala je bolničarka.

– Da, bilo je veoma toplo – rekla sam.

Biatrisa se obratila baki.

– Kaže da su imali lepo vreme na svadbenom putu, u Italiji, Maksim je sav pocrneo.

– Zašto Maksim nije došao? – pitala je starica.

– Rekli smo već, draga. Maksim je morao da ide u London – odgovorila je Biatrisa nestrpljivo. – Ima neki zvanični ručak. I Džils je tamo.

– Razumem. Šta si rekla, zašto je Maksim bio u Italiji?

– Na svadbenom putu, bako, u aprilu! Tek se nedavno vratio u Menderleju.

Pogledala je u bolničarku i slegla ramenima.

– Mister i misis de Vinter sada su već kod kuće u Menderleju – ponovila je bolničarka.

– Maj je ove godine bio divan – rekla sam i približila svoju stolicu baki – ruže sad cvetaju. Žao mi je što nisam ponela nekoliko ruža.

– Da, mnogo volim ruže – rekla je zbunjeno. Zatim me ispitivački pogledala svojim mutnim plavim očima.

– Sad stanujete u Menderleju? – pitala je.

Gutala sam. Nastala je tišina. Nestrpljivi, jasan Biatrisin glas narušio je tišinu.

– Draga bakice, vrlo dobro znaš da stanuje u Menderleju. To je Maksimova žena.

Bolničarka je ostavila šolju i bacila brz pogled na staricu. Ova se naslonila na jastuke i čupkala je svoju maramu, dok su joj usne zadrhtale.

– Toliko svega i svačega govorite, što ja ne razumem! – rekla je. Zatim me je pogledala, nabrala čelo i zatresla glavom.

– Ko ste vi, dušo moja, ja vas još nikada nisam videla. Ne poznajem vaše lice. Ne sećam se da sam vas ikada videla u Menderleju. Biatrisa, ko je to dete? Zašto Maksim nije doveo Rebeku? Ja mnogo volim Rebeku. Gde je Rebeka?

Nastao je dug, mučan tajac. Osećala sam da mi se lice zažarilo. Bolničarka je skočila i prišla stolici s točkovima.

– Hoću da vidim Rebeku – ječala je starica. – Šta ste uradili s Rebekom?

Biatrisa ustade od stola nespretno, tako da tanjiri i čaše zazvečашe. I njeno lice bilo je pocrvenelo, a usne je besno stegla.

– Mislim da je bolje da odete, misis Lesi – rekla je bolničarka. I ona je bila zbunjena. – Izgleda da je umorna i, kad joj to dođe, ponekad traje i satima. Šteta što se to baš danas dogodilo. Vi se ne ljutite misis de Vinter, zar ne?

Okrenula se prema meni izvinjavajući se.

– Kako bih se ljutila? – rekla sam brzo. – I ja mislim da je najbolje da idemo.

– Gde je Rebeka? Zašto Maksim nije došao? Zašto nije doveo Rebeku? – ponavljao je umoran, tanak glasić, ječeći.

Pošli smo žurno kroz salon i izašli u baštu. Seli smo bez reči u automobil i Biatrisa je odmah krenula.

Gledala sam ukočeno ispred sebe. Nisam bila uvređena. Ne bih nimalo marila i da sam bila sama. Ali me je to ljutilo zbog Biatrise. Biatrisi je sigurno bilo vrlo neprijatno.

Progovorila je tek kad smo izašli iz sela.

– Mnogo mi je žao, draga – rekla je. – Ne znam šta da kažem.

– Ostavi Biatrisa, ne vredi o tome ni govoriti. Ništa se nije desilo.

– Da sam slutila da može tako nešto da se desi, naravno da te ne bih dovela. Strašno mi je krivo.

– Kažem, ne vredi o tome govoriti. Ostavimo to.

– To ne mogu da objasnim. Znala je sve o tebi. Pisala sam joj i pričala, a isto tako Maksim. Toliko ju je zanimalo vaše putovanje po Italiji.

– Nemoj da zaboraviš da je stara. Nije čudo što je zaboravila. Nikada me još nije videla s Maksimom. Maksima je videla samo s Rebekom.

Dosta vremena nijedna od nas nije progovorila. Bilo mi je lakše što smo opet u autu. Nisam više marila mnogo ni za truckanje ni za krivine.

– Zaboravila sam koliko je volela Rebeku – progovorila je opet Biatrisa – bila sam strašno glupa. Njoj se naravno nikada nije mogla objasniti ta nesreća. Uh, ala je to bilo strašno poslepodne! Šta ćeš ti sada o meni da misliš!

– Molim te, Biatrisa! Rekla sam ti da mi nije krivo.

– Znaš, Rebeka joj se uvek mnogo ulagivala. Često ju je dovodila u Menderlej. Jada baka, onda je još bila u mnogo boljem stanju. Mnogo se smejala s Rebekom. Rebeka je bila uvek vesela, mnogo se šalila i baka je to mnogo volela. Rebeka je imala neverovatan dar da osvoji svakoga, muškarca, ženu, psa, sve. Vidi se da baka ne može da je zaboravi. Jadnice, ti mi se nećeš zahvaliti za to današnje poslepodne.

– Nije važno, nije važno – ponavljala sam mahinalno. Kad bi samo Biatrisa prestala s tom temom. Ne zanima me. Nije važno. Ništa nije važno.

– Džils će se ljutiti, kad mu budem ispričala. Grdiće me što sam te vodila. Prosto čujem kako kaže: Velika je glupost bila Bi! Imaću šta da slušam.

– Nemoj da mu kažeš – rekla sam – zaboravimo celu stvar. Što više o tome govorimo, utoliko je gore.

– Džils će mi već s lica pročitati, da se nešto desilo. Nikada nisam mogla ništa pred njim da sakrijem.

Čula sam. Već sam znala da će se u onom „intimnom” prijateljskom krugu komentarisati o toj stvari. Zamišljala sam ono malo društvo za nedeljnim ručkom. Videla sam razrogačene oči, čula sam zapanjene uzvike.

– Gospode bože! Kako je to moralo biti strašno!

I šta si mogla da kažeš? Strašno!

Što se mene tiče, jedino je bilo važno da Maksim to nikada ne sazna. Frenku Krouliju ću možda jednom ispričati, ali ni njemu ne odmah, možda kasnije.

Već smo se približavali Menderleju. U daljini su se već videli prvi sivi keritski krovovi, a desno u dolini, guste, duboke menderlejske šume. Iza njih je brujalo more.

– Da li se mnogo žuriš kući? – pitala je Biatrisa.

– Ne žurim se – rekla sam. – Zašto pitaš?

– Da li bi se mnogo ljutila na mene, kad bih te ostavila kod donje kapije? Znaš, ako požurim, stići ću još na Džilsov londonski voz, onda ne mora da uzima taksi do kuće.

– Naravno – rekla sam. – Prošetaću.

– Mnogo ti hvala – odgovori zahvalno.

Mogla sam da shvatim koliko ju je to poslepodne zamorilo. Hoće da bude sama. Nema volje da pije čaj sa mnom u Menderleju.

Na ivici šume izašla sam, dakle, iz kola i oprostila se od Biatrise.

– Do našeg sledećeg susreta nabaci nekoliko kila – rekla je – ne stoji ti dobro kad si tako mršava. Poljubi Maksima umesto mene i nemoj da se ljutiš na propalo poslepodne.

Nestala je u oblaku prašine, a ja podoh kući.

Bože, da li se mnogo promenio taj put otkako je Maksimova baka prešla preko njega na svojim kolima? Jahala je nekada ovuda, dok je bila mlada žena, i smešila se šumarevoj ženi, kao ja sada. Šumareva žena javljala joj se s poštovanjem i tako se duboko pred njom klanjala, da se njena široka suknja vukla po zemlji. Meni samo što klimne glavom i odmah se okrene ka svom sinčiću, koji se u dvorištu igra sa mačićima.

Maksimova majka morala je da pogne glavu, kad je jahala ovuda ispod drveća, kuda ja sada prolazim. Put je onda bio širi i ravniji i sigurno su ga držali u boljem stanju. Šuma onda još nije mogla da bude tako gusta.

Ne vidim baku onakvu kakva je sada, među njenim jastucima i maramama! Vidim je mladu, kakva je bila kad je još stanovala u Menderleju. Šeta po bašti s jednim dečkom, Maksimovim ocem, a dečko ima mala kola sa upregnutim ponijem, nosi kruti Norfolk-kaput i okruglu belu kragnu. Ponekad siđu i u zaliv, ali samo u izuzetnim prilikama. I negde, u nekom starom albumu, postoji jedna slika. Cela porodica uspravno i ukruženo sedi oko stola, dole na morskoj obali, a u pozadini stoji posluha i vidi se jedna ogromna korpa sa namirnicama. Zatim vidim Maksimovu baku, stariju, kako se pre nekoliko godina šeta po

menderlejskom parku, naslonjena na svoj štap. Neko je hvata pod ruku, smeje se i govori joj bez prestanka, jedna visoka i vitka osoba, vrlo lepa osoba, koja ima naročiti talenat da osvoji svako živo biće, staro, mlado, muško, žensko, dete, psa. Neko koga svako voli.

Kad sam stigla na kraj puta, videla sam da Maksimova kola već stoje pred kućom. Srce mi je zalupalo i odjednom mi je laknulo. Trčeći sam prešla put do terase.

Njegov šešir i rukavice nalazile su na stolu u holu.

Htela sam da uđem u biblioteku, ali sam onda iznenada čula neke glasove. Jedan glas je bio glasniji. To je bio Maksimov glas. Vrata su bila zatvorena. Oklevala sam za trenutak da uđem.

– Napišite mu, da od sada poštedi Menderlej svojih poseta. Jeste li čuli šta sam rekao? Svejedno je od koga sam saznao, nije važno. Slučajno sam saznao da su mu kola bila ovde danas poslepodne. Da mi više ne kroči nogom ovde. Ako hoćete da se vidite s njim, možete na nekom drugom mestu. Neću više da ga vidim u Menderleju! Jeste li razumeli? I pazite, jer vas poslednji put opominjem.

Nisam ušla u biblioteku, otrčala sam gore. Čula sam da se otvaraju vrata biblioteke. Sakrila sam se iza stuba. Misis Denvers je izašla iz biblioteke i zatvorila vrata za sobom. Srce mi je udaralo, i priljubila sam se uza zid, da me ne vidi. Lice joj je bilo modro od besa, iskrivljeno i strašno.

Popela se stepenicama brzo i tiho i nestala je iza vrata koja su vodila u zapadno krilo.

Pričekala sam još jedan trenutak, zatim sam se vratila. Maksim je stajao pored biblioteke, s pismima u ruci. Stajao mi je leđima okrenut, ali je mogao da čuje da sam ušla, jer se nestrpljivo okrenuo.

– Ko je to opet? – upitao je.

Pružila sam mu ruku, smešeći se.

– Helo!

– O, to ti si?

Odmah sam videla da je ljut. Usne su mu bile stisnute, nos beo i šiljast.

– Šta si radila celog dana?

Poljubio me je u teme i zagrlio oko ramena. Osećala sam kao da je strašno mnogo vremena prošlo od juče, kad smo se rastali.

– Bili smo kod bake – rekla sam. – Biatrisa je došla po mene.

– Kako je baka?

– Sasvim dobro.

– A gde je otišla Bi?

– Otišla je na stanicu, da dočeka Džilsa.

Seli smo na divan. Uхватила sam ga za ruku.

– Bilo je tako strašno, što nisi bio kod kuće. Mnogo si mi nedostajao – rekla sam.

– Zaista?

Neko vreme niko nije govorio, držala sam mu ruku.

– Je li bilo mnogo toplo u Londonu?

– Da, prilično. Mrzim London.

Da li će mi ispričati šta je govorio sa misis Denvers? I od koga je saznao da je Favel bio ovde?

– Imaš li neke probleme? – pitala sam.

– Umoran sam – rekao je – za dvadeset četiri časa dva puta sam prevalio taj dugi put.

Ustao je, napravio je nekoliko koraka, zapalio cigaretu. Već sam znala da mi neće pričati o misis Denvers.

– I ja sam umorna – rekla sam polako – imala sam vrlo uzbudljiv dan.

Sećam se da je jedne nedelje došlo vrlo mnogo posetilaca u Menderlej i tada se prvi put spomenuo bal pod maskama.

Frenk Krouli ručao je s nama i sve troje smo se nadali da ćemo imati mirno, spokojno poslepodne pod kestenom. Začuli smo odjednom zvuk motora. Nažalost, nismo više mogli da kažemo Fritu da nismo kod kuće, jer je auto stao pod terasom baš kad smo mi s jastucima i novinama ispod ruke izašli iz biblioteke.

Morali smo da budemo ljubazni i da se pravimo kao da se radujemo neočekivanim gostima. Nažalost, došli su još i drugi. Kroz pola sata stigao je još jedan auto, zatim tri čoveka, koji su se došetali iz Kerita, i odjednom smo primetili da je oko nas čitava gomila, sve dosadni, površni poznanici, s kojima ne može da se priča ni o čemu drugom, osim o vremenu i bašti. Po propisu, proveli smo ih svuda unaokolo, pokazali im ruže i Srećnu Dolinu.

Naravno, ostali su na čaju i, umesto da lenjo grickamo sendviče s krastavcima, pod kestenom, morali smo u salonu da pretrpimo ukočenu ceremoniju, što sam uvek mrzela. Frit je naravno bio u svom elementu, kretanjem obrva upravljao je Robertom, a ja sam, crvena u licu i zbunjena sipala čaj iz ogromnog srebrnog čajnika, kojim nikad nisam umela da se služim. Nisam znala da pogodim onaj trenutak, kada treba vrela voda da se sipa u čaj. Ali još teže od toga bilo je učestvovati u dosadnom razgovoru. Frenk Krouli je pomagao. Preuzimao je iz moje ruke šolje, pružao ih gostima i, kad je razgovor išao još teže nego obično, zbog toga što sam morala da skoncentrišem svu svoju pažnju na čajnik, Krouli je mirno i nenametljivo govorio o onome o čemu je on umeo da govori i time skinuo brigu i odgovornost s mojih leđa. Maksim je stalno bio u drugom kraju sobe i pokazivao jednom dosadnom gostu neku knjigu ili neku sliku. Savršeno je igrao ulogu domaćina na svoj svojstven zanosan način. Za njega je čaj bio nešto sporedno, nije mnogo mario za njega. Njegov čaj se ohladio na nekom stočiću, iza neke vaze s cvećem, i ja sam u pari bokala s vrelom vodom, uz pomoć Frenka, bila prinuđena da sama vodim brigu o gostima.

Prvo je spomenula stvar lejdi Krouen, jedna strašno dosadna brbljiva keritska žena. Bila je to jedna od onih pauza koje su u razgovoru neizbežne u svakom društvu i Frenk je baš hteo da kaže onu glupu izreku, da je anđeo preleteo preko sobe, kad lejdi Krouen, s kolačom u ruci, pogleda Maksima, koji je slučajno stajao baš pored nje.

– Zaista, mister de Vinter, već odavno hoću da vas pitam, ima li nade, da se ove godine u Menderleju priredi bal pod maskama.

Dok je to govorila iskrivila je glavu i veliki, beli loptasti zubi blesnuli su joj pri njenom takozvanom osmehu.

Sagnula sam glavu i revnosno pila čaj. Sakrila sam se iza grejača za čaj. Prošlo je nekoliko trenutaka, dok je Maksim odgovorio. Kad je progovorio, glas mu je bio miran i prirodan.

– Još nisam razmišljao o tome – rekao je. – Mislio sam da se ni drugi nisu toga setili.

– O, kako da ne, mi već veoma mnogo govorimo o tome – nastavila je lejdi Krouen. – Vi nemate pojma, koliko smo mi svi uživali u menderlejskim zabavama. Bili bismo srećni, kad biste opet priredili nešto. Recite, možemo li da se nadamo?

– Zaista još ne znam – rekao je Maksim suvo. – Sve zavisi od toga da li možemo da to organizujemo. Izvolite, pitajte Frenka Kroulija. To je više njegov posao, nego moj.

– O, zaista, mister Krouli? Onda nam se smilujte, umiremo od dosade otkako je u Menderleju tako miran život.

Čula sam iz neposredne blizine Frenkov miran glas:

– Ako Maksim nema ništa protiv, ja hoću vrlo rado. Zavisi jedino od njega i misis de Vinter. Ja ne odlučujem.

Naravno, odmah su jurišali na mene. Lejdi Krouen je privukla svoju stolicu bliže meni, čajnik me više nije sakrivao.

– Misis de Vinter, vrlo vas lepo molimo, nagovorite muža. Vas će sigurno poslušati. Neka priredi jedan bal u čast svoje žene.

– Naravno – rekao je jedan muškarac – na venčanje nas nikako nisu pozvali. Nije red da nas liše svakog zadovoljstva. Neka digne ruku ko je za to da se priredi bal kod maskama u Menderleju. Vidite, mister de Vinter? Svi žele jednoglasno.

Nastalo je veliko smejanje i pljeskanje. Maksim je zapalio cigaretu i njegov pogled potražio je moj iznad čajnika.

– Šta misliš? – pitao je.

– Ja zaista ne znam – rekla sam neodlučno. – Meni je svejedno.

– Svaka žena može da bude srećna, kad se priređuje bal u njenu čast – brbljala je dalje lejdi Krouen. – Videćete, misis de Vinter, kako će biti lepo. Treba da se obučete u drezdensku pastiricu, s kosom očešljanom nagore i velikim trorogim šeširom.

Pomislila sam na svoje nezgrapne ruke i noge i uzana ramena. Baš bih bila lepa pastirica! Kako je glupa ta žena! Nisam se čudila što se niko nije složio da će mi dobro stajati kostim pastirice. Bila sam zahvalna Frenku, što je razgovor poveo u drugom pravcu.

– Da, Maksime, neko mi je to već spominjao. ‘Mislim, da bi već bio red prirediti nešto u čast domaćice’ – reče – zar ne, mister Krouli? ‘Želeo bih da g. de Vinter priredi opet bal. Retko smo se kad tako lepo zabavljali, kao na menderlejskom maskenbalu.’

– To je pitao Taker sa ‘Houm farm’ – dodade, obrativši se lejdi Krouen. – Naravno svet obožava paradu svake vrste. Rekao sam da ne znam. Mister de Vinter još ništa nije rekao.

– Eto, vidite? – upala je lejdi Krouen pobedonosno. – Vidite da ne želim to samo ja. Kad već nećete za našu ljubav, mogli biste za ljubav vaših ljudi.

Maksim me još neodlučno gledao preko čajnika. Možda je mislio da ja neću i, pošto zna da sam bojažljiva i stidljiva, boji se da neću umeti da se snađem kao domaćica. Nisam mogla dopustiti da misli kako treba da se stidi zbog mene.

– I ja mislim da bi to bilo vrlo zabavno – rekoh.

Maksim se okrenu, sleže ramenima.

– To, naravno odlučuje – reče. – U redu, Frenk, započni s pripremama. Misis Denvers će da ti pomogne. Ona se još seća svega.

– Ta divna misis Denvers je još ovde? – pitala je lejdi Krouen.

– Tu je – reče Maksim kratko – uzmite još malo kolača. Ne želite više? Onda predlažem da se vratimo u baštu.

Ustali smo i izašli u baštu. Svi su govorili o balu, dogovarali se kad bi bilo najzgodnije da se priredi a zatim su, na veliko moje olakšanje, najzad izjavili da je vreme da se pođe. Automobilisti su posedali u svoja kola i ponudili da povezu i one koji su došli peške. Vratila sam se u salon i popila još jednu šolju čaja. Sad sam u tome uživala, pošto sam se najzad oslobodila briga domaćice. Došao je Frenk i pojeli smo ostatke. Osećala sam se kao neki zaverenik.

Maksim je napolju bacao pruce Džasperu. Da li svuda domaćinima lakne, kad gosti odu? Jedno vreme nismo razgovarali o balu, a zatim, kad sam popila svoj čaj i obrisala lepljive prste u maramicu, okrenula sam se Frenku:

– Kakvo je vaše mišljenje o tom maskenbalu?

Frenk je oklevao i pogledao kroz prozor prema Maksima.

– Ne znam – rekao je. – Maksim izgleda ne brine. Možda čak i želi.

– Bilo bi mu teško da se brani – rekoh. – Strašna osoba je ta lejdi Krouen. Vi ozbiljno mislite da bi se svi toliko radovali jednom menderlejskom balu?

– Ja mislim da bi se radovali bilo kakvoj zabavi. Znate, u ovom kraju mnogo se držimo tradicija. Iskreno rečeno, mislim da je lejdi Krouen imala pravo, kad je rekla da treba da se priredi nešto u čast domaćice. Na kraju krajeva, misis de Vinter, vi ste mlada.

U čast domaćice. Kako pompezno i glupo to zvuči. Frenk ponekad zaista preteruje.

– Ja nisam kao druge mlade – reka sam. – Nismo imali ni normalno venčanje. Ni belu haljinu, ni cvet od pomorandže, ni svatove. Ne treba da se priređuje bal u moju čast.

– Ali, verujte, Menderlej je onda divan – rekao je Frenk – i vama će se mnogo dopasti. Vi nećete imati nikakvog posla samo ćete dočekivati goste i igrati. Igraćete jedanput i sa mnom, zar ne?

Dobri Frenk. Sviđao mi se njegov dostojanstven izraz pri udvaranju.

– Igraću s vama, koliko god hoćete, neću da igram s drugima, samo s vama i Maksimom.

– To već nije u redu – rekao je Frenk ozbiljno. – Onda bi se ostali uvredili. Morate da igrate sa svakim, ko vas bude zamolio za ples.

Okrenula sam se da sakrijem svoj osmeh. Zanimljivo je da Frenk nikada ne zna kad govorim ozbiljno, a kad se šalim.

– Šta biste rekli za kostim drezdenske pastirice, koji je preporučila lejdi Krouen? – zapitah lukavo.

Pogledao me je svečano, bez senke osmeha.

– Mislim da bi vam dobro stajao – rekao je.

Nasmejala sam se.

– O, kako vas volim, Frenk! – rekla sam, na šta je on pocrveneo.

Mislim da se pomalo iznenadio zbog moje iskrenosti, a pomalo uvredio što ga ismejavam.

– Ne znam šta je tu smešno – reče ukočeno. Maksim je prišao prozoru, dok je Džasper skakao za njim.

– Što se smejete? – pitao je.

– Frenk je tako ljubazan – rekla sam – kaže da ideja lejdi Krouen, da se obučem u drezdensku pastiricu, uopšte nije smešna.

– Lejdi Krouen je odvratno stvorenje – rekao je Maksim. – Kad bi ona morala da adresira pozivnice i da organizuje sve to, ne bi imala toliko volje za maskenbal. Ali to je uvek tako bilo, okolina sve čeka od Menderleja. Treba pozvati celu županiju.

– Spisak je u kancelariji – reče Frenk – neće biti tako strašno. Najdosadnije je lepljenje markica.

– To ćeš ti da radiš – rekao je Maksim i nasmešio mi se.

– O, sredićemo to u kancelariji – rekao je Frenk – misis de Vinter neće imati nikakvog posla.

Šta li bi rekli – pomislila sam – kad bih sad iznenada izjavila da hoću ja da organizujem celu tu stvar. Sigurno bi me ismejivali i počeli da govore o nečem drugom. Naravno da sam se radovala što su me oslobodili odgovornosti, ali sam smatrala da je malo ponižavajuće što neće da mi povere ni lepljenje maraka. Setila sam se pisaćeg stola u žutoj sobi, s mnogo malih pregrada, iznad kojih je neko dugim šiljastim slovima napisao šta sadrže.

– Šta ćeš ti da budeš? – pitala sam Maksima.

– Ja nikada ne oblačim kostim – rekao je Maksim. – Domaćin ima tu privilegiju, je li tako, Frenk?

– Ja neću biti drezdenska pastirica, to je sigurno – rekla sam. – Ali šta drugo da obučem. Ne mogu da zamislim sebe ni u kakvom kostimu.

– Veži mašnu u kosu i bićeš ‘Alisa u zemlji čuda’ – rekao je Maksim lako.
– Sad ličiš na nju, sa prstom u ustima.

– Ne budi tako surov – rekoh. – Moja kosa je prava, ali nije baš toliko. Znaš šta. Ostavite meni da rešim šta ću da budem. Iznenadiću vas. Ni Frenk, ni ti nećete me prepoznati.

– Ako ne nagaraviš lice, ili se ne maskiraš u majmuna, ne marim, ma šta da obučeš – rekao je Maksim.

– U redu, važi. Dakle držaču svoj kostim u tajnosti sve do poslednjeg trenutka. Nijedan od vas neće znati šta ću imati na sebi.

Maksim se nasmejao i rekao nešto Frenku, ali nisam čula šta.

Često sam poželela da ne postupa sa mnom kao s detetom. Kao s razmaženim, neodgovornim detetom, koje s vremena na vreme treba pomilovati, ali koje najčešće zaborave, a samo ga ponekad potapšu po ramenu i kažu mu da ide da se igra. Želela sam da se sa mnom dogodi nešto, što će učiniti da izgledam pametnija, zrelija! Zar će uvek tako da postupaju sa mnom? Maksim uvek ide nekoliko koraka ispred mene, sa svojim raspoloženjima koje ne deli sa mnom, potajnim nevoljama koje ja ne poznajem? Zar nikada nećemo biti zajedno nas dvoje, kao muž i žena, jedno pored drugoga, ruku pod ruku? Zar će ova provalija uvek zjapiti između nas? Neću da budem dete. Htela bih da mu budem žena, majka. Htela bih da budem stara.

Stajala sam na terasi, grizla nokte i gledala dole na more. Stojeći tako, razmišljala sam, možda već dvadeseti put, da li su one sobe u zapadnom krilu po Maksimovom naređenju ostale nameštene i nedirnite. Razmišljala sam o tome da li i on, kao misis Denvers, ulazi ponekad u one sobe, dodiruje četke na stolu, otvara ormane i miluje haljine?

– Hajde, Džasper – viknuh kućetu. – Hajde, hajde trči sa mnom. Da trčimo, da trčimo!

I zaletela sam se preko travnjaka, kao neko vatreno ždrebe, divlje, besno, s gorkim suzama ispod kapaka. Džasper je skakao za mnom i besno lajao.

Čulo se o maskenbalu. Klarisa, moja sobarica, s očima sjajnim od uzbuđenja, govorila je samo o tome. Od nje sam saznala da i ostala posluga ne zna šta će od sreće.

– Mister Frit kaže da će biti isto onako, kao što je nekada bilo – rekla je živo Klarisa. – Pričao je jutros Alisi. Šta će gospođa da obuče?

– Ne znam, Klarisa, za sada nemam pojma.

– Moja majka je rekla da pitam gospođu i da joj kažem – rekla je Klarisa – rekla je, da nikada neće zaboraviti poslednji menderlejski bal. Kostim ćete poručiti u Londonu?

– Još se nisam odlučila, Klarisa – rekoh – ali kazaću vam nešto. Kad se budem odlučila, kazaću samo vama i nikom drugom. Samo nas dve znaćemo tu tajnu.

– O, gospodo, to je uzbudljivo – prošaputa Klarisa. – Ne znam kako ću da izdržim do tada.

Zanimalo me je šta li misis Denver kaže o balu. Od ovog popodneva strašno sam se bojala nje. Čim bih čula njen glas na telefonu, zadrhtala bih. Radovala sam se kad bi Robert umesto mene išao na telefon i razgovarao s njom. Nisam mogla da zaboravim izraz njenog lica, kad je posle one scene s Maksimom izašla iz biblioteke. Zahvaljivala sam bogu što me onda nije videla, sakrivenu tamo iza stuba. Da li misli da sam ja rekla Maksimu da je Favel bio tu? Ako to misli, onda će me posle toga još više mrzeti. Naježila bih se kad bih pomislila na dodir njene ruke i intimni, prigušeni glas, kojim mi je šaputala u uvo ono poslepodne. Nisam htela ničega da se sećam. Po mogućstvu nisam s njom razgovarala ni kućnim telefonom.

Pripreme za bal vršile su se uveliko. Maksim i Frenk su se dogovarali svako jutro dole u kancelariji. Ja nisam imala ni za šta da se brinem. Nisam ni jednu jedinu markicu nalepila na pozivnice. Pitanje kostima počelo je da me mnogo uznemirava. Nisam umela ništa da smislim. Kad god bih pomislila na one ljude, koji će doći na bal iz Kerita i okoline, osetila bih jezu po leđima. Biskupova žena, koja se tako lepo provela na poslednjem balu. Biatrisa i Džils, dosadna lejdi Krouen, i još mnogi drugi koje ne poznajem i koji me nikada nisu videli. I svi će imati pravo da kritikuju mene i moju haljinu.

U poslednjem očajanju obratila sam se knjigama koje sam dobila kao svadbeni poklon od Biatrise. Jedno jutro sela sam u biblioteku i prelistala knjige u nadi da ću možda među slikama naći nešto. Ali sve je uzalud. Nisam našla ništa odgovarajuće. Bile su tu sve suviše blistave haljine od somota i teške svile, po reprodukcijama slika Rubensa, Rembranta i ostalih. Pokušala sam da nacrtam jednu ili dve, ali mi se nijedna nije dopala. Bacih crteže u korpu za hartiju, ne misleći više na njih.

Uveče, baš kad sam se oblačila za večeru, zakuca neko na vrata spavaće sobe.

– Slobodno! – viknuh, jer sam mislila da je Klarisa.

Vrata se otvoriše, ali kroz njih ne uđe Klarisa, već misis Denver. U ruci je držala list hartije.

– Oprostite što smetam, gospodo, ali bih htela da vas upitam da li ste namerno bacili te crteže. Uvek mi prvo pokažu sadržaj korpe, da ne bi neka vredna stvar dospela u đubre. Robert mi je rekao, da je to našao u korpi za hartiju u biblioteci.

Naježila sam se, kad sam videla misis Denver. Teškom mukom sam progovorila. Pružila mi je jedan crtež. To je bio naravno onaj, koji sam ja sama jutros bacila u korpu.

– Da, misis Denver – odgovorih – namerno sam ga bacila. To je samo sirova skica, nije mi potrebna.

– Onda je u redu. Mislila sam da je bolje ako lično upitam, da ne bude nekog nesporazuma.

– Da – rekla sam. – Da, naravno.

Mislila sam da će sada da se okrene i izađe, ali se nije ni pomerila. Stajala je kod vrata.

– Jeste li se već odlučili, gospođo, šta ćete obući za bal? – pitala je.

Glas joj je zvučao pomalo ironično, s prizvukom naročitog zadovoljstva. Sigurno je čula od Klarise, kako se teško odlučujem.

– Ne – rekla sam – još nisam odlučila.

Nije skidala pogled s mene, stajala je kod vrata, s rukom na bravi.

– Zašto ne kopirate neku porodičnu sliku? – rekla je.

Pravila sam se kao da turpijam nokat. Nokti su mi doduše bili kratki i ispucani, ali tako bar nisam morala da gledam misis Denvers.

– Da, i ja sam već mislila na to – rekla sam i začudila se u sebi što mi to jednostavno rešenje do sada nije palo na pamet. Zaista, to bi bilo odlično rešenje. Ali to nisam htela da priznam misis Denvers. Nastavila sam i dalje da turpijam nokte.

– Sve slike u galeriji dobro bi poslužile za kostime – rekla je – naročito ona slika mlade dame u beloj haljini, s šeširom u ruci. Ne znam da li mister de Vinter misli da svi nose kostime iz tog vremena. Ja mislim da bi to bilo lepše. Meni se ne dopada da dama u bidermajer haljini igra s pajacom.

– A drugi baš vole raznolikost – rekla sam. – Kažu, što su različitiji kostimi, to je bal zabavniji.

– Ukusi su različiti – rekla je misis Denvers. – Ja sam drugog mišljenja.

Glas joj je ovog puta bio iznenađujuće iskren i prijatan. Nisam mogla ni da zamislim šta joj je palo na pamet, te se popela do mene s onim bačenim crtežom. Možda je htela da se pomiri sa mnom, ili je saznala da nisam ja odala Maksimu Favelovu posetu, pa je time htela da mi se zahvali za ćutanje?

– Mister de Vinter nije ništa predložio gospođi? – pitala je.

– Nije – odgovorila sam posle trenutnog oklevanja. – Hoću da ga iznenadim, a i mister Kroulija. Želim da ne znaju ništa unapred.

– Znam da nemam pravo da se mešam u to – rekla je – ali bih zamolila gospođu da poruči haljinu u Londonu. Tu u okolini nema pouzdanih krojačica. ‘Vos’, na Bond Stritu, je jedan od najboljih salona.

– Hvala na savetu – rekla sam.

Misis Denvers otvorila vrata i, pre nego što je izašla, dodade:

– Bilo bi dobro, kad bi gospođa prostudirala slike u galeriji. Naročito onu koju sam pomenula. Nemojte se bojati da ću vas odati, nikome ni reći neću kazati.

– Hvala na savetu – rekla sam.

Vrlo je tiho zatvorila vrata za sobom. Nastavila sam s oblačenjem. Nisam mogla da se načudim njenom ponašanju, koje se toliko razlikovalo od onog

prilikom našeg poslednjeg susreta. Da li da zahvalim za tu promenu onom neprijatnom Favelu?

Rebekin brat od tetke. Zašto Maksim ne voli Rebekinog brata od tetke? Zašto mu je zabranio da dođe u Menderlej? Biatrisa je rekla za njega da je odvratan tip. Biatrisa nije o njemu rado govorila. Što više o tome mislim, sve više dajem za pravo Biatrisi. Nesimpatičan tip. One vatrene plave oči, one meke usne, intimni smeh. Sigurno ima i takvih koji bi ga smatrali za zgodnog. Prodavačice koje se cerekaju u bombonjerama iza tezge, ili koje prodaju programe u bioskopu. Sigurno bi im se nasmešio, zviždućući. Da li je često dolazio u Menderlej? Izgledalo je da se oseća sasvim kao kod svoje kuće, ali to nikako ne mogu da dovedem u sklad sa Maksimovim rečima, usmerenim misis Denvers. A još manje mogu da ga dovedem u sklad s mojom zamisli o Rebeki. Rebeka sa svojom lepotom, ljupkošću, otmenošću – kako je mogla da ima takvog rođaka, kao što je Džek Favel? To je nemoguće.

Zaključila sam da je on onaj izvesni „skelet u ormanu”, kako to poslovice kaže, siromašan, propao rođak kakav postoji u svakoj porodici. Rebeka se sigurno sažalila i ponekad ga pozivala u Menderlej, možda onda kada Maksim nije bio kod kuće, jer je znala da ga Maksim ne voli. Verovatno su se dva-tri puta prepirali zbog njega i Rebeka ga branila. Od tada, kad god bi se povela reč o njemu, njegovo ime je pratila uvek mala neprijatnost.

Kad sam te večeri sela na svoje mesto u trpezariji, pored Maksima, zamislila sam da Rebeka sedi ovde gde sada ja sedim i uzima u ruku viljušku za ribu. Tada zazvoni telefon i Frit javi da je mister Favel na telefonu i da želi da priča s misis de Vinter. Rebeka ustaje i pri tom gleda u Maksima. Maksim ništa ne govori, jede i dalje ribu. A Rebeka, kad se vrati i ponovo sedne za sto, ne govori o Favelu, već o nečemu sasvim drugom, veselo, bezbrižno, da bi rasterala oblačić među njima.

Maksim je u početku neraspoložen, neće da popusti, odgovara jednosložnim rečima, ali malo-pomalo vrati mu se raspoloženje, Rebeka mu priča zabavne pričiце o nekome koga je posetila u Keritu i, kad odnesu sa stola drugo jelo, Maksim se već smeje, gleda Rebeku smešući se pružajući preko stola svoju ruku ka njoj.

– Na šta misliš – razbudio me je odjednom Maksim. Stresla sam se. Krv mi je pojurila u lice, jer sam se za tih kratkih šesdeset sekundi toliko uživala u ulogu Rebeke, kao da moje dosadno biće i ne postoji na svetu, kao da sama nikad nisam bila u Menderleju.

– Ti i ne znaš kako si se čudno ponašala, dok si jela ribu – rekao je Maksim. – Prvo si oslušnula kad si čula zvonjenje telefona, zatim su ti se usta pokrenula i krišom si me pogledala. Zatresla si glavom, nasmešila se i slegnula ramenima. I sve to za jedan minut. Možda već misliš na maskenbal?

Pogledao me je smejući se i ja sam pomislila: „Šta li bi rekao, kad bi znao šta mi je bilo u glavi, čime se zanima moj mozak i srce. Šta bi rekao, kad bi znao

da za taj proleteli minut on nije bio ovaj sadašnji Maksim, nego Maksim od pre nekoliko godina, i da ja nisam bila ja nego Rebeka.

– Praviš grimase, kao da sam te uhvatio u nekoj zaveri – nastavio je Maksim. – Šta se desilo?

– O, ništa – rekla sam brzo.

– Kaži, na šta si mislila?

– Zašto da kažem? Ni ti nikada ne kažeš meni na šta misliš.

– Nikada nisi ni pitala.

– Ali jesam, jedanput sam pitala.

– Ne sećam se.

– Bili smo u biblioteci.

– To je verovatno. Uvek smo tamo. A šta sam odgovorio?

– Odgovorio si da bi voleo da znaš, ko je tako organizovao utakmice, da surejci igraju protiv midlsekovaca?

Maksim se opet nasmejao.

– Naravno, bila si razočarana? Šta si očekivala na šta ću da mislim?

– Na nešto sasvim drugo.

– Ipak, na šta.

– O, ne znam.

– Naravno da ne znaš. Ako sam ti rekao da sam mislio na Surej i Medlseks, onda možeš da budeš sigurna da sam na to mislio. Drago moje dete, muškarci su mnogo jednostavniji, nego što to žene misle. Ali svaki bi se iznenadio, kad bi video šta se događa u komplikovanim ženskim umovima. Znaš li da malopre uopšte nisi ličila na sebe? Kao da i nisi to ti bila.

– Kakva sam bila?

– Ne umem da objasnim. Odjednom si izgledala mnogo starija. Osećao sam se sasvim neprijatno, kad sam te pogledao.

– Nije bilo namerno.

– Znam.

Popila sam jedan gutljaj vode, posmatrajući njegovo lice preko čaše.

– Ne bi voleo da sam starija? – pitala sam.

– Ne.

– Zašto ne bi?

– Ne bi ti dobro stajalo.

– Ali jedanput ću ipak biti starija. Tu nema pomoći. Kosa će mi biti seda, a lice naborano, kako priliči starim ženama.

– To bi mi bilo svedjedno.

– A šta ti ne bi bilo svedjedno?

– Ne bih voleo, kad bi izgledala onako kao malopre. Imala si nešto oko usta i u pogledu, što mi se nije dopalo. Kao da znaš nešto, što ne treba da znaš.

Postala sam sasvim uznemirena i pomalo radoznala.

– Šta hoćeš time da kažeš, Maksime? Šta to može da bude, što ne treba da znam?

Trenutak nije odgovorio. Frit se vratio u sobu i promenio tanjire. Maksim je sačekao dok Frit ponovo nestane iza paravana i tek onda je ponovo progovorio.

– Kada sam te prvi put sreo, video sam na tvom licu takav izraz – počeo je zamišljeno – a to još i sada vidim na tebi... ne bih umeo da objasnim kakvo ti je bilo lice, ali to, što je bilo onakvo, bio je u svakom slučaju jedan od razloga što sam se oženio tobom. Malopre, dok sam te posmatrao, taj izraz je nestao s tvog lica. Lice ti je postalo sasvim drugačije.

– Ali kako? Objasni mi, Maksime – pitala sam uzbuđeno.

Gledao me je na trenutak zamišljeno, podigao obrvu i blago zazviždao.

– Slušaj, mala moja. Dok si bila devojčica, bilo je, je li, takvih knjiga, koje nisi smela da čitaš? Otac ih je zaključavao od tebe.

– Da – odgovorila sam.

– E, pa vidiš, to je to. Muž se ne razlikuje u mnogo čemu od oca. Postoji jedna vrsta znanja, koju bih voleo da zaključam pred tobom. Bolje je da to znanje držim pod katancem. Eto to je. A sad pojedi svoju breskvu i ne pitaj više, jer ćeš inače da stojiš u uglu.

– Volela bih, kada ne bi postupao sa mnom kao s devojčicom od šest godina.

– Kako da postupam s tobom?

– Onako, kako drugi muževi postupaju sa svojim ženama.

– Da te bijem?

– Mani se, Maksime. Ne može se šaliti sa svačim.

– Ne šalim se. I suviše sam ozbiljan.

– Nisi ozbiljan. Vidim ti iz očiju. Igraš se sa mnom kao da sam glupo dete.

– ‘Alisa u zemlji čuda’. To mi je bila dobra ideja. Gde ti je mašta?

– Videćeš, koliko ćeš se iznenaditi kada budeš video moj kostim.

– To verujem. Ali sada pojedi lepo svoju breskvu i ne govori punim ustima. Posle večere treba da pišem pismo.

Nije sačekao ni dok sam pojela breskvu. Ustao je od stola i rekao Fritu da prenese kafu u biblioteku. Ja sam sedela za stolom tiho gundajući, odugovlačila sam koliko je bilo moguće, htela sam da ga razljutim, ali se Frit nije osvrtao na mene i moju breskvu i uneo je kafu u biblioteku, a Maksim je pošao za njim i ostavio me.

Kad sam ustala od stola, popela sam se u porodičnu galeriju da pogledam slike. Doduše, sve sam ih već poznavala, ali još nisam obratila pažnju na kostime.

Misis Denvers je imala pravo. Kako sam bila glupa, kad mi to ranije nije palo na pamet. Ta mlada devojka u beloј haljini, s šeširom u ruci, uvek mi se mnogo svidala. Bila je to slika od Riberna i predstavljala je Karolinu de Vinter, sestru Maksimovog pradede. Bila je udata za nekog čuvenog političara vigovca. Sjajna lepota, godinama kraljica balova, ali je ta njena slika rađena još dok je bila devojka. Tu belu haljinu biće lako kopirati. Nabrani rukavi, uzani struk pripijen uz telo, suknja s krinolinom. Ali ću uz šešir morati da nosim periku, jer moja prava kosa nikada neće moći tako da se uvije. Možda bi taj londonski salon „Vos” napravio sve što treba. Poslaću crtež i tačnu meru i napisaću da je tačno kopiraju.

Kakvo olakšanje, što sam se najzad odlučila. Bilo mi je mnogo lakše na srcu. Skoro sam počinjala da se radujem tom balu. Možda ću se sada i ja radovati kao mala Klarisa. Ujutro sam odmah pisala modnom salonu i priložila crtež. Brzo je stigao odgovor da porudžbinu smatraju za veliku čast, da su je odmah dali u rad i da će periku napraviti. Klarisa se jedva savlađivala od uzbuđenja. Njen zanos prelazio je i na mene, kako se veliki dan približavao.

Džils i Biatrisa spavaće ovde, ali, hvala bogu, niko drugi mada smo pozvali na večeru veliku gomilu sveta. Bojala sam se da ćemo pred bal morati da priredimo veliku večeru, ali je Maksim rekao da je to nepotrebno, neka se zadovolje s balom. Ne znam da li je to odlučio samo iz obzira prema meni, ili bi i njega samog mnogo gnjavili ukočeni gosti.

Toliko sam već slušala o starom menderlejskom društvenom životu, kad su čak i u kupatilima spavali i postelje se nameštale po divanima na verandama, jer je bilo toliko sveta, da ih nisu mogli sve smestiti po sobama. Ali ćemo sada biti sami s Biatrisom i Džilsom, a oni se ne računaju u goste.

I sama kuća dobila je novo lice, puno iščekivanja. U holu su radili radnici, nameštali parket za igranku, a u salonu su razmestili nameštaj, da bi veliki bife dobio mesta duž zida. Na terasi montirali su električno osvetljenje, a isto tako i u ružičnjaku. Gde god bi čovek prošao, video bi pripreme za bal. Kuća je bila puna radnika i Frenk je svakoga dana ručao s nama.

Posluga nije govorila ni o čemu drugom nego o balu, a Frit je prolazio tamo-amo tako dostojanstvenog i brižnog lica, kao da sva odgovornost pada na njegova pleća. Robert je potpuno izgubio glavu, stalno je po nešto zaboravljao, ne bi stavio salvete na sto, ili bi zaboravio da posluži povrće. I on je izgledao neobično brižan i uznemiren, kao neko ko se boji da će zakasniti na voz.

Psi su bili vrlo tužni. Džasper je opuštenog repa lutao po holu i lajao na svakog radnika. Ili bi besno lajao na terasi, a zatim bi kao ludak pojurio dole na travnjak i grizao travu od ogorčenja.

Misis Denvers sam veoma retko viđala, ali sam stalno osećala njeno prisustvo. Čula sam njen glas u salonu, kad su nameštali stolove za bife. Ona je

dirigovaja parketarskim radnicima u holu. Ali, kad god bih se tamo pojavila, ona je iščezavala. Samo bih s leđa videla njenu haljinu kako nestaje iza nekih vrata i čula njene korake ka stepenicama.

Ja sam tih dana bila potpuno suvišna. Ni ljudima, ni životinjama nisam bila potrebna. Svuda, gde god bih se pojavila smetala sam.

– Oprostite, gospodo – rekao je iza mene jedan radnik, kome sam stajala na putu. Nosio je dve stolice na leđima i lice mu je bilo znojavo od naprezanja.

– O, oprostite – rekla sam postićeno i sklonila se s puta, a zatim sam mu u zbunjenosti rekla da odnese te stolice u biblioteku.

Čovek me je pogledao začuđeno i zbunjeno.

– Misis Denvers je naredila, gospodo da te stolice odnesem u magacin, jer ovde smetaju.

– O – rekla sam – pa da, naravno. Kako sam glupa. Naravno, naravno, samo ih nosite tamo, gde je ona rekla.

Okrenula sam se i žurno otišla. Pri tom sam promucala kako tražim parče hartije i olovku, ali nisam uspela da prevarim radnika i da on poveruje da imam posla.

Veliki dan je osvanuo maglovit, oblačan. Maksim je rekao da će se razvedriti do večeri, jer se barometar diže. Oko jedanaest zaista se razvedrilo, kao što je Maksim prorekao, i nad Menderlejom se prostiralo blistavo letnje nebo. Baštovani su celo prepodne unosili u kuće cveće, poslednje bele jorgovane i ogromne visoke delfiniume, stotine i stotine ruža i razne vrste ljiljana.

Najzad se pojavila i misis Denvers, mirna, ćutljiva. Samo je tihim glasom svakome davala uputstva baštovanima gde da nose cveće i brzim, veštima prstima nameštala cvetove po vazama.

Gledala sam je očarana kako ide od vaze do vaze noseći ih iz staklene bašte ka salonu i raznim uglovima kuće, nameštajući ih tačno koliko gde treba. Gde je bilo potrebno šarenilo, tamo bi stavila šareno cveće, a gde je bila efektnija jednostavnost, ostavila bi zidove prazne. Da ne bismo smetali, Maksim i ja ručali smo kod Frenka. Bili smo svi troje veseli i sve misli skoncentrisale su nam se na večer koje se približavalo. Ja sam se osećala kao onog jutra pred venčanje. Obuzelo me je ono isto osećanje, koje guši, osećanje da sam sada već otišla suviše daleko i da ne mogu više da se vratim.

To večer moralo je da se izdrži. Salon „Vos” poslao mi je haljinu tačno na vreme. Uvijena u svilenu hartiju izgledala je savršeno lepa, a i perika je odlično uspela. Probala sam je posle doručka i nisam mogla da se nadivim, kako mi dobro stoji. Bez sumnje, bila sam zgodna. Sasvim drugačija nego obično. To nisam bila ja. Bila je to mnogo, mnogo interesantnija, življa osoba. Maksim i Frenk stalno su me ispitivali, kakav ću kostim imati.

– Rekla sam već, da neću da vam kažem. To će biti iznenađenje.

– Nadam se da nećeš biti obučena u pajaca? – rekao je Maksim. – Nisi valjda izabrala neki komičan kostim.

– Ne, ne, ne boj se – rekla sam, praveći se važna.
– Bilo bi najpametnije da si ostala pri ‘Alisi u zemlji čuda’.
– Sa vašom kosom mogli ste da budete i Žan d’ Ark – dodao je Frenk skromno,

– Na to nisam ni mislila – rekla sam i Frenk je pocrveneo.
– Ma šta da obučete, bićete sigurno lepi – rekao je Frenk.
– Nemoj da je razmaziš, Frenk – rekao je Maksim – i ovako je već dosta uobražena. Još je sva sreća što će Biatrisa biti ovde. Ona će da ti kaže, ako joj se ne dopada tvoja haljina. Jadna stara Bi, ona obično uvek izmišlja strašne kostime. Sećam se, da se jednom obukla u madam Pompadur i, kad smo ušli na večeru, spala joj je perika. ‘Ne trpim tu periku!’ rekla je onim svojim dubokim glasom, skinula je s glave, bacila na stolicu i cele večeri ostala bez perike, sa začesljanom kosom. Možete da zamislite, kako je izgledala u svetloplavoj satenskoj krinolini, ili kako se ta moda zvala. Jadni stari Džils nije se pokazao te godine. On se obukao kao kuvar. Cele noći je sedeo u baru i bio strašno neraspoložen. Mislim zato, što ga je Biatrisa izneverila.

– Nije tako bilo – upao je Frenk – nego je baš tog dana isprobavao novog konja i slomio jedan svoj prednji zub. Nije više imao vremena da ga popravi, a onako nije smeo da otvori usta.

– A tako, tako je bilo! Jadni Džils! On strašno voli tu vrstu zabave.
– Biatrisa je rekla, da za Božić obično priređuju diletantske pozorišne predstave – rekla sam.

– Da – rekao je Maksim – zato nikada ne primam njihove pozive za Božić.
– Izvolite još malo špangle, misis de Vinter. Ili želite još malo krompira?
– Ne, hvala, Frenk, nisam gladna.
– Nervozna si – rekao je Maksim mašući glavom. Ne, ne mari, sutra u ovo vreme biće već sve svršeno.

– Iskreno se nadam – rekao je Frenk ozbiljno. – Izdao sam nalog da do pet sati ujutru moraju da se doteraju sva kola.

– O, bože – rekla sam i pokušala da se nasmejem, ali su mi oči zasuzile – pošaljimo telegrame gostima da ne dolaze.

– Napred, budi hrabra i nemoj da se plašiš. Moraš hrabro da pogledaš stvarima u oči. Kad to prođe, imaćemo opet godinu dana mira. Frenk, čini mi se da bi trebalo da odemo gore u kuću. Šta misliš?

Ustali su, ja sam potišteno išla za njima. Teško mi je palo da se odvojim od te neudobne sobice. To je u normalnim okolnostima bio Frenkov mali momački stan, a danas u mojim očima oličenje mira i spokojstva. Kad smo stigli u kuću, muzika je već bila tamo. Stajali su na sredini hola, crvenih i uzbuđenih lica. Frit, svestan svoje važnosti, služio ih je osvežavajućim pićima. I orkestar će prenoćiti kod nas tu noć. Pozdravili smo se s njima i progovorili nekoliko prigodnih šala, a onda je orkestar prešao na određeno mesto.

Posle podne se razvuklo, kao poslednji sat pred neko putovanje, kad je čovek već sve upakovao i mota se po kući potpuno spreman za put. Išla sam od sobe do sobe, skoro isto tako izgubljeno kao Džasper, koji se vukao za mnom prekorno.

Nigde nisam mogla ništa da pomognem. Bilo bi mnogo pametnije da potpuno nestanem iz kuće, da odem na dužu šetnju s Džasperom. Ali, kad sam se odlučila da to učinim, bilo je već kasno. Maksim i Frenk zatražili su čaj i, dok smo ga popili, već su stigli Biatrisa i Džils. Veče se brzo približavalo.

– Baš je isto kao što je nekada bilo – rekla je Biatrisa. Poljubila je Maksima i pogledala oko sebe. – Čestitam ti što si mislila na svaku sitnicu – okrenula se prema meni – cveće je savršeno. Jesi li ti namestila vaze?

– Ne – odgovorila sam postićeno – sve je to zasluga misis Denvers.

– O, pa onda...

Biatrisa nije završila rečenicu, jer joj je Frenk pružio svoj upaljač i, dok je zapalila, izgleda da je zaboravila šta je htela da kaže.

– Je li Mičel pravio bife? – pitao je Džils. – Kao i obično?

– Da – odgovori Maksim – u stvari ništa se nije promenilo, zar ne, Frenk? Sve smo pripremili isto kao nekada, ništa nismo zaboravili. Nadam se da je svako ko dolazi u obzir dobio pozivnicu.

– Kako je dobro, što smo još sami – rekla je Biatrisa. – Sećam se da sam jednom došla, kad je već bilo najmanje njih dvadeset petoro u salonu. Kakvi će biti kostimi? Maksim, naravno, kao i obično neće se oblačiti?

– Kao i obično – odgovorio je Maksim.

– Šteta. Bilo bi mnogo zabavnije, kad bi se i ti obukao.

– Da li si ikada bila u Menderleju na nekom balu, koji ti nije bio dovoljno zabavan?

– To ne, mora se priznati da umete savršeno sve to da organizujete. Ali, mislim kako bi trebalo da domaćin da dobar primer.

– Mislim da je sasvim dovoljno, ako domaćica daje dobar primer – reče Maksim. – Zašto da se ja presvlačim, zašto da se znojim, što da se osećam neprijatno, kad ne moram?

– Preteruješ, kao i uvek. S tvojom izgledom, dragi moj, mogao bi da nosiš svaki kostim. Ti ne treba da se bojiš da ćeš biti smešan, kao jadni Džils.

– Kakav će kostim imati Džils? – upita Maksim. – Da nije to tajna?

– O ne, kako? – odgovori Džils uzbuđenog lica. – Biću obučen u arapskog šeika. Nije bilo lako napraviti taj kostim kod našeg krojača.

– Gospode bože! – reče Maksim.

– Nije baš ni loše – umeša se Biatrisa toplo – lice će naravno namazati nečim tamnim i neće nositi naočare. Ukraš na glavi je potpuno verodostojan. Dobili smo ga na zajam od jednog našeg prijatelja koji je dugo živio na istoku, a odelo je krojač kopirao iz jednih ilustracija. Džilsu vrlo dobro stoji.

– A šta ćete biti vi, misis Lesi – pitao je Frenk.

– O, ja se ovoga puta nisam naprezala. I ja sam izabrala istočnjački kostim, da ne odudaram mnogo od Džilsa, ali ne smem da tvrdim da je originalan. Znae, biser i veo preko lica.

– Sigurno je lepo – primetih ućtivo.

– Nije loše – odgovori Biatrisa. – Najvažnije je da je udobno. A šta ćeš ti obući? – okrenu se ka meni.

– Ne pitaj – rekao je Maksim – neće nikome da kaže. Nikada još nije bilo takve tajanstvenosti u Menderleju. Mislim da je nešto poručila iz Londona.

– Bože – reče Biatrisa, veoma impresionirana – sve ćeš nas baciti u zasenak. Moj kostim smo, bogami, skrpili kod kuće.

– Nije opasno – odgovorili, smejući se – zaista je vrlo jednostavan. Ali Maksim me je stalno zadirkivao, te sam odlučila da ga baš za inat iznenadim.

– Odlično – reče Džils. – Maksim voli da se pravi važan. Naravno, on je ljubomoran. I on bi voleo da se obuće kao svi ali, samo se stidi da prizna.

– Saćuvaj bože – odgovori Maksim.

– A šta ćete vi biti, Krouli? – upita Džils.

Frenk napravi snuždeno lice.

– Ja sam imao toliko posla, da sam to ostavio za poslednji trenutak. Juće sam potražio jedne stare pantalone i prugastu bluzu za fudbal. Mislim da ću prekriti jedno oko i obući se kao gusar.

– Zašto niste nešto pozajmili od nas? – upita Biatrisa. – Rože ima jedan holandski kostim, prošle godine ga je kupio u Švajcarskoj. Odlično bi vam stajao.

– Ne mogu da dozvolim svom upravniku, da se obuće u Holandanina – reče Maksim. – Nikada niko više ne bi plaćao zakup. Onda bolje da bude gusar. Tako će se možda koji zakupac uplašiti od njega.

– Pa, Frenk više lići na sve pre nego na gusara – šapnu mi Biatrisa.

Pravila sam se kao da nisam ćula. Jadni Frenk, Biatrisa ga je uvek pomalo prezirala.

– Šta misliš, koliko će trajati moje maskiranje? – upita Džils.

– Bar dva sata – odgovori Biatrisa – na tvom mestu već bih počela da razmišljam o tome. Koliko će nas biti na večeri?

– Šesnaest – odgovori Maksim – s nama zajedno. Niko nepoznat, sve poznaješ.

– Ja već poćinjem da imam tremu – reče Biatrisa. – To je vrlo zanimljivo. Radujem se što si se odlučio, Maksime.

– Nemojte meni da zahvaljujete, nego njoj – odgovori Maksim, pokazujući na mene.

– O ne, lejdi Krouen je krivac za sve.

Maksim mi se nasmeši.

- Uzbudena si kao dete na prvoj dečjoj zabavi – reče.
- Nisam uzbudena.
- Strašno sam radoznala zbog tvoje haljine – primeti Biatrisa.
- Ništa naročito – odgovorih – zaista ništa naročito.
- Misis de Vinter tvrdi da je nećemo prepoznati.

Svi su me gledali, smešeci se. Pocrvenela sam i bila sam veoma srećna. Kako su ljudi ljubazni. Svi su dobri prema meni. Odjednom sam se obradovala igri i svojoj ulozi domaćice.

Bal se priređuje u moju čast, jer sam ja mlada gospodarica kuće. Sedeću u biblioteci s prekrštenim nogama i gosti će stajati oko mene.

Jedva sam čekala da odem gore u sobu, probam haljinu i periku i da se okrenem tamo-amo pred ogledalom. Bilo je novo to osećanje da sam važna, da sam neko, da Džils i Biatrisa, Frenk i Maksim stoje tu oko mene i govore o meni, o mojoj haljini. Svi su radoznali šta ću obući. Pomislila sam na meku belu svilu u svilenj hartiji i na to kako će sakriti moj dosadni ravni stas i uzana ramena. A ona divna perika sakriće moju glatku, dosadnu kosu.

– Koliko je sati – upitala sam kao slučajno i zevnula kao da nisam uzbudena. – Zar ne bi trebalo da pođemo gore.

Dok smo prolazili kroz veliki hol, ka svojim sobama, prvi put sam pomislila kako je ova kuća prikladna za priređivanje velikih soarea i kako su divne sobe. Čak je i veliki salon, koji je inače tako ceremonijalan i hladan, sada pun šarenila, pun sjaja. U svakom uglu cveće, crvene ruže u velikim srebrnim posudama na belom čaršavu bifea, a dugački prozori gledaju na terasu, koja će, čim se zamrači blistati u vilinskom sjaju. Orkestar se već smestio na galeriji iznad hola, a i sam hol je dobio naročiti izgled, pun očekivanja. Iz njega je strujala neka toplota, koju još nikada nisam osećala. Možda je to činila mirna i vedra noć, možda mnogo cveća pod slikama, ili naše veselo smejanje na širokom stepeništu, koje je odjekivalo.

Nekako je nestalo starog savlađivanja, Menderlej je živeo, bio je tako živ, kako ga nikada ne bih mogla zamisliti.

To nije onaj mirni, natmureni Menderlej, koji sam do sada poznavala. Njegov značaj čudnovato je porastao. Imao je bezbrižan izgled, veoma pobednički i veoma prijatan. Kao da se kuća priseća starih, prošlih dana, kao da je hol navikao na šarenilo, kao da pod grbovima i tapetima uvek sede ljudi za dugim uzanim stolom i smeju se glasnije nego što se mi sada smejemo. Kao da glasno traže vino, vino i pesmu, i bacaju na zemlju psima velike komade mesa. I kasnijih godina bila je vesela ta kuća, ali je onda bila puna dostojanstva i Karolina de Vinter, čiju ću ja haljinu danas imati na sebi, silazila je u beloj haljini niza stepenice da odigra menuet. O, kako sam želela da je vidim! Želela sam da se ne pokvari raspoloženje te stare kuće modernom džez muzikom, koja ovde koliko nije u stilu, toliko nije na svom mestu. Uz menderlejsku romantiku ne priliči džez muzika. Odjednom sam primetila da je u pravu misis Denvers.

Trebalo je da kostimi ožive jedno vreme, a ne da se oblače raznorazne glupe haljine, kao Džils svoje odelo arapskog šeika.

Klarisa me je već čekala u spavaćoj sobi. Njeno okruglo, rumeno lice, odavalo je srećno uzbuđenje. Smejale smo se jedna drugoj kao dve gimnazijalke. Zamolila sam je da zaključa vrata.

Svilen hartija šušala je tajanstveno. Govorile smo polako kao zaverenici i gazile na vrhovima prstiju. Osećala sam se kao dete, koje čeka Božić-batu i koje bosonogo trčkara po sobi i kači svoje čarape o prozor.

Maksim je bio u svojoj sobi za garderobu i ta vrata smo zaključali. Klarisa mi je prijatelj i saveznik. Haljina mi odlično stoji, kao salivena.

Stojim pred ogledalom, bez daha, i jedva mogu da savladam svoje nestrpljenje, što Klarisa još barata oko kopča.

– Divni ste, gospodo – reče Klarisa i, da bi me bolje videla, ponovo se naginje unazad oslanjajući se na petu. – I kraljica bi mogla da obuče taj kostim.

– Pogledajte samo bretele – rekoh uzbuđeno – ovde vire.

– Ne, gospodo, ne vide se.

– Je li lepa? – pitala sam uzbuđeno. – Stoji li dobro?

I ne čekam Klarisin odgovor, neprestano se okrećem pred ogledalom. Posmatram sebe nabranog čela, smešim se. Već sam drugačija. Ne bojim se da ću osramotiti Maksima. Ta vilinska haljina prekriva moju svakidašnju ličnost.

– Dajte mi periku – rekoh uzbuđeno – pazite da je ne raščupate.

Klarisa stoji iza mene i ja vidim u ogledalu njeno okruglo lice pored mog lica. Oči joj blistaju, usne su joj malo otvorene. Začešljavam kosu iza ušiju i drhtavim prstima nameštam sjajnu periku. Smejem se bez daha i gledam u Klarisu.

– O, Klarisa, šta li će da kaže mister de Vinter?

Odjednom neko zakuca na vrata.

– Ko je? – upitah preplašeno – ne može da se uđe.

– Ne boj se, dušo, ja sam – čujem Biatrisin glas. – Dokle si došla? Volela bih da te vidim.

– Ne, ne – odgovaram – ne može da se uđe, još nisam gotova.

Klarisa stoji iza mene, ruke joj pune ukosnica, uzimam ih od nje jednu po jednu i pričvršćujem uvojke, koji su se pomalo spljeskali u kutiji.

– Čim budem gotova, sići ću – rekoh joj – samo siđite svi dole, ne čekajte me. Kaži Maksimu da ni on ne može da uđe.

– Maksim te već čeka dole – reče Biatrisa – kaže da je kucao na vrata tvog kupatila, ali da mu ti nisi odgovorila. Požuri dušo, vrlo smo radoznali. Jesi li sigurna da ti ne treba pomoć?

– Ne – odgovorih nestrpljivo – samo ti idi.

Zašto je došla? Zašto me baš sada uznemirava?

Mnogo sam se ljutila zbog toga. Ne znam ni šta radim. Ruka mi je drhtala dok sam nameštala uvojke. Biatrisa je, izgleda, otišla, više nije govorila. Kako li se oseća u svom kostimu i da li je Džils uspeo da namaže svoje lice. Kako je sve to glupo. Zašto to radimo? Zašto se igramo, kao da smo deca?

Nisam poznavala to lice, koje me je gledalo u ogledalu. Oči su mi bile krupnije, usta manja, koža belja i čistija. Kosa mi okružavala lice kao neki beli oblak. Posmatrala sam tu osobu, koja nije bila ja, posmatrala je i smešila se. Čak mi je i osmeh bio drugačiji.

– O, Klarisa – klicala sam. – O, Klarisa! – Digla sam kraj suknje i duboko se poklonila pred njom. Nabori haljine vukli su se po zemlji.

Klarisa se uzbuđeno i malo zbunjeno kikotala, lice joj je gorelo. Bila je tako srećna, kao da se ona sprema na bal, a ne ja. Išla sam gore-dole pred ogledalom i ogledala se.

– Otvorite vrata – rekoh – hoću da siđem. Potrčite napred i pogledajte da nisu u hodniku.

Klarisa je poslušala, stalno se smejući, a ja sam podigla suknju i istrčala za njom u hodnik. Klarisa se okrenula i mahnula.

– Sišli su – šaputala je – mister de Vinter, mister major i misis Lesi. Mister Krouli baš sada dolazi. Svi stoje tamo u holu.

Oprezno sam pogledala dole. Da, svi su bili tamo. Džils se glasno smejao u svojoj beloj arapskoj haljini i pokazivao kamu na kuki. Biatrisa je imala upadljivu zelenu haljinu, a na vratu krupne perle. Jadni Frenk izgledao je samouvereno i pomalo glupo u prugastom prsluku i nepromočivim ribarskim čizmama. Maksim je bio jedini normalan čovek među njima, nosio je frak.

– Ne znam, šta radi tako dugo – upravo je govorio – već je satima zaključana u svojoj sobi. Koliko je sati, Frenk? Gosti koji su pozvani na večeru biće uskoro ovde.

Muzičari su već sedeli gore na galeriji. Jedan od njih je štimovao svoju violinu. Polako je svirao skale, a onda je udario jednu žicu. Svetlost je baš padala na sliku Karoline de Vinter.

Da moja haljina je savršena kopija slike. Široki rukavi, krinolina, mašne, sve. I kosa mi je baš onakva kao njena. Stoji tako visoko iznad čela, kao na slici. Još nikad u životu nisam bila tako uzbuđena, tako srećna i tako ponosita. Mahnula sam violinisti i stavila prst na usne, da ćuti. On se poklonio smešeći se, i pošao još dva-tri koraka prema meni.

– Recite dobošaru da me najavi – šaputala sam – neka udara u doboš, vi već znate kako se to radi, i neka kaže ‘mis Karolina de Vinter’. Hoću da iznenadim one dole.

Klimnuo je glavom, razumevši.

Srce mi je strašno lupalo, lice gorelo. Kako će to biti divna šala, kako obesna detinjasta šala. Nasmejala sam se Klarisi, koja je još vrebala po hodniku, zatim sam obema rukama uhvatila porub suknje.

Onda se začuo doboš, odjekivao je u velikom holu. Za trenutak sam se prepala, pa eto, stigao je taj trenutak koji sam toliko očekivala.

Videla sam da oni dole začuđeno dižu glavu.

– Mis Karolina de Vinter! – viknuo je dobošar.

Pojavila sam se na gornjem stepeništu i stala. Smešeći se, sa šeširom u ruci, baš kao ona devojkica na slici.

Čekala sam da počnu da pljeskaju i da se smeju. Pošla sam polako niza stepenice. Ali niko nije pljeskao, niko se nije pomerio. Svi su blenuli u mene, kao da su zanemeli. Biatrisa je tiho vrisnula i brzo stavila ruku na usta. Ja sam se i dalje smešila i stavila ruku na ogradu stepeništa.

– Kako ste, mister de Vinter? – upitala sam. Maksim se nije ni pomerio. Samo me je gledao s čašom u ruci. Lice mu je bilo potpuno bezbojno, blede kao smrt. Videla sam da mu Frenk prilazi kao da hoće nešto da mu kaže, ali ga Maksim odgurnu. Zastala sam, oklevajući. Nešto se desilo. Šala nije uspela. Ali, zašto me Maksim tako čudno gleda? Zašto svi stoje kao lutke, kao da su obamrli?

Onda je Maksim pošao prema meni ne skidajući svoj pogled s mog lica.

– Šta ti je palo na pamet?! – rekao je. Lice mu je još bilo blede kao smrt, ali su mu iz očiju sevale varnice.

Nisam mogla da se maknem. Stajala sam tamo ukočena, rukom sam se uhvatila za ogradu stepeništa.

– Slika... – rekla sam, preplašena od njegovog pogleda i glasa. – Slika, tamo na galeriji.

Nastalo je dugo ćutanje. Gledali smo se dalje. Niko se nije pomerio. Grlo mi se steglo i pošla sam da se uhvatim rukom za vrat.

– Šta se desilo? – pitala sam uplašeno – šta sam učinila?

Bar da me nisu svi razrogačeno gledali tim nekim, bezizražajnim licima! Da je neko nešto rekao. Ali kad je Maksim progovorio, nisam mu poznala glas. Bio je miran i tih, ali hladan kao led. Nije to bio onaj glas koji sam ja poznavala.

– Idi i presvući se – rekao je – svejedno je šta ćeš da obučeš. Obuci jednu večernju haljinu, bilo koju, ali požuri pre nego što neko dođe.

Nisam mogla da govorim, samo sam blenula u njega. Lice mu je bilo kao neka posmrtna maska, samo mu je oko bilo živo.

– Šta stojiš tu? – viknuo mi je grubo – nisi čula šta sam ti rekao?

Okrenula sam se i potrčala, potrčala nazad duž hodnika. Videla sam začuđeno lice dobošara, koji me najavio. Prošla sam pored njega, saplela se, nisam gledala kuda idem. Suze su mi zamaglile oči. Nisam znala šta se dešava. Klarisa više nije bila tamo. Hodnik je bio pust. Gledala sam oko sebe zbunjeno i tupo. Zatim sam primetila da su otvorena vrata koja vode u zapadno krilo i da neko stoji kod vrata.

To je bila misis Denver. Nikada neću zaboraviti njeno avetinjsko, pobedonosno lice. Lice joj je bilo kao kod đavola. Stajala je tamo i smešila mi

se. Okrenula sam se i pobegla od nje, trčala sam duž uzanog hodnika ka svojoj sobi, nespretno, jer su mi se noge neprestano saplitalle o dugačku suknju.

Klarisa me je čekala u spavaćoj sobi. I ona je bila bleđa i uplakana. Kad me je ugledala, briznula je u plač. Ja ništa nisam rekla, počela sam da cepam haljinu sa sebe. Moji drhtavi prsti nisu nalazili kopče. Klarisa je prišla da mi pomogne. Glasno je plakala.

– Nemojte da plaćete, Klarisa, niste vi krivi – rekla sam, ali je ona samo tresla glavom i suze su joj lile niz lice.

– Ta divna haljina, gospođo – rekla je – ta divna bela haljina!

– Ne mari. Ne možete da nađete kopču. Tamo na leđima. Ima još jedna ispod nje.

Baratala je drhtavim rukama po mojim leđima, bila je nevestija od mene i sve vreme je zadržala dah.

– Šta ćete da obučete, gospođo? – pitala je.

– Ne znam – rekla sam. – Ne znam još.

Najzad su se kopče otvorile i srećno sam se izvukla iz haljine.

– Ostavite me samu, Klarisa – rekla sam – budite ljubazni, ostavite me samu. Umirite se, ništa se neće dogoditi. Zaboravite to što se dogodilo. Hoću da uživate u zabavi.

– Da ispeglam jednu haljinu, gospođo? – upitala je, gledajući me otečenim, suznim očima. – Biću gotova za minut.

– Ne, ne, ne treba – rekla sam – više bih volela kad biste me ostavili samu, Klarisa...

– Molim, gospođo?

– Nikome ni reči o onome što se dogodilo.

– Ne, gospođo – i ponovo je briznula u plač.

– Pazite da ostali ne primete da ste plakali. Idite u svoju sobu i umijte se. Nema razloga za plakanje. Zaista nikakvog razloga.

Neko je zakucao na vrata. Klarisa me je pogledala preplašeno.

– Ko je?

Vrata se otvoriše i u sobu uđe Biatrisa. Priđe pravo meni. Žalosno je izgledala u svojoj istočnjačkoj raskoši, narukvice su joj zvečale na zglobovima.

– Jadnice – rekla je. – Jadnice moja.

I uzela me za ruke.

Klarisa je nečujno izašla iz sobe. Odjednom sam osetila da sam vrlo umorna, nisam mogla više da stojim. Sela sam na ivicu kreveta, uzela periku i skinula je s glave.

Biatrisa je samo stajala i gledala me.

– Da li si dobro? – pitala je. – Mnogo si bleđa.

– Uveče sam uvek bleđa. Električno osvetljenje ne prija mom licu.
– Odmori se nekoliko trenutaka, doći ćeš k sebi – rekla je. – Čekaj doneću ti čašu vode.

Ušla je u spavaću sobu. Njene narukvice i biser zvečali su. Vratila se s čašom vode.

Popila sam nekoliko gutljaja za njenu ljubav, ali nisam bila žedna. Voda je bila topla; nije je pustila da oteče.

– Naravno, ja sam odmah znala da se radi o nekoj fatalnoj zabludi – rekla je – a ti nisi mogla da znaš, otkuda bi znala?

– Šta?

– Pa haljinu, jedno moje dete, sliku, sa koje si haljinu kopirala. Rebeka je imala tu istu haljinu na poslednjem maskenbalu u Menderleju. Baš istu. I ona ju je poručila po slici. Kad si stajala tamo na stepeništu, u jednom groznom trenutku pomislila sam...

Nije završila rečenicu, potapšala me je po ramenu.

– Jadnice moja mala, kakva nesrećna slučajnost? Pa i otkuda bi mogla da znaš?!

– Trebalo je da znam – rekla sam glupo, gledajući je ukočeno, suviše zapanjena da bih je mogla razumeti. – Morala sam da znam.

– Gluposti! Otkuda bi mogla da znaš? Nikome od nas nije pala na pamet ta mogućnost. Ali treba da razumeš da je to sve nas zbunilo, toliko je došlo iznenada i Maksim...

– A Maksim?

– Maksim, znaš, veruje da si ti to namerno učinila. Kaže uvertela si sebi u glavu da ga iznenadiš. Ja sam mu odmah rekla da ti to nisi namerno učinila samo si, što je posledica neke fatalne slučajnosti, izabrala baš taj model.

– Morala sam da znam – ponovila sam. – Za sve sam ja kriva. Morala sam da znam.

– Ne, ne, Nemoj sebe da mučiš, posle ćeš mirno sve da mu objasniš. Sve će se okrenuti na dobro. Prvi gosti su tek stigli kad sam ja pošla ovde gore. Sada piju. Neće ništa biti. Kazala sam Frenku i Džilsu da kažu kako su ti iz salona greškom poslali drugu haljinu i kako si zato neraspoložena.

Nisam mogla ništa da kažem, samo sam sedela tamo, s rukama na krilu.

– Šta bi mogla da obučeš? – pitala je Biatrisa i otvorila orman. – Možda ovu plavu haljinu, ova je veoma lepa. Obuci je, ali brzo, ja ću da ti pomognem.

– Ne – rekla sam – ja neću da siđem.

Biatrisa, s plavom haljinom na ruci, pogledala me je očajno.

– Ali moraš da siđeš, draga. Ne možeš da se ne pojaviš na prvoj zabavi koju ste u Menderleju priredili.

– Ne, Biatrisa, neću da siđem. Posle onoga što se desilo nisam u stanju da pogledam ljudima u oči.

– Ali, niko ništa ne zna. Frenk i Džils neće reći ni jednu jedinu reč. Već smo se dogovorili među sobom. Iz salona su greškom poslali drugu haljinu, nije krojena za tebe, nisi mogla da je obučeš, zato si obukla samo običnu večernju haljinu. Svakome će to biti sasvim prirodno. To ništa neće pokvariti balsko raspoloženje.

– Ne razumeš – rekla sam – šta me se tiče haljina! Samo me boli, da Maksim... Ne mogu da siđem, Biatrisa. Nisam u stanju da siđem.

– Ali dušo, Džils i Frenk te potpuno razumeju. Obojica su puni razumevanja i saučešća. A i Maksim, samo prvo iznenađenje... Čekaj, ja ću da mu kažem neka dođe gore za trenutak. Ja ću da mu objasnim.

– Ne – viknula sam užasnuto – ne, neću!

– Gosti samo što nisu došli – rekla je vrlo uznemireno. – Biće nezgodno, ako ne siđeš. Ne mogu da slažem da te je iznenađa zbolela glava.

– Zašto da ne? – rekla sam umorno. – Zar to nije svejedno? Izmisli nešto, šta god hoćeš. Niko neće mariti da li sam ja tamo ili ne, pa i ne poznaju me.

– Pa hajde, dušo – molila me je i milovala po ruci – savladaj se. Obuci tu lepu plavu haljinu. Pomisli na Maksima. Moraš da siđeš za njegovu ljubav.

– Pa sve vreme samo mislim na Maksima – rekla sam.

– Pa onda?...

– Pa – rekla sam, grizući nokte i ljuljajući se na krevetu. – Ne mogu! Nisam u stanju da siđem.

Neko je pokucao na vrata.

– Gospode bože, ko li je to? – upita Biatrisa i priđe vratima.

Na pragu je stajao Džils.

– Svi su već ovde – rekao je. — Maksim me je poslao gore, da vidim šta radite.

– Neće da siđe – odgovori Biatrisa. – Šta da kažemo gostima?

Videla sam da Džils kroz otvorena vrata gleda u mene.

– O, bože moj, kakva nesreća – šaputao je, a zatim se zbunjeno okrenuo, kad je primetio da ga vidim.

– Šta da kažem Maksimu? – okrenuo se ka Biatrisi. – Već je osam i pet minuta.

– Kaži da se ne oseća dobro, ali da će kasnije sići. Kaži, da ne čekaju na nju s večerom. Ja ću odmah sići.

– Dobro.

Džils opet baci pogled na mene, sažaljiv ali čudan pogled. Glas mu je bio tih, onakav kakvim govore članovi porodice u nekoj kući gde se dogodila neka nesreća i gde čekaju lekara.

– Da li bih mogao da pomognem nešto? – pitao je.

– Ne, ne – rekla je Biatrisa – samo ti siđi, a i ja ću odmah.

Džils se poslušno odgegao u svojim arapskim papučama.

To je trenutak – pomislila sam – zbog kojeg ću se kroz mnogo godina smejati. Reći ću: sećate li se da je Džils bio obučen u Arabljanina, a Biatrisa je nosila veo na licu i narukvice na rukama. Da, vreme će ublažiti taj bol i možda ću se i smejati kad ga se setim. Ali sada ne mogu da se smejem. Sada ne vidim ništa šaljivo u toj situaciji. Sada još nije budućnost, sada je još sadašnjost. Sve to, što se dogodilo, sada je još suviše živo, suviše istinito. Sedela sam na ivici kreveta i gužvala jorgan. Izvukla sam perce, koje je štrčalo u jednom uglu.

– Da li bi želela da popiješ malo brendija? – pitala je Biatrisa poslednjim naporom. – On nekada čuda pravi.

– Ne – odgovorila sam – ne mogu ništa.

– Pa ja sada moram da siđem. Džils kaže da me čekaju s večerom. Zaista se ne ljutiš ako siđem?

– Ne, ne. Idi samo. Hvala ti za sve, Biatrisa.

– O, draga moja, nemoj ništa da mi zahvaljuješ. Kad bih samo mogla da ti pomognem.

Usput je zastala pred mojim stolom i napuderisala se.

– Gospode Bože, kako izgledam! – rekla je – veo mi se sasvim izgužvao, ali šta da radim, tu više ništa ne može da se učini.

Izađe šušteći, zatvarajući vrata za sobom. Osećala sam da sam izgubila njenu naklonost time što nisam sišla. Pobegla sam. Nije me razumela. Ona spada u drugi rod ljudi. U drugu vrstu. Sasvim je drugačija nego što sam ja. Da se to, što se meni dogodilo, dogodilo Biatrisi, ona bi sišla i primala goste, kao da ništa nije bilo. Sada bi stajala tamo pored Džilsa, rukovala se redom s gostima i smešila se. Ja to ne mogu.

Stalno sam gledala pred sobom Maksimove oči koje su sevale na belom licu, a iza njega Džilsa i Biatrisu i Frenka, koji su stajali kao lutke, zureći u mene.

Ustala sam i prišla prozoru. Baštovani su obilazili baštu, gledali da li je sve u redu, isprobavali lampe. Nebo je bilo blede, beli oblaci su plovili prema jugu. Kad bude nastao potpun mrak upaliće sve sijalice. U ružičnjaku stoje stolovi i stolice, za parove koji žele da sednu. I ovde se oseća miris ruža, čuje se smeh i razgovor.

– Ta sijalica ne gori, donesite drugu, Bil, jednu plavu.

Baštovan se pope na merdevine, namesti drugu sijalicu, i pri tom veselo zvižduće neku modernu melodiju. Da li će i džez svirati večeras taj valcer?

– Tu je sve u redu – čujem drugi muški glas i neko više puta zavrće i odvrće sijalicu.

– I tu je sve u redu. Ostale sijalice sve su ispravne. Sad da vidimo terasu.

Odoše, obidoše kuću, pri tom stalno zviždeći. Volela bih da sam na njihovom mestu. Kasnije, u toku večeri, stajaće tamo iza kuće i gledaće automobile koji pristižu, s rukama u džepovima i zabačenom kapom. Stajaće

tamo s ostalom poslugom i piće vino od jabuke za stolovima koje su za njih postavili u jednom uglu bašte.

– Sasvim je onako, kao što je nekada bilo – reći će. Ali će možda jedan uz cigaretu odmahnuti glavom i reći: ne, nije isto. Ta nova misis de Vinter sasvim je drugačija nego što je bila stara. I neko od posluge potvrdiće, da sam sasvim drugačija, nego što je bila pokojna misis de Vinter.

– Istina, gde li je misis de Vinter? Večeras je još nismo videli – reći će.

– Pokojna misis de Vinter je uvek bila svuda.

I jedna sobarica, tajanstveno se smešeći, okreće se drugoj:

– Kažu da neće sići večeras.

– Ma, nemojte!

– Ali, kažem vam. Pitajte samo Meri.

– Da, jedna sobarica rekla je da misis de Vinter nije večeras još ni sišla iz svoje sobe.

– Da joj se nije nešto desilo?

– Ne, mislim da nije raspoložena. Kažu da joj nije uspela haljina.

Posluga se smeje.

– Ko je to još čuo? Jadan mister de Vinter, kako li mu je neprijatno.

– E, pokazao bih ja njoj, da sam joj muž.

– Možda nije ni istina.

– Tamo unutra svi to kažu.

Tako govore o meni. Prenose jedan drugome. Smeše se, sležu ramenima, prave primedbe. Zatim će to saznati i gosti koji u velikim grupama stižu na terasu i šetaju gore-dole po bašti. Saznaće i onaj ljubavni par, što će kroz tri sata sedeti ovde pod mojim prozorom, na klupi u ružičnjaku.

– Misliš li da je istina to što smo čuli?

– Šta ste čuli?

– Da nije istina da se nešto desilo s haljinom, već da se svadala oko nečega s mužem i da zato neće da siđe.

– To nikako nije moguće.

Podizanje obrva, dugačak zvižduk.

– Jeste, kad ti kažem. Vrlo čudno, zar ne? Naravno, žene ne zaboli glava bez razloga. Cela stvar izgleda dosta neverovatna.

– I domaćin izgleda neraspoložen.

– Da i meni se čini.

– Čula sam već da taj brak nije uspeo.

– Zaista?

– Da. Već su mi više njih to rekli. Kažu da Maksim počinje već da postaje svestan kakvu je ludost učinio, kad se oženio tom devojčicom. Potpuno beznačajna balavica.

- Ja sam jedva nešto čula o njoj. Kakva je to devojka?
- Kažem ti, niko i ništa. Našao je negde u južnoj Francuskoj. Bila je bolničarka ili vaspitačica dece, ili nešto slično.
- Nije valjda?
- Jeste. Znaš, kad čovek razmisli, posle Rebeke...

Stajala sam na prozoru i gledala dole u prazne stolice. Ružičasto nebo pretvorilo se u sivo. Nad mojom glavom sijala je zvezda Danica. U šumi iza ružičnjaka ptice su se spremale na počinak. Sanjivo su cvrkutale. Preko neba preleteo je jedan usamljeni galeb.

Odmakla sam se od prozora i ponovo sam sela na ivicu kreveta. Digla sam sa zemlje belu haljinu i vratila je u kutiju zajedno sa svilenom hartijom. I periku sam stavila u kutiju. Zatim sam potražila onu malu peglu za put, kojom sam u Monte Karlu peglala haljine misis Van Hoper.

Bila je na jednoj polici u uglu, zajedno s nekoliko džempera koje već odavno nisam nosila. Pegla je mogla da se upotrebljava na raznim jačinama struje. Uključila sam je, dakle, i počela da peglam onu plavu haljinu, koju je Biatrisa izabrala u mom ormanu. Peglala sam polako, stručno, kao nekada u Monte Karlu haljine za misis Van Hoper.

Kad sam završila, spustila sam haljinu na krevet. Zatim sam oprala šminku s lica. Zagladila sam kosu i oprala ruke. Obukla sam plavu haljinu i odgovarajuće cipele. Sad sam izgledala kao onda u hotelu u Monte Karlu i za trenutak sam poverovala da me u holu čeka misis Van Hoper. Kao da nije bal. Vrata koja vode u zapadno krilo bila su otvorena. Do mene nije dopirao nikakav glas.

Ali kad sam stigla do stepenica, čula sam žagor i brujanje od razgovora. Još su večerali. Veliki hol bio je prazan. Na galeriji nije bilo nikoga. Izgleda da i muzičari večeraju. Ne znam kakva su uputstva data, sve je uredio Frenk, Frenk ili misis Denvers.

S mesta na kome sam stajala mogla sam da vidim sliku Karoline de Vinter. Videla sam kovrdžave uvojke koji su okruživali njeno lice, videla sam osmeh na njenim usnama. Setila sam se šta je rekla biskupova žena kad sam bila kod nje: „Nikada je neću zaboraviti u onoj beloj haljini, s čitavim oblakom crne kose”. Da, trebalo je da znam. Kako su čudni ti ostavljeni instrumenti, pultovi za note i taj veliki doboš... Jedan od muzičara ostavio je na stolici svoju maramicu.

Naslonila sam se na ogradu i pogledala dole u hol. Uskoro će se napuniti svetom. Maksim će stajati tamo na prvom stepeniku i dočekivaće ih kad ulaze u hol. Njihov smeh će odjekivati i orkestar će svirati tu, gde sada ja stojim, a violinista će pri tom smešeći se davati glavom takt.

Neće biti tišina kao što je sada.

Odjednom čuh da iza mene škripnu pod. Okrenula sam se ali nisam videla nikoga. Galerija je bila prazna, kao i malopre. Svež vazduh udario mi je u lice. Sigurno su negde u hodniku otvorili prozor. Iz trpezarije se čulo tiho brujanje. Od čega li je škripnuo parket, kad se ja uopšte nisam pomerila? Možda je to bilo

samo pucanje drveta u blagoj noći? Još sam osećala dodir povetarca na licu. Vazдушna struja dolazila je iz zapadnog krila. Pošla sam kroz dugački hodnik u tom pravcu i videla sam da su vrata koja vode u zapadno krilo zaista otvorena. Hodnik je bio mračan, tu nisu gorele lampe. Osećala sam da vazduh dolazi kroz neki otvoren prozor. Pipajući po zidu tražila sam električni prekidač, ali ga nisam našla. Videla sam izdaleka otvoreni prozor, povetarac je blago lepršao zavesom. Siva večernja svetlost bacala je čudnu senku na pod. Kroz prozor se čulo brujanje mora i udaranje talasa o obalu. Nisam prišla da zatvorim prozor. Samo sam stajala i slušala uzdisanje mora. Zatim sam se brzo okrenula i zatvorila za sobom vrata zapadnog krila.

Glasovi iz trpezarije čuli su se sada jače. Vrata trpezarije bila su otvorena, već su završavali s večerom. Robert je stajao kod otvorenih vrata. Čulo se odmicanje stolice, živ razgovor i smeh.

Pošla sam polako niza stepenice da ih dočekam.

* * *

Kad pomislim na taj moj prvi i poslednji menderlejski bal, setim se sitnih, pojedinih stvari izdvojenih iz slike te večeri. Zaleđe mi se izbrisalo iz pamćenja. More nepoznatih lica. Orkestar počinje da svira valcer, nikada ne prestaje, stalno počinje iz početka. Uvek isti parovi igraju, sa uvek istim skamenjenim osmehom na licu, a ja stojim tamo na vrhu stepenica, pozdravljam se s onima koji su zakasnili i izgleda mi da su parovi koji igraju samo lutke, kojima rukuje neka nevidljiva ruka.

Sećam se jedne žene, nisam joj znala ni ime, nikada je više nisam videla. Imala je ružičastu krinolinu, da li po modi XVII, XVIII i XIX veka, to ni sama ne znam, ali kad god bi prošla pored mene, klimala bi uvek glavom po taktu valcera i stalno mi se smešila. To se tako često ponavljalo da je na kraju već postalo mahinalno, kao kad se čovek šeta na lađi gore-dole, uvek se sretne s istim ljudima i zna s potpunom sigurnošću ko će mu doći u susret pod komandnim mostom.

I danas vidim njene isturene zube, veselu crvenu mrlju na ispupčenim obrazima, njen prazan i srećan osmeh, po kome se videlo da uživa u toj zabavi. Posle sam je ponovo videla za večerom. Halapljivim očima gledala je hranu i napunila je pun tanjir ribe i ostriga s majonezom, zatim se sakrila u jedan ugao da bi mogla nesmetano da jede.

Sećam se lejdi Krouen. Bila je strašna u svojoj crvenoj haljini, obučena kao neka romantična figura iz prošlosti, možda Marija Antoaneta. Po sto puta je rekla uzbuđenim i povišenim glasom, jer je popila strašno mnogo šampanjca, sto puta je rekla: i za sve to treba da zahvalite meni, a ne de Vinterima. Sećam se i toga, kako je Robert ispustio jedan tanjirić sa sladoledom i sećam se Fritovog lica, kad je saznao da je Robert bio krivac, a ne neko od posluge koja je za to veče bila angažovana. Želela sam da priđem Robertu i da mu kažem: ja vas

razumem, ja saosećam s vama. Ja sam večeras prošla još mnogo gore. I osećam na svom licu ukočeni osmeh, koji nikako ne priliči mom izmučenom izgledu. I vidim Biatrisu, milu, netaktičnu Biatrisu, kako me posmatra lebdeći oslonjena na ruku svog igrača. Hrabri me klimanjem glave, na ruci joj zveckaju narukvice, a veo joj stalno spada sa oznojenog čela. Vidim sebe kako u gomili igram valcer s Džilsom. Jadni Džils, stalno me prati u stopu, psećom vernošću i toplim srcem. Uzalud mu kažem da neću da igram, on se ne odmiče od mene. A nije baš lako igrati sa mnom.

– Lepa vam je haljina – kaže – mnogo lepša nego ovi glupi kostimi.

Želela bih da ga pomilujem, toliko je dobar prema meni. Znam to kaže samo zato što misli da sam ja tužna zbog haljine.

Zatim mi Frenk donosi na jednom tanjimu piliće i šunku, ali ne mogu da jedem. Donosi i čašu šampanjca, ali ne mogu da je pijem.

– Pijte – kaže mi tiho – verujte da će vam dobro doći. – I za njegovu ljubav ipak pijem nekoliko gutljaja. Ona crna mrlja nad okom daje sasvim čudan izraz njegovom licu. Pravi ga starijim, sasvim drugačijim. Primećujem na njegovom licu bore, koje još nikada nisam videla.

Prolazi tamo-amo između gostiju, kao da je i on domaćin, pazi na svakoga, brine se za sve, poslužuje ih pićem, hranom i cigaretama i isto tako igra svečanog i natmurenog lica. Stalno je svestan toga da ima na sebi kostim morskog gusara i da u njegovoj bradi ima nečega tragičnog. Glavu je zavio u crvenu maramu.

Zamislila sam ga kako stoji pred ogledalom u svom momačkom stanu. Jadni Frenk! Nikada ga nisam pitala, on mi nikada nije rekao, ali sam ipak znala da mrzi taj poslednji maskenbal u Menderleju.

Orkestar je svirao, parovi su se okretali kao marionete, tamo-amo, tamo-amo, preko velikog hola i nazad. Nisam ih to ja gledala, nije ih gledao neko ko je od krvi i mesa i ko ume da oseća, već umesto mene drvena lutka, kojoj su urezali osmeh na licu. A i taj čovek koji je stajao pored mene, bio je isto tako od drveta. Lice mu je maska, osmeh nije njegov. Ni oči nisu oči onog čoveka koga sam volela, koga sam poznavala. Te oči su gledale kroz mene i iza mene, hladno, bezizražajno, gledale su u bol i patnje, u neki nepoznati unutrašnji pakao, koji ja nisam mogla da delim s njim.

Nije mi uputio nijednu reč. Nije mi ni prišao cele večeri. Stajali smo tamo kao domaćin i domaćica, a ipak nismo bili zajedno. Posmatrala sam ga kako je učtiv sa svojim gostima, kako ume da razgovara s njima, jednom napravi kompliment, drugom dobaci neku šaljivu reč, na trećega se nasmeši, četvrtom mahne rukom. A niko ne može da zna, sem mene, da mu je svaki glas, svaki pokret mahinalan. Bili smo dva glumca u jednom komadu, ali nismo igrali jedno s drugim. Oboje smo morali da se borimo sami s tom teškom, mučnom, sramnom ulogom, za ljubav tih ljudi, koje nisam poznavala i koje nikada više nisam želela da vidim.

– Čujem da su vašoj ženi poslali pogrešnu haljinu – rekao je jedan pegavi muškarac, obučen u mornara i smejući se gurnuo Maksima. – Nezgodno, jel’te? Ja bih prijavio salon. Jedanput je i rođaka moje žene isto tako prošla.

– Da, vrlo neprijatno – rekao je Maksim.

– Znaite šta? – upita mornar i obrati se meni. – Trebalo bi da kažete da ste se obukli u nezaboravak. Nezaboravak je plav, zar ne? I vrlo je lep cvetić. Zar ne, mister de Vinter? Recite svojoj ženi neka izjavi da je ona nezaboravak.

Otišao je dalje glasno se smejući, pod ruku sa svojom damom.

– Dobra ideja, zar ne? Nezaboravak!

Frenk je stao iza mene s čašom u ruci, ovoga puta doneo je limunadu.

– Hvala, Frenk. Nisam žedna.

– Zašto ne igrate? Ili hajdete da sednemo malo tamo u uglu terase.

– Ne, hvala. Neću da sedim, više volim da stojim.

– Da vam donesem nešto? Jedan sendvič ili breskvu.

– Hvala, ne mogu ništa.

Opet dama u ružičastoj haljini, ali ovoga puta je zaboravila da se nasmeši. Ne skida pogled s lica svog igrača. Od jela se zacrvenela. Igrač joj je vrlo visok, vrlo mršav, brada mu zašiljena kao neka violina. Valceri „Destini”, „Plavi Dunav”, „Vesela udovica”, jedan-dva-tri, u krug. Dama u ružičastom, dama u zelenom, ponovo Biatrisa, koja je svoj veo opet sklanjala sa čela, Džils sa znojavim licem, zatim opet onaj mornar s drugom igračicom. Zastadoše pored mene. Ne poznajem tu ženu koja ima kostim iz doba Tjudora, riš oko vrata i crnu somotsku haljinu.

– Kad ćete da svratite do nas? – pita, kao da smo davnašnje drugarice.

A ja odgovaram: Uskoro, već sam govorila o tome s Maksimom – i čudim se da je tako lako lagati, uopšte mi nije nimalo naporno.

– Kako je to savršeno uspeła zabava – kaže – zaista čestitam.

A ja na to:

– Hvala, vrlo ste ljubazni.

– Čujem da su vam poslali drugu haljinu umesto one koju ste poručili.

– Da. Zar nije to neprijatno.

– Svi ti trgovci su isti, ne može se na njih računati. Odlično vam stoji ta plava haljinica i mnogo je udobnija nego ova crna somotska. U ovoj je pakleno vruće. Pa ne zaboravite da očekujemo da uskoro ručate s nama u Palasu.

– Sa zadovoljstvom.

Šta li je htela time da kaže? O kakvom to Palasu govori? Imamo li i kraljevske goste? Igra i dalje valcer oslonjena na ruku mornara, po melodiji „Lepog plavog Dunava”, a njena somotska suknja vuče se po podu kao neka četka od tkanine. Tek sam se mnogo kasnije, jedne noći kada nisam mogla da spavam, tek sam se onda setila da je ta žena u kostimu iz doba Tjudora bila biskupova žena, koja tako voli da se šeta po Peninima.

– Zašto ne sedneš? – upita neko iza mene. – Bleda si kao smrt.

To je Biatrisa, šapuće mi na uvo i vuče za sobom svoj šlep.

– Hvala, dobro mi je.

Koliko li je sati? Nemam pojma. Veče prolazi, sat za satom, sve ista lica, iste melodije. Ponekad izmile iz biolijoteke i oni koji igraju bridž, kao neki pustinjaci koji su se odvojili od sveta. Gledaju malo igranku, zatim se vrata na kartanje.

Dolazi Džils, jadnik, šminka u potocima curi s njegovog lica i samo što se ne udavi u svom arapskom ogrtaču. Prilazi mi.

– Hajde da gledamo vatromet s terase.

Stojim tamo na terasi, gledam gore u nebo, gledam glupe rakete kako lete u vis i padaju. Vidim za trenutak Klarisu, stoji s nekim momkom s imanja, srećno se smeška, kliče od radosti. Već je zaboravila da je plakala.

– Halo, to će biti divno – kaže Džils i diže svoje široko lice ka nebu, usta su mu otvorena. – Evo ide! Halo! Živeo.

Rakete šište i praskaju, male smaragdne zvezdice trepere. Čuje se žamor odobravanja iz gomile, oduševljeni poklici, pokoji pljesak. I dama u ružičastom diže lice prema nebu. I ima poneku primedbu za svaku zvezdu koja pada.

– Ah, što je divno!... Gledajte sad ovu!... Jao, što je lepo! Ah, ova neće da se rasprsne!... Pazite, ide na nas... Šta rade to ljudi?

Već i pustinjaci izlaze iz svoje pećine i pridružuju se igračima s terase. Travnjak se crni od ljudi. Blesak rasprsnutih zvezdica ogleda se na njihovim licima, okrenutim prema nebu.

Rakete s vremena na vreme lete ka nebu kao neke strele. Obojile su nebo crveno i zlatno. Menderlej izgleda kao neki začarani dvorac, svi prozori bukne, sivi zidovi se šarene od zvezdica koje padaju. Začarana kuća u gustoj šumi. O, kad se raspukne i poslednja raketa i zamru pljesak i klicanje, noć koja je malopre još bila šarena i vesela, sada je siva i dosadna, a nebo potpuno blede. Grupice se razilaze. Gledamo se skoro razočarano. Neko mi nudi šampanjac. Čujem da automobili prilaze terasi.

– Spremaju se da idu – kažem u sebi – hvala dobrom bogu, spremaju se da idu.

Dama u ružičastom opet je u bifeu. Sigurno ima dobar apetit. Dugo će trajati dok svi odu. Vidim da Frenk daje znak muzikantima. Ja stojim kod vrata između salona i hola, pored jednog čoveka koga ne poznajem.

– Bilo je divno veče – kaže nepoznati.

– Da – odgovaram ja.

– Uživao sam u svakom pojedinom minutu – kaže.

– Veoma me raduje – kažem ja.

– Moli je bila neverovatno besna, što nije mogla da dođe.

– Zaista? – pitam ja.

Orkestar počinje da svira „Auld Land Syne”. Čovek me hvata za ruku i počinje da njiše njome tamo-amu.

– Dodite – kaže.

Zatim mi neko drugi uhvati drugu ruku pa se i ostali uhvatiše. Stojimo u velikom krugu i pevamo visokim glasom. Onaj čovek, što je rekao da je uživao u svakom minutu te večeri i da je Moli bila besna što nije mogla da dođe, obučen je kao kineski mandarin. Njegovi veštački nokti stalno mu zapinju o rukav dok njišemo rukama tamo-amu. Glasno se smeje. Svi se smejemo. I pevamo.

Zatim se odjednom pesma prekida i dobošar udara uvodne taktove „God save the King”. Kao da je neko sunderom oprao osmehe s lica. Mandarin ukočeno stoji „mirno”. Sećam se da sam pomislila, da li je oficir u civilu. Kako je čudno izgledao sa svojim dugim, mršavim licem i opuštenim kineskim brkovima.

Zatim se moj pogled opet sreće s pogledom dame u ružičastoj haljini. Himna ju je iznenadila, tanjir joj je bio još pun piletine. Ukočeno je držala pred sobom tanjir, kao da skuplja priloge u crkvi. S njenog lica nestalo je svake radosti. Zamiru poslednji taktovi „God save the King”. Nestade njene ukočenosti, halapljivo se baca na hranu i preko ramena razgovara sa svojim partnerom.

Neko mi prilazi i hvata me za ruku.

– Nemojte zaboraviti da sledećeg četrnaestog treba da večerate kod nas – reče.

– Zaista? – pitam ga i gledam u njega, ne shvatajući.

– Da, i vaša zaova je obećala da će doći.

– O, zaista? Srećna sam.

– Pola devet. Smoking. Dakle, do viđenja!

– Do viđenja.

Ljudi se redom opraštaju. Maksim stoji u drugom kraju sobe. Opet stavljam na lice osmeh, koji sam skinula posle himne.

– Ne sećam se kad sam se tako lepo zabavljala.

– Veoma me raduje.

– Žao mi je što je već kraj.

– Da, bilo mi je vrlo milo.

Pa zar engleski jezik nema druge rečenice?

Klimnem glavom, smešim se kao neka lutka, ali moj pogled traži Maksima iznad stranih glava. Stoji tamo kod vrata biblioteke, među gomilom ljudi. Opkolili su i Biatrisu, a Džils, na čelu jedne čete ulazi u bife. Frenk stoji napolju pred vratima i trudi se da svaki pronade svoja kola. Ja sam opkoljena gomilom stranaca, ne mogu ni da se pomerim.

– Laku noć i još jedanput hvala.

– Veoma me raduje.

Hol se polako prazni. Već počinje da biva žalostan i napušten kao što su stanovi posle neke protekle zabave, u zoru sledećeg dana. Na terasi se pojavljuje sivkasta svetlost. Po travnjaku bile su kutije ispušenih cigareta.

– Laku noć. Bilo je divno veče.

– Veoma me raduje.

Maksim izlazi, priključuje se Frenku. Biatrisa mi prilazi, na rukama joj zveckaju narukvice.

– Ne mogu dalje – kaže. – Strašno sam umorna. Mislim da nisam propustila nijednu igru. Bilo je savršeno veče!

– Zaista?

– Dobro bi učinila, draga moja, kad bi što pre legla, izgledaš vrlo iscrpljena. Celo veče si stajala. Gde su muškarci?

– Napolju, kod automobila.

– Popiću kafu i pojeću malo jaja i slanine. A ti?

– Hvala, Biatrisa, ja neću ništa.

– Mnogo ti lepo stoji ta plava haljina, svi su to rekli. I niko nije ni slutio... ne misli više na ono.

– Neću.

– Da sam na tvom mestu, ja sutra ne bih uopšte ustala. Neka ti donesu doručak gore.

– Da, to bi bilo dobro.

– Reći ću Maksimu da si otišla gore, hoćeš?

– Budi dobra, Biatrisa.

– Pa onda, laku noć mala moja. Lepo spavaj.

Brzo me je poljubila, potapšala po ramenu, a zatim otišla da nađe Džilsa. Na galeriji su ugasili svetlost, orkestar je otišao na doručak. Po podu su bili razbacani listovi iz nota. Jedna stolica se prevrnula. Jedna pepeljara je puna pikavaca. „Posle bala” – mogao bi da bude naslov slike.

Prošla sam kroz hodnik. Iz minuta u minut bilo je svetlije, ptice su počele da pevaju. Nisam više morala da palim svetlost da se svučem. Kroz otvoren prozor duvao je u sobu ostao vetar. Bilo mi je hladno. Izgleda da je mnogo sveta bilo noćas u bašti, jer su sve stolice pomerene sa svog prvobitnog mesta. Na jednom stolu nalazio se poslužavnik s praznim čašama. Neko je zaboravio tamo na stolici svoju tašnu. Navukla sam zavese da soba bude mračna, ali se ipak pored ivice zavese probila siva jutarnja svetlost. Uvukla sam se u krevet. Noge su me bolele od umora. Legla sam na leđa i zatvorila oči.

O, kako je bilo dobro u hladnom, čistom krevetu! Kad bi samo mogla i duša da mi zaspi. Kad ne bih i sada videla pred sobom more uskomešanih lica i kad mi ne bi odjekivala u ušima džez muzika. Pritisnula sam rukama oči, ali nisam mogla da se oslobodim te slike koja me je mučila.

Kada li će Maksim doći gore. Pored mene drugi krevet bio je prazan i hladan. Uskoro će potpuno nestati senke iz sobe, zid, pod i tavanica biće beli od jutarnje svetlosti. Ptice će glasnije, hrabrije, veselije cvrkutati. Sunčeva svetlost napraviće žute šare na zavesi.

Moj mali sat vredno je kucao pored mene. Skazaljka se kretala. Ležala sam sa strane da bih mu videla brojčanik. Velika skazaljka dostigla je broj dvanaest, zatim ga je ostavila zatim je opet došla do njega i opet ga ostavila, ali Maksim još nije dolazio.

Mislim da je već bilo prošlo sedam sati kad sam zaspala. Sećam se da je već bio dan, napolju je sijalo sunce u svom punom sjaju. Svetlost je ulazila kroz otvoreni prozor i crtala šare po zidovima. Čula sam kako ljudi dole u ružičnjaku raznose stolice i stolove i skidaju električne žice.

Maksimov krevet bio je još prazan. Pokrila sam rukom oči. To je bio čudan, lud položaj. Najmanje je bilo verovatno da će mi on doneti san. Ali sam dospela do granice nesvesti i najzad je prešla.

Bilo je preko jedanaest sati kad sam se probudila. Klarisa je, izgleda, ulazila dok sam spavala. Donela mi je čaj, a da nisam ni primetila. Poslužavnik je stajao na stočiću pored kreveta. Ali čajnik je bio sasvim hladan. Videla sam i da je lepo složila moje stvari koje sam skinula, a plavu haljinu je, izgleda, odnela u orman u garderobi.

Još uvek ošamućena i tupa od kratkog teškog sna, popila sam hladan čaj. Zatim sam opet legla i zagledala se u zid ispred sebe. Maksimov prazan krevet povratio me je u stvarnost. Srce mi je bolno zalupalo i opet me je obuzeo sinoćni bol. Maksim nije ni došao gore da legne. Pižama mu je bila savijena, nedirnuta, na ivici preklopljenog jorgana. Šta li je pomislila Klarisa, kad mi je donela gore čaj? Da li je primetila netaknut krevet? Da li je to ispričala posluži i da li su razgovarali za vreme doručka o tome, šta se desilo. Sećam se, i to mi je proletelo kroz glavu: zašto me zanima šta posluga misli. Što se ja brinem za ono što o meni govore u sobama za posluhu. Verovatno zato što sam sitničar i glupa i instinktivno mrzim spletke.

Zato sam se i sinoć odlučila da ipak obučem svoju plavu haljinu. To je bio razlog, što nisam ostala sama gore u svojoj sobi. Nije bilo u tome nikakvog herojstva, ili velikodušnosti. Jednostavno nisam mogla da se oslobodim konvencionalnosti. Nisam sišla Maksimu za ljubav, niti za ljubav Biatrisi, ni zbog Menderleja. Sišla sam zato, što nisam htela da gosti pomisle da smo se Maksim i ja svađali. Nisam htela da se vrate i kažu kod kuće: znate, naravno, da žive kao pas i mačka. I slepac vidi da je Maksim nesrećan. Sišla sam sebi za ljubav, moj mali sitničarski ponos me je na to naterao.

Dok sam srkala svoj hladni čaj, umorna i s gorkim očajanjem, mislila sam da bih ja mogla da budem srećna u jednom kutku Menderleja, čak i onda kad bi Maksim živeo u drugom i nikada se ne bismo videli, samo pod uslovom da svet ne zna ništa o tome. Mislim da bih mogla podneti i da nikada više ne bude nežan prema meni, da me nikada više ne poljubi, ne kaže mi nijednu jedinu reč, osim onog što je najpotrebnije, pod uslovom da to ostane tajna između nas dvoje i da niko o tome ništa ne sazna. Kad bismo mogli potplatiti posluhu da ne spletkari, igrati ulogu pred rodbinom, čak i pred Biatrisom, a onda, čim ostanemo nasamo povući se u zasebne sobe, živeći odvojenim životom.

Dok sam sedela u svom krevetu i gledala u zid, u Maksimov prazan krevet, izgledalo mi je da nema ničega sramnijeg, ni više ponižavajućeg od neuspelog braka. Kao u mom slučaju kada se tri meseca posle venčanja pokazalo da je brak promašen.

Jer sad nisam više varala sebe, nisam ni pokušavala više da ovo poričem pred samom sobom. Noćas sam jasno videla da je moj brak promašen. Sve što bi ljudi mogli da kažu, kada bi znali, sve je istina. Maksim i ja nismo jedno za drugo. Nismo pravi supružnici. Ne priličimo jedno drugome. Ja sam suvšne mlada za Maksima, suviše neiskusna i što je najvažnije, nisam iz njegovog sveta.

Nije važno što ga vrelo, bolno, očajno, smrtno volim, kao što voli dete ili pas. Njemu nije potrebna takva ljubav. On želi nešto drugo, što ja ne mogu da mu pružim, nešto što je ranije imao u životu. Pomislila sam na onu mladalačku, skoro histeričnu sreću, s kojom sam stupila u taj brak, zamišljajući da ću usrećiti Maksima, koji pre toga nije poznao sreću. Čak je i gospođa Van Hoper, sa svojim uskim pogledima i nimalo gospodskim mišljenjem, čak je i ona videla unapred da neću biti srećna.

– Bojim se da ćete se pokajati – rekla je.

Onda nisam htela da je slušam. Mislila sam da je bezdušna, nemilosrdna. A imala je pravo. Za sve je imala pravo. Pre nego što sam se od nje oprostila dobacila mi je još i to: „Ne zavaravajte se time da je taj čovek zaljubljen u vas. Sam je, ne može da podnese veliku, praznu kuću.” To je rekla gospođa Van Hoper i moram da priznam da nikada u životu nije rekla istinu tako svesno.

Maksim nije zaljubljen u mene. Nikada nije ni bio zaljubljen. Naš put po Italiji, naši meseci u Menderleju za njega ništa nisu značili. Pogrešno sam ga razumela, nisam ga poznavala. Ono što sam ja zamišljala da je ljubav, u stvari nije bila ljubav. Sve se svodilo samo na to da je on muškarac, da sam mu ja žena, da sam ja mlada, a on vrlo usamljen. Nije bio moj, već Rebekin. Još misli na Rebeku. Rebeka je kriva što me on nikada neće voleti. Gospođa Denver je imala pravo, Rebeka i danas živi tu u kući, u zapadnom krilu, u biblioteci, u žutoj sobi, u galeriji iznad hola. Čak i u baštenskoj sobici, gde visi njen kišni mantil. I u bašti, u šumi i dole na obali. Njeni koraci odjekuju u hodnicima, njen miris zadržava se nad stepenicama. Posluga još sluša njene naredbe. I sad jedemo ono što je ona volela. Njeno omiljeno cveće puni svojim mirisom sobe. U ormanima vise njene haljine, njene četke su na stolu, njena cipela pod stolicom, njena košulja na krevetu. Rebeka je još gospodarica Menderleja. Rebeka je još gospođa de Vinter. Ja ovde nemam šta da tražim. Dospela sam ovde pogrešno, kao jedna luda, koja zaluta na zemljište gde je pristup zabranjen.

– Gde je Rebeka? – pitala je Maksimova baka. – Ja hoću Rebeku! Šta ste učinili s Rebekom?

Maksimova baka me nije poznala, nije marila za mene. A i zašto bi marila? Ja sam joj strana. Ne spadam ni uz Maksima, ni uz Menderlej.

I Biatrisa me je prilikom našeg prvog susreta pogledala i otvoreno bez okolišenja rekla:

– Sasvim si drugačija od Rebeke.

A Frenk? Bio je zbunjen i rezervisan, strepeo je od pitanja kojim sam ga napala, kao što sam i ja sama strepela od njih, a zatim je, kad smo se približili kući, izgovorio ozbiljnim i mirnim glasom istinu:

– Da, ona je bila najlepša žena, koju sam ikada u životu video.

Rebeka, uvek Rebeka! Kud god sam pošla u Menderleju, gde god sam sedela, i u mislima i u snovima, sretala sam uvek Rebeku. Poznavala sam njen stas, duge vitke noge, uzano stopalo, ramena šira od mojih, vešte pokretljive ruke, kojima je znala da vesla, da miluje konja, ruke kojima je uređivala cveće po vazama, pravila male lađe i kojima je napisala na unutrašnjoj strani pesmarice: „Maksimu, Rebeka”. Poznavala sam već i njeno lice, čistu belu kožu, oblak njene crne kose. Znala sam već kakav miris upotrebljava, poznala bih i njeno smejanje i osmeh. Kad bih je čula, poznala bih njen glas i među hiljade drugih.

Rebeka, uvek Rebeka! Nikada se neću osloboditi Rebeke.

Možda sam joj se i ja javljala, kao što se ona priviđala meni. Gledala me je sa galerije, kao što reče misis Denvers, sedela je pored mene dok sam pisala pisma na njenom stolu. I kišni mantil bio je njen, i maramica koju sam našla u džepu. Sve je bilo njeno. Možda zna i vidi da upotrebljavam njene stvari.

I Džasper je bio njen pas, a sada trčkara za mnom. I ruže su bile njene ruže, a ja ih odsecam. Da li se i ona ljuti na mene i boji me se, kao što se ja ljutim na nju i bojim je se? Da li bi želela da Maksim živi usamljeno u Menderleju? Sa živima se može započeti borba ali sa mrtvima ne. Kad bi postojala negde u Londonu neka žena koju Maksim voli, kojoj piše, koju posećuje, s kojom ruča zajedno, kod koje provodi noći, s tom osobom pokušala bih da se borim. Od nje se ne bih bojala. Srdžba i ljubomora mogu se savladati. Ta žena bi jednom ostarila, ili bi dosadila Maksimu, ili bi se s njom desilo nešto zbog čega je Maksim više ne bi voleo. Ali Rebeka nikada neće ostariti. Rebeka ostaje uvek ono što je bila. S Rebekom ne mogu da se takmičim, ona je mnogo jača od mene.

Ustala sam i podigla zavese. Sunčeva svetlost je prodrila u sobu.

Iz ružičnjaka su već uklonili tragove protekle noći.

Da li govore ljudi o jučerašnjoj zabavi, kao što se obično govori o proteklim zabavama?

– Misliš li da je bilo isto, kao ranije?

– O, da.

– Ja smatram da orkestar nije bio dovoljno živ. Večera je bila odlična.

– I vatromet je uspeo.

– Biatrisa Lesi stari.

– Pa slušajte, u tom nesrećnom kostimu svako bi izgledao star.

- Domaćin je izgledao neraspoložen.
- Kao i uvek.
- A šta kažeš za mladu?
- Nema ništa naročito da se kaže. Dosadna je i beznačajna.
- Volela bih da znam, kakav je to brak?
- To bih i ja volela da znam... I tako dalje.

Odjednom sam primetila da je neko proturio jednu cedulju ispod vrata. Digla sam je s poda. Poznala sam šiljasti Biatrisin rukopis. Naškrabala ju je olovkom posle doručka.

„Kucala sam na tvoja vrata, ali nisi odgovorila. Iz toga zaključujem da si poslušala moj savet i da ćeš pokušati da se ispavaš posle jučerašnje noći. Džils žuri kući, jer su mu telefonirali. Potreban je jedan partner za kriket, a utakmice počinju u dva sata. Neko je izostao iz igre, umesto njega mora on da igra. Kako će pogoditi loptu, posle one ogromne količine šampanjca koju je noćas popio, to samo dragi bog zna. Frit kaže da je Maksim rano doručkovao, ali ga mi nismo videli. Molim te, poljubi ga umesto nas, a vama oboma mnogo zahvaljujemo za divno veče. Veoma smo uživali. Ne misli više na haljinu” – tu rečenicu je jako podvukla. „Voli te tvoja Bi.” I jedan dodatak: „Očekujemo vas što pre.”

U vrhu cedulje bilo je napisano pola deset, a sada je prošlo pola dvanaest. Dakle, otišli su već odavno. Možda su već stigli kući. Biatrisa će odmah sići u baštu i ne raspakujući svoju torbu, a Džils se sprema za takmičenje, pregleda svoje štapove.

Zatim se Biatrisa presvlači, stavlja na glavu široki šešir i divi se Džilsovoj igri. Posle toga piju čaj pod suncobranom u bašti. Džils je zagrejan i rumen, a Biatrisa razgovara smejući se s društvom.

– Pa bili smo na balu u Menderleju. Bilo je veoma lepo. Čudi me da Džils još može uopšte da se kreće.

I nasmeši se Džilsu, potapša ga po leđima. Oboje su u srednjim godinama i romantika je već odletela iz njihovog života. Već su dvadeset godina u braku, imaju sina koji se sprema u Oksford. Vrlo su srećni. Brak im je uspeo. Za njihov brak nije se pokazalo tri meseca posle venčanja da je bio zabluda, kao moj.

Ali ne mogu da sedim do kraja ovde u sobi. Posluga već sigurno hoće da uđe i da raspremi. Klarisa je i onako već primetila da je Maksimov krevet netaknut. Izgužvala sam, ispremeštala jastuke, da se ništa ne primeti, da izgleda kao da je u njemu spavano. U slučaju da Klarisa nije rekla, bar da ostala posluga ništa ne primeti.

Okupala sam se i obukla, zatim sam sišla. U holu su već uklonili parket. I cveće su izneli. S galerije su nestali pultovi za note. Orkestar se, izgleda vratio u London ranim vozom. Baštovani su pokupili ostatke raketa. Uskoro neće više ni traga ostati od menderlejskog maskenbala. Kako su dugo trajale pripreme, a kako su se brzo sada mogli ukloniti tragovi.

Iznenada mi pade na pamet dama u ružičastom, kako stoji kod vrata salona s tanjirom piletine u ruci. Izgledalo mi je kao da sam sve sanjala, ili da se to veoma davno dogodilo. Robert je čistio sto u trpezariji. Opet je bio sasvim normalan, poverljiv i dosadan. Nije više bio ona uznemirena, brzopleta ličnost, koja je prošlih nedelja sve radila nevešto i pogrešno.

– Dobro jutro, Roberte – rekla sam.

– Dobro jutro, gospođo.

– Niste videli mister de Vintera?

– Otišao je odmah posle doručka, gospođo; još pre nego što su mister major i gospođa sišli na doručak. Od tada ga nisam video.

– Ne znate kuda je otišao.

– Ne znam, gospođo.

Vratila sam se u hol. Prošla sam kroz salon i žutu sobu. Džasper mi je srećno skočio u susret, ližući mi ruku, kao da me bogzna otkada nije video.

Veče je proveo na Klarisinom krevetu i od juče poslepodne nisam ga videla. Možda su i njemu sati bili dugi kao i meni.

Podigla sam slušalicu i potražila broj upravnikove kancelarije. Mislila sam da je Maksim možda dole kod Frenka. Osećala sam da moram da razgovaram s njim makar samo dva minuta, i da mu objasnim da ja nisam kriva za ono što se sinoć dogodilo. I ako nikada više u životu ne budem govorila sa njim, moram to da mu kažem. Slušalicu je digao pisar. Rekao je da Maksim nije tamo.

– Mister Krouli je ovde, gospođo – reče pisar – želite li s njim da razgovarate?

Pre nego što sam mogla da odgovorim da ne želim, čula sam kroz slušalicu Frenkov glas.

– Nešto nije u redu? – pitao je.

To je čudan način da se započne telefonski razgovor. Kroz glavu mi prođe ta misao. Nije mi pozeleo ni dobro jutro, nije me upitao ni kako sam spavala. Zašto pita da li nešto nije u redu?

– Ja sam, Frenk – rekla sam. – Gde je Maksim?

– Ne znam, nisam ga video. Jutros još nije bio u kancelariji.

– Nije bio u kancelariji?

– Nije.

– Oh! Uostalom nije važno.

– Jeste li razgovarali s njim za vreme doručka?

– Nisam, sad sam tek ustala.

– Kako ste spavali?

Oklevala sam, Frenk je bio jedini čovek koji bi mogao da zna.

– Maksim sinoć nije došao gore.

Nastade tišina na drugom kraju žice, kao da se Frenk misli šta bi odgovorio.

– O – rekao je najzad, vrlo polako – razumem. – Zatim, posle nekoliko trenutaka: – Bojao sam se da će biti tako...

– Frenk – rekla sam sva očajna – šta vam je on juče rekao, onda kad su svi otišli? Šta ste radili, kad sam ja otišla gore?

– Pojeli smo u bifeu po jedan sendvič zajedno s misis Lesi i Džilsom. Maksim nije bio tamo. Pod nekim izgovorom povukao se u biblioteku. Zatim sam i ja došao ovamo. Možda bi misis Lesi znala nešto da kaže:

– Oni su već otišli – rekla sam. – Otišli su odmah posle doručka. Misis Lesi mi je napisala samo jednu cedulju. Kaže da ni ona nije videla Maksima.

– Ah! – rekao je Frenk. Nije mi se dopao glas, kojim je to rekao. Bio je pun slutnje.

– Šta mislite, kuda je mogao da ode?

– Ne znam – odgovori Frenk. – Možda u šetnju. – Glas mu je zvučao kao glas kojim lekari govore s članovima porodice, kad se ovi u sanatorijumu interesuju za bolesnika.

– Frenk, ja moram da vidim Maksima! Moram da razgovaram s njim. Moram da mu objasnim ono što se sinoć dogodilo.

Frenk nije odgovarao. Videla sam pred sobom njegovo brižno lice, bore na njegovom čelu.

– Maksim misli da sam to namerno učinila – rekoh. Zagrcnuh se i suze, koje su me sinoć zaslepile i koje nisam prolila, sada, šesnaest sati kasnije, potekoše mi niz lice. – Maksim misli da sam to učinila da bih se našalila. Misli da sam bila u stanju da napravim tako ludačku i neukusnu šalu.

– Ne – rekao je Frenk – to ne može da misli.

– Ali tako je, kad vam kažem. Vi niste videli njegovo oko kao što sam ga ja videla. Vi niste stajali pored njega celo veče, niste ga posmatrali, kao što sam ga ja posmatrala. Cele noći mi nije rekao ni jednu jedinu reč, Frenk. Nije me ni pogledao. Stajali smo cele noći jedno do drugoga i nismo progovorili nijednu jedinu reč.

– Nije ni bilo prilike, toliko je sveta bilo. Naravno, i ja sam primetio, možete misliti da poznajem Maksima. Baš ga dobro poznajem. Ali, slušajte...

– Ja ga ne optužujem – upadoh. – Ako on misli da sam ja u stanju da učinim takvu strašno neukusnu šalu, njegovo pravo je da misli o meni šta hoće, da nikada više sa mnom ne govori i da me nikada više ne pogleda.

– To ne smete da kažete, misis de Vinter! Ne znate šta govorite. Dopustite da dođem gore do vas. Ja mislim da mogu da vam objasnim.

Kakvog smisla ima da Frenk dolazi kod mene? Kakvog smisla ima da sedimo ovde u sobi za doručak, da Frenk pokušava da me umiri? Meni ne treba ničija ljubaznost. Već je kasno.

– Ne – rekoh – neću da govorite o tome. Dosta je bilo. Dogodilo se, tu se ne može ništa promeniti. Možda je i bolje što se tako desilo. Bar sam saznala nešto, što je već odavno trebalo da znam, što je trebalo da znam još onda kad sam se udala za Maksima.

– Na šta mislite? – upita.

Glas mu je čudno zvučao. Zašto ga interesuje da li me Maksim voli ili ne.

– Mislim na Rebeku – rekla sam. Sad kad sam izgovorila to ime, ono je imalo stran i hladan zvuk, kao neka zabranjena reč. Više nije značilo olakšanje, nije značilo radost, peklo mi je jezik i lice, kao neki greh koji treba da se prizna.

Frenk nekoliko trenutaka nije odgovarao. Čula sam kako je zaustavio dah na drugom kraju žice.

– Šta hoćete time da kažete? – upita. – Šta hoćete time da kažete?

– Maksim ne voli mene, on voli Rebeku – odgovorih – Nikada nije mogao da je zaboravi, stalno misli na nju, danju i noću. Maksim nikada nije mene voleo, Frenk. Njega ne interesuje niko drugi, osim Rebeka. Samo Rebeka.

Čula sam da je Frenk užasnuto uzviknuo, ali me nije interesovalo koliko se on zaprepastio zbog onoga što govorim.

– Sad bar znate šta osećam – rekoh – sad bar razumete.

– Slušajte – rekao je. – Moram bezuslovno da razgovaram s vama, čujete li? Veoma je važno. Ne mogu da vam to kažem preko telefona, misis de Vinter! Misis de Vinter?

Spustila sam slušalicu i ustala od stola. Nisam htela da vidim Frenka. Ionako ne može da mi pomogne. Niko ne može da mi pomogne, samo ja sama. Lice mi je bilo crveno i umrljano suzama. Išla sam gore-dole po sobi i cepala zubima maramicu.

Bila sam uverena da Maksima više nikada neću videti. To mi je šaputao neki čudan predosećaj. Maksim je otišao i neće se više vratiti. U dnu srca znala sam da i Frenk to isto misli, samo neće da prizna preko telefona. Neće da me uplaši. Kad bih ga sada ponovo potražila telefonom u kancelariji, rekli bi da je otišao. Pisar bi odgovorio: „Mister Krouli je baš sad izašao, misis de Vinter”. I kao da vidim Frenka, kako bez šešira ulazi u svoj otrcani, mali „moris” i polazi da nađe Maksima.

Gledala sam kroz prozor na onu malu čistinu, gde je stajala figura satira sa frulom. Rododrendroni su već precvetali. Sada godinu dana neće više cvetati. Tako bez šarenila, bilo je to visoko grmlje mračno i sumorno. S mora se dizala magla, a iza obale se nisu videle šume. Bilo je vrlo toplo, vazduh je bio zagušljiv.

Zamišljala sam kako naši jučerašnji gosti govore jedan drugome:

– Kakva sreća što se ta magla nije juče spustila, ne bismo videli vatromet.

Izašla sam iz žute sobe na terasu, preko salona.

I sunce je već zašlo iza oblaka od magle. Izgledalo je kao da je neko odneo sunce i nebo iznad Menderleja. Jedan od baštovana prođe pored mene s korpom

na glavi. Korpa je bila puna otpadaka od hartije, đubreta, ljustica od voća, što ih je pokupio sa zemlje.

– Dobro jutro – rekoh.

– Dobro jutro, gospođo.

– Jeste li imali mnogo posla sa sinoćnim balom? – rekla sam.

– Ne mari, gospođo – odgovori on. – Mislim da su svi veoma uživali u svečanosti, a to je glavno.

– Da, i ja mislim – odgovorih.

Pogledao je preko travnjaka na onu stranu gde se travnjak spušta prema moru. Konture tamnog drveća sasvim su se zamaglile.

– Magla je – reče.

– Da – odgovorih.

Stade na trenutak, zatim pozdravi i ode dalje sa svojom korpom. Ja sam odšetala do šume. Među drvećem magla se pretvorila u vlagu i kao kišne kapljice padala na moju nepokrivenu glavu. Džasper je stajao pored mene, podvijenog repa. Njegov rumeni jezik visio mu je iz usta. I on je malaksao od sparne vrućine. Tamo gde sam stajala čula sam sasvim jasno more, kako tiho i potmulo udara o stene. Bela magla obavila je i mene i pokuljala prema kući. Magla je imala miris vlažne soli i morske trave.

Stavila sam ruku na Džasperovu glavu. I ona je bila vlažna. Kad sam se okrenula, nisam više videla dimnjake na kući, čak ni konture zidova. Samo su se maglovito nazirale linije kuće, prozori na zapadnom krilu i saksije sa cvećem na terasi. Žaluzine su svuda bile otvorene, čak i na prozoru spavaće sobe na zapadnom krilu. Neko je stajao na prozoru i gledao more. Bila je to neodređena senka i u jednom trenutku preplašenosti pomislila sam da je to Maksim. Zatim se nešto pomaklo i videla sam kako se jedna ruka pruža prema žaluzini. Sada sam već znala da to nije Maksim, nego misis Denver. Posmatrala me je, dok sam stajala tamo na ivici šume i kupala se u belom oblaku magle. Videla me je dok sam dolazila s terase, a može biti da je prisluškivala moj telefonski razgovor s Frenkom. Pa i u njenoj sobi ima telefon. Ona sigurno zna da Maksim noćas nije spavao gore. Čula je moj glas, videla moje suze. Poznaje ulogu, koju sam igrala kroz duge sate te noći, stojeći u plavoj haljini na stepenicama pored Maksima. Zna da me Maksim nije pogledao i da cele noći nije govorio sa mnom. Zna, jer je ona htela da tako bude. To je bila njena pobeda, njena i Rebekina. Setila sam se misis Denver, onakve kakvu sam je noćas videla kroz otvorena vrata zapadnog krila, i onog đavolskog osmeha na njenom licu belom kao kod kostura. Pomislila sam da je i ona živa žena, da diše kao i ja, i da je i ona od krvi i mesa. Ona nije mrtva kao Rebeka. S Rebekom ne mogu da razgovaram, ali sa misis Denver mogu da razgovaram. Vođena naglim instinktom, vraćala sam se preko travnjaka kući. Ušla sam u hol, popela se širokim stepenicama, skrenula ispod svoda galerija, prošla kroz vrata za zapadno krilo i duž dugačkog nemog hodnika došla do Rebekine sobe. Pritisnula sam kvaku i ušla.

Misis Denvers je još uvek stajala na prozoru.

– Misis Denvers – rekoh – misis Denvers.

Okrenula se, pogledala me, videla sam da su joj oči crvene i otečene od plača, kao i moje, i da su se po njenom belom licu pojavile tamne senke.

– Šta je? – zapita. Glas joj je bio zagušen suzama, kao i moj.

Nisam računala na to da ću je naći u tom stanju. Zamišljala sam da će se smešiti, onako kao sinoć, bezdušno i pakosno. Ali sada nije bila bezdušna i pakosna. Sad je bila bolesna, stara žena.

Zastala sam oklevajući u otvorenim vratima, s rukom na bravi. Nisam znala šta da kažem, šta da učinim. Ona me je samo gledala otečenim crvenim očima, a ja nisam mogla da progovorim.

– Jelovnik sam ostavila na pisaćem stolu, gospođo, kao i obično – rekla je. – Želite li da promenite nešto?

Njene reči dale su mi hrabrosti. Pustila sam bravu i došla do sredine sobe.

– Misis Denvers – rekoh – nisam došla zato da razgovaramo o jelovniku. Vi to znate, zar ne?

Nije mi odgovorila. Prsti na levoj ruci joj se raširiše, pa skupiše.

– Desilo se ono što ste želeli – produžih – jer ste vi želeli da se tako desi, zar ne? Jeste li sada zadovoljni? Srećni?

Okrenula je glavu i gledala kroz prozor, kao i onda kad sam prvi put stupila u ovu sobu.

– Zašto ste došli ovamo? – upita. – Niko vas nije želeo u Menderleju. Sve je bilo dobro pre nego što ste vi došli ovamo. Zašto niste ostali u Francuskoj?

– Izgleda da zaboravljate da ja volim mister de Vintera – odgovorih.

– Da ste ga voleli, ne biste se udali za njega – reče.

Nisam znala šta da odgovorim na to. Bila je to luda, nestvarna situacija. Ona je i sada govorila okrenute glave, zagušenim glasom:

– Do sada sam mislila da vas mrzim, ali vas sada više ne mrzim – produži. – Izgleda da se moja mržnja iscrpela.

– Zašto ste me mrzeli? – upitah je. – Šta sam ja učinila zbog čega bi trebalo da me mrzite? Šta sam vam uradila?

– Pokušali ste da zauzmete mesto misis de Vinter.

Još uvek nije htela da me pogleda. Stajala je tamo namrgođena, s glavom okrenutom od mene.

– Ja ništa nisam promenila. Menderlej je isti kakav je bio pre nego što sam došla ovamo. Nisam izdala nijednu jedinu naredbu, sve sam prepustila vama. Da ste hteli, ja bih se s vama sprijateljila. Ali vi ste mi od prvog trenutka bili neprijatelj. Videla sam to na vašem licu od prvog trenutka, kad smo se prvi put pozdravili.

Nije odgovorila, dok su se njeni prsti na ruci priljubljeni uz haljinu širili i skupljali.

– Nije Maksim prvi čovek koji se po drugi put oženio. Mnogo ljudi se ženi i mnogo žena udaje po drugi put. Svakog dana se zaključuju hiljade drugih brakova. Vi sa mnom govorite tako, kao da sam ja učinila neki greh time što sam se udala za mister de Vintera. Kao da sam oskrnavila jednog mrtvaka. Zašto ne bismo imali isto toliko prava na sreću kao i drugi?

– Mister de Vinter nije srećan – reče, okrenuvši se najzad prema meni. – To i slepac vidi. Treba mu samo pogledati u oči. Muči se kao đavo otkako mu je žena umrla.

– Nije istina – rekoh. – Dok smo bili zajedno u Francuskoj bio je srećan. Bio je mlad, smeja se, i uvek bio veseo.

– Pa muškarac je. Nijedan muškarac se ne odriče samog sebe na svom svadbenom putovanju. Mister de Vinter nema još četrdeset šest godina.

Prezrivo se nasmejala i slegnula ramenima.

– Kako se usuđujete da tako govorite sa mnom? Kako se usuđujete da govorite tim tonom?

Nisam je se više bojala. Prišla sam joj, uhvatila je za ruku i prodrmusala je.

– Vi ste hteli da ja obučem onu haljinu sinoć. Ja se nikada ne bih toga setila, da mi vi niste rekli. Skovali ste taj svoj pakleni plan zato što ste hteli da nanesete bol mister de Vinteru. Hteli ste da on pati, kao da nije dosta propatio i ovako, bez te đavolske šale. Mislite li da će misis de Vinter vaskrsnuti zato što on pati?

Stresla je moju ruku sa sebe, besno rumenilo preplavilo je njeno belo lice.

– Šta me se tiče što on pati! Ni on se nikada nije brinuo za moje patnje. Šta vi mislite, šta sam ja osećala kad sam vas videla da sedite na njenom mestu da idete njenim stopama, da dodirujete stvari koje su bile njene. Šta mislite, šta je za mene značilo kad sam mesecima znala da sedite za njenim pisaćim stolom, u žutoj sobi, da pišete njenim perom, govorite kroz kućni telefon, kroz koji je ona govorila. Otkako je prekoračila prag Menderleja svakoga dana svog života govorila je odatle sa mnom. Šta mislite, šta sam osećala kad sam čula da Frit i Robert i ostala posluga govore o vama kao o misis de Vinter?! Misis de Vinter je otišla u šetnju. Misis de Vinter je naručila kola za šest sati. Misis de Vinter hoće tek u pet da popije čaj. A za to vreme misis de Vinter, moja prava gospodarica, leži hladna i zaboravljena, zatvorenih očiju, u nekoj grobnici. Ako mister de Vinter pati, pa i zaslužio je da pati. Zašto se jedva deset meseci posle smrti svoje žene oženio tako mladom devojkom. Sada neka plati za to, tako mu i treba. Videla sam njegovo lice, videla sam njegov pogled. Stvorio je sebi pakao i ne može za to da krivi nikoga osim samog sebe. Zna on vrlo dobro da ga prva žena vidi. Sada noću na ivicu njegovog kreveta i posmatra ga. Ona ne dolazi pitomo, blago, ona nikada nije bila od onih koje nemo trpe kada ih diraju, ‘Osvetiću se, Deni, osvetiću se’, govorila je. ‘Dobro je, dušo’, odgovorila sam joj, ‘i nemojte da trpite da vas diraju, vas je bog stvorio zato da radite što vam je volja’. A ona je tako uvek i radila. Nije marila ni za koga, nije se bojala nikoga.

Često sam joj govorila da je trebalo da se rodi kao muškarac. Ja sam je poznavala od detinjstva. Jeste li to znali?

– Nisam znala – odgovorih – ali, misis Denvers, čemu sad to? Ja više ništa neću da čujem, neću ni za šta da znam. Mislite li da se ja ne osećam baš kao i vi? Pa zar ne razumete šta za mene znači kada mi nju spominjete? Šta za mene znači kad treba da stojim tu i da slušam ono što vi govorite o njoj?

Pravila se kao da i ne čuje ono što ja pričam. Govorila je i dalje, kao luda, kao zanesena. Njeni dugački prsti uvijali su i cepali crnu haljinu.

– Bila je divna, divna kao slika. Muškarci su se okretali na ulici za njom, već kada je imala dvanaest godina. Ona je to znala i tada bi mi namignula. Bila je nestašno đavolče. ‘Biću lepa, zar ne Deni?’, pitala me je, a ja sam joj odgovorila: ‘Videćemo, dušo, videćemo’. Još u detinjstvu bila je pametna kao odrasli znala je da razgovara s ljudima i ženama kao da joj je najmanje osamnaest godina. Oca je okretala oko malog prsta a sigurno bi i majku, da je ostala živa. Bila je neverovatno pametna. Na četrnaesti rođendan već je sama terala kola s četiri konja. Njen brat od tetke, mister Džek, sedeo je pored nje gore na sedištu i hteo je da joj izvuče uzde iz ruke. Svađali su se skoro tri minuta, kao neke divlje mačke, dok su konji jurili. Ipak je ona pobedila, moja mala gospodarica. Zapucala je bičem iznad glave i dečko je, navrat nanos, smejući se i psujući, sišao. Savršeno su pristajali jedno uz drugo njih dvoje ona i mister Džek. Dečka su poslali u mornaricu, ali on nije trpeo disciplinu, čemu se i ne čudim. Bio je suviše pametan da bi slušao one glupe profesore. Kao i moja mala gospodarica.

Slušala sam je ošamućena, preplašena. Oko njenih usana igrao je čudan osmeh, koji ju je pravio još starijom nego što je u stvari bila. Njeno mrtvačko lice bilo je živo i stvarno.

– Nikada niko ni u čemu nije mogao da je pobedi. Uvek je radila ono što je htela, živela je kako se njoj dopadalo. Bila je jaka kao neka mala lavica. Sećam se da je u šesnaestoj godini jahala jednog očevog konja, ogromnu životinju. Konjušar je baš opomenuo da je konj veoma divalj. Ali ona nije popuštala. Kao da je danas gledam. Kosa joj se leprša, vetar joj udara u lice, lice joj plamti, steže dizgine. Kada je skočila s konja konj je bio sav krvav. ‘To će da ga nauči pameti zar ne Deni?’, rekla je a onda otišla da opere ruke. Kao da se ništa nije dogodilo. To je radila i kasnije sa životom. Ja sam sve videla. Uvek sam bila pored nje. Nikoga nije volela, nije marila ni za koga. A zatim je, na kraju, ipak ona izgubila. Istina, ne prema nekoj ženi ili nekom muškarcu. More ju je pobedilo. More je bilo jače od nje.

Začutala je, usne su joj se čudno pomerale, razvlačeći se na uglovima. Plakala je glasno, otvorenih usta i suvih očiju.

– Misis Denvers – rekoh – misis Denvers. – Nemoćno sam stajala pred njom, nisam znala šta da radim. Sada je se više nisam bojala. Ali gledajući je kako suvih očiju jeca preda mnom, naježila sam se i smučilo mi se.

– Misis Denver – rekla sam – vi ste bolesni. Lezite. Idite u svoju sobu i odmorite se. Zašto ne legnete?

– Ostavite me na miru – viknula je besno na mene. – Šta se vas tiče šta ja radim? Ja se ne stidim što plačem, ne zaključavam se u svoju sobu. I ne idem gore-dole po svojoj sobi, iza zatvorenih vrata, kao mister de Vinter.

– Šta hoćete time da kažete? Mister de Vinter to ne radi.

– Ali jeste išao je – odgovori. – Išao je posle Rebekine smrti gore-dole po biblioteci. Čula sam ga. Virila sam kroz ključaonicu i to ne jedanput. Gore-dole, gore-dole. Išao je po svojoj sobi kao lav u kavezu.

– Neću to da slušam – rekoh – neću da znam za to.

– I još kažete da ste ga vi usrećili – produži ona. – Usrećili ga vi, naivna mlada devojka, vi što bi mogli da mu budete ćerka? Šta vi znate o životu, šta vi znate o muškarcima? Dođe ovamo i misli da može da zauzme mesto misis de Vinter! Vi umesto moje gospodarice! Pa čak vas je i posluga ismejavala kad ste došli u Menderlej. Čak je i mala što pere sudove onog prvog dana, ona s kojom ste se sreli prvog dana u hodniku. Volela bih da znam šta je u sebi mislio mister de Vinter kad vas je doveo ovamo u Menderlej. Šta li je mislio kad vas je prvi put video kako sedite tamo pored stola za ručavanje?!

– Ćutite, misis Denver – rekoh joj – ćutite. Idite gore u svoju sobu.

– Da idem u svoju sobu? Da idem gore u svoju sobu? – podsmevala se. – Gospodarica kuće smatra da je bolje da odem u svoju sobu! A onda? Šta će biti onda? Trči kod mister de Vintera i žali mu se, kako ju je misis Denver dirala. Kako je misis Denver bila gruba. Trči i tužaka, kao što je tužila mister Džeka.

– Ja nisam ništa rekla za mister Džeka.

– Lažete! – rekla je. – Pa ko je drugi mogao to da uradi? Niko drugi nije bio kod kuće. Frit i Robert nisu bili ovde, a od posluge niko nije znao. Onda sam se odlučila da dam lekciju i vama i njemu. Pa neka pati. Šta ma briga. Šta se mene tiču njegove patnje! Zašto da ja ne mogu da primam mister Džeka u Menderleju? On je jedina veza između mene i misis de Vinter. ‘Neću da ga vidim ovde’, rekao je, ‘opominjem vas da je to bio poslednji put.’ Dakle još je ljubomoran.

Sećala sam se kako sam se sakrila iza otvorenih vrata biblioteke. Sećala sam se Maksimovog besnog glasa, kada je izgovorio te reči. Ljubomoran je. Maksim je ljubomoran...

– Bio je ljubomoran i za života svoje žene. A ljubomoran je i posle njene smrti – reče misis Denver. – Zabranio je mister Džeku pristup u kuću i sada, kao i onda. I iz toga se vidi da nije zaboravio svoju ženu. Možete i sami da vidite. Još kako je bio ljubomoran! I ja sam bila ljubomorna. Na nju je bio ljubomoran svako, ko god je poznavao. Njoj to nije smetalo, samo se smejala. ‘Ja ću ipak da živim kako se meni dopada, Deni’, govorila mi je često, ‘i da se ceo svet okrene naopako, ja ću i onda raditi šta ja hoću.’ Svaki muškarac, koji god ju je video, ludovao je za njom. Viđala sam ih u kući, dolazili su na vikend oni s kojima se u Londonu viđala. Vozila ih je čamcem, zajedno su se kupali u

moru, zatim su večeravali tamo u kućici na obali. Naravno da joj se svaki udvarao. A ko ne bi? Ismejavala ih je. Kad bi se vratila, ispričala bi mi šta su joj govorili, šta su radili. Sve im je dopuštala, sa svakim se igrala. Ceo život je smatrala igrom. Pa ko ne bi bio ljubomoran na nju. Svaki je bio ljubomoran, svi su ludovali za njom. Mister de Vinter, mister Džek, mister Krouli, svako ko ju je poznavao, svako ko je dolazio ovde u Menderlej.

– Ne želim to da znam – rekoh – neću da znam.

Misis Denvers je stala sasvim uz mene, približila je svoje lice mome.

– Uzalud – odgovori – uzaludno je sve. Nećete moći da se borite s njenom uspomenom. Ona je i danas gospodarica ove kuće iako nije više živa. Ona je prava misis de Vinter, a ne vi. Ovde ste vi senka i avet, vas zaboravljaju, i ne žele i odbacuju. Zašto joj ne prepustite Menderlej? Zašto ne odete odavde.

Povukla sam se pred njom ka prozoru. Opet se u meni pojavio strah i užas. Uхватила me je za ruku.

– Zašto ne odete – upita me – niko vas ovde ne voli. Ne voli vas ni mister de Vinter. Nikada vas nije ni voleo. Ne može nju da zaboravi. Hoće da bude sam s njom u ovoj kući. Trebalo je da vi umrete, a ne misis de Vinter.

Gurala me je ka otvorenom prozoru. Videla sam dole terasu, svu sivu i nejasnu u beloј magli.

– Pogledajte dole – reče. – Zašto ne skočite? Ne bi vas ni bolelo, ne biste ni vrat slomili. To bi bilo lakše nego udaviti se u moru. Zašto ne pokušate? Zašto ne odete odavde?

Magla je punila otvoreni prozor, vlažna i lepljiva. Pekla mi je oči, prilepila se za trepavice. Uхватила sam se grčevito obema rukama za prozor.

– Ne bojte se – rekla je misis Denvers – neću vas gurnuti kroz prozor. Ako hoćete možete da skočite, ali vam ja neću pomoći. Kakvog smisla ima da ostanete ovde u Menderleju? Pa vi niste srećni. Mister de Viiter vas ne voli. Kakav cilj ima vaš život? Zašto ne učinite kraj svemu? Zašto ne skočite? Onda ne biste više bili nesrećni.

Videla sam dole velike saksije s cvećem, videla sam sive kamene ploče na terasi. Samo magla čini da izgledaju tako daleke, a u stvari nisu. Ni prozor nije tako visoko.

– Zašto ne skočite dole? – šaputala je misis Denvers. – Zašto ne pokušate?

Magla je postala još gušća, sasvim je pokrila terasu ispred mojih očiju. Više nisam videla ni cveće, ni glatke kocke. Ničega nije bilo oko mene, sem belog, slanog oblaka magle. Jedino što je bilo stvarno oko mene, bila je prozorska daska pod mojim rukama i stezanje misis Denvers na mojoj levoj ruci.

Ako skočim dole, neću videti kamenje. Magla ga sakriva ispred mojih očiju. Bio bi to oštar i kratak bol. Ne onako lagan, kao kad se čovek davi u vodi. Sve bi brzo prošlo. I Maksim me ne voli. Maksim hoće da bude ponovo sam s Rebekom.

– Hajde – šaputala je misis Denvers – hajde, ne bojte se.

Zažmurila sam. Već sam imala vrtoglavicu od silnog gledanja dole i prsti su me boleli od grčevitog držanja. Magla mi se uvukla u nos i osećala sam gorčinu na usnama. Bila je zagušljiva kao ćebe, kao sredstvo za anesteziju. Počela sam da zaboravljam da sam nesrećna i da volim Maksima. Počela sam da zaboravljam Rebeku. Uskoro više neću morati da mislim na Rebeku.

Pustila sam prozorsku dasku i uzdahnula. Odjednom se poremeti bela magla i mir. Neka eksplozija zatrese prozore. Staklo se slomi.

Otvorila sam oči. Zurila sam u misis Denvers. Za tom eksplozijom došla je druga, treća, zatim četvrta. Zvuk eksplozije potresao je vazduh, ptice su poletele s granja i, udarajući krilima, obletale su oko kuće.

– Šta je to? – upitah ošamućeno – šta se desilo?

Misis Denvers je pustila moju ruku. Gledala je kroz prozor, u maglu.

– Znak za uzbunu – reče. – Nasukala se neka lađa u zalivu. – Osluškivale smo. Obe smo gledale napolje u belu maglu. Zatim smo odjednom s terase začule trčeće korake.

Bio je to Maksim. Nisam mogla da ga vidim, ali sam mu čula glas. Zatim sam iz hola čula Fritov glas i videla ih kako ponovo izlaze na terasu.

– Nasukala se – rekao je Maksim. – Posmatrao sam je s brda i video kako se trudi da uđe u zaliv. Izgleda da su se zbunili u magli i pomislili da su dospeli u keritsku luku. Dole je tako gusta magla, prosto kao neki zid. Ništa ne može da se vidi. Recite u kući neka se spremi jelo i piće, ako oni budu nešto hteli, i telefonirajte mister Krouliju u kancelariju šta se desilo. Ja se vraćam na obalu. Idem da vidim mogu li nekako da pomognem. Čekajte samo, dajte mi dve-tri cigarete.

Misis Denvers se povukla s prozora. Lice joj je bilo bezizražajno. Opet je bilo prekriveno dobro poznatom belom maskom.

– Hajdemo dole – reče – Frit će me sigurno tražiti. Možda će mister de Vinter dovesti brodolomnike u kuću. Pazite, sklonite ruku, hoću da zatvorim prozor.

Vratila sam se u sobu, još uvek ošamućena i zbunjena. Još nisam bila načisto ni s njom, ni sa samom sobom. Posmatrala sam je kako zatvara prozore i žaluzine i navlači zavese.

– Sreća što more nije uzburkano – reče – inače bi ostavili ovde svoje zube. Ovako ne pretili nikakva opasnost. Jedino što im se lađa razlupala.

Osvrnula se po sobi da vidi da li je sve u redu. Zagladila je jorgan na širokom krevetu. Zatim je prišla vratima i otvorila ih preda mnom.

– Reći ću dole u kuhinji da spremite u trpezariji hladan ručak – reče – onda ne mari ako i kasnije sidete. Mister de Vinter se verovatno neće skoro vratiti iz luke, pošto tek sada ide dole.

Gledala sam je kao da ne razumem, zatim sam izašla kroz otvorena vrata, ukrućena kao da mi je celo telo od drveta.

– Ako vidite mister de Vintera, gospodo, molim vas recite mu da će sve biti u redu ako misli da dovede gore putnike s broda. Možemo im u svako doba ponuditi neko toplo jelo.

– Da – odgovorih – da, misis Denvers.

Okrenu mi leđa i pođe hodnikom ka sporednom stepeništu. Gledala sam za njenim suvim telom u crnoj haljini. Suknja joj se vukla po zemlji. Kao suknje od pre trideset godina. Zatim je skrenula u drugi hodnik i nestala mi ispred očiju.

I ja sam prošla polako duž hodnika sa svodovima, još ošamućena, kao da sam se probudila iz dubokog sna. Sišla sam niza stepenice, ni sama nisam znala kuda ću. Frit je baš tada žurio kroz hodnik prema trpezariji. Kad me je zapazio, zastao je i sačekao dok sidem.

– Mister de Vinter bio je ovde pre dva, tri minuta, gospodo – rekao je. – Uzeo je cigarete i sišao na obalu. Kaže da se jedna lađa nasukla u zalivu.

– Da – rekoh.

– Jeste li čuli rakete, gospodo? – upita Frit.

– Da, čula sam.

– Ja sam baš bio s Robertom napolju, u zadnjem dvorištu, i u prvi mah oboje smo pomislili da je neko od baštovana zapalio jednu od preostalih jučerašnjih raketa. Baš sam rekao Robertu da je šteta potrošiti ih sad po toj magli. Bolje da ih ostave deci za subotu uveče. Potom sam čuo drugu eksploziju, a zatim treću. ‘To nije vatromet’, rekao je Robert, ‘to je neka lađa u opasnosti’. ‘Možda imate pravo,’ rekao sam. Izašli smo u hol. Mister de Vinter bio je već tamo.

– Da – rekoh.

– Nije ni čudo, ako lađe zalutaju po toj magli, gospodo. Baš sada sam to rekao i Robertu. Teško je odrediti pravac i na putu, a kamoli na vodi.

– Da.

– Ako tražite mister de Vintera, gospodo, on je baš sada otišao. Možda biste ga još mogli stići, gospodo.

– Hvala, Frit.

Izašla sam na terasu. Drveće je počinjalo da dobija svoj oblik. Magla se razilazila, letela je prema nebu u vidu malih oblačića. Lebdela mi je nad glavom, kao dim. Pogledala sam gore, ka prozorima. Svi su bili čvrsto zatvoreni. I žaluzine isto tako, kao da se nikada neće otvoriti.

Pre pet minuta stajala sam tamo, na onom širokom prozoru. Kako je bio visoko iznad moje glave, kako je bio visoko i daleko! Kamen pod mojim nogama tvrd je i čvrst. Pogledala sam pod svoje noge, zatim opet gore na zatvorene žaluzine i odjednom sam osetila da imam nesvesticu i da mi je vrućina. Niz leđa mi je curio znoj. Pred očima su mi igrali crni krugovi. Vratila sam se ponovo u hol i sela na jednu stolicu. Ruke su mi bile vlažne. Sedela sam nepomično.

– Frit – viknula sam – jeste li tamo u trpezariji?

– Da, gospodo, šta želite?

Odmah je izašao i prišao mi.

– Nemojte se začuditi, Frit, ali bih želela jednu čašu ‘brendija’.

– Odmah, gospodo.

I dalje sam držala ruke na kolenima i mirno sedela. Frit se posle nekoliko trenutaka vratio noseći čašicu likera na srebrnom poslužavniku.

– Osećate li se loše, gospodo – pitao je Frit – želite li da javim Klarisi?

– Ne, hvala, Frit, nije mi ništa, samo mi je bilo malo vrućina.

– Danas je veoma topao dan, gospodo, neverovatno topao. Skoro bi se moglo reći da je prepun zapare.

– Da, Frit, veoma zaparan.

Popila sam „brendi” i vratila praznu čašu na srebrni poslužavnik.

– Možda je pucanj uplašio gospođu – reče Frit. – Došlo je vrlo iznenada.

– Da – odgovorila sam.

– A možda i današnja vrućina i jučerašnji umor imaju udela u tome, što se gospođa ne oseća dobro. Mogli biste da legnete na jedno pola sata? U biblioteci je prijatna hladovina.

– Ne, hvala, Frit, mislim da će mi za dva, tri minuta biti bolje. Ništa ne brinite za mene.

– Kako želite, gospođo.

Otišao je, a ja sam ostala sama u holu. Bilo je prijatno sedeti tamo usamljen, jer je bila tišina i zaista prijatna hladovina. Nije ostalo nikakvog traga od jučerašnje zabave. Sve su već raspremili. Kao da ovde nije vrvelo toliko ljudi pre jedva dvadeset ceriti sata. Hol je bio baš isti kao i uvek: siv, nem i ozbiljan. Po zidovima slike predaka i oružje. Prosto je neverovatno da sam ja sinoć stajala ovde na stepenicama, u svojoj svetloplavoj haljini, i rukovala se s pet stotina ljudi. Neverovatno je da su ovde na galeriji stajali poredani pultovi za note i svirao orkestar. Jedan čovek je svirao violinu, drugi udarao u doboš.

Ustala sam i vratila se na terasu.

Magla se dizala. Već je dostigla krunu drveća. Već se ponovo videla šuma. Iznad moje glave već je jedan bleđi tračak sunca probio oblake magle. Ali je vrućina bila nepodnošljivija nego ikada. Zapara, kako je to Frit rekao. Jedna pčela glasno je zujala oko ruža. Zatim se uvukla u jedan cvet i iznenada ućutala. Na travnjaku, jedan baštovan upravo je pokrenuo mašinu za sečenje trave. Jedan uplašeni zec bežao je ispred njega ka ružičnjaku. Baštovan je, sagnut, gurao mašinu ispred sebe i polako šetao tamo-amo, sejući za sobom kratko sečenu travu i glavice krasuljka. Sladunjav, topao miris trave dizao se do mene, a sunce je žarko sijalo kroz belu maglu na moju glavu.

Zvznula sam Džasperu, ali nije došao. Možda je i on sišao na obalu s Maksimom. Pogledala sam u svoj sat. Prošlo je pola jedan. Juče u to vreme stajali smo Maksim i ja s Frenkom u maloj bašti ispred njegove kuće, čekajući da Frenkova domaćica servira ručak.

Pre dvadeset i četiri časa. Pričali su o mojoj haljini; zadirkivali su me obojica.

– Videćete, to će biti veliko iznenađenje – rekla sam im.

Pocrvenela sam od stida kada sam se setila tih reči. Sada sam tek prvi put shvatila da nije nastupilo ono, čega sam se bojala. Maksim nije otišao. Njegov glas, koji se čuo s terase, bio je miran i staložen. Bio je to onaj glas koji sam poznavala. Nije to bio jučerašnji glas, koji je imao dok je stajao na stepeništu, Maksim nije otišao. Stajao je negde dole na obali, stari Maksim. Zdrav je i miran. Frit kaže da je bio samo u šetnji. Išao je gore po brdu, video je lađu kako dolazi. Sav moj strah je neosnovan. Maksimu ništa nije. Maksim je sasvim

dobro. Desilo se nešto, nešto što me ponižava i strašno je za mene, nešto što ni sada ne razumem potpuno, što bih htela da zaboravim, što bih htela još dublje da pokopam među stare bolne uspomene mog detinjstva. Ali ni to nije važno, kad Maksimu nije ništa.

Zatim sam i ja pošla duž vijugave stazice, kroz mračnu šumu, prema moru.

Magla se skoro sasvim podigla i, kada sam izašla između drveća, odmah sam primetila lađu. Bila je nagnuta na bok, oko dve stotine metara od obale. Katarke su joj bile uperene prema obali. Sišla sam niz nasip i zaustavila se, naslonivši se na zid. Dole je već stajala čitava gomila ljudi, izgleda da su došli iz Kerita. Doduše, stenje i obala iznad njih pripadali su Menderleju, ali obala nije bila zatvorena za saobraćaj. Sišlo je dosta sveta na donju obalu da izbliza vide lađu koja se nasukala. Već je gomila čamaca bila oko nje, pokušavajući da je izvuče. Bio je tamo i motorni čamac za spašavanje. Videla sam da neko stoji na njemu i više nešto kroz megafon, ali nisam čula šta. Luka je još bila u magli. Približavao se drugi motorni čamac. Trup mu je bio tamnosiv, a na krovu je stajao neko u uniformi. Verovatno je to keritski nadzornik luke i s njim agent Lojda. Zatim još jedan motorni čamac. To su sigurno keritski kupači. Krstarili su neprestano oko nesrećne lađe i uzbuđeno razgovarali. Njihovi glasovi odjekivali su nad mirnom vodom.

Ostavila sam nasip iza sebe i pošla tamo gde je stajalo najviše sveta. Maksima nigde nisam videla. Frenk je bio tamo, razgovarao je s jednim čuvarom obale. Kada sam ga videla, zbunjeno sam se povukla. Jedva je prošlo sat vremena od kako sam plakala kraj telefona. Video me je i mahnulo mi. Prišla sam im. Čuvar obale me je prepoznao.

– I gospođa je došla da vidi šta se dogodilo? – pitao je, smešeći se. – Bojim se da će to teško ići. Sumnjam da će je remorkeri pomeriti. Čvrsto stoji na tom grebenu.

– Šta nameravaju da rade?

– Jedan gnjurac spustiće se da vidi da li se prelomila kičma lađe. Onaj tamo, vidite li, u crvenoj kapi. Želite li dvogled, gospođo?

Uzela sam dvogled. Jasno sam dole videla ljude. Jedan je žustro pokazivao nešto. Onaj uniformisani u čamcu vikao je još uvek nešto kroz megafon.

I keritski nadzornik pristaništa pridružio se grupici. Gnjurac u crvenoj kapi seo je u motorni čamac.

Lađa s izletnicima je još obilazila nasukanu lađu. Jedna žena stajala je na vrhu čamca i nešto snimala. Jedna grupa galebova spustila se na vodenu površinu krešteći mahnito.

Vratila sam dvogled čuvaru.

– Izgleda da se ništa ne događa – rekoh – za sada se samo prepiru, kao što se to obično događa u toj prilici.

– Neće moći ništa da učine. Pogledajte samo, pod kakvim nesrećnim uglom leži – rekao je Frenk.

– Ovde je vrlo plitko.

– Stena je dosta dugačka, a voda je sasvim prekriva. Zato je tako opasno. Mala lađa pređe preko nje, ali se velike nasukaju.

– Bio sam u dolini, kada je odjeknuo znak za uzbunu – reče Frenk. – Jedva sam video tri metra ispred sebe. A onda odjednom nisam ništa video.

Pomislila sam kako zajednička opasnost približava ljude jedne drugima. Frenk priča isto tako živo kao Frit, priča od početka do kraja sve što zna, kao da mi nije svejedno, kao da me interesuje to što se desilo, kao da ne znam da je sišao na obalu samo zato što je tražio Maksima. Znala sam da se i on isto toliko plašio za Maksima, kao i ja. A sada je ipak sve zaboravio, sve ostavio na stranu, čak i naš telefonski razgovor, našu zajedničku brigu, kao i da je na svaki način hteo da razgovara sa mnom. A sve to zato što se jedna lađa nasukala u magli.

Jedan dečak trčao je prema nama.

– Da li će se mornari udaviti u vodi? – upita.

– Ne, sine, ništa im neće biti – odgovori čuvar obale. – More je plitko kao moj dlan. Nikome ništa neće biti.

– Da se to noćas desilo, ne bismo ni čuli pucanj – reče Frenk. – Mislili bismo da je vatromet.

– Ali bismo mi čuli – reče jedan od čuvara obale. – Mi bismo videli odsjaj i znali bismo s koje strane dolazi. Eno gnjurca, misis de Vinter, vidite li? Sada navlači kapu.

– I ja bih voleo da vidim gnjurca – reče dečak.

– Eno ga – odgovori Frenk. Sagnuo se i pokazao. – Onaj tamo što navlači gnjuračku kapu na glavu. Sada će ga spustiti u vodu.

– Neće da se udavi? – pitalo je dete.

– Gnjurci se ne dave – odgovori čuvar obale. – Vazduh im se šalje pumpom. Gledaj samo, kako tone! Tamo!

Površina vode uskomeša se za trenutak, a zatim se opet umiri.

– Gde je Maksim? – upitah.

– Odvezao je jednog mladića u Kerit – odgovori Frenk. – Nesrećnik je sasvim izgubio glavu. Našli smo ga šćućurenog na jednoj steni. Bio je pokisao do gole kože i drhtao je kao pihtije. Naravno, ni reč nije znao engleski. Maksim je sišao k njemu i video je da krvvari. Pričao je na nemačkom, a onda je zviznuo jednom keritskom čamcu za spašavanje, koji je krstario oko lađe kao neki kit koji vreba žrtvu, i uneo nesrećnika da ga lekar pregleda. Ako ima sreće zateći će starog Filipa baš za ručkom.

– Kada su otišli? – upitah.

– Jedva pet minuta pre nego što ste vi sišli – odgovori Frenk – baš me čudi da niste videli taj čamac. Maksim je sedeo s Nemcem na krmi.

– Sigurno je otišao dok sam se ja pela na stenu.

– Maksim se uvek odlično drži kada se desi neka nesreća – reče Frenk. – Na njega može uvek da se računa. Videćete, pozvaće celu posadu u Menderlej. Dobro će ih nahraniti i pružiće im prenoćište.

– Da, to je sigurno, mister de Vinter bi dao i svoju košulju, kad bi nekom mogao da pomogne. Kamo sreće da ima više takve gospode...

– Bogami, to bi bilo dobro – potvrdi Frenk.

Svi smo posmatrali lađu. Još se nije pomerala. Čamac za spašavanje okrenuo se i pošao natrag prema Keritu.

– Čamac za spašavanje nije danas imao posla – reče čuvar obale.

– Ne – dodade Frenk – ali mislim da ni remorker neće imati sreće. Ovog puta su samo brodolomci dobro prošli.

Nad našom glavom krstarili su galebovi, krešteći kao gladne mačke. Poneki bi sleteo na stenje, a odvažniji su se spuštali na vodu oko lađe.

Čuvar obale je skinuo kapu i obrisao čelo.

– Kao da nema vazduha, zar ne? – reče.

– Da.

Čamac s izletnicima, koji su slikali scenu, pošao je u pravcu Kerita.

– Dosadilo im je – reče čuvar.

– Ne čudi me — odgovori Frenk – mislim da će još dugo vremena proći, dok se nešto dogodi. Prvo treba da se sačeka izveštaj gnjurca, pa tek onda da nešto pokušaju.

– Tako je – potvrdi čuvar obale.

– Mislim da nema mnogo smisla da i dalje ovde stojim – reče Frenk. – Ionako ne možemo ništa da pomognemo. Gladan sam.

Nisam ništa odgovorila. Frenk je oklevao. Osećala sam da se njegov pogled zadržao na mom licu.

– Šta ćete da radite? – upita.

– Ja ostajem još malo – rekoh – danas imamo hladan ručak. Mogu da ga pojedem u bilo koje vreme. Nije mi važno da se vratim kući. Volela bih da vidim šta radi gnjurac.

Htela sam nekako da se oslobodim Frenka. Želela sam da ostanem sama, ili s nekim koga ne poznajem, makar s čuvarom obale.

– Ništa nećete videti – reče Frenk – neće moći ništa da se vidi. Bilo bi pametnije, kada biste pošli sa mnom gore i pojeli nešto.

– Ne – odgovorih – ne, zaista...

– Neću da navaljujem – reče Frenk – ako budete hteli da razgovarate sa mnom, znate gde ćete me naći. Biću celo poslepodne u kancelariji.

– U redu – odgovorih.

Klimnuo je glavom stražaru i pošao dalje. Da li se Frenk uvredio? Šta ja tu mogu. Ja nisam kriva. Jednom će se sve razjasniti i srediti. Izgleda da se toliko

stvari dogodilo od kako sam razgovarala s njim telefonom. Sada neću ni oko čega da lupam glavu. Hoću da sedim ovde na steni i da gledam lađu.

– Mister Krouli je veoma dobar čovek – reče obalski čuvar.

– Da.

– Za mister de Vintera dao bi da mu se odseče desna ruka.

– Da. I ja mislim isto.

Onaj dečak još je skakutao oko nas.

– Kada će se već popeti gnjurac? – pitao je.

– Još neće, sine – odgovori čuvar.

Približavala nam se jedna žena, u haljini sa crvenim prugama i mrežom za kosu na glavi.

– Čarli, gde si? – vikala je.

– Evo ti majke, sada će da te grdi – reče čuvar.

– Video sam gnjurca, mamice – saopštavalo je dete novost.

Žena je klimnula glavom prema nama i nasmešila se. Nije me poznavala. I ona je bila izletnik iz Kerita.

– Izgleda da je kraj uzbuđenju – reče. – Oni dole kažu da će lađa danima ostati ovde. Ne mogu da je pomere.

– Da, sada treba da se sačeka izveštaj gnjurca.

– Interesantno je, kako ti gnjurci mogu da se spuste pod vodu – nastavi žena. – Sigurno ih dobro plaćaju.

– O, da. Dobijaju vrlo dobru platu – odgovori čuvar.

– I ja bih hteo da budem gnjurac, mamice – reče dečak.

– Zamoli tatu, dušo – odgovori žena smejući se. Zatim se okrenula prema nama. – Lepo je to mesto, zar ne? Došli smo na izlet, poneli smo sa sobom ručak. Jutros nismo ni sanjali, kakva će magla biti. Baš smo hteli da pođemo nazad, kada čusmo tresak. Strašno sam se uplašila. Šta je to? – upitala sam svog muža. – To je znak ‘S O S’, rekao mi je muž. Ostanimo samo ovde, i sačekajmo da vidimo šta će biti. Nisam mogla da ga odvučem, i on je radoznao kao dete. Ja ne znam šta ima tu da se gleda.

– Sada više ništa – reče čuvar.

– Mora biti da su lepe šume tamo gore. Mislim da su privatna svojina – reče žena.

Stražar se zbunjeno nakašlja i pogleda u mene. Ja sam grickala jednu travku i gledala u daljinu.

– Da, to je privatna svojina.

– Moj muž kaže da će se velika imanja sva rasparčati i zidati na njima male kućice – nastavi žena. – Ja bih rado uzela ovde neku malu vilu s pogledom na more. Mada ne znam da li bi i zimi bilo tako prijatno kao leti.

– Zimi je ovde velika tišina – odgovori čuvar. Grickala sam i dalje svoju travku. Dečak je trčkarao u krugu. Čuvar pogleda u svoj sat.

– Moram da idem – reče. – U zdravlje! – Salutirao mi je, zatim se okrenuo i pošao prema Keritu.

– Dođi, Čarli, da nađemo taticu – rekla je žena. Ljubazno me pozdravi, a zatim ode i ona. Dečak je trčao za njom. Jedan mršavi čovek, u kratkim pantalonama, mahao im je. Onda svi sedoš e ispod jednog drveta, a žena otpoče da raspakuje ručak.

Dobila sam želju da im se pridružim, da jedem s njima barena jaja i sendviče s džigericom. Da se glasno smejem, razgovaram s njima, zatim da se zajedno odšetamo do Kerita. Da gazimo po pesku duž obale, da ih ispratim do kuće, zatim da s njima popijem čaj, umesto da se sama vraćam kroz šumu u Menderlej i da čekam Maksima.

Šta li ćemo razgovarati Maksim i ja kad se bude vratio? Kako će me pogledati? Kakav li će mu biti glas?

Sedela sam na steni i razmišljala o tome. Nisam bila gladna, uopšte mi se nije jelo.

More je bilo glatko kao ogledalo. Galebovi više nisu kružili nad našim glavama. Spustili su se na vodu, blizu lađe. U toku popodneva stiglo je više izletničkih lađa. Danas su keritski mornari dobro radili. Gnjurac se pojavio, zatim ponovo zaronio. Upravnik pristaništa vrati se sa svojim sivim čamcem za spašavanje i primi kod sebe nekoliko ljudi, a i gnjurca, koji se tada već po drugi put pojavio iz vode. Posada lađe zanimala se s galebovima, bacala im mrvice. Putnici izletničkih lađica radoznalo su opkolili nasukanu lađu. Ali se ništa nije događalo. Bilo je vreme oseke, lađa je ležala skoro na suvom. Propeler joj se jasno video.

Po južnom nebu skupljali su se sitni beli oblaci i nebo je blede lo. Još je bilo veoma toplo. Ustala je i žena u haljini s crvenim trakama sa svojim dečakom. I oni su pošli kući. Čovek u kratkim pantalonama nosio je za njima korpu za ručak.

Pogledala sam na svoj sat. Prošlo je tri sata. Ustala sam i sišla do kućice za čamce. Tu je bila tišina, kao i obično. More u maloj luci bilo je glatko kao ogledalo. Pod mojim nogama škripao je pesak. Beli oblaci sada su već sasvim prekrili nebo iznad moje glave. Sunce se opet sakrilo. Kada sam stigla do kuće, Ben se pojavio između dve stene. Moja senka pala je na vodu kada sam prolazila. Ona podiže pogled i primeti me.

– Dobar dan – rekao je i nasmešio mi se.

– Dobar dan – odgovorih.

Ustao je i pružio mi svoju prljavu maramicu. Bila je puna puževa.

– Volite li puževe? – upita. Nisam htela da ga uvredim.

– Hvala – odgovorih. Nasuo mi je na dlan gomilu puževa. Ja ih strpah u džepove svog kaputa.

– Veoma su dobri s hlebom i puterom – rekao je – ali prvo treba da se skuvaju.

– Da, znam – rekoh. Stajao je smešeci mi se.

– Jeste li videli lađu? – upita.

– Videla sam – odgovorih – nasukala se.

– Šta kažete? – upita.

– Nasukala se – ponovih. – Verovatno joj se probušilo dno.

Lice mu je bilo bezizražajno i blesavo.

– Tamo je na dobrom mestu – reče – nikada više neće moći da se izvuče.

– Ali možda će se izvući kada dođe plima.

Nije mi odgovorio. Gledao je dole prema lađi. Odavde, gde smo stajali, dobro se videla i duža strana lađe. Dimnjak joj je ležao na stenama. Posada je još uvek hranila galebove.

– Islandska lađa, zar ne? – upita Ben.

– Ne znam. Ili holandska, ili nemačka.

– Ne može da se pomeri.

– Plašim se da ne može.

Opet se nasmešio i obrisao rukom nos.

– Propašće – reče, više za sebe. – Polako će propasti, ne onako odjednom, kao ona druga.

Zastao je za trenutak, počeo nos. Nisam ništa odgovorila.

– Od onda su je ribe pojele, zar ne?

– Koga? – upitah.

– Pa nju – odgovori on – onu drugu.

– Ribe ne jedu parobrode, Ben – rekoh.

– Šta kažete? – upita, blenući u mene glupo i bezizražajno kao i uvek.

– Moram da se vratim kući – rekoh. – Zbogom!

Ostavila sam ga tamo i nastavila svoj put prema šumi. Nisam ni pogledala prema kući. Znala sam da je ona tamo, s desne strane, siva i nema. Pošla sam pravo prema šumi. Zastala sam na pola puta i osvrnula se. I odatle sam još videla stranu lađu kako leži na stenama. Izletničke lađe su već sve nestale. Nisam videla ni poslugu. Nebo je bilo prekriveno belim oblacima. Iznenada mi je dunuo povetarac u lice. Jedan list s nekog drveta pao mi je na ruku. Naježila sam se. Zatim je vetar prestao i zapara je postala još zagušljivija nego malopre. Lađa je pružala neutešan prizor, ležeći na boku, sa svojom praznom palubom i vitkim crnim dimnjakom uperenim ka obali. More je bilo tako mirno, da su talasi, kada su udarali o obalu, odavali samo tih šaptav zvuk. Nastavila sam svoj put strmom stazicom. Bila sam umorna. Glava mi je bila teška, a u srcu sam osećala čudnu slutnju.

Kada se kuća pojavila preda mnom, izgledala je veoma mirna, zaštićena, sigurna, i mnogo lepša nego što sam je ikada videla. Dok sam stajala i gledala kuću, setila sam se, možda prvi put, zbunjeno pa ipak ponosito, da je to moj dom, da ja pripadam Menderleju i da Menderlej pripada meni. Drveće i trava, saksije sa cvećem na terasi, ogledali su se u prozorima. Iz dimnjaka se prema nebu dizao tanak stub dima. Miris sveže košene trave bio je sladunjav, kao miris sena. Na kestenu je pevao slavuj. Ispred mene je veselo lepršao žuti leptir.

Prošla sam kroz hol u trpezariju. Moj pribor za jelo bio je još na stolu, ali su Maksimov već sklonili. Hladno meso i salata čekali su tamo na bifeu. Posle trenutnog oklevanja pritisnula sam zvono. Robert se pojavio iza paravana.

– Mister de Vinter je bio ovde? – upitah.

– Da, gospođo – odgovori Robert – došao je dva, tri minuta posle dva sata. Jeo je malo, zatim se opet vratio. Pitao je gde je gospođa i Frit je rekao da misli kako je gospođa sišla da vidi lađu.

– Nije rekao kada će se vratiti?

– Nije, gospođo.

– Možda je sišao drugim putem, mimoišli smo se.

– Da, gospođo.

Pogledala sam u hladno meso i salatu. Osećala sam da mi je želudac prazan, ali nisam bila gladna. Nisam želela da jedem.

– Želite li ručak, gospođo? – pitao je Robert.

– Ne, hvala. Samo budite ljubazni, Roberte, i donesite mi u biblioteku jednu šolju čaja. Ali bez ičega, bez sendviča i kolača. Samo čaja i hleba s puterom.

Sela sam pored prozora u biblioteci. Bilo mi je neobično bez Džaspera. Izgleda da je otišao s Maksimom. Stari pas spavao je u svojoj korpi. Prelistavala sam tajms, ali nisam čitala. Bio je to čudan osećaj, sedeti tamo kao u čekaonici zubnog lekara. Znala sam da sada ne bih bila u stanju da pletem, ili čitam. Osećala sam da treba nešto da se desi, nešto neočekivano. Današnje strašio jutro, lađa koja se nasukala, zatim to što od jutros nisam ništa jela, bilo je samo po sebi već dovoljno da budem uznemirena.

Kao da ulazim u novu eru svog života, znajući da nikada više ništa ne može da bude onako kako je ranije bilo. Žena koja se sinoć oblačila za bal ostala je daleko. Sve se to davno dogodilo. Osoba koja sedi ovde kod prozora, sasvim je druga.

Robert mi je uneo čaj. S apetitom sam pojela nekoliko kriški hleba s puterom, Robert je doneo i sveže kolače, sendviče i puslice. Verovatno mu je izgledalo malo samo hleb s puterom. U Menderleju nije bio običaj da se uz čaj jede hleb s puterom. Radovala sam se kolačima sa suvim grožđem i puslicama. Pa jutros nisam ništa jela, sem što sam popila jedan hladan čaj u pola dvanaest. Baš sam pila treću šolju čaja, kad Robert ponovo uđe.

– Mister de Vinter se još nije vratio, gospođo? – upita.

– Nije – odgovorih. – Zašto? Da li je nekome potreban?

– Da, gospođo – reče Robert. – Na telefonu je kapetan Sirle, upravnik keritske luke. Pita da li bi mogao da dođe gore i da razgovara lično s mister de Vinterom.

– Ne znam šta da kažem. Bog zna kada će se mister de Vinter vratiti. Najbolje će biti ako mu kažete da se javi ponovo u pet sati.

Robert je izašao iz sobe, ali se posle nekoliko trenutaka vratio.

– Kapetan Sirle pita da li bi gospođa izvolela da ga primi. Kaže da je stvar vrlo hitna. Tražio je i mister Kroulija, ali na njegovom telefonu se niko nije odazvao.

– Ako je hitno, onda naravno, neka dođe gore – rekoh. – Ima li on automobil?

– Da, mislim da ima, gospođo. – Robert izađe.

Šta da kažem kapetanu Sirleu? Sigurno je reč o lađi. Nisam mogla da zamislim, kakve veze ima Maksim s lađom. Da se lađa nasukala u malom zalivu, to bi bilo nešto drugo, jer on pripada Menderleju. Onda bi možda morali da traže dozvolu od Maksima da dinamitom sruše nekoliko stena, da bi mogli da odmaknu lađu. Ali se nesreća dogodila na otvorenom moru i stena na koju se lađa nasukala ne pripada Menderleju. Kapetan Sirle će uzalud pričati sa mnom o tome. Ja ne znam ništa da mu kažem.

Izgleda da je pošao odmah, čim mu je Robert predao poruku jer su ga prijavili jedva deset minuta posle toga.

Bio je u uniformi, kao što sam ga u podne videla kroz dvogled.

Odmakla sam se od prozora i rukovala se s njim.

– Žao mi je, kapetane Sirle, što moj muž još nije stigao – rekoh. – Izgleda da je opet sišao na obalu, ili se vratio u Kerit. Ja ga celog dana nisam videla.

– Da, čuo sam da je bio u Keritu, ali ga nisam sreo. Izgleda da je baš onda otišao u Kerit kada sam ja sišao do lađe. Ne mogu da nađu ni mister Kroulija.

Kapetan Sirle je opisao rukom veliki krug.

– Ima ovoliku rupu na dnu – rekao je. – Nikada više neće videti Hamburg. Ali nije reč o lađi. To će njen vlasnik urediti sa agentom Lojda. Nisam došao zbog lađe, misis de Vinter. To je, posredno ipak zbog lađe. Stvar je u tome, da imam da kažem nešto mister de Vinteru, ali ne znam kako da mu kažem?

Svojim otvorenim, plavim očima pogledao me je pravo u oči.

– O čemu je reč, kapetane Sirle?

Izvukao je iz džepa veliku belu maramicu i obrisao nos.

– Ne znam kako da kažem, misis de Vinter. Ne bi trebalo da se govori o tome. Ni za sve blago ovoga sveta ne bih hteo da nanesem bol ili pričinim neprijatnost vama ili vašem supruhu. Mi iz Kerita svi mnogo volimo mister de Vintera. Njegova porodica učinila je mnogo dobra za naše selo. I za nas je

neobično mučno, što još ne možemo da sahranimo prošlost. Ali, nažalost, moram o tome da govorim.

Ućutao je, vratio maramicu u džep i spustio glas, mada smo samo nas dvoje bili u sobi.

– Znaite, poslali smo gnjurca dole da pogleda dno broda – produži – i dok je tamo bio, pronašao je nešto. Izgleda da je našao rupu na dnu lađe i hteo da pređe na drugu stranu, da vidi u kakvom je stanju lađa s te strane. Tada je na dnu mora zapazio malu jedrilicu. Gnjurac je iz ovog kraja i odmah je prepoznao lađu. Kaže da je pripadala misis de Vinter.

Prva moja misao bila je: kakva sreća što Maksim nije ovde i ne čuje to. Ovaj novi udar, koji dolazi odmah posle mog sinoćnog maskiranja zaista je nemilosrdna igra sudbine.

– Ne znam šta da kažem – počela sam polako. – Smatrate li da je neophodno potrebno, gospodine kapetane, da o tome razgovarate s mister de Vinterom? Zar ne bi lađa mogla da se ostavi tamo gde je i da se ta stvar prećuti?

– Da od mene zavisi, misis de Vinter, ja bih je ostavio. Ja sam poslednji čovek na svetu koji bi hteo da učini neprijatnost mister de Vinteru. Ali to nije sve, misis de Vinter. Gnjurac je pronašao nešto još mnogo važnije. Vrata kabine na lađi bila su zatvorena. On ih je provalio. Kabina je bila puna vode. Izgleda da je voda probila kroz drvo, inače je izgledala u potpuno dobrom stanju. A onda se uplašio kao nikad u životu.

Kapetan Sirle je začutao i pogledao iza sebe, da neko ne čuje ono što će da kaže.

– U kabini je na podu ležao jedan leš – nastavio je mirno. – Naravno ostale su samo kosti. Gnjurac se onda vratio gore i odmah nam podneo izveštaj. Sada već razumete, misis de Vinter, zašto sam prinuđen da razgovaram s vašim mužem.

Pogledala sam ga najpre zbunjeno, zatim uplašeno.

– Ja sam čula da je ona tada sama pošla na jedrenje – šaputala sam – ali izgleda da je neko bio s njom.

– Izgleda – potvrdi kapetan.

– Ko li je to bio? – upita. – Da je neki rođak to bi se već saznalo. Toliko su novine pisale o tom slučaju. I kako je moguće da je jedno od njih dvoje ostalo zaključano u kabini, a misis de Vinter su posle nekoliko meseci pronašli na mnogo kilometara od zaliva?

Sada mi je bilo jasno zašto sam imala loš predosećaj. Nije to bilo zbog lađe koja se nasukala, niti zbog galebova koji su kreštali, niti pak zbog crnog dimnjaka. Bilo je to zbog mirne crne vode i nepoznatih stvari ispod njene površine. Gnjurac koji se spustio u hladne i neme dubine, pronašao je Rebekinu lađu i Rebečinog mrtvog saputnika. Gnjurac je dotakao lađu i pogledao u kabinu. A za to vreme sam ja sedela tamo na obali i nisam ništa znala o svemu tome.

– O, kada ne bismo morali da mu kažemo! – rekla sam. – Kad bi moglo da se sakrije od njega!

– Verujte, misis de Vinter, da je bilo načina ja bih to već zatajio. Ali u tim slučajevima čovek ne može da sluša svoja osećanja. Prinuđen sam da vršim svoju dužnost i da podnesem izveštaj o lešu.

Izenada je začutao jer su se vrata otvorila i Maksim je ušao u sobu.

– Zdravo! – reče. – Šta se dogodilo? Nisam ni znao da ste ovde, kapetane Sirle. Nešto nije u redu?

Nisam mogla više da izdržim. Koliko sam bila kukavica, izašla sam iz sobe i zatvorila vrata za sobom. Čak nisam ni pogledala Maksima. Imala sam nejasan osećaj da izgleda umoran, neuredan, bez šešira. Izašla sam i zastala pred vratima hola. Džasper je glasno lokao vodu iz svog tanjira. Mahnuo je repom kada me je zapazio, ali je i dalje pio. Zatim mi je prišao i onjušio me. Poljubila sam ga u teme, zatim izašla na terasu i seia.

Došao je kritičan trenutak. Treba da mu pogledam u oči. Moj stari strah, sumnje, bojažljivost, neizbežno osećanje inferiornosti, sve to moram da savladam i odbacim. Ako sada podlegnem, podleću zauvek. Nikada više neću imati takvu priliku. Sva očajna molila sam se Bogu da mi ulije hrabrost. Zarila sam nokte u dlan. Sedela sam tamo dobrih pet minuta, gledajući ukočeno ispred sebe. Zatim sam čula zujanje motora. Izgleda da kapetan Sirle odlazi. Rekao je Maksimu šta se dogodilo i sada odlazi. Ustala sam i pošla preko hola ka biblioteci. Stalno sam preturala po džepu puževe koje sam dobila od Bena.

Maksim je stajao kod prozora, leđima okrenut meni. Zastala sam na vratima. Nije se osvrnuo. Izvadila sam ruke iz džepa, prišla mu i stala pored njega. Mašila sam se njegove ruke i prinela je svom licu. Ništa nije rekao. Stajao je i gledao ispred sebe.

– Toliko sam tužna – šaputala sam – toliko sam tužna.

Nije odgovarao. Ruka mu je bila hladna kao led. Poljubila sam mu dlan, zatim svaki prst posebno.

– Neću da to sam preživljavaš, Maksime – rekla sam – hoću da s tobom delim bol. Za dvadeset i četiri časa postala sam odrasla, Maksime. Nikada više neću biti ponovo dete.

Zagrlio me je i privukao sebi. Uzdržavanje i bojažljivost odjednom su me napustili. Naslonila sam svoje lice na njegovo rame.

– Da li si mi oprostio? – pitala sam.

Najzad je progovorio:

– Da li sam ti oprostio? – pitao je. – Šta bih imao da ti oprostim?

– Jučerašnju noć – rekoh – ti si mislio da sam ja ono namerno učinila.

– O, jučerašnja noć! To sam već i zaboravio. Da li sam se ljutio sinoć na tebe?

– Mnogo si se ljutio.

Nije više pričao. Držao me je čvrsto zagrljenu uza se.

– Maksime – rekoh mu – zar ne bismo mogli da počnemo iz početka? Zar ne bismo mogli da počnemo sve iz početka i da zajedno sagledamo trenutnu situaciju? Ja ne želim da me voliš, ne želim ništa nemoguće. Biću ti drug, prijatelj, kao i drug iz detinjstva. Zadovoljiću se time, nikada neću želeti nešto više.

Obuhvatio je rukama moje lice i pogledao me. Tek sam sada uočila kako mu je lice mršavo, kako je umorno i izmučeno. Ispod očiju videli su se tamni podočnjaci.

– Koliko me voliš? – upita.

Nisam mogla da odgovorim, samo sam gledala u njega, u njegove tamne, izmučene oči i mršavo, tužno lice.

– Kasno je, draga moja – reče – kasno. Izigrali smo svoju sreću.

– Ne! – rekoh – ne, Maksime!

– Ali da. Svemu je kraj. Dogodilo se.

– Šta se dogodilo?

– Ono, čega sam se uvek plašio, ono što sam predviđao. Ono, o čemu sam svakog dana i svake noći sanjao. Nas dvoje se nismo rodili za sreću.

Seo je kod prozora, a ja sam kleknula ispred njega i držala ga za ruku.

– Šta hoćeš da mi kažeš? – upitah. Pomilovao mi je ruku i pogledao me u oči.

– Rebeka je pobedila – odgovori on.

Pogledala sam ga začuđeno, srce mi je strašno kucalo, moja ruka se odjednom sledila kao led u njegovim rukama.

– Njena senka bila je stalno među nama – nastavi on – njena prokleta senka stala je među nas. Kako bih mogao da te zadržim, jadnice, jadna moja mala. Kako sam mogao da te zadržim s tim strahom u srcu! Znao sam da će do toga da dođe. Vidim pred sobom njene oči pre smrti. Nikada neću zaboraviti taj zao, izdajnički osmeh. Ona je i tada mislila kako će mi se osvetiti. Znala je da će na kraju ona pobediti.

– Maksime – šaputala sam – o čemu to pričaš?

– Njena lađa, našli su je. Gnjurac ju je danas posle podne našao.

– Da – rekoh – znam. Kapetan Sirle je to i meni rekao. Došao je zato da ti to kaže. Misliš li na leš koji gnjurac našao u kabini?

– Na njega mislim.

– To znači da nije bila sama. To znači da se vozila s nekim. I ti sada hoćeš da saznaš ko je to bio. To si hteo da kažeš Maksime?

– Ne – odgovorio je. – Ne, ti to ne razumeš.

– Ali ja hoću da razumem, dragi moj. Htela bih da ti pomognem.

– Rebeka je bila sama. Nikoga nije bilo s njom.

Klekla sam pred njega, gledajući mu lice, gledajući ga u oči.

- U kabini su našli Rebekin leš – rekao je.
- Ne – vrisnula sam – to je nemoguće.
- Osoba koju su sahranili u grobnicu nije Rebeka – nastavio je – to je bio leš neke nepoznate žene. Nije se dogodila nesreća. Rebeka se nije udavila u moru. Ja sam je ubio. Ubio sam je one noći dole u kućici, leš sam izneo u kabinu, lađu sam izvukao i potopio. Tamo gde su je našli. Danas posle podne pronašli su Rebekin leš... Sada me pogledaj oči i kaži da me još voliš.

Nastala je duboka tišina u biblioteci. Jedino se čulo kako Džasper liže svoju nogu. Izgleda da mu je u nogu ušao neki trn, pa je pokušavao da ga izvuče. Čula sam kako Maksimov sat kuca neposredno pored mojih ušiju. Bili su to sitni, svakodnevnici zvuci, i, ne znam zašto, pade mi na pamet glupa poslovice iz detinjstva: „Vreme i plima ne čekaju”, i te reči nametale su se stalno u moje misli. Nije bilo nikakvog drugog zvuka. Samo se čulo kucanje Maksimovog sata i Džasper kako liže svoju nogu, pored mene na podu.

Kada ljudi preživljavaju neko veliko iskušenje, ili im neko umre, ili treba da im se odseče ruka ili noga, ja mislim da u početku i ne znaju šta se događa. Kada nekome odseku ruku, taj nekoliko trenutaka nije svestan da je izgubio ruku. Oseća svoje prste, oseća kako je ispružio ruku i pomera prste, a nema više ruke, nema prstiju.

Klečala sam pored Maksima, pripijena uz njega, s rukom na njegovom ramenu, i nisam više ništa osećala, ni bol, ni strah. Nije bilo više straha u mom srcu. Pomislila sam da bi trebalo izvući trn iz Džasperove noge. Mislila sam zašto ne dolazi Robert i ne iznosi stočić za čaj. Bilo mi je čudno da mislim na takve stvari: na Džasperovu nogu, Maksimov sat, Roberta i stočić za čaj. Zapanjio me je nedostatak osećanja kod mene, kao i čudno, hladno odsustvo bola.

Kasnije – govorila sam sebi. – Kasnije ću malo-pomalo razumeti. Ono što je rekao i sve ono što se dogodilo, sve će to polako, polako dospeti na svoje mesto, kao kocke u igri. Složiće se u sliku. Ali u ovom trenutku nisam ništa, nemam srca, nemam razuma, nemam osećanja. Kao drvo sam u Maksimovom zagrljaju.

– Volim te – šaputao je. – Toliko te volim.

To je ono za čim sam uvek čeznula. To sam želela da čujem danju i noću, za to sam se bogu molila i najzad sam to postigla. O tome sam sanjala u Monte Karlu, Italiji, Menderleju. I sada mi kaže da me voli. Otvorila sam oči i pogledala šaru na zavesi iznad njegove glave. Ljubio me je i dalje žudno, očajno, šapućući moje ime. Ja sam samo posmatrala šaru na zavesi. Primetila sam da je na jednom mestu izbledela od sunca i začudila sam se u sebi kako sam tako mirna i hladna. Gledam šaru na zavesi, dok me Maksim ljubi i prvi put mi kaže da me voli.

Zatim me je odjednom odgurnuo od sebe i ustao.

– Vidiš – reče – vidiš da sam bio u pravu. Kasno je. Ne voliš me više. A i zašto bi me volela?

Tada sam se iznenada osvestila i srce mi je naglo uplašeno zakucalo.

– Nije kasno – odgovorih i ustadoh sa zemlje. – Ne smeš to da kažeš. Ti to ne razumeš. Više te volim nego bilo koga na svetu. Ali malopre, kada si me poljubio, bila sam tako iznenađena, da nisam ništa osećala, nisam ništa mogla da razumem. Kao da nemam srca, kao da nemam osećanja.

– Ne voliš me – ponovi – zato ništa nisi ni osećala. Znam. Razumem. Kasno je.

– Nije kasno.

– To je trebalo da dođe pre četiri meseca —reče. – Trebalo je da znam. Žene nisu kao muškarci.

– Poljubi me – rekoh – molim te, Maksime.

– Ne – odgovori – sada je već sve svejedno.

– Ne smemo sada da izgubimo jedno drugo. Sada više neće biti među nama nikakve tajne i senke. Molim te, molim te, dragi.

– Sada nemamo više vremena za to – odgovori – možda imamo još samo nekoliko dana, ili nekoliko sati. Kako bismo mogli da ostanemo zajedno posle svega onoga što se dogodilo?! Rekao sam ti da su pronašli čamac, da su pronašli Rebeku.

Gledala sam glupo, ne shvatajući.

– Šta će da rade? – upitah.

– Ustanoviće ko je. Neće im biti teško. Poznaće je po haljini, po cipeli, po prstenju. Ustanoviće ko je, zatim će se setiti one druge žene koju su sahranili u grobnici.

– Šta misliš da radiš? – upitah šapatom.

– Ne znam – odgovori – još ne znam.

Postepeno, počinjala sam opet da osećam. Ruka mi nije više bila hladna. Bila je topla, vlažna, a krv mi je udarala u lice i grlo. Obrazi su mi goreli. Pomislila sam na kapetana Sirle, na gnjurca, na agenta Lojda, na sve one ljude koji su stajali oko lađe i zurili u vodu. Setila sam se keritskih trgovaca, šegrti koji zvižduću, sveštenika kako izlazi iz crkve, lejdi Krouen kako bere ruže u bašti, žene u prugastoj haljini i dečaka. Uskoro će i oni znati. Za dva, tri sata. Čitaće u novinama sutra za doručkom. „Pronađena je lađa misis de Vinter i u njoj jedan leš. Leš u kabini.” Rebeka leži tamo na podu kabine. Ne leži u grobnici. U grobnici leži neka nepoznata žena. Maksim je ubio Rebeku. Ubio ju je u kući za čamce. Izneo je u čamac i potopio. Ona siva, nema kućica, s kišnim kapljicama koje lupkaju po krovu.

Da, kocke su polako našle svaka svoje mesto. Pojavljuje se slika. Pojedine male scene proletele su kroz moju uznemirenu svest. Maksim, dok sedim pored njega u kolima u Monte Karlu. – Desilo se nešto pre nekoliko godina, nešto što je promenilo ceo moj život. Moram ponovo da započnem svoj život. – Maksimovo ćutanje, Maksimova promenljiva raspoloženja. Nikada nije govorio o Rebeki. Nikada nije pomenuo njeno ime. Maksim nije voleo da silazi dole u zaliv, nije voleo kuću za čamce. – Kada bi imala u vezi s njom takve uspomene

kakve ja imam, ni ti je ne bi volela – rekao je jednom. Išao je stazom kroz šumu i nije se nijednom osvrnuo. Maksim, kako hoda po biblioteci gore-dole, posle Rebekine smrti. Gore-dole, gore-dole... – Slučajno sam došao ovde u Monte Karlo – rekao je misis van Hoper, a u očima pojavila mu se duboka bora... I misis Van Hoper: – Kažu da ne može da se umiri zbog smrti svoje žene... – Bal pod maskama sinoć, i ja, kako silazim niza stepenice u Rebekinoj haljini... – Ja sam je ubio – rekao je Maksim – ubio sam je u kući za čamce. A gnjurac je pronašao leš na podu kabine.

– Šta ćemo sada da radimo? – upitah. – Šta ćemo da kažemo ljudima?

Maksim nije odgovarao. Stajao je kod kamina, razrogačenih očiju. Gledao je ukočeno ispred sebe, ali nije ništa video.

– Da li neko zna? – zapitala sam.

– Ne – odgovori – niko ne zna.

– Samo ti i ja? – upitah.

– Samo ti i ja – ponovi on.

– Frenk – rekoh odjednom – jesi li siguran da Frenk ne zna?

– Odakle bi znao? – reče Maksim. – Nikoga nije bilo tamo, samo ja. Bio je mrak... – ućutao je. Seo je na jednu stolicu, spustio glavu u ruke.

Ja sam opet klekla pored njega. Trenutak je ćutao. Skinula sam mu ruke s lica i pogledala ga u oči?

– Volim te – rekoh – veruješ li mi sada? – Poljubio mi je lice i ruke. Stegao me je čvrsto za ruku kao dete koje se boji u mraku.

– Mislio sam da ću poludeti – reče. – Sedeti ovde iz dana u dan i čekati da se nešto dogodi. Sedeo sam tu za pisaćim stolom i odgovarao na izjave saučešća. Zatim novine, intervjui i sve ostalo što dolazi posle nekog smrtnog slučaja. Jest, piti, pokušati da vodiš normalan i zdrav život. Frit, posluga, misis Denvers... Misis Denvers, koju nisam smeo da otpustim, jer je ona toliko poznavala Rebeku, da je mogla da posumnja, da pogodi. Frenk je uvek stajao pored mene. Voleo me je pomagao mi. ‘Zašto ne otputuješ?’, pitao je često. ‘Ja ću da završavam poslove oko imanja. Treba da otputuješ.’ I Džils, i Bi, jedna, draga, netaktična Bi! Morao sam sve to da progutam, da pogledam svakome u oči sa saznanjem da je svaka moja reč lažna.

Držala sam ga čvrsto za ruku. Nagla sam se sasvim uz njega.

– Jednom je malo nedostajalo da ti kažem. Onog dana kada je Džasper potrčao onim drugim putem. Sećaš li se? Onda, kada si ušla u kućicu po konopac, da ga vežeš? I onda smo sedeli ovde, kao i sada, a posle toga su uneli čaj.

– Da – rekoh – sećam se. Zašto mi nisi rekao? Koliko smo vremena propustili, koliko dana, koliko nedelja!

– Ti si uvek šetala sama s Džasperom, nikada mi nisi prišla kao sada.

– Zašto mi nisi ranije rekao – šaputala sam – zašto mi nisi rekao?

– Mislio sam da si nesrećna pored mene, da ti je dosadno. Ja sam toliko stariji od tebe. Imao sam osećaj da s Frenkom imaš više da razgovaraš nego sa mnom. Prema meni si uvek bila bojažljiva, nepoverljiva.

– Kako sam mogla da ti se približim, kad sam verovala da uvek misliš na Rebeku. Kako sam mogla zahtevati da me voliš, kada sam verovala da još voliš Rebeku?

Čvrsto me je zagrlio i radoznalo me pogledao u oči.

– O čemu to pričaš? – upita.

– Kad god bi mi nešto rekao, ili me dodirnuo, uvek sam mislila da me tog trenutka upoređuješ s Rebekom. Kad god bi me pogledao, ili šetao sa mnom po bašti, kad god bi seli za ručak, osećala sam da u sebi govoriš: To sam radio sa Rebekom, i to, i to.

Pogledao me je zbunjeno, kao da ne razume šta kažem.

– Zar nije tako bilo? – zapitah.

– O, bože! – on me odgurnu od sebe, ustade i počeo da ide gore-dole po sobi.

– Šta je? – zapitah. – Šta se desilo?

Okrenuo se i pogledao me. Ja sam sedela sklupčana na podu.

– Mislila si da sam voleo Rebeku? – upita. – Mislila si da sam je ubio zato što sam je voleo? Mrzeo sam Rebeku. Naš brak bio je od prvog trenutka pakao. Rebeka je bila zla, bezdušna, pokvarena. Nikada se nismo voleli, nikada nismo bili srećni zajedno, ni jedan jedini trenutak. Rebeka je bila nesposobna da voli, bila je nesposobna za svaku nežnost, pažnju, taktičnost.

Sedela sam na tepihu, s rukama pričvršćenim preko kolena, i gledala u njega.

– Naravno, bila je pametna, đavolski pametna. Niko, ko je sreo u društvu, ne bi verovao za nju da nije najpametnije, najbolje, najzanosnije stvorenje na svetu. Tačno je znala kako treba postupati s ljudima, kako im se treba prilagoditi. Da je tebe poznavala, i s tobom bi šetala kroz baštu, držeći te za ruku, dozivala bi Džaspera, razgovarala bi o cveću, muzici, umetnosti, o svemu što tebe interesuje. I ti bi bila očarana njom, kao i svi ostali. Sedela bi joj pored nogu i obožavala je.

Išao je gore-dole po sobi, gore-dole, gore-dole.

– Kada sam je uzeo za ženu, svi su mislili da sam najsrećniji čovek na svetu. Bila je tako divna, tako duhovita, tako zanimljiva, da će čak i baka, kojoj je vrlo teško dopasti se, ludovala za njom. ‘U njoj su skoncentrisane one tri stvari’, rekla mi je ‘koje su najvažnije kod jedne žene: urođena otmenost, duhovitost i lepota’. I ja sam joj verovao, prisiljavao sam sebe da joj verujem. Ali sam u dnu duše, od prvog trenutka, sumnjao. Bilo je nešto u njenim očima...

Kocke su najzad obrazovale sliku. Prava Rebeka dobila je svoj oblik preda mnom. Izašla je iz sveta senki, kao da je oživela neka figura sa slike, Rebeka na

konju; Rebeka kako obema rukama grabi život; Rebeka, kako se, s osmehom na usnama, pobedonosno naginje nad ogradu galerije.

Videla sam sebe dole na obali s jadnim, uplašenim Benom. – Vi ste veoma dobri – rekao je – niste kao ona druga. Vi nećete narediti da me zatvore? – ...Neko je noću prolazio kroz šumu. Jedna visoka, vitka žena. Podsećala je na zmiju.

Maksim je pričao dalje. Išao je gore-dole po biblioteci.

– Petog dana našeg braka bio sam načisto s njom. Sećaš se da sam te jednom odvezao na granicu Monte Karla, gore na brdo? Hteo sam opet da stojim tamo i da se sećam. Bili smo tamo jednom zajedno. Ona se smejala, njena crna kosa lepršala se na vetru. Pričala je o sebi, govorila takve stvari, koje nikada u životu nikome ne bih mogao da ponovim. Onda sam saznao koliko sam nesrećan. Urođena otmenost, duhovitost, lepota.... O, bože moj...

Iznenada je ućutao. Opet je prišao prozoru i gledao napolje na terasu. Nisam mogla da podnesem njegovo ćutanje. Bojala sam se.

– Maksime – molila sam – Maksime...

Zapalio je cigaretu. Stajao je, pušeći svoju cigaretu i ne govoreći ništa. Zatim se opet okrenuo i počeo da ide gore-dole po sobi.

– Već tada sam hteo da je ubijem – nastavi. – Bilo bi tako lako. Jedan jedini korak. Malo bi se okliznula i gotovo. Sećaš li se provalije... I ti si se tamo plašila. Mislila si da sam poludeo. Možda sam onda bio zaista lud. Ali čovek ne može da ostane normalan, kada živi s đavolom.

Sedela sam i gledala ga kako ide gore-dole, gore-dole.

– Tada je tamo, na ivici provalije, načinila pogodbu sa mnom – produži. – Rekla je: ‘Ja ću da ti vodim kuću, brinuću se za tvoj obožavani Menderlej. Menderlej će biti poznat nadaleko. Ako hoćeš dolaziće kod nas mnogo sveta, zavidiće nam, pričaće o nama, reći će da smo mi najsrećniji, najzadovoljniji, najlepši bračni par u Engleskoj’. To je rekla sedeći na ivici provalije, smejući se i kidajući jedan cvetić u komadiće.

Maksim je bacio svoju cigaretu, mada je popušio tek jednu četvrtinu.

– Tada je još nisam ubio. Samo sam je gledao. Ništa nisam rekao, pustio sam je da se smeje. Zatim smo seli u kola i otišli. Znala je da ću učiniti šta ona hoće, da ćemo doći u Menderlej, da ćemo voditi otvorenu kuću. Zabavljaćemo se i pustiti da za nas pričaju da je naš brak najsrećniji brak ovog veka. Znala je da ću radije žrtvovati sve, ponos, poštenje, ljubav, sve na svetu, samo da ne stanem pred ovaj moj mali svet, i da im nedelju dana posle svog venčanja kažem sve ono što je ona sama rekla za sebe. Znala je da se ja neću razvoditi, da je neću izložiti tome da ljudi prstom pokazuju na nju, ili da je ukaljaju novine, da ljudi šapuću svojim komšijama kada se spomene naše ime, da radoznali ljudi iz Kerita proviruju kroz rešetke na kapiji i govore: ‘Tu je živela, to je Menderlej. To je imanje onog čoveka o čijem razvodu novine pišu tako skandalozne stvari. Sećaš li se šta je rekao sudija za njegovu ženu?’...

Prišao mi je i stao ispred mene. Ispružio je ruku.

– Prezireš me, je li? Ne možeš da me razumeš?

Ništa nisam rekla. Pritisnula sam njegovu ruku na svoje srce. Zašto bih ja marila za sramotu. Ništa od onog što mi je rekao nije me doticalo. Jedno jedino je bilo važno za mene, i to sam stalno ponavljala u sebi: Maksim ne voli Rebeku. Nikada je nije ni voleo, nikada, nikada! Nikada ni za trenutak nisu bili srećni zajedno. Maksim je govorio, ja sam ga slušala. Ali njegove reči nisu ništa značile. Nije me zanimalo ono što je pričao.

– Suviše sam pridavao važnost Menderleju – reče. – Menderlej je za mene bio na prvom mestu, preči od svega. A to nije smelo da bude. Hristos nije govorio o ciglama i zidovima, nije propovedao onu ljubav koju čovek oseća prema svojoj zemlji, svom malom kraljevstvu. Toga nema u Svetom pismu.

– Ljubavi moja! – rekoh – dragi moj, jedini! – Pritisnula sam njegovu ruku na svoj obraz i ponovo je poljubila.

– Ti to razumeš? – upita me on. – Ti to razumeš? Razumeš?

– Da – rekoh – ja razumem, ljubavi moja.

Ali sam se okrenula, da ne vidi moje lice. Što je to bilo važno da li ga ja razumem ili ne. Srce mi je lako, kao pahuljica koja lebdi u vazduhu. Maksim nikada nije voleo Rebeku.

– Neću da se sećam opet onih godina – rekao je polako. – Čak ni tebi neću da pričam o onoj sramoti i poniženjima, o lažnom životu kojim smo živeli nas dvoje, o sramnoj igri koju smo zajedno igrali pred svojim prijateljima, rođacima, čak i pred poslugom. Pred poštenom vernom poslugom, kao što je na primer Frit. Svi su joj verovali. Niko od njih nije znao da ih ona ismejava iza leđa, da tera šegu s njima, da ih imitira. Sećam se dana kada je kuća bila puna gostiju, zbog neke svečanosti u bašti, pozorišne predstave, ili nečega sličnog, kada je ona išla tamo-amo oko kuće, i kao neki anđeo, blagog lica, uhvativši me ispod ruke, delila poklone deci. A onda bi sledećeg dana ustala u zoru, otišla u London u svoj stan pored reke kao zver u svoju jazbinu, pa se krajem nedelje vratila, posle pet neobjašnjivih dana. O, ja sam, održao uslove naše pogodbe. Ona je od Menderleja stvorila ono što je on danas. Njen prokleti ukus promenio je baštu, žbunje i azaleje u Srećnoj Dolini. Zar si mislila da su azaleje bile ovde za života mog oca? O, ne. Za života mog oca. Menderlej je bio divljina. Bio je divan, ali divlji i usamljen, sa sopstvenom lepotom. Njega je trebalo negovati, a za negovanje je trebalo novca. Ni moj otac, ni ja, nikada ne bismo za to dali novac, da Rebeka nije molila. I sobe je ona preuredila. Salon, kakav je danas, žuta soba, sve je to Rebeka. One stolice, koje je Frit tako ponosno pokazuje gostima, opet je Rebeka. Jedan deo nameštaja imali smo već odavno. On je bio ostavljen pozadi, u sobama koje se nikada nisu koristile. Moj otac se nije razumeo u nameštaj i slike, ali je veći deo Rebeka kupila. Taj Menderlej koji i danas vidiš, Menderlej o kome se priča, koji slikaju i fotografišu, to je Rebekina zasluga.

Nisam progovorila ni reč. Pripila sam se uz njega. Želela sam da i dalje tako priča, da bi se njegova gorčina oslobodila i izbila odnoseći sa sobom svu zadržavanu mržnju, gađenje i gadost izgubljenih godina.

– Tako smo živeli – govorio je dalje – iz meseca u mesec, iz godine u godinu. Prešao sam preko svega zbog Menderleja. To šta je radila u Londonu, nije me zanimalo, jer to nije imalo nikakve veze s Menderlejom. Prvih godina je i pazila, nije mogla da se čuje nikakva spletko, ali je polako postojala sve manje predostrožna. Znaš li kako jedan muškarac počinje s pićem? Najpre pije samo malo, i to u velikom vremenskom razmaku. Zatim razmaci postaju sve manji i manji. Kasnije se napije svakog meseca, svake dve nedelje, svake nedelje. Zatim više ni ne pije krišom. Tako je bilo i s Rebekom. Počela je već da poziva svoje prijatelje i u Menderlej. U početku samo dvojicu, trojicu, zajedno s onima iz okoline. Nisam jasno razlikovao ko su ti što ne pripadaju ovde. Priređivala je piknike, dole u kućici. Jednom sam se slučajno vratio ranije iz lova iz Škotske i našao sam tamo gomilu ljudi, koje pre toga nikada nisam video. Onda sam je opomenuo, ali je ona samo slegla ramenima.

‘Pa šta te se to tiče?’, rekla je. Ja sam joj rekao da u Londonu može da radi šta god hoće, ali Menderlej je moj. Tu tačku ugovora mora da održi. Osmehnula se, ništa nije rekla. Zatim je počela da izaziva Frenka. Jadnog, dobrog, vernog Frenka. Jednog lepog dana Frenk je stao pred mene i izjavio da odlazi iz Menderleja, da će da traži drugo mesto. Dva sata smo se prepirali tu u biblioteci i najzad sam shvatio. Popustio je i sve je priznao. Rebeka ga nije ostavljala na miru. Jadni, dragi Frenk. Uvek je verovao da smo mi onakav normalan srećan braćni par, kako izgledamo.

– Prebacio sam to Rebeki. Ona se strašno razbesnela, psovala me, upotrebljavajući sve sramne reči iz svog rećnika. Bila je to nemoguća, oćajna scena. Zatim je otišla u London, i tamo ostala dva meseca. Kada se vratila, vladao je jedno vreme mir. Mislio sam da se opametila od te lekcije. Bi i Džils su došli na vikend i onda sam se uverio u ono što sam uvek slutio, da Bi ne voli Rebeku. Mislim da je onom svojom ćudnom, pravom, netaktićnom prirodom prozrela i pogodila da nešto nije u redu. Bio je to neprijatan vikend, koji kida živce. Džils je otišao s Rebekom na jedrilici, Bi i ja smo se sunćali na travnjaku. A kada su se vratili, video sam po Džilsovom licu, a proćitao i iz Rebekinih oćiju, da je i Džilsa počela da izaziva isto kao i Frenka. Video sam za rućkom da Bi posmatra Džilsa, dok se Džils još glasnije smejaio i upadljivo mnogo prićao... A Rebeka je sedela u zaćelju i smešila se kao neki anćeo.

* * *

Kocke su se polako, polako, sve više slagale u sliku. Ćak i one kocke koje sam u početku drhtavim rukama pokućavala da sloćim i nikako nisam uspevala da im naćem mesto u slici. Frenkova ćudna zbunjenost, kad god smo govorili o Rebeki. Biatrisa i njen neshvatljivi negativan stav. Tišina, koju sam ja uvek tumaćila kao simpatiju i saćaljenje, rodila se iz srama i zbunjenosti. Sada sam sa ćudila, kako to pre nisam videla. Boće, koliko li je ljudi na svetu, koji pate, jer ne mogu da se izvuku iz paukove mreće svoje suzdržanosti i bojaćljivosti, i u svom slepilu i gluposti diću ispred sebe zid, koji skriva istinu. To sam i ja radila.

U svojoj mašti stvorila sam lažne predstave i vezala se za njih, a nisam imala hrabrosti da pitam za istinu. Da sam učinila samo jedan korak da izađem iz te svoje glupe bojažljivosti, Maksim bi možda sve to još pre četiri, pet meseci ispričao.

– To je bio poslednji vikend, koji su Biatrisa i Džils proveli u Menderleju. Nikada više nisam njih dvoje same pozvao. Dolazili su inače kada smo imali veliko društvo, na priredbe u bašti, soarea. Bi nikada nijednu reč nije rekla za Rebeku, ali mislim da joj je bilo jasno kakav je moj život pored nje. Kao što je i Frenku bilo jasno. Rebeka je opet počela sa svojom taktikom. Naizgled, ponašala se besprekorno, ali kad god je bila sama u Menderleju, nisam mogao da budem siguran u nju. Tu su bili Frenk i Džils. Mogao ju je imati neki radnik s imanja, neko iz Kerita, bilo ko... I onda bi mogla da prsne bomba. Započele bi spletke kojih sam se toliko bojao.

Imala sam osećaj da opet stojim tamo kod kućice, na ivici šume, i slušam kucanje kišnih kapljica po krovu. Vidim prašinu na malim modelima, rupe koje su pacovi izgrizli na divanu. A vidim i Bena sa onim njegovim jadnim, idiotskim očima. – Nećete me zatvoriti u ludnicu, gospođo, zar ne?...

Setila sam se mračne strme staze u šumi i kako, ako neka žena stoji tamo iza drveća, slab noćni povetarac leprša njenom večernjom haljinom.

– Imala je jednog rođaka – govorio je dalje Maksim polako. – Živeo je dugo u inostranstvu, pa se vratio u Englesku. Dolazio je uvek u kuću kada ja nisam bio tu. Frenk ga je često viđao. Zvao se Džek Favel.

– Poznajem ga – rekoh. – Bio je ovde i onda, kada si ti bio u Londonu.

– Dakle i ti si ga videla? – upita Maksim. – Zašto mi to nisi rekla? Čuo sam od Frenka da je bio ovde. On je video njegova kola.

– Nisam htela da ti kažem. Plašila sam se da će te to podsetiti na Rebeku.

– Da će me podsetiti na Rebeku! Kao da je potrebno da me nešto podseća na nju.

Zagledao se ispred sebe i učutao. A ja sam razmišljala o tome da li i on, kao ja, misli na onu kabinu, tamo, pod vodom.

– Tog Favela vodila je često sa sobom dole u kućicu. Posluzi je govorila da ide na jedrenje i da će se vratiti tek ujutru. Jednom sam joj spomenuo da ću tog čoveka ubiti ako ga nađem tamo, ili ovde gore. Bio je na vrlo lošem glasu. Dolazilo mi je da poludim pri samoj pomisli, da se šetka tamo-amo po Menderleju, po Srećnoj Dolini. Rekao sam Rebeki da ne odgovaram za sebe. Ona je samo slegla ramenima. Ništa nije odgovorila, ali sam video da je bleđa nego obično, nervozna i da izgleda umorno. I onda sam prvi put pomislio šta će s njom biti kada ostari, kada bude bila stara i kada se bude osećala starom. Dani su prolazili, ništa se naročito nije događalo. Zatim je jednom otišla u London i još istog dana se vratila, što je bilo neuobičajeno. Nisam je očekivao. Tog dana sam večerao kod Frenka. Imali smo oko mnogo stvari da se dogovorimo.

Maksim je sada govorio kratkim, isprekidanim rečenicama. Ja sam čvrsto držala njegove ruke u svojim.

– Posle večere, oko pola jedanaest, došao sam gore i video njen šal i rukavice na stolici u holu. Nisam mogao da zamislim zašto se tako brzo vratila. Ušao sam u žutu sobu, nije bila tamo. Znao sam da je sišla u kućicu. I onda sam odjednom osetio da ne mogu više da izdržim taj prljavi i lažni život, da ga na ovaj ili onaj način treba okončati. Pomislio sam da uzmem pušku i da uplašim onu bitangu, da ih uplašim oboje. Sišao sam na obalu. Posluga nije ni znala da sam se vratio. Neprimetno sam izašao iz kuće i otrčao dole kroz šumu. Video sam da je prozor osvetljen. Odmah sam ušao, ležala je na divanu, a pored nje pepeljara puna pikavaca. Izgledala je umorna, bolesna. Ja sam odmah počeo da pričam o Favelu. Ona me je bez reči saslušala. ‘Dosta smo živeli tim ponižavajućim životom ti i ja’, rekao sam, ‘tome je sada kraj. Razumeš li? Šta radiš u Londonu, to me ne zanima. U Londonu možeš da živiš s Favelom, ili s nekim drugim. Ali ovde ne. U Menderleju ne možeš.’ Na trenutak ništa nije rekla. Pogledala me je, zatim se nasmešila. ‘A ako mi se više dopada da živim ovde, šta onda?’, pitala je. ‘Znaš uslove’, rekao sam, ‘ja sam održao sve tačke te sramne pogodbe, ali ih ti nisi održala. Ti i ovde, u mojoj kući živiš isto kao u svojoj londonskoj jazbini. Dosta sam trpeo Rebeka. Ali, bogami, ne trpim više.’ Sećam se da je ugasila svoju cigaretu, sela, protekla se, stavila ruke pod glavu. ‘U pravu si Maksime’, rekla je, ‘tu treba nešto da se promeni.’

– Bila je upadljivo bleđa i upadljivo mršava. Ustala je, počela da ide po sobi, s obe ruke u džepovima svojih pantalona. U svom odelu za jedrenje bila je kao neki dečak, s Botičelijevskim licem. ‘Da li si ikada pomislio, kako će ti biti teško, ako povedete brakorazvodnu parnicu protiv mene? Znaš li da nemaš nikakvih dokaza. Svi tvoji prijatelji, čak i posluga, veruju da je naš brak srećan’. ‘A Frenk, ‘pitao sam, ‘a Biatrisa?’ Zabacila je glavu i nasmejala se. ‘Šta bi Frenk mogao da kaže protiv mene? Ili Biatrisa? Misliš li da će stati pred sud kao svedoci, kao neka prosta ljubomorna žena, zato što joj je muž jednom izgubio glavu i napravio glupost? O, ne, Maksime, bilo bi ti vrlo teško da nešto dokažeš na moju štetu.’

– Stajala je ispred mene njišući se na svojoj peti, s rukama u džepovima, smešeći se. ‘Znaš da će se Deni zakleti na sve što ja budem htela, čak i pred sudom! A i ostala posluga, u svom slepom neznanju, zakleće se na ono što Deni bude htela. Svi misle da ovde u Menderleju živimo onako, kako normalni braćni parovi žive. Svi to veruju, naši prijatelji, ceo naš mali svet. Kako ćeš da dokažeš da ne živimo tako?’ Sela je na ivicu stola, klateći nogama i gledajući me. ‘Zar ne shvataš da smo odlično igrali ulogu zaljubljenog muža i zaljubljene žene?’, pitala je. Sećam se da sam gledao njenu nogu u prugastoj sandali, koja se klatila, a oči i mozak počeli su neizdrživo da mi gore. ‘Deni i ja možemo da te napravimo budalom’, rekla je blago. ‘Možemo da te izigramo tako da ti niko na svetu neće verovati, Makse, niko na svetu!’, njena noga se još njihala preda mnom u sandali s belim i plavim prugama. Odjednom je skočila sa stola i, s rukama u džepovima, smešeći se, rekla mi: ‘Kada bih dobila dete, Makse, ni ti, niti iko na svetu ne bi mogao da dokaže da dete nije tvoje. Odraslo bi ovde u Menderleju nosilo bi tvoje ime. A ti ne bi mogao ništa protiv toga. A po tvojoj

smrti Menderlej bi pripadao njemu. Ne bi mogao to da sprečiš. Ti si uvek želeo naslednika, kome bi ostavio svoj obožavani Menderlej! Bio bi srećan kada bi video mog sina u kolicima pod kestenom, ili kako juri leptire po Srećnoj Dolini. Zar ne bi to bilo zanimljivo, Maksime? Gledao bi kako moj sin iz dana u dan raste i znao bi da će sve biti njegovo kada umreš'. Ućutala je na trenutak, njihala se na peti, zatim je prišla prozoru. Smejala se, smejala, smejala. Mislio sam da nikada neće prestati. 'Kako je to smešno!', rekla je 'kako je neverovatno smešno! E sad već znaš šta je posredi. Svi bi bili srećni. I oni iz sela, zakupci, svi. Rekli bi: Uvek smo želeli naslednika u Menderleju. Svi smo se tome nadali. U njihovim očima bila bih savršena majka, Makse, kao što sam bila i idealna supruga... I nikada niko neće znati, niko neće ni slutiti, čije je dete'. Okrenula se i pogledala me u oči, smejući se. U jednoj ruci držala je cigaretu, druga joj je bila u džepu. Smešila se i tada, kada sam je ubio. Pogodio sam je u srce. Metak joj se zario pravo u srce. Nije odmah pala. Stajala je još jedan trenutak, gledala me, smešila se, razrogačenih očiju...

Maksimov glas bio je sada sasvim tih, kao šapat. Njegova ruka u mojoj bila je hladna kao led. Nisam ga gledala. Gledala sam Džaspera kako spava na tepihu, a pored mojih nogu, njegov rep, koji se s vremena na vreme pomerao.

– Ali nisam pomislio na to – rekao je vrlo umorno, vrlo tiho, bezizražajno – nisam pomislio na to da isteče toliko krvi kada nekog ubiju.

Pod Džasperovim repom bila je rupica na tepihu. Rupica od cigarete. Od kada li je tamo? Kažu da pepeo ne škodi tepihu.

– Morao sam da donosim vodu. Morao sam da siđem do mora. Ne jednom, više puta. Čak je i kod kamina, a odatle je baš bila daleko, čak je i tamo bila jedna krvava mrlja. Ležala je na podu u lokvi krvi. A vetar je strašno duvao. Prozor je bio otvoren, a vetar je udarao u njega. Ja sam klečao na podu, s krpom u ruci i kofom vode pored nje.

– I udaranje kišnih kapljica po krovu – pomislila sam – da li se seća udaranja kapljica po krovu?

– Izneo sam je do lađe – pričao je dalje Maksim. – Već je prošlo pola dvanaest. Bio je potpuni mrak. S juga je duvao jak vetar. Odneo sam je dole u kabinu i tamo je spustio. Zatim sam seo u jedan čamac i izvukao lađu. Sećam se, da je veliko jedro zastalo na pola puta, kada sam hteo da ga dignem. Znaš, ja nikad nisam išao na jedrenje s Rebekom, nisam se mnogo razumeo u jedra...

– Sećam se da sam se zapitao kakva li je snaga plime ovde u zalivu. Bila je oluja. Bilo mi je veoma teško.

Poneki novi napad vetra istrgao bi jedro iz mojih ruku i zavio ga oko katarke. A jedro je, kada bi vetar udario o njega, grmelo kao grmljavina i udaralo nad mojom glavom kao neki korbač. Nisam znao šta treba da radim. Pokušavao sam da dohvatim jedro, ali ga je vetar digao uvis. Zatim mi je drugi napad vetra udario u lice. Bio je mrak, tako strašan mrak, da ništa nisam video na crnoj, klizavoj palubi. Nekako sam se ipak doteturio do kabine. Plašio sam se da će biti kasno, da će neko primetiti da sam dole i poći za mnom. Jednom

sekiram prosekao sam rupu na dnu kabine, zatim sam otvorio slavine. Voda je počela da ulazi. Došla mi je već do članaka. Prosekao sam još jednu dasku. Kada sam se vratio na palubu, video sam da smo otprilike na dvadeset metara od obale. Sve što je bilo pokretno na palubi bacio sam u vodu. Obruč za spašavanje, jednu metlu, gomilu kanapa. Zatim sam se vratio u svoj čamac, odbio se i naslonivši se na vesla, posmatrao. Jedrilica je polako počela da tone. Prvo je vrh utonuo, dok je jedro još udaralo kao neki korbač. Plašio sam se da će to neko čuti, neko ko noću prolazi ovuda. Možda neki keritski ribar čiji čamac ne mogu da vidim u mraku, lađa je bila sve manja, kao neka crna senka na vodi katarka se zaklatila, zatim se s praskom prepolovila, baš po sredini. Obruč za spašavanje i konopci koje sam bacio u vodu, njihali su se pored mene na talasima. Lađu više nisam video. Gledao sam ukočenim pogledom u vodu, tamo gde je lađa potonula. Zatim sam zaveslao nazad u zaliv. Počela je kiša.

Maksim je ućutao. Stalno je gledao ukočeno ispred sebe.

– To je bilo sve – rekao je – nemam više ništa da kažem, čamac i signalno bure ostavio sam napolju, kao što je ona radila. Zatim sam se vratio u kućicu i pogledao unaokolo. Pod je bio vlažan od slane vode kojom sam ga oprao. Ali, i ona je sama ponekad čistila ovde. Vratio sam se kroz šumu kući, zatim uza stepenice u svoju garderobu. Svukao sam se. Vetar je jako duvao, a kiša je pljuštala. Sedeo sam na ivici svog kreveta kada je zakucala misis Denvers. Otvorio sam joj vrata i razgovarao s njom. Mnogo se brinula za Rebeku. Rekao sam joj da legne, zatim sam opet zatvorio vrata. Sedeo sam pored prozora u pidžami i gledao u mračnu kišu, slušao šum mora.

Sedeli smo ćutke, jedno pored drugoga. Ja sam svojim rukama grejala Maksimovu ruku, hladnu kao led, i mislila sam zašto Robert ne dolazi da iznese posuđe od čaja.

– Nesreća je bila, što je potonula odmah ovde u blizini obale. Trebalo je da je odvučem dalje, onda je nikada ne bi našli.

– Lađa je kriva za sve. Da se lađa nije ovde nasukala, nikada niko ne bi saznao.

– Suviše je blizu potonula.

Opet smo začutali. Počela sam da osećam strašan umor.

– Znao sam da će jednom doći do toga – rekao je Maksim – onda kad su me pozvali u Edžkomb i kad sam morao da ustanovim identitet leša, znao sam već da to ništa ne znači. To je samo pitanje vremena. Na kraju će ipak Rebeka pobediti. Nije pomoglo ni to što sam se upoznao s tobom, što te volim. Rebeka je znala da će na kraju ipak ona pobediti. Video sam njen osmeh kada je umirala.

– Rebeka je umrla – odgovorih – to ne smeš da zaboraviš. Rebeka ne može više da govori, ne može da svedoči, ne može više da ti naškodi.

– Ali je tamo u kabini. Gnjurac ju je video.

– Treba to da objasnimo – rekoh – moramo nešto da smislimo, da to objasnimo. Treba da kažeš da ne znaš ko je to bio.

– Ali su tamo njene stvari, prstenje na njenim prstima. Čak i ako je voda uništila njenu odeću, sigurno je ipak ostalo nešto što će odati da je to ona. Drugo je, kada se neko udavi na otvorenom moru. Kabina je potpuno netaknuta. Leži na podu, onako kako sam je ostavio. Već je mesecima tamo, na istom mestu. Niko ništa nije pomerio. Leži tamo gde sam je ja potopio.

– Ali voda – šaputala sam – a voda...

– Ne znam – odgovori – ne znam.

– Šta će sada biti?

– Gnjurac će se sutra u pola šest opet spustiti – reče Maksim. – Sirle je izvršio sve pripreme. Pokušaće da izvuku jedrilicu. Niko drugi neće biti tamo. I ja ću da sidem. Sutra u pola šest.

– A zatim – upitah – a zatim, kada je izvuku, šta će onda biti?

– Sirle će se tamo usidriti sa svojom lađom. Ako Rebekina lađa nije potpuno propala, dići će je na Sirleovu, odvući je u Kerit, iscrpeti pumpom vodu iz kabine. Zatim će pozvati lekara.

– A šta će lekar da radi – pitala sam – šta će lekar da radi?

– Ne znam.

– Ako ustanove da je to Rebečin leš, moraćeš da kažeš da je onaj prvi leš bio zabluda. Treba da kažeš da je ona, što su je sahranili u grobnici, bila zabluda. Treba da kažeš da si tada, kada su te pozvali u Edžkomb bio u takvom duševnom stanju, da nisi znao ni šta radiš, ni šta govoriš. Nisi mogao da ustanoviš da li je ona. Bila je zabluda, Obećaj da ćeš to da kažeš.

– Obećavam.

– Ne mogu ništa da dokažu. Niko te nije video te noći. Legao si. Ne mogu ništa da dokažu. Niko drugi ne zna, samo ti i ja. Niko drugi. Ni Frenk ne zna. Na celom svetu samo mi znamo, Maksime, ti i ja.

– Da – reče – da.

– Misliće da se lađa nasukala, dok je ona bila dole u kabini. Misliće da je sišla za neki konopac, ili nešto drugo, i da je, dok je bila dole, počeo jak vetar i lađa se prevrnula. Da li će to da pomisle?

– Ne znam – rekao je – ne znam.

U tom trenutku zazvonio je telefon u maloj sobi, pored biblioteke.

Maksim je otišao u malu sobu i zatvorio vrata za sobom. Ušao je Robert sa stolom za čaj. Ustala sam, leđima okrenuta Robertu da mi ne vidi lice. Kada li će se to saznati na imanju, među poslugom, u Keritu? Koliko vremena traje dok se vest raširi?

Čula sam Maksimov glas iz druge sobe. Obuzelo me je čudno osećanje iščekivanja. Na zvono telefona svaki bi mi nerv oživeo.

Dok sam sedela pored Maksima na podu, s njegovom rukom u mojoj i licem naslonjena na njegovo rame, bila sam kao u snu. Slušala sam ono što je pričao. Pratila sam ga nesvesno, kao neka senka. I ja sam ubila Rebeku, i ja sam potopila jedrilicu. I ja sam slušala s njim zajedno zvuke vetra i vode. I ja sam sedela s njim na ivici kreveta i videla misis Denvers na vratima. Sve sam propatila zajedno s njim, sve i još mnogo više. Ali je drugi deo moga bića sedeo na tepihu, nepomično i neosetljivo i u stvari ga je interesovala samo jedna stvar i samo je jednu rečenicu ponavljao neprestano. „Nije voleo Rebeku, nije voleo Rebeku.”

Sada su se, na zvono telefona, stopila u jedno ta dva različita bića, opet sam postala ona koja sam uvek i bila. Nisam se promenila. Ali sam osetila nešto novo, nešto što do sada nikada nisam osetila. Srce mi je, uprkos brigama i strepnji, bilo lako i slobodno. Ne treba više da se bojim Rebeke. Više je nisam mrzela. Sada više ne može da mi naškodi. Sada od kako znam da je bila zla i pokvarena, nisam je više mrzela. Smem da uđem u žutu sobu. Smem da sednem za njen pisači sto, smem da uzmem u ruku njeno pero i ne bojim se kada vidim njen rukopis nad pregradama pisaćeg stola. Smela bih da uđem i u njenu sobu, u zapadnom krilu, smela bih da stanem kraj prozora, kao onog jutra, i ne bih se plašila. Rebekina moć raspršila se kao magla. Neće se više javljati kao vampir, neće više stajati na stepenicama iza mene, neće sedeti pored mene u trpezariji, nagingjati se nad ogradom galerije i gledati me kako stojim dole u holu. Maksim nikada nije voleo Rebeku, i ja je više ne mrzim. Njeno telo se vratilo. Pronašli su njen čamac, koji je imao tako čudno, proročko ime „Je reviens”. Ali sam se ja nje oslobodila zauvek.

Slobodna sam! Maksim je moj! Voli me i mogu i ja njega da volim. Nikada više neću biti dete. Od sada neću biti ja, nego ćemo biti mi. Bićemo zajedno nas dvoje. Zajedno ćemo pogledati u oči toj nesreći, on i ja. Ni kapetan Sirle, ni gnjurac, ni Frenk, ni misis Denvers, ni Biatrisa, ni keritske žene i ljudi, koji čitaju novine, neće nas više razdvojiti. Nije istina da je naša sreća kasno došla. Ja više nisam mlada, nisam bojažljiva, boriću se za Maksima. Lagaću, lažno svedočiti i kleti se, huliti i moliti se Bogu. Rebeka nije pobedila. Rebeka je izgubila.

Robert je namestio sto i Maksim se vratio u sobu.

– Pukovnik Džulijan – reče – baš je sada razgovarao s kapetanom Sirle. I on će doći sutra ujutru. Sirle mu je sve rekao.

– Ko je taj pukovnik Džulijan? – upitala sam.

– Keritski vojni sudija. Treba zvanično da prisustvuje.

– Šta si mu rekao?

– Rekao sam mu da ništa ne znam. Rekao sam, da smo mi mislili da je Rebeka bila sama. Rekao sam da mi nismo znali, da nije sama izašla na more.

– Drugo ništa nisi rekao?

– Nisam.

– A šta je on rekao?

– Pitao je da li je moguće da sam se tada u Edžkombu prevario?

– To te je pitao? Već je to pitao?

– Da.

– A ti?

– Rekao sam da je moguće, ne znam.

– Dakle i on će sutra ujutru biti s vama. On, kapetan Sirle i lekar.

– I nadzornik Velč.

– I nadzornik Velč?

– Da.

– Zašto? Zašto i nadzornik Velč?

– To je zvanični postupak, kada se tako nešto dogodi.

Ništa nisam odgovorila. Pogledali smo se ukočeno. Grlo mi se opet steglo.

– Možda neće moći da izvuku lađu?

– Možda – ponovi Maksim.

– Onda neće moći da pregledaju leš?

– Ne znam.

Maksim je gledao napolje kroz prozor. Nebo je bilo belo, oblačno, kao onda kada sam se vratila s obale. Vetar je već prestao.

– Mislio sam da će duvati jugozapadni vetar – reče Maksim – ali vetar potpuno je prestao.

– Da – odgovorih.

– Biće lako gnjurcu, ako more bude tako mirno – reče.

Opet zazvoni telefon u maloj sobi. Bilo je nečega kobnog u tom oštrom zvonjenju. Pogledali smo se.

Maksim je otišao na telefon i opet zatvorio vrata za sobom, kao i malopre. Grlo mi je gorelo. U srcu sam osećala fizički bol.

Maksim se vratio.

– Počinje – reče tiho.

– Šta počinje? – upitah i kroz leđa mi prostruja jeza.

– To je bio jedan novinar – reče – jedan iz *Pokrajinske hronike*. Pitao je da li je istina da su pronašli jedrilicu pokojne misis de Vinter.

– Šta si mu rekao?

– Rekao sam da su našli neku lađu, ali da ništa više ne znam. Može biti da i nije njena lađa.

– A šta je on rekao?

– Pitao je da li potvrđujem onu vest što se pročula da su u kabini našli jedan leš?

– To te je pitao?

– Da, izgleda da je neko već izbrbljao. Sirle sigurno nije. Možda gnjurac. Ti ljudi se ne mogu učutkati. Sada će već ceo Kerit saznati.

– A šta si rekao u vezi s lesom?

– Rekao sam da ne znam. I da bi mi učinio veliku uslugu, kada me više ne bi zvao.

– Naljutićeš ih pa će biti protiv tebe.

– Nisam ja kriv. Mrzim da dajem izjave za novine. Neću da me zovu svakih pola sata i muče pitanjima.

– A bolje bi bilo kada bi ih nečim zadužio.

– Ako dođe do borbe hoću da se borim sam – reče. – Nije potrebno da mi novine stoje iza leđa.

– Sad će taj novinar pozvati nekog drugog – rekoh. – Pozvaće pukovnika Džulijana, ili kapetana Sirle.

– Ni od njih neće mnogo više saznati.

– O, kada bih samo mogla nešto da učinim! – uzdahnuh. – Do jutra imamo još toliko vremena, a mi sedimo tu i čekamo skrštenih ruku.

– Ne možemo ništa – odgovori Maksim.

Sedeli smo u biblioteci. Maksim je uzeo u ruke neku knjigu, ali sam znala da ne čita. Ponekad bi podigao glavu i osluškivao, kao da je opet čuo telefon kako zvoni. Ali se telefon više nije čuo. Niko nas nije uznemiravao. Presvukli smo se za večeru, kao i obično. Činilo mi se neverovatno da sam sinoć u to vreme obukla belu haljinu, da sam sedela pred ogledalom za svojim toaletnim stočićem i nameštala periku. Uspomena na sinoćno veče bila je kao neko davno zaboravljeno priviđenje kojeg se čovek posle nekoliko meseci seća samo sa sumnjom i nevericom. Večerali smo, posluživao je Frit. Već se vratio. Lice mu je bilo svečano, bezizražajno. Pitala sam se da li je svoje slobodno poslepodne proveo u Keritu i da li je našao nešto.

Posle večere vratili smo se u biblioteku. Jedva smo razgovarali. Sedela sam na podu, pored Maksimovih nogu. Glavu sam naslonila na njegovo koleno. On je prstima mrsio moju kosu, ali ne onako kao pre, ne onako rasejano, ne onako kao kada mazi Džaspera. Osećala sam njegove prste čak i na koži. Ponekad bi se sagnuo i poljubio me. I ponekad bi mi ponešto rekao. Nisu više lebdele senke

među nama. Kada bismo ućutali, ćutali smo dobrovoljno, a ne zato što nismo imali šta da razgovaramo. Pitala sam se kako mogu da budem tako srećna, kada se naš mali svet može svakog trenutka srušiti. Bila je to čudna sreća! Nije to bila ona sreća o kojoj sam sanjala, koju sam očekivala, koju sam u usamljenim časovima zamišljala. Nije bilo u njoj nikakve vatre, nikakve prenagljenosti. Bila je to mirna tiha sreća. Prozori biblioteke bili su širom otvoreni, i, kada nismo pričali, gledali smo napolje, u mračno, letnje nebo.

Izgleda da je preko noći padala kiša. Jer kada sam se sledećeg jutra, malo posle osam, probudila i ustala, pa prišla prozoru, ruže su bile teške od vodenih kapljica. Spustile su svoje glavice, a trava je sijala srebrnastim sjajem. Vazduh je imao miris magle, kao u vreme opadanja prvog lišća.

Da li će jesen ove godine doći dva meseca ranije nego obično?

Maksim me nije probudio kada je ustao. Sigurno je vrlo tiho ustao iz kreveta i sasvim tiho prešao kroz kupatilo u svoju sobu za oblačenje. Sada je već verovatno dole u zalivu s pukovnikom Džulijanom, kapetanom Sirle i posadom. Tamo je i kapetanova lađa. Izvlače Rebekinu jedrilicu iz morskih dubina. Zamislila sam ih na morskoj obali, zamišljala kako se potopljena jedrilica polako i polako sve više približava morskoj površini. Po dnu joj se nadvatale ljigave morske travuljine i školjke. Kada je izvuku na kapetanovu lađu, voda curi s njenih bokova u more. Drvo joj je sivo i trulo. Ima miris mulja i rđe i tamne travuljine, koja raste oko stenja pod vodom. Možda u vrhu još uvek stoji tabla s imenom „Je reviens”? Slova su pozelenela i izbledela. Ekseri koji je drže su zarđali. A tamo na podu leži Rebeka.

Ustala sam, okupala se, obukla, i u devet, kao i obično, sišla da doručujem. Na srebrnom poslužavniku našla sam gomilu pisama. Gosti su zahvaljivali za sjajno uspelu zabavu. Preletala sam preko pisama, ali nijedno nisam pažljivo pročitala. Frit je pitao da li da podgreje Maksimov doručak. Odgovorila sam da ne znam kada će se vratiti, da je vrlo rano morao da ode. Frit nije ništa rekao. Bio je vrlo svečan, vrlo ozbiljan. Opet se zapitah: da li nešto zna?

Posle doručka uzela sam pisma i prešla u žutu sobu. Tu je još od prekućne vazduh mirisao malo na duvan. Izgleda da nisu dovoljno provetrili. Otvorila sam prozore, da uđe svež, hladan vazduh. Cveće na kaminu je uvenulo. Opali listići prekrivali su pod. Zazvonila sam i ušla je Mod, druga sobarica.

– Danas ova soba nije spremna – rekla sam. – Čak nisu ni provetravali. Cveće je uvenulo. Budite ljubazni, iznesite vaze.

Zbunjeno se pravdala.

– Oprostite, gospođo.

Prišla je kaminu i skinula vaze.

– To se više ne sme desiti – rekoh.

– Ne, gospođo – odgovori.

Izašla je i iznela sa sobom cveće. Nikada nisam mislila da je tako lako biti strog. Zašto li sam ranije smatrala da je to teško? Jelovnik je ležao na pisaćem

stolu, kao i obično. Hladne ribe i majonez, teleće pečenje u aspiku, piletina, koh. Naravno, ostaci od bala. I danas još živimo od ostataka. I juče su služili hladan ručak. Izgleda da se posluga mnogo izbezobrazila.

Prešla sam olovkom preko jelovnika i zazvonila Robertu.

– Recite misis Denver da poruči topao ručak – rekla sam. – Ako je još preostalo nešto hladno, to pojedite vi.

– U redu, gospodo.

Kada je Robert izašao pošla sam i ja za njim u baštensku sobu. Uzela sam baštenske makaze, zatim sam sišla u baštu i odsekla nekoliko ruža. Vazduh je postajao topliji. I danas će biti zagušljiva vrućina kao što je bila juče. Da li su još dole, ili su već prešli u Kerit? Uskoro ću saznati. Maksim će se vratiti i sve mi ispričati. Ma šta se desilo, moram da ostanem mirna, ne smem da se uplašim. Ruže sam odnela u žutu sobu. U međuvremenu su je počistili, pokupili opale listiće. Počela sam da stavljam cveće u vaze, koje je Robert napunio vodom. Kada sam skoro završila s tim, neko je kucnuo na vrata.

– Izvolite – rekla sam.

Bila je to misis Denver s jelovnikom u ruci. Bila je bleđa i izgledala umorna.

– Dobro jutro, misis Denver – rekoh.

– Ne razumem – počela je – zašto ste vratili jelovnik i poručili po Robertu da naručim toplo jelo?

Pogledala sam je, držeći ružu u ruci.

– I juče ste služili teletinu u aspiku i ribu – rekoh – videla sam na bifeu. Danas bih više volela neko toplo jelo. Ako posluga ne bude htela da pojede ostatke, bacite ih. U ovoj kući i onako se toliko rasipa, da malo više ne menja stvar.

Zurila je u mene. Ništa nije rekla. Stavila sam ružu u vazu među ostale.

– Nemojte da kažete, misis Denver, da ne možete ništa da izmislite – rekoh. – Vi imate jelovnik za svaku priliku.

– Nisam navikla da mi se izdaju naredbe preko Roberta – odgovori. – Kada je misis de Vinter želela nešto, uvek bi mi to lično preko telefona saopštila.

– Mene ni najmanje nije briga kako je radila misis de Vinter – rekoh. – Sada sam, kao što znate, ja misis de Vinter. I ako mi se dopada da javljam preko Roberta, javljaću preko Roberta i dalje.

Tog trenutka ušao je u sobu Robert.

– Na telefonu je *Pokrajinska hronika* goopodo – rekao je.

– Kažite da nisam kod kuće.

– U redu, gospodo.

Izašao je iz sobe.

– Dakle, misis Denver, želite li još nešto? – Gledala me je začuđeno, ali ništa nije rekla.

– Ako ne želite ništa, biće najbolje da siđete u kuhinju i poručite kod kuvara topao ručak. Ja sada imam posla.

– Zašto *Pokrajinska hronika* hoće da razgovara s vama? – upita.

– Nemam pojma, misis Denvers.

– Dakle, istina je – rekla je polako – istina je ono što je Frit sinoć čuo u Keritu, da su našli jedrilicu misis de Vinter.

– Frit to kaže? Ja nisam čula.

– Juče poslepodne bio je ovde kapetan Sirle, komandant keritske luke – nastavi – čula sam to od Roberta. Robert ga je uveo. Frit kaže da se po Keritu priča kako je gnjurac, koji se spustio zbog lađe našao jedrilicu misis de Vinter.

– Možda – odgovorili. – Strpite se dok se mister de Vinter vrati. Njega ćete moći da upitate da li je to istina ili ne.

– Zašto je mister de Vinter tako rano ustao?

– To je njegova stvar – rekoh.

Misis Denvers razrogači oči.

– Frit kaže da su našli u čamcu jedan leš. Kako je taj leš dospao tamo? Misis de Vinter je išla uvek sama.

– Uzalud mene ispitujete, misis Denvers – rekoh joj – ni ja ne znam ništa više nego vi.

– Ne znate ništa više? – upita polako ne skidajući pogled s mene. Okrenula sam se i vratila vaz u na sto, pored prozora.

– Odmah ću da izdam nalog za ručak – rekla je.

Pričekala je još trenutak, ali joj nisam ništa rekla. Na to je izašla iz sobe.

– Više se ne bojim nje – pomislila sam. – Zajedno s Rebekom izgubila je i ona moć nada mnom. Ma šta da kaže, ma šta da uradi, više nema važnosti i ne vređa me. Znam da mi je neprijatelj, ali ne brinem se za to.

Međutim, kada sazna istinu o lešu, i ako se i ona okrene protiv Maksima, šta će onda biti? Sela sam na jednu stolicu. Baštenske makaze spustila sam na sto. Nisam više imala želju da sređujem cveće. Šta li radi Maksim? Zašto su iz redakcije ponovo telefonirali? Opet sam osećala onu nesvesticu koja guši. Prišla sam prozoru i nagnula se. Bilo je veoma toplo. Iz daljine se čula grmljavina. Baštovani su opet sekli travu. Videla sam jednog od njih kako sa svojom mašinom ide tamo-amo po travnjaku. Nisam bila u stanju da sedim u sobi. Ostavila sam makaze i ruže, izašla na terasu i šetala gore-dole. Džasper se gegao za mnom. Sigurno se čudio što ga ne vodim u šetnju. Išla sam gore-dole po terasi, gore-dole. Oko pola dvanaest izašao je Frit na terasu.

– Mister de Vinter moli gospođu da dođe na telefon – rekao je.

Prešla sam kroz biblioteku u malu sobu s telefonom.

Ruka mi je drhtala kad sam podigla slušalicu.

– Jesi li to ti? – pitao je Maksimov glas – javljam ti se iz kancelarije. Tu sam s Frenkom.

– Da? – rekla sam.

Nastala je pauza.

– Dovešću pukovnika Džulijana i Frenka na ručak oko jedan sat – reče.

– Dobro – odgovorila sam.

Čekala sam da li će još nešto da kaže.

– Uspeli su da izvuku lađu – rekao je. – Baš smo se sada vratili iz zaliva.

– Da – rekla sam.

– Bio je tamo i Sirle i pukovnik Džulijan i Frenk i ostali – rekao je.

Da li Frenk stoji sad tamo pored njega, kraj telefona? – mislila sam. – Zato govori tako hladno, tako je zatvoren.

– Pa onda je u redu, jel’ tako? – pitao je. – Čekaćeš nas s ručkom u jedan sat?

Spustila sam slušalicu. Ništa nije rekao. Još nisam znala šta se desilo. Vratila sam se na terasu i rekla Fritu da će nas biti četvoro na ručku.

Sledeći sat je izgledao beskrajno dug. Popela sam se u sobu, obukla drugu haljinu. Zatim sam ponovo sišla. Sela sam u salon i čekala. Pet minuta pre jedan čula sam auto, a zatim glasove iz hola. Popravila sam frizuru ispred ogledala. Lice mi je bilo bledo. Stavila sam malo ruža, zatim sam ustala da dočekam goste. Došao je pukovnik Džulijan, Frenk i Maksim. Setila sam se da je pukovnik Džulijan na balu bio obučen kao Kromvel. Sada je izgledao umoran, neraspoložen i mnogo niži.

– Kako ste? – upita.

Govorio je mirno, ozbiljno, kao neki lekar.

– Reci Fritu da donese ‘šeri’ – reče Maksim. – Ja idem da operem ruke.

– I ja ću da operem ruke – reče Frenk.

Još pre nego što sam zazvonila, Frit se već pojavio s „šerijem”. Pukovnik Džulijan nije pio. Ja sam popila nekoliko kapi, da skupim snagu. Pukovnik Džulijan je prišao i stao pored mene kod prozora.

– Veoma neprijatna situacija, misis de Vinter – rekao je ljubazno. – Toliko se saosećam s vama.

– Hvala – rekla sam i popila gutljaj „šerija”. Zatim sam vratila čašu na sto. Bojala sam se da će primetiti da mi drhti ruka.

– Celu stvar otežava to što je vaš muž pre godinu dana potvrdio identitet onog prvog leša.

– Ne razumem – rekoh.

– Zar niste čuli šta smo jutros našli? – upita on.

– Znam da je gnjurac našao jedan leš.

– Da – rekao je, zatim pogledao unaokolo da li ima još nekoga a zatim je još tiše dodao: – Ne mogu sada da preciziram stvar. Ali vaš muž i dr Filip su ustanovili da...

Naglo je začutao i odmakao se od mene. U sobu su ušli Frenk i Maksim.

– Ručak je na stolu – reče Maksim.

Ja sam pošla napred. Srce mi je snažno lupalo, kao da je kamen na njegovom mestu. Pukovnik Džulijan je sedeo desno od mene, Frenk levo. Nisam pogledala u Maksima. Frit i Robert su služili prvo jelo. Pričali smo o vremenu.

– Vidim iz *Tajmsa* da je juče u Londonu bilo veoma toplo – reče pukovnik Džulijan.

– Zaista? – upitah.

– Da.

– Mora biti da je strašno – rekoh.

– Ali Pariz može da bude još topliji nego London – reče Frenk. – Sećam se, proveo sam jednom jedan vikend u Parizu sredinom avgusta. Bila je tolika vrućina, da nije moglo da se spava. U vazduhu nije bilo ni daška vetra. Bilo sigurno više od devedeset stepeni.

– Naravno, Francuzi spavaju pored zatvorenog prozora – reče pukovnik Džulijan.

– Ne znam – odgovori Frenk – ja sam odseo u hotelu i tamo su bili sve sami Amerikanci.

– Vi, naravno, dobro poznajete Francusku, misis de Vinter? – okrenuo se ka meni pukovnik Džulijan.

– Ne baš naročito – odgovorih.

– O, a ja sam mislio da ste dugo živeli u Francuskoj?

– Nisam – rekoh.

– Upoznali smo se u Monte Karlu – reče Maksim. – Monte Karlo nije Francuska, zar ne?

– Ne, mislim da nije – reče pukovnik Džulijan. – Tamo je društvo voma mešovito, internacionalno. Obala je divna, zar ne?

– Divna je.

– Nije kao ovde. Mada ja ne znam šta bih izabrao, kad bi došlo do toga da se bira. Englesku ni za šta ne bih dao.

– Naravno, i Francuzi isto to misle za Francusku – reče Maksim.

– Naravno.

Zatim smo jedno vreme jeli ćutke.

Frit je stajao iza moje stolice. Svi smo mislili na jednu istu stvar, ali smo zbog Frita bili prinuđeni da glumimo. Mislim da je i Frit na to mislio. Koliko bi bilo lakše odbaciti sve formalnosti i uplesti i njega u razgovor. Možda bi imao da kaže nešto interesantno.

Robert je uneo piće. Promenili smo tanjire. Posluženo je i drugo jelo. Misis Denvers, dakle, ipak nije zaboravila topli ručak. Uzela sam malo sosa s pečurkama.

– Svi su se savršeno proveli preksinoć – reče pukovnik Džulijan.
– To me zaista raduje.
– Takve zabave uvek naelektrišu celu okolinu.
– Da, i ja to mislim.
– To je neki opšti ljudski instinkt, da volimo da se ponekad preobučemo u lažno odelo – reče Frenk.
– Ja smatram da je to prirodno – reče pukovnik Džulijan. – Svi mi volimo da izgledamo drugačiji nego što jesmo. I odrastao čovek u izvesnom pogledu još ostaje dete.
Pitala sam se kakvu li mu je radost pričinjalo to što se obukao kao Kromvel? Na balu sam ga jedva primetila. Veći deo noći proveo je za stolom za kartanje.
– Ne igrate golf, misis de Vinter? – upita pukovnik Džulijan.
– Nažalost, ne.
– Trebalo bi da naučite. Moja najstarija ćerka odlično igra i nikada ne može da nađe mlađe partnere. Dobila je od mene za rođendan jedna mala kola i sada svakog dana ide na severnu obalu. Tako bar ima neku zabavu.
– Kako je to simpatično.
– Šteta što se ona nije rodila kao muškarac – nastavi pukovnik Džulijan. – Moj sin je sasvim drugačiji. On ne voli sportove, piše pesme. Ali vremenom će se osloboditi toga.
– O, sigurno – reče Frenk. – U njegovim godinama i ja sam pisao pesme. Glupost! Sada više ne pišem.
– Gospode bože, samo bi to još trebalo – reče Maksim.
– Ne znam od koga je moj sin nasledio svoje pesničke sklonosti – reče pukovnik Džulijan. – Jedno je sigurno, da nije ni od majke ni od mene.
Opet nastade dugi tajac. Pukovnik Džulijan je uzeo od predjela i po drugi put.
– Misis Lesi je dobro izgledala na balu – reče.
– Da – odgovorih.
– Samo joj je stalno spadao veo – primeti Maksim.
– Vrlo je teško nositi te istočnjačke haljine – reče pukovnik Džulijan, – a baš kažu da su mnogo udobnije i lakše nego one haljine što ih engleske dame nose.
– Zaista? – upitah.
– Da. Tako bar kažu. Objašnjavaju to time što opušteni nabori odbijaju sunčeve zrake.
– Kako je to čudno – reče Frenk. – Ja sam mislio da imaju baš suprotno dejstvo.
– Izgleda da nije tako.

– Poznajete li istok, gospodine pukovniče? – upita Frenk.

– Daleki Istok? – odgovori pukovnik Džulijan. – Bio sam pet godina u Kini, zatim u Singapuru.

– Singapur je domovina karija.

– Da, dobijali smo u Singapuru odličan kari.

– Ja to mnogo volim – rekao je Frenk.

– Ah, to što se u Engleskoj dobija, to sigurno nije onaj pravi.

Robert je opet promenio tanjire. Poslužen je koh, a zatim salata od voća.

– Mislim da je ribizlama već kraj – reče pukovnik Džulijan. – Ovog leta bilo ih je mnogo. Moja žena je spremila mnogo džema.

– Ja se ne oduševljavam džemom od ribizla – reče Frenk. – Pun je semenki.

– Probaćete jednom naš – obrati mu se pukovnik Džulijan. – Sigurno će vam se dopasti.

– Ove godine biće veoma mnogo jabuka u Menderleju – pričao je dalje Frenk. – Baš sam ovih dana rekao Maksimu da ih još nikada nije bilo toliko. Moći ćemo da ih šaljemo vagonima u London.

– Zar se to isplati? – upitao je pukovnik Džulijan. – Ja mislim da je potrebno toliko posebnih radnika za branje, pakovanje, slanje, da na kraju čovek ostane u deficitu.

– O, ne – reče Frenk.

– To je vrlo zanimljivo, reći ću mojoj ženi.

Pojeli smo koh i voćnu salatu. Robert je uneo sir i keks, a posle nekoliko trenutaka došao je i Frit s cigaretama i kafom. Zatim su obojica izašli i zatvorili vrata za sobom.

Popili smo čutke kafu. Ja sam nepomično gledala u svoj tanjir.

– Rekao sam pre ručka vašoj ženi, mister de Vinter – reče pukovnik Džulijan, intimnijim glasom – da je u celoj stvari najneprijatnije to što ste u svoje vreme vi ustanovili identitet...

– Da – klimnuo je glavom Maksim.

– Mislim da je u tom slučaju zabluda bila vrlo razumljiva – reče Frenk brzo. – Vlasti su izvestile Maksima, pozvale ga u Edžkomb, dakle još pre nego što je stigao postojala je pretpostavka da su našli misis de Vinter. Maksim se u to vreme vrlo loše osećao. Ja sam hteo da ga pratim, ali on to nije dozvolio. A u kakvom je onda duševnom stanju bio...

– Mani, molim te – reče Maksim – ništa mi nije bilo.

– Pa oko toga se sada uzalud prepiremo – reče pukovnik Džulijan – činjenica je da je ustanovio identitet. Dakle, sada treba priznati da je pogrešio. Ovoga puta, isključena je svaka greška....

– Da – reče Maksim.

– Voleo bih kada bih mogao da vas poštedim od neprijatnosti javne rasprave – reče pukovnik Džulijan – ali mislim da je to nemoguće.

– Naravno – složio se Maksim.

– Mislim da ćemo moći brzo da to završimo – nastavio je pukovnik Džulijan. – Ustanovite identitet, zatim treba pronaći Taba koji je, kao što kažete, prepravio lađu, kada ju je vaša žena kupila u Francuskoj. Tab će reći u kakvom je stanju bila lađa kada ju je poslednji put video. Zna, to je samo formalnost, ali mora da se obavi. Samo me to ljuti, što sve to mora da bude pred javnošću. To je veoma nezgodno za vas i vašu gospođu.

– Ne mari, preći ćemo preko toga.

– Takva neprijatnost, što je ta glupa lađa morala baš ovde da se nasuče – rekao je pukovnik Džulijan. – Da nije bilo toga, cela ta stvar ostala bi na miru.

– Da – saglasi se Maksim.

– Jedino je utešna okolnost to što sada već znamo da je misis de Vinter iznenada umrla, da se nije mučila tako dugo kao što smo mislili, prema tome, nema reći o tome da je pokušavala da pliva.

– Ne.

– Izgleda da je sišla po nešto. Vrata su se zalupila a vetar je prevrnuo lađu. Strašno!

– Da...

– To je moglo samo tako da dogodi zar ne, mister Krouli? – obratio se pukovnik Frenku.

– Samo tako nema sumnje – potvrdi Frenk.

Pogledala sam ga i videla da gleda u Maksima. Zatim je odmah skrenuo pogled ali sam ga ja videla i razumela. Frenk zna, a Maksim ne zna da on zna. Mešala sam dalje svoju kafu. Ruka mi je bila vrela i znojava.

– Pre ili kasnije, desi se svakom od nas da pogrešimo – rekao je pukovnik Džulijan – i onda naravno moramo da snosimo posledice. Misis de Vinter morala je da zna kako ponekad jako duva vetar u zalivu i da nije sigurno izaći na pučinu po takvom vetru. Sigurno je već nebrojeno puta išla sama... A onda je došao jedan nesrećan trenutak i taj trenutak ju je ubio. To je pouka za sve nas.

– A tako se lako desi neka nesreća – rekao je Frenk. – Čak i najiskusnijim ljudima. Koliko ih je samo stradalo u lovu!

– O, da, kako da ne. I na jahanju. Da je misis de Vinter bila malo pažljivija, nikada se ta nesreća ne bi dogodila. Bila je to čudna slučajnost. Koliko sam je puta video na jedriličarskim takmičenjima! Takvu osnovnu grešku može samo početnik da učini. I to još ovde u neposrednoj blizini obale!

– Bila je oluja te noći – reče Frenk – A možda se i s krmom nešto desilo. Možda se neki šraf slomio, pa je sišla po alat u kabinu.

– Naravno, naravno. To sad više nikada nećemo saznati, a i kad bismo saznali, šta bi to pomoglo. Kao što rekoh, najviše bih voleo kada bi moglo da se odustane od javne rasprave, ali, nažalost, ne može. Pokušaću da je odredim za utorak ujutru i da bude što je moguće kraća. Biće to samo jedna formalnost. Međutim, bojim se da nećemo moći isključiti novinare s rasprave.

Nastao je novi tajac. Osećala sam da je došao trenutak kada može da se ustane od stola.

– Da izađemo malo u baštu? – upitala sam.

Svi smo ustali i izašli na terasu. Pukovnik Džulijan je pomilovao Džaspera.

– Izrastao je u lepog psa – reče.

– Da – rekoh.

– Oni su prijatne domaće životinje.

– Da – rekoh.

Stajali smo malo tamo, a zatim je pukovnik pogledao na svoj sat.

– Hvala za odličan ručak – reče. – Nažalost, danas posle podne imam mnogo posla. Oprostićete mi ako sada odem?

– Naravno – odgovorih.

– Veoma mi je žao što imate takve neprijatnosti. Verujte, saosećam se s vama. Mislim da je za vas to još neprijatnije nego za vašeg muža. Ali čim rasprava prođe, zaboravićete to oboje.

– Da – rekoh – pokušaćemo da zaboravimo.

– Moja kola su dole. Ako Krouli hoće, mogu da ga povezem. Hoćete li Krouli? Ostaviću vas kod kancelarije.

– Hvala, gospodine.

Frenk mi je prišao i uhvatio me za ruku.

– Videću vas još danas – rekao je.

– Da.

Nisam ga pogledala. Bojala sam se da će sve pročitati iz mojih očiju. Nisam htela da sazna da ja sve znam. Maksim ih je otpratio do automobila. Kada su otišli, vratio se na terasu. Uhvatio me je ispod ruke. Stajali smo tamo i gledali u more.

– Neće ništa biti – reče. – Ja sam sasvim miran i pun pouzdanja. Videla si Džulijana, a videla si i Frenka. Ništa neće biti na raspravi. Sve će ići glatko.

Nisam ništa odgovorila, samo sam mu stegla ruku.

– Ni za trenutak nije bilo reči o tome da je to možda leš neke nepoznate osobe – rekao je. – Ono što smo videli bilo bi i bez mene dovoljno doktoru Filipu da ustanovi identitet. Stvar je bila jasna. Od metka nije ostalo ni traga, metak nije povredio kost.

Pored nas prolete jedan leptir, ludo i bez smisla.

– Jesi li čula šta su rekli? Misle da se udavila u svojoj kabini. I vlast to veruje. Filip će to da im kaže.

Ućutao je. Još nisam mogla da progovorim.

– Mene sve to zabrinjava samo zbog tebe – nastavio je. – Ja se nijednog trenutka nisam pokajao. Kada bi počeli iz početka, opet bi je ubio. Radujem se što sam ubio Rebeku. Nikada zbog nje neću ni za trenutak osetiti grižu savesti,

ali ne mogu da zaboravim to što sam s tobom učinio. Celog dana ne mogu ni na šta drugo da mislim. Za vreme ručka gledao sam stalno u tebe. Iz tvog pogleda nestalo je one mile detinjaste naivnosti, koju sam u tebi toliko voleo. Nikada se više neće vratiti. Ubio sam je tada, kada sam ti govorio o Rebeki. Ostarila si za dvadeset i četiri sata.

Te večeri, kada je Frit uneo lokalne novine, stajali su veliki naslovi preko cele strane. Frit je ostavio novine na stolu. Maksim nije bio u sobi, otišao je ranije gore da se presvuče. Frit je stajao na trenutak, čekao je da nešto kažem. Meni se učinilo da bi bilo glupo i uvredljivo da prećutim nešto što je tako neverovatno važno za svakog stanovnika kuće.

– Strašna je to stvar, Frit – rekoh.

– Da, gospođo, svi smo sasvim van sebe – odgovori on.

– Vrlo je žalosno za mister de Vintera – rekoh – što sada opet mora da prođe kroz sve to.

– Da, gospođo, vrlo je žalosno. Najgore je, gospođo, što posle onog prvog, mora sada da utvrdi identitet i drugog leša. Dakle, nema sumnje, leš koji je pronađen u čamcu zaista je leš misis de Vinter?

– Bojim se, Frit, da sada nema nikakve sumnje.

– Neshvatljivo, gospođo, da je moglo tako nešto da joj se desi. Ona se toliko razumela u jedrenje!

– Da, Frit. Ni mi to ne razumemo. Ali svakome može da se desi nesreća. A kako se to dogodilo, to se sada više nikada neće rasvetliti.

– I ja to mislim, gospođo. Ali je to ipak veliki stres za sve nas. Pogotovo što je tako brzo došlo, neposredno posle bala. To nekako nije u redu, zar ne?

– Da, Frit.

– Izgleda da će biti rasprava, gospođo?

– Da. Da se ispuni formalnost.

– Naravno, gospođo. Mislite li da će pozvati i nekoga od nas kao svedoka?

– Ne verujem.

– Bio bih srećan, kada bih mogao da učinim neku uslugu vašoj porodici. Mister de Vinter to zna.

– Da, Frit, zna.

– Rekao sam onima napolju da ne brbljaju, ali je vrlo teško motriti na njih, naročito na devojke. Robert je poslušan. Mislim da je ta stvar strašno potresla misis Denvers.

– Da, to je moglo i da se očekuje, Frit.

– Posle ručka, otišla je odmah gore u svoju sobu, i otuda nije sišla. Alisa joj je odnela gore jednu šolju čaja, a tražila je i novine. Alisa kaže da misis Denvers izgleda zaista bolesno zbog toga.

– Bilo bi bolje, ako ceo dan ne bi sišla. Nema nikakvog smisla da ustaje, ako se ne oseća dobro. Neka joj to Alisa kaže. Ja ću sve da uredim umesto nje. Dogovoriću se s kuvarom o jelovniku.

– Da, gospodo. Ne verujem da se misis Denvers fizički ne oseća dobro, bolesna je samo od duševnog potresa. Ona je mnogo volela misis de Vinter.

– Da – rekoh – znam.

Frit je izašao i ja sam, pre nego što je Maksim sišao, brzo pregledala novine. Bio je dugačak članak, zauzimao je celu prvu stranicu. List je objavio i jednu staru, lošu Maksimovu fotografiju, koja je snimljena pre najmanje petnaest godina. Bilo je strašno čitati sve to u novinama. A nekoliko reči i o meni, koje su govorile kako se Maksim i po drugi put oženio i da je baš juče priredio u čast svoje žene prvu veliku zabavu u Menderleju. U novinama je to zvučalo nemilosrdno. Rebeka, koju opisuju kao divnu, pametnu, očaravajuću, talentovanu, Rebeka, koju su svi voleli, udavila se pre jedva godinu dana u moru, a Maksim se već oženio, doveo svoju ženu u Menderlej – pisali su listovi – i priredio u njenu čast onaj veliki bal. Sutradan ujutru posle bala pronašli su leš njegove žene u kabini jedrilice.

Sve je to, naravno, bila istina, mada je bilo dodato mnogo sitnih neistina, kojima su ukrasili događaj, da bi se dodvorili čitaocima, koji vole da dobiju protivvrednost za svoje pare. Maksima je na osnovu članka u novinama svako mogao da smatra bezdušnim. Dovodi u Menderlej svoju mladu ženu i priređuje zabavu! Izgledalo je kao da smo hteli da demonstriramo pred svetom.

Sakrila sam novine ispod jastuka na stolici, da ih Maksim ne vidi. Ali jutarnje novine nisam mogla da sakrijem pred njim. U londonskim novinama bila je objavljena slika Menderleja, a ispod nje opis događaja. Menderlej i Maksim postali su dnevna senzacija. Maks de Vinter – tako su ga nazivali. Strašno! Oba lista su naglašavala činjenicu da je Rebekin leš pronađen sutradan posle bala, kao da je to bilo nešto namerno. Oba lista su upotrebljavala istu reč „ironija”, da, ne može se poreći – ironija sudbine. Za novine: senzacija. Posmatrala sam Maksima za doručkom dok je čitao novine postajao je sve bleđi i bleđi. Ništa nije rekao. Samo me je pogledao i uhvatio me za ruku.

– Prokleti – šaputao je – prokleti. Pomislila sam šta bi sve pisali, kad bi saznali istinu. Ne jedan stubac, već pet, šest. Pojavili bi se u Londonu plakati. Prodavci novina bi urlali na ulici i ispred stanica podzemne železnice. Onu strašnu reč od sedam slova, velikim, debelim slovima, napisanu na naslovnoj stranici.

Posle doručka, Frenk je došao gore. I on je bio bled i izgledao umoran, kao da nije spavao.

– Rekao sam centrali ako neko traži Menderlej, neka prebaci vezu na kancelariju – rekao je Maksimu.

– Ako se jave novinari, ja ću da razgovaram s njima, a i s ostalima. Neću da vas uznemiravaju. Već je telefoniralo nekoliko njih iz okoline. Svakom sam odgovorio isto. Mister i misis de Vinter zahvaljuju na pažnji i interesovanju i nadaju se da će njihovi prijatelji razumeti, ako sledećih dana ne žele ni s kim da razgovaraju preko telefona. Oko pola devet telefonirala je i misis Lesi. Htela je odmah da dođe.

– O, bože – rekao je Maksim.

– Ne boj se, nisam joj dozvolio. Rekao sam joj iskreno da ne verujem da bi bilo dobro kada bi došla. Rekao sam joj kako ti ne želiš da vidiš nikoga osim misis de Vinter. Pitala je kada će biti rasprava. Ja sam joj odgovorio da to još nisu odredili. Mislim da će saznati iz novina kada će biti. Nećemo moći da je sprečimo da dođe na raspravu.

– Ti novinari! – reče Maksim.

– Ne smemo da budemo nepravedni. Oni sa svog gledišta imaju pravo. Reč je o njihovom hlebu. Ako ne liferuju svakodnevno po neku senzaciju čitaocima, pretplatnici će otkazati list. Ali ti ne treba s njima da razgovaraš, Maksime. Ja ću sve da završim umesto tebe. Ti ne brini ni za šta, osim o onom šta ćeš da kažeš na raspravi.

– Znam već šta ću da kažem.

– Naravno da znaš. Ali nemoj da zaboraviš da će predsedavati stari Horidž. Stari je sitničar i cepidlaka, upušta se u najmanje pojedinosti, hoće da pokaže kako sud zna svoj posao. Ne smeš da dopustiš da te zbuni.

– Što bih se, do đavola, zbunio. Nemam zašto da se zbunjujem.

– Naravno, ali bio sam ja već na takvoj raspravi. Čovek treba da skupi svoju snagu, da se savlada.

– Frenk ima pravo – rekla sam. – Ja razumem šta on misli. Što mirnije i brže protekne rasprava, utoliko će nam biti lakše. Kada to prođe, svi ćemo lakše disati, zar ne Frenk?

– Naravno – odgovori Frenk.

Stalno sam izbegavala njegov pogled, ali sam bila sigurnija nego ikada da on zna istinu. Oduvek ju je znao. Znao je od prvog trenutka. Sećam se kako je Frenk, kad sam ga prvi put srela u Menderleju, kada je s Biatrisom i Džilsom bio ovde na ručku i Biatrisa tako netaktilčno pričala o Maksimovom zdravlju, sećam se kako je Frenk mirno skrenuo razgovor na nešto drugo. Sećam se kako je pomagao Maksimu na onaj svoj miran, skroman način i kako se suzdržavao, kada bi se spomenulo Rebekino ime. Sećam se njegove ukočenosti i kad god bi razgovor zalutao na klizav teren – da, sad već sve razumem. Frenk zna, ali Maksim ne zna da on zna. I Frenk ne želi da Maksim sazna kako on sve zna. Stojimo tu, i gledamo se i ne možemo da oborimo prepreke među nama. Dakle, telefon nas više nije uznemiravao. Svaki poziv su prebacivali na kancelariju. Sad nam nije preostalo ništa drugo, nego da čekamo. Da čekamo do utorka.

Misis Denvers nisam nijednom videla. Jelovnik sam dobijala svakog jutra, ali nisam na njemu ništa menjala. Svakog jutra sam pitala Klarisu, kako se misis Denvers oseća. Klarisa je odgovorila da radi svoj posao, ali da ni s kim ne razgovara. Jede sama u svojoj sobi.

Klarisa je imala razrogačene oči i videlo se po njoj da je vrlo radoznala, ali nije smela ništa da pita, a naravno ni ja nisam htela o toj stvari da razgovaram s njom. Sigurno da u kuhinji, na celom imanju, u šumarevoj kućici, po farmama, ni o čemu drugom i ne pričaju.

Sigurno i u Keritu samo o tome razgovaraju. Mi nismo napuštali Menderleju. Čak smo i u šetnju išli samo oko kuće. Nismo išli ni do šume. Vreme se nije menjalo. Bila je još zapara, vazduh pun elektriciteta, pun kiše iza belih oblaka, ali kiša nije padala. Osećala sam, znala sam da se tamo iza oblaka nalazi kiša.

Rasprava je određena za utorak posle podne u dva sata.

Ručak su služili u petnaest minuta do jedan. Frenk je došao gore kod nas. Hvala bogu, Biatrisa je telefonirala da ne može da dođe. Njen sin Rože, vratio se kući s boginjama, zato ne mogu da idu među svet. U sebi sam blagosiljala boginje. Mislim kako Maksim ne bi mogao da podnese da Biatrisa bude u kući, iskrena, zabrinuta, prijateljski naklonjena, ali da stalno nešto pita. Biatrisa uvek nešto pita.

Jeli smo žurno, nervozno, nismo mnogo pričali. Opet sam osetila onaj mučni bol, nisam imala apetita, nisam mogla da pojedem ni zalogaj. Laknulo mi je, kada smo ustali od stola i Maksim otišao do kola. Zujanje motora me umirilo. To je značilo da polazimo, da nešto radimo, da ne sedimo skrštenih ruku u Menderleju. Frenk je svojim kolima išao za nama. Celog puta odmarala sam ruku na Maksimo vom kolenu. Maksim je izgledao vrlo miran, uopšte nije bio nervozan. Kao da prenosimo nekog bolesnika u sanatorijum, bolesnika koga će operisati, i ne znamo kako će operacija uspeti. Ruka mi je bila veoma hladna, a srce mi je čudno, nepravilno lupalo. Rasprava se održala u Lenionu, udaljeno deset kilometara od Kerita. Automobili su se parkirali na velikom četvrtastom šljunkovitom mestu za parkiranje. Auto dr Filipa već je bio tamo, kao i auto pukovnika Džulijana. I drugi automobili, mnogo drugih automobila. Primetila sam kako jedan prolaznik radoznalo pilji u Maksima, a zatim krišom gurka laktom svog druga.

– Mislim da je bolje, ako ja ostanem ovde – rekoh. – Ja neću da uđem s vama.

– Ne bih te ni pustio da uđeš – reče Maksim – nisam nijednog trenutka pomislio da i ti uđeš. Uopšte, bolje bi bilo da si ostala kod kuće u Menderleju.

– Ne – odgovorili – to ne bih mogla da izdržim. Ja ću da sedim ovde u kolima. Ne brini za mene, ja ću se već snaći.

– Misis de Vinter neće da uđe? – pitao je Frenk kroz prozor.

– Ne – odgovori Maksim.

– Pametno – reče Frenk. – Ne bi imalo nikakvog smisla da uđe. Ni mi nećemo dugo ostati.

– Da – rekoh.

– Ali ćemo da rezervišemo jedno mesto – reče Frenk – ako biste se u međuvremenu ipak predomislili i hteli da uđete.

Otišli su zajedno, a ja sam ostala sama.

Radnje su se danas rano zatvarale. Po ulicama je prolazilo malo sveta. Lenion nije spadao među kupališta, jer je bio daleko od mora. Sedela sam u

kolima i posmatrala spuštene roletne na izlozima. Vreme je prolazilo. Šta li rade porotnici, predsednik, Frenk, Maksim, pukovnik Džulijan. Izašla sam iz kola i šetala gore-dole po trgu. Zastala sam pred nekim prozorom, pogledala unutra, zatim nastavila šetnju. Videla sam da me jedan policajac radoznalo posmatra. Skrenula sam u jednu sporednu ulicu, da ne bi morala više da ga srećem.

Primetila sam odjednom da i protiv svoje volje idem ka onoj zgradi u kojoj se održava rasprava. Plašila sam se da će tamo stajati velika gomila ljudi, ali je ulica izgledala potpuno izumrla.

Ušla sam, popela se žurno uza stepenice i zastala pored vrata.

Pojavio se odnekud neki policajac.

– Želite li nešto? – upita.

– Ne – odgovorih.

– Tu ne može da se čeka – reče on.

– Izvinite. – I pošla sam prema stepenicama.

– Izvinite, gospođo – rekao je – jeste li vi misis de Vinter?

– Da – odgovorih.

– To je drugo – reče on. – Onda, ako hoćete, možete da sačekate ovde. Želite li stolicu?

– Hvala – rekoh.

Uveo me je u jednu praznu sobicu, gde je stajao pisali sto. Izgledala je kao čekaonica na stanici. Sedela sam tamo s rukama na krilu. Prošlo je pet minuta. Ništa se nije dogodilo. To je bilo mnogo gore, nego napolju, u kolima. Ustala sam i izašla u hodnik. Policajac je još stajao tamo.

– Koliko će trajati? – upitah.

– Ako želite mogu da pitam.

Nestao je u dnu hodnika, ali se posle nekoliko minuta već vratio.

– Mislim da neće još dugo trajati – rekao je. – Mister de Vinter je sada baš završio svoju izjavu, a već su govorili i kapetan Sirle, gnjurac i doktor Filips. Sada preostaje još samo jedan svedok, mister Tab, keritski brodograditelj.

– Onda će biti brzo gotovo.

– I ja mislim, gospođo. – Zatim je odjednom dodao: – Da li biste želeli da čujete preostale svedoke? Ima jedno mesto neposredno pored vrata. Niko neće primetiti, ako uđete.

– Da – rekoh – da, želela bih.

Bilo je već skoro gotovo. Maksim je završio svoju izjavu. Drugih se nisam bojala. Samo Maksimovu izjavu nisam htela da čujem. Bila bih strašno nervozna, zato nisam ušla s njim i Frenkom. Sad je već svejedno, kada je Maksim završio svoju izjavu.

Pošla sam za policajcem. On je otvorio jedna vrata u dnu hodnika. Ušla sam nečujno i sela odmah pored vrata. Sagnula sam glavu, da ne bih morala nikoga da vidim. Sala je bila mnogo manja nego što sam zamišljala. Unutra je bila

strašna vrućina. Ja sam zamišljala da će to biti velika, prazna dvorana, s klupama kao u nekoj crkvi. Maksim i Frenk sedeli su na drugom kraju dvorane. Predsednik je bio mršav, stariji čovek, s naočarima. To je bio svet koji nisam poznavala. Srce mi je zakucalo kad sam zapazila misis Denvers. Sedela je pozadi, desno. Pored nje je bio Favel. Džek Favel. Rebekin brat od tetke. Nagnuo se napred, naslonio bradu na ruke, a pogled je uperio u predsednika. Nisam očekivala da ću i njega ovde naći. Da li Maksim zna da je on ovde?

Džems Tab je sad stajao i predsednik ga je ispitivao.

– Da, gospodine, – odgovorio je Tab – ja sam prepravio jedrilicu misis de Vinter, prvobitno je to bila francuska ribarska barka i misis de Vinter je u početku nije ni za šta upotrebljavala. Zatim mi je rekla da je prepravim u jahtu s jedrima.

– Da li je lađa bila u takvom stanju, da je mogla da izađe s njom na pučinu?
– upita predsednik.

– Prošle godine u aprilu, kada sam je poslednji put pregledao, bila je u takvom stanju. Misis de Vinter je obično ostavljala preko zime kod mene. Odvezio sam je u oktobru, a u martu mi je javljala da je dovezem. Od kada sam je prepravio, to joj je bila četvrta sezona.

– Da li se dešavalo i ranije da se lađa prevrne?

– Ne, gospodine, da se to dogodilo, sigurno bih ja to čuo od misis de Vinter. Ona je mnogo volela svoju jedrilicu, tako je bar meni govorila.

– Da li je bila potrebna velika opreznost i razumevanje za rukovanje jedrilicom?

– Pa... da, gospodine. Za jedrenje je potrebno znanje, to ne poričem. Ali jedrilica misis de Vinter nije spadala u ona mala nepouzdana saobraćajna sredstva koja se ni za trenutak ne mogu ostaviti, a kakva se viđaju u Keritu. Jedrilica misis de Vinter bila je jaka jedrilica za plovidbu po moru i mogla je izdržati jak vetar. Misis de Vinter je jedrila njom i po većoj oluji nego što je bila one noći. Tada je duvalo samo na mahove. Ja to stalno ponavljam. Ne mogu da shvatim kako je jedrilica potonula u toj noći.

– Ali, pretpostavimo, kao što i izgleda verovatno, da je misis de Vinter sišla, recimo po svoj kaput, i baš je onda dunuo jači vetar. Da li je mogla da se prevrne?

– Ne – rekao je tvrdoglavo – ne verujem.

– Ali, bojim se da je ipak tako bilo – rekao je predsednik. – Ne verujem da mister de Vinter ili bilo ko drugi optužuje vas za katastrofu. Vi ste u početku sezone sredili jedrilicu i predali je vlasniku u ispravnom stanju. Nažalost, izgleda da je pokojna misis de Vinter za trenutak izgubila glavu i to ju je koštalo života. Takve stvari događale su se i ranije. Ponavljam, niko vas ne optužuje.

– Izvinite, gospodine – reče brodograditelj – ali ne mogu da ostavim stvar na tome. Ako dozvolite, hteo bih još nešto da kažem.

– Da čujemo.

– Posle prošlogodišnje katastrofe svet je nepoverljiv prema mom radu. Kažu da sam ja na početku sezone predao misis de Vinter trulu jedrilicu, u lošem stanju. Zbog toga sam izgubio dve, tri porudžbine. To je za mene bio značajan gubitak. Ali, pošto je jedrilica potonula, nisam znao kako da dokažem svoju nevinost. Sada, pošto se brod nasukao, svi mi znamo da su pronašli jedrilicu misis de Vinter i da su je izvukli. Dobio sam dozvolu od kapetana Sirle da pregledam jedrilicu. Hteo sam da se uverim da sam predao pošten rad.

– Pa? – pitao je predsednik.

– Pa... gospodine... moja savest mogla je da se umiri. Što se tiče mog rada sve je bilo kako treba. Pregledao sam posebno svaku dasku, svaki šraf. Potonula je na peskovitom tlu. Stenu uopšte nije ni dodirnula. Bila je više od pet metara od stene. Ležala je na pesku, a na njoj nije bilo znaka da je udarila o stenu.

Ućutao je. Predsednik ga je gledao s iščekivanjem.

– Pa? – upita – da li je to sve što ste hteli da kažete?

– Ne, gospodine – reče Tab naglašujući – to nije sve. Hteo bih nešto da znam. Ko je probio rupu na dnu jedrilice? Kao što sam rekao nije mogla da udari o stenu. Najbliža stena bila je najmanje pet metara od tog mesta. A pored toga, rupe nisu od udara. Te rupe je neko probio sekirom.

Nisam ga gledala. Gledala sam u zemlju. Pod je bio prekriven linoleumom. Zeleni linoleum. Gledala sam u njega.

Zašto predsednik ništa ne govori? Zašto tako dugo ćuti? Kada je najzad progovorio, njegov glas kao da je dolazio iz velike daljine.

– Šta kažete? O kakvim to rupama pričate?

– Bile su tri rupe na dnu jedrilice – govorio je dalje brodograditelj. – Jedna napred u vrhu, ispod lanca, druge dve, sasvim jedna uz drugu, u srednjem delu jedrilice. I balast je izvađen iz nje. Ali to još nije sve. Otvorene su i slavine.

– Kakve slavine?

– Slavine za oticanje, gospodine! Jedrilica je imala i odeljenje za umivanje s vodovodom, i, naravno, cevi za oticanje. Te cevi trebalo je uvek dobro zatvoriti, inače bi odozdo nadirala voda. Kada sam juče pregledao jedrilicu, obe slavine bile su otvorene.

U dvorani je bila strašna vrućina. Zašto ne otvore jedan prozor? Ugušićemo se. I toliko ima sveta.

– S onim rupama na dnu, gospodine i otvorenim slavinama nije mnogo trebalo jednoj takvoj jedrilici, da potone. Bilo je dovoljno deset minuta. Onih rupa, u dnu, naravno nije bilo, kada sam ja predao jedrilicu misis de Vinter. Ja sam bio ponosan na svoj rad i misis de Vinter se ponosila svojom jedrilicom. Moje mišljenje je, gospodine, da se ta lađa uopšte nije prevrnula. Namerno je potopljena.

Moram da izađem. Moram da ustanem i vratim se u čekaonicu. Ovde uopšte nema vazduha i čovek pored mene sedi tako blizu, tako strašno blizu. Neko je ustao ispred mene i nešto priča. I drugi govore, svi govore. Ne znam šta

se dešava. Ne vidim ništa. Toplo je, veoma toplo. Predsednik traži da se publika stiša. Govori nešto o „mister de Vinteru”. Ne vidim ništa. Ispred mene sedi jedna žena, njen šešir zaklanja sve ispred mene, Maksim ustaje. Ne mogu da ga pogledam. Ne smem da ga pogledam. Jednom sam već osećala nešto slično. Kad li je to bilo? Ne znam. Ne sećam se. Da, onda kad sam stajala pored prozora s misis Denvers. Misis Denvers je ovde i čuje to. Maksim ustaje. Strašna je vrućina. Ruka mi je vlažna i klizava, vrat, brada, lice, sve mi je u znoju.

– Mister de Vinter, jeste li čuli svedočenje Džemsa Taba, koji je vodio brigu o jedrilici misis de Vinter? Zna li nešto o onim rupama na dnu?

– Baš ništa.

– Zna li nešto o tome, zašto su tamo usećene one rupe?

– Naravno da ne znam.

– Čujete li sada prvi put da se one spominju?

– Da.

– Naravno, ta izjava vas je veoma uznemirila.

– Za mene je već i to veliki stres, što sam se pre godinu dana prevario, kada sam mislio da su pronašli leš moje žene. A sada čujem da se moja pokojna žena ne samo udavila u kabini svoje jedrilice, već da je neko probio rupe na jedrilici s namerom da pusti vodu unutra i potopi je. Da li vas iznenađuje što sam uznemiren?

...Ne, Maksime, ne, čuo si šta je rekao Frenk. Ne smeš da govoriš tim tonom. Ne tim ljutitim, ostrim tonom, Maksime. Predsednik to ne razume. Molim te, dragi, molim te. O, dragi dobri bože, nemoj da dozvoliš da Maksim izađe iz takta. Nemoj da dopustiš da se zaboravi.

– Budite uvereni, mister de Vinter, da svi mi duboko saosećamo s vama. Nema sumnje da vas je ta vest potresla, bilo je sigurno strašno, kada ste saznali da se vaša žena udavila u kabini a nije umrla na otvorenoj pučini, kao što ste u početku mislili. Ja u vašem interesu nastavljam istragu. Zbog vas želim da saznam šta se u stvari dogodilo. Nadam se da ne mislite da nastavljam raspravu radi svoje zabave.

– Naravno.

– Naravno. Baš smo sada čuli od Džemsa Taba da su u dnu jedrilice, gde su pronašli pokojnu misis de Vinter, bile tri rupe i da su slavine za oticanje bile otvorene. Da li sumnjate u tu izjavu?

– Naravno da ne sumnjam. Mister Tab je brodograditelj, zna šta kaže.

– Ko je vodio računa o jedrilici misis de Vinter?

– Ona sama.

– Bez ičije pomoći?

– Bez pomoći.

– Jedrilica je bila usidrena na menderlejskom pristaništu?

– Da.

– Da li biste primetili, ako bi neki stranac prišao jedrilici? Da li je do menderlejskog pristaništa vodio javni put?

– Ne.

– Pristanište je mirno, zar ne? I okruženo je drvećem?

– Da.

– Ali, ako se uvukao neki varalica, da li je moglo da se desi da ga ne primete?

– To je moglo da se desi.

– Džems Tab tvrdi, a mi nemamo razloga da sumnjamo u njegove reči, da jedna jedrilica u čijem su dnu tri takve rupe i čije su odvodne slavine otvorene, može da ostane na površini najviše deset do petnaest minuta.

– Tako je.

– Onda treba da odbacimo pretpostavku da je rupe probio neko još pre polaska jedrilice. Da je bilo tako, jedrilica bi već kod sidrišta potonula.

– Verovatno.

– Dakle onda ne preostaje ništa drugo, nego pretpostavka da je osoba koja je izvukla jedrilicu te noći sama probila rupe u podu i otvorila slavine.

– Tako je.

– Vi kažete da su vrata i prozori kabine bili zatvoreni, a da je vaša žena ležala na podu. To ste izjavili vi, a to je izjavio i dr Filips, pa i kapetan Sirle.

– Tako je.

– Ako dodamo vašim izjavama da je neko sekirom probio rupe na dnu jedrilice i da su odvodne slavine bile otvorene zar vam nije sve to veoma čudno, mister de Vinter.

– Naravno da mi je čudno.

– Mister de Vinter, ma kako da mi je to neprijatno, dužnost mi je da vam uputim jedno lično pitanje.

– Izvolite.

– Da li je vaš brak s pokojnom misis de Vinter bio potpuno srećan?

Naravno, te crne tačke pred mojim očima dolaze od vrućine. Strašna je ta vrućina, taj ceo svet. Sva ta radoznala lica. Zašto ne otvore jedan prozor?!... Mislila sam da su vrata bliža ali su u stvari mnogo dalje. A pod se stalno diže meni u susret.

I onda kroz tu čudnu maglu koja me okružuje, čujem jasno i glasno Maksimov glas.

– Da li bi neko bio ljubazan da izvede moju ženu. Onesvestiće se...

Sedela sam opet u maloj sobi. U maloj sobi koja liči na neku železničku čekaonicu. Pored mene stajao je onaj policajac, nagnut nada mnom i pruža mi čašu vode, a nečija ruka ležala je na mojoj. Frenkova ruka. Sedela sam sasvim mirno i pod, zidovi, policajac i Frenk dobijali su postepeno normalan oblik.

– Veoma mi je žao – rekoh – što sam napravila takvu glupost, ali je unutra strašna vrućina.

– Da, mnogi su se već žalili zbog toga – odgovori policajac – a ipak ništa ne preduzimaju. I ranije su dame unutra padale u nesvest.

– Da li vam je bolje, misis de Vinter?

– Da, mnogo bolje. Biće mi opet dobro. Vratite se. Ne čekajte ovde zbog mene.

– Odvešću vas kući u Menderlej.

– Ne.

– Ali hoću. Maksim je rekao da vas odvezem.

– Ne, vi treba da ostanete pored Maksima.

– Ali Maksim je rekao da vas vratim u Menderlej.

Uhvatio me je za ruku i pomogao mi da ustanem.

– Možete li da idete do automobila, ili da dovezem kola ovamo?

– Mogu da idem, ali bih mnogo više volela da ostanem ovde. Hoću da sačekam Maksima.

– Maksim će možda ostati veoma dugo...

Zašto mi je rekao? Šta je hteo time da kaže? I zašto me nije gledao?

Uhvatio me ispod ruke i poveo duž hodnika, a zatim niza stepenice na ulicu. Maksim će možda ostati veoma dugo...

Nismo govorili. Stigosmo do Frenkovih malih kola marke „moris”. Frenk je otvorio vrata i pomogao mi da uđem. Zatim sede i on i daje gas. Pođosmo s malog šljunkovitog trga preko prazne varoši, dole, na keritski drum.

– Zašto će Maksim ostati dugo? Šta će s njim da rade?

– Možda će ponoviti izjave svedoka.

Frenk je gledao pravo ispred sebe, na tvrdi, beli drum.

– Pa sve su već saslušali? Šta još mogu da kažu?

– To ne može da se zna – reče Frenk. – Možda će predsednik postaviti drugačija pitanja. Tabova izjava je sve prevrnula. Predsednik sada mora da gleda na stvar pod drugim uglom.

– Pod kakvim uglom? Kako to mislite?

– Čuli ste svedoke. Čuli ste šta je Tab rekao. Sada više neće verovati da se desio nesrećan slučaj.

– Ali to je nemoguće, Frenk. Smešno! Zašto slušaju Taba? Kako može on posle toliko vremena da tvrdi da su rupe na dnu jedrilice namerno probušene? Šta hoće da dokažu?

– Ne znam.

– Predsednik je neprijatan čovek, Maksim mu neće mirno odgovarati, iznerviraće se. Maksim će reći stvari za koje će se i sam posle pokajati. Predsednik će mu postavljati pitanje za pitanjem, Maksim to neće da trpi, ja znam da neće da trpi.

Frenk nije odgovorio. Vozio je vrlo brzo. Od kako ga znam, to je prvi put da nije umeo da prenese razgovor na miran, dosadan teren. To pokazuje da je i on nespokojan, veoma nespokojan. Pod normalnim okolnostima vozi tako polako, oprezno, zastane kod svake raskrsnice, gleda desno i levo i glasno svira kod svake krivine.

– Bio je tamo i onaj čovek što je jednom posetio misis Denvers u Menderleju.

– Mislite li na Favela? – upita Frenk. – I ja sam ga video. Sedeo je pored prozora, s misis Denvers.

– Zašto li je došao? Kakva on prava ima da prisustvuje raspravi?

– On je rođak misis de Vinter.

– To nije dobro da oni sede tamo, on i misis Denvers. Ja nemam poverenja u njih, Frenk.

– Ni ja.

– Mogu nešto da kažu. Mogu veoma mnogo da naškode Maksimu.

Frenk opet nije odgovorio. Bio je toliko veran drug Maksimu, toliko se saosećao s njim, da ni s kim nije hteo da priča o tome, čak ni sa mnom. Nije mogao da zna koliko ja znam. Ni ja ne znam baš sigurno koliko on zna. Saveznici smo, idemo istim putem, ali ne smemo da se pogledamo. Niko od nas ne sme da se usudi da prizna.

Skrenusmo kroz donju kapiju, uskim vijugavim putem, sve do kuće. Hidrangeje sada cvetaju, njihove plave glavice izviruju iz zelenog granja. I pored sve njihove lepote, ima u njima nečega mrtvačkog. Liče na mrtvačke vence, ukočene i izveštačene, kakvi se vide pod staklom, na grobljima u inostranstvu. Rađaju se duž puta, s obe strane, plave, jednake, kao radoznali posmatrači koji izlaze na ulicu da nas vide. Stigosmo najzad do kuće i stadosmo u podnožju stepenica.

– Da li vam je bolje? – upita Frenk. – Lezite.

– Da – rekoh – biće možda najbolje, ako legnem.

– Ja se vraćam u Lenion – reče. – Možda ću Maksimu biti potreban.

Ništa više ne reče. Odmah sede u svoja kola i vrati se. Možda će biti potreban Maksimu. Zašto je rekao da će možda biti potreban Maksimu?

Možda će predsednik saslušati i Frenka. Možda će i njega da pita za onu noć, kad je Maksim večerao zajedno s Frenkom. Pitaće u koliko je tačno sati otišao Maksim. Pitaće da li je neko video Maksima kad se vratio kući. Da li je poslugica znala da je kod kuće. Ima li svedoka da je, kada se vratio kući, otišao pravo gore u svoju sobu i svukao se. Možda će saslušati i misis Denvers. Pozvaće misis Denvers za svedoka, a Maksim će se naljutiti, prebledeti.

Popela sam se u svoju sobu i legla na krevet, kao što je Frenk savetovao. Stavila sam ruke na oči. I sada sam još uvek videla pred sobom onu dvoranu i sva ona lica. Natmureno, izabrano lice predsednika, s cvikerima.

„Ne mislite valjda da istragu nastavljam zbog svoje zabave?”

Polako shvata, sitničar, odmah se vređa. O čemu li sada pričaju? Šta li se dešava? Šta će biti ako se Frenk vrati sam?

Sećala sam se članaka u novinama, slika koje prikazuju ljude kako izlaze iz takvih sudskih zgrada i kako ih odvode. Šta će biti ako i Maksima odvedu? Ne bi me pustili k njemu. Ne bih smela da ga posetim. Treba da živim ovde u Menderleju, iz dana u dan, i da ga čekam svake noći, kao što ga sada čekam... Pukovnik Džulijan biće ljubazan i pun razumevanja. Ljudi će reći: „Nije dobro što ste toliko sami. Dođite malo kod nas.” Telefon, novine, opet telefon. „Ne, misis de Vinter ne prima nikoga. Misis de Vinter ne prima novinare.” Zatim dolazi drugi dan. Pa još jedan. Nedelje, koje će biti zamagljene i nestvarne. I najzad me Frenk vodi da vidim Maksima. Maksim je mršav, bleđ, čudan, kao bolesnici iz bolnice...

I druge žene su to preživele. Žene o kojima sam čitala u novinama. Pisale su molbe ministru unutrašnjih poslova, ali ništa nije vredelo. Ministarstvo uvek odgovara da ne sme da se stane na put izvršenju pravde. Često se dešavalo da su i prijatelji pisali molbe, svi su ih potpisivali, ali ministarstvo ništa ne može da učini. I većina, publika, kad to čita u novinama, kaže: zašto bi ga pustili? Pa, najzad, ubio je svoju ženu! Onu jednu ženu više ne mogu probuditi. To sentimentalno shvatanje, koje želi oslobađanje od smrtne kazne, samo daje podstrek zlikovcima. Što nije razmislio, pre nego što je ubio svoju ženu. Sada je već kasno. Obesiće ga kao svakog drugog krivca. Tako mu i treba. Bar će to biti primer za ostale.

Sećam se, videla sam jednom jednu sliku u nekim novinama: stoji svet pred kapijom zatvora, prošlo je devet sati i jedan policajac baš kači objavu na kapiju da svako može da je pročita:

„Jutras u devet sati izvršena je smrtna presuda, u prisustvu upravnika zatvora, zatvorskog lekara i okružnog šerifa.” Vešanje brzo ide. Vešanje ne boli. Vešanje začas preseče grkljan žrtve. Jednom mi je neko rekao da ne uspeva uvek odmah. Neko, ko je poznavao upravnika nekog zatvora. Navuku čoveku džak preko glave, postave ga da stoji na jednoj ploči i zemlja odjednom počinje da tone ispod njega... Sve traje tri minuta od trenutka kada ga izvedu iz ćelije. Drugi opet kažu, samo pedeset sekundi. Ne, to je nemoguće. Pedeset sekundi, to je suviše malo. Treba sići niz nekoliko stepenica. I doktor silazi. Kažu da se

odmah umire. Ali ne, ne umire se odmah. Telo se još trza, grkljan se ne preseče uvek odmah. Kažu i to da se onda više ništa ne oseća. Mada neko kaže da ni to nije istina. Neko, čiji je brat zatvorski lekar, pričao je da se to ne iznosi pred javnost, jer bi izazvalo skandal, ali se često događa da se ne umire odmah.

Bože, nemoj da dozvoliš da mislim na takve stvari. Dopusti mi da mislim na nešto drugo. Na misis Van Hoper u Americi. Sada je već sigurno zajedno sa svojom ćerkom. Imaju vilu na Long Ajlendu. Sigurno često igraju bridž. Odlaze na trke. Misis Van Hoper mnogo voli da ide na trke. Da li još ima onaj svoj žuti, mali šešir? Bio je suviše mali za njeno široko lice. Misis Van Hoper sedi u bašti na Long Ajlendu, s romanima, časopisima, novinama na krilu. Misis Van Hoper prinosi svoj monokl očima i govori svojoj ćerci: „Slušaj samo, Helen. U novinama piše da je Maks de Vinter ubio svoju prvu ženu. Meni je uvek bio pomalo sumnjiv. Upozorila sam onu glupaču da pravi grešku, ali me nije poslušala. E, sada je dobila ono što je tražila. Uostalom, njoj ništa neće biti. Mogu da zamislim, koliko će dobiti ponuda od filmskih preduzeća.”

Nešto mi je dodirnulo ruku. To je bio Džasper. Svoj hladni, vlažan nos češao je o moju ruku. Došao je za mnom odozdo, iz hola. Kako to da ljudima ponekad dođe da plaču zbog psa? Ima neke beznadežne tuge u njihovoj privrženosti. Džasper zna da se nešto desilo, psi obično to znaju. Video je automobile pred kućom. Stajala su tamo oba psa, opuštenih repova, tužnih očiju. Zatim, kada je zamrlo zujanje automobila, vratili su se u svoje korpe.

Izgleda da sam zaspala, jer sam se odjednom trгла. Grmelo je.

Sedela sam u krevetu. Sat je pokazivao pet. Ustala sam i prišla prozoru. Nijedan list nije trepereo. Lišće je nepokretno visilo s drveća očekujući. Nebo je bilo sivo kao olovo. S vremena na vreme sevnula bi poneka munja na nebu, a zatim bi zagrmelo u daljini. Kiša još nije padala.

Izašla sam u hodnik i oslušnula. Ništa nisam čula. Otišla sam do stepeništa. Nije bilo nikoga. Hol je bio mračan. Sišla sam i zastala na terasi. Opet grmljavina. Jedna kišna kapljica pade mi na ruku. Jedna jedina kapljica i ništa više. Bilo je veoma mračno. More je odavde izgledalo kao neko crno jezero. Pade mi na ruku još jedna kapljica, zatim grmljavina ponovo zatrese vazduh. Jedna sobarica zatvarala je prozore gore na spratu. Pojavio se i Robert i zatvorio prozore salona iza mene.

– Gospoda se još nisu vratila, Roberte? – upitala sam.

– Ne, gospođo, još nisu. Mislio sam da je i gospođa s njima.

– Nisam. Ja sam se ranije vratila.

– Želite li čaj, gospođo?

– Ne, hvala. Pričekaću još malo.

– Izgleda da se vreme najzad menja, gospođo.

Ali kiša nije pala. Samo one dve kapi, što su mi pale na ruku. Vratila sam se unutra i sela u biblioteku. U pola šest ušao je Robert u sobu.

– Baš su sada kola stigla pred kuću, gospođo – reče.

- Čija kola? – upitah.
- Kola mister de Vintera, gospođo...
- Da li ih on sam vozi?
- Da, gospođo.

Pokušala sam da ustanem, ali su mi noge bile kao od slame, nisu mogle da me izdrže. Naslonila sam se na divan. Grlo mi se osušilo. Trenutak kasnije ušao je Maksim u sobu. Stao je pored vrata.

Izgledao je vrlo umoran i star. Kod uglova njegovih usta pojavile su se bore, koje nikada još nisam primetila.

- Gotovo – reče.

Čekala sam. Nisam mogla da progovorim, ni da se pomerim.

Sedoh na divan.

- Samoubistvo – reče – u nedostatku dokaza.

- Šta je bio uzrok samoubistva?

– Bog sveti će znati. Izgleda da razlog nije važan. Stari Horidž hteo je da zna da li je Rebeka imala materijalnih problema. Materijalnih problema! Gospode bože!

Prišao je prozoru, pogledao napolje na travnjak.

- Padaće kiša – reče – hvala bogu, najzad će padati kiša.

– Ali ipak, kako je bilo? Šta je predsednik rekao? Zašto je tako dugo trajalo?

– Počinjao je stalno iz početka – reče Maksim. – Pitao je svakojake sitnice u vezi s jedrilicom, koje nikoga nisu interesovale. Da li su se slavine teško okretale? Koliki je tačno razmak između prve i druge rupe? Šta je bio balast? Kakvo dejstvo ima na sigurnost jedrilice odbacivanje balasta? Da li su se dobro zatvarala vrata kabine? Koliki je pritisak vode potreban da se vrata provale? Da li može jedna žena, bez ičije pomoći, da odbaci balast s jedrilice? Već sam mislio da ću da poludim. Ali sam se savladavao. Kada sam primetio tebe, tamo na vratima, znao sam šta mi je dužnost. Da nisi pala u nesvest, možda bi sve ispalo sasvim drugačije. To me je trglo. Znao sam tačno šta treba da kažem. Sve vreme sam gledao Horidža u oči, nisam skidao pogled s njegovog malog, mršavog lica i cvikera s zlatnim okvirom. Sećaću se njegovog lica do poslednjeg dana svog života. Umoran sam, dušo. Toliko sam umoran da niti vidim, niti čujem, niti išta osećam.

Seo je ispred prozora. Nagnuo se napred držeći ruke na glavi. Ja sam sela pored njega. Posle nekoliko trenutaka ušao je Frit, Robert je gurao za njim sto za čaj. Taj svečani obred obavio se, kao i svakog dana otkako sam u Menderleju. Na stolu platneni čaršav, beo kao sneg, srebrni čajnik i mali plamen ispod suda za toplu vodu. Pržen hleb, sendviči, tri vrste kolača. Džasper sedi pored stola, ponekad mahne repom, s pogledom punim iščekivanja uperenim u mene.

– Čudno – pomislila sam – čudno kako život i dalje teče ma šta da se desi. Uvek radimo isto, jedemo, spavamo, umivamo se. Nema te promene, koja bi

uznemirila dnevni red svakidašnjice. Nasula sam Maksimu čaj i odnela mu ga do divana. Ponela sam i parče prženog hleba, a jedan namazala za sebe.

– Gde je Frenk? – upitah.

– Morao je da ode do sveštenika. Trebalo je da i ja odem, ali sam prvo hteo tebe da vidim. Stalno sam mislio na tebe, sve vreme. Mislio sam kako ti je strašno da čekaš kod kuće, u neizvesnosti.

– Zašto treba da ideš kod sveštenika? – upitah.

– Večeras treba da se obavi nešto – reče – u crkvi...

Pogledala sam ga i razumela.

Sahraniće Rebeku. Doneće Rebeku iz mrtvačnice.

– To će biti u pola sedam – reče. – Niko ne zna, samo Frenk, pukovnik Džulijan, sveštenik i ja. Tamo neće više nikoga biti. To smo se još juče dogovorili. Ni presuda tu ne bi ništa promenila.

– Kada treba da ideš?

– Naći ću se s njima u šest i dvadeset i pet, ispred crkve.

Nisam ništa rekla. Pila sam dalje svoj čaj. Maksim nije ni pipnuo sendviče.

– Još je veoma toplo, zar ne? – reče.

– To je zapara pred oluju – rekoh. – Neće da padne kiša. Samo s vremena na vreme poneka kap.

– Grmelo je već i kada sam pošao iz Leniona – reče. – Nebo nad mojom glavom bilo je crno kao mastilo. Zašto bog ne pusti da malo padne kiša!

Ptice na drveću su se u stišale. Bilo je još uvek veoma mračno.

– Volela bih da ne moraš opet da ideš – rekoh.

Nije odgovorio. Izgledao je umoran, mrtav umoran.

– Kad se večeras budem vratio pričaćemo o svemu. Imamo toliko stvari da kažemo jedno drugome. Počecemo sve iz početka. Bio sam ti veoma loš muž.

– Nisi – rekoh – nisi!

– Počecemo opet iz početka, kada to prebrodimo počecemo iz početka. Nas je dvoje. To nije isto kao kad je čovek sam. Nas ne može da tišti prošlost, imaćeš decu. – Malo kasnije pogledao je na sat.

– Šest i deset – reče – moram da pođem. Neće dugo trajati, najviše pola sata. Treba da siđem u grobnicu.

Uhvatila sam ga za ruku.

– Idem i ja s tobom – rekoh. – Ne bojim se. Dozvoli da i ja pođem s tobom.

– Ne – odgovori – to neću.

Zatim je izašao iz sobe. Čula sam zujanje motora. Zatim je zamro taj zvuk. Maksim je otišao. Ušao je Robert da raspredi ostatke čaja, kao i bilo kog drugog dana. Život teče dalje. Isto bi tako bilo i da se Maksim nije vratio iz Leniona. Robert bi i onda isto tako ovde stajao skupljao bi isto tako bezizražajnim licem mrvica s kao sneg belog čaršava i izgurao stočić iz sobe.

U biblioteci je vladala duboka tišina. Zamišljala sam ih kako silaze u grobnicu. Ja još nikada nisam bila tamo, samo sam spolja videla vrata grobnice. Kako li izgleda grobnica? Stoje li kovčezi pored zida? Maksimov otac i majka. Šta li rade sa kovčegom one druge žene, što je slučajno dospela u grobnicu? Ko li je bila ta jadnica, koju niko nije tražio? Sada će tamo ležati još jedan kovčeg. I Rebeka će dospeti u grobnicu. Da li će sveštenik čitati molitvu pred Maksimom, Frenkom i pukovnikom Džulijanom? „Seti se čoveče da si postao od praha i da ćeš se u prah pretvoriti.”

Činilo mi se kao da Rebeka više i nije stvarnost. Raspala se, kada su je našli. Ono što je u sanduku, to više nije Rebeka, to je samo prah.

Posle sedam počela je najzad kiša. Najpre su samo kišne kapljice blago udarale o vrhove drveća, i to tako sitne, da se nisu mogle ni videti. Zatim sve glasnije i brže, da se najzad kiša sjurila s neba koso, u širokim mlazevima, prava provala oblaka. Kao da su otvorili neku slavinu. Otvorila sam širom prozore, stala do prozora i udisala svež vazduh. Kiša me je prskala po licu i rukama. Nisam mogla da vidim daleko kroz gustu zavesu kiše. Čula sam kako voda kulja iz oluka iznad moje glave i udara o kamene ploče na terasi. Više nije grmelo. Kiša je mirisala na mahovinu i zemlju.

Nisam čula da je Frit ušao u sobu. Stajala sam kod prozora, gledala kišu. Frita sam primetila tek onda, kada je došao do mene.

– Izvinite, gospođo – reče – da li znate, hoće li mister de Vinter dugo da ostane?

– Ne – odgovorih – neće dugo.

– Tu je jedan gospodin, gospođo – reče Frit posle trenutnog oklevanja.

– Ne znam šta da mu kažem, hoće da razgovara s mister de Vinterom.

– Ko je to? – upitah. – Neko koga i ja poznajem?

– Da, gospođo – odgovori Frit i na licu mu se videlo da je zbunjen – jedan gospodin koji je za života misis de Vinter često dolazio ovde. Zove se mister Favel,

Kleknula sam na divan ispod prozora i zatvorila prozor. Kiša je već kvasila jastuke. Zatim sam se okrenula i pogledala Frita.

– Uvedite mister Favela – rekoh.

– Da, gospođo.

Prišla sam kaminu. Nadam se da ću završiti s Favelom pre nego što se Maksim vrati. Još nisam znala šta ću da mu kažem, ali ga se nisam bojala. Posle nekoliko trenutaka Frit je uveo Favela u biblioteku. Bio je isti kao i prošli put, samo još neuredniji i grublje spoljašnosti. Bio je od one vrste ljudi koji uvek idu gologlavi. Kosa mu je izbledela od sunca, lice ispucalo, oči zakrvavljene. Da li je pio?

– Nažalost, Maksim nije kod kuće – rekoh. – Ne znam kada će se vratiti. Zar ne bi bilo bolje da ugovorite da se nađete s njim ujutro u kancelariji?

– Nije važno ako treba malo da pričekam – odgovori Favel – mislim da neću morati dugo da čekam. Vrata od trpezarije bila su otvorena i video sam da je postavljeno i za Maksima.

– Posluga ne zna – rekoh – ali je lako moguće da Maksim ostane van kuće cele noći.

– Pobegao je? – upita Favel s neprijatnim osmehom. – Istina pod ovakvim okolnostima to bi bilo najpametnije, što bi mogao da uradi. Spletke su neprijatne. Zašto da ih čovek ne izbegne, kad već može.

– Ne razumem o čemu pričate? – rekoh.

– Ne razumete? Valjda nećete da me uveravate da ne znate? Recite da li vam je već bolje? Mora biti da vam je bilo veoma neprijatno, što ste se onesvestili tamo na raspravi. Rado bih vam pomogao, ali sam video da već imate svog viteza. Mogu da zamislim, kako je Frenk uživao u toj situaciji. Jeste li mu dozvolili da vas doprati? Kada sam vas prošli put pozvao, niste hteli da se povežete sa mnom ni pet metara.

– Zašto hoćete da vidite Maksima? – Favel se nagnuo ka stolu i uzeo cigaretu.

– Dopuštate li da zapalim? – upitao je – nadam se da vam od toga neće biti muka! Nikad se ne zna kod tih mladih žena.

Pogledao me je preko upaljača.

– Malo ste odrasli, od kako sam vas poslednji put video. Od čega to može da bude? Zato što šetate s Frenkom Kroulijem?

Dunuo je oblak dima u vazduh.

– Recite imate li nešto protiv ako od starog Frita zatražim jednu čašu viskija sa sodom?

Ne rekavši ništa, zazvonih Fritu. Favel je seo na ivicu divana, klateći nogama, i s poluosmehom na usnama.

Na zvono se pojavio Robert.

– Jedan viski sa sodom, za mister Favela – rekoh.

– Šta je novo, Roberte? – upita Favel. – Nisam vas odavno video. Još lomite srca keritskih devojaka?

Robert je pocrveneo. Pogledao me je, bio je strašno zbunjen.

– Ali, ne bojte se, prijatelju, neću vas odati. Hajde, potrčite i donesite taj viski. Dupli!

Robert iščeze.

Favel se nasmejao i otresao pepeo na pod.

– Poveo sam ga sa sobom jednom, kada je imao slobodno poslepodne. Rebeka se kladila sa mnom u pet funti da ga neću povesti. Dobio sam pet funti. Bilo je to jedno od najzabavnijih večeri mog života. Što sam se smejao! Robert je bio sjajan, i, mora se priznati razume se u žene. Izabrao je najlepšu.

Robert se vratio. Na poslužavniku je nosio viski i sodu. Bio je još crven i videlo se po njemu da je veoma zbunjen. Favel ga je, smešeći se, posmatrao dok je sipao piće. Zatim je iznenada počeo da se glasno smeje i zavalio se na naslon divana. Zviždao je neki šlager uperivši pogled u Robertovo lice.

– Tako je bilo, je li? – pitao je. – Da li vam se još dopada plava kosa, Roberte?

Robert se slabo i bezizražajno nasmešio. Izgledao je nesrećan. Favel se još glasnije smejaao. Robert se okrenuo i izašao iz sobe.

– Jadan dečko – reče Favel. – Mislim da od tada više nije doživeo takvu noć. Onaj matori magarac Frit drži ga na uzdi.

Poče da pije, gledajući unaokolo po sobi, pogledajući me s vremena na vreme i smešeći se.

– Ne bih baš pao u očajanje, ako se Maksim ne bi vratio za večeru – reče. – Šta biste vi na to rekli?

Nisam odgovorila. Stajala sam kod kamina, s rukama na leđima.

– Da li biste mi ponudili ono mesto za stolom? – upita. Posmatrao me je s glavom nagnutom u stranu, smešeći se.

– Mister Favel – odgovorih – neću da budem gruba, ali činjenica je da sam veoma umorna. Današnji dan bio je dug i zamoran. Ako ne možete da mi kažete zašto ste hteli da razgovarate s Maksimom, onda nema smisla da i dalje ostanete ovde. Bolje biste učinili kada biste sada otišli, i ujutru upitali u kancelariji kada možete da razgovarate s Maksimom.

Skliznuo je s naslona divana i s čašom u ruci mi se približio.

– Ne, ne, ne budite nemilosrdni prema meni. I ja sam imao težak dan. Nemojte da bežite. Ne ostavljajte me samog! Ne bojte se. Verujte, potpuno sam bezopasan. Naravno, Maksim vam je napričao svašta o meni, je li tako? Vi mislite da sam ja onaj vuk, koga se deca plaše. – nastavio je, pošto ja nisam odgovorila. – A verujte da nisam takav, smatram da se savršeno ponašate. Besprekorno. Kažem vam, ozbiljno, skidam kapu pred vama.

Jezik mu se zaplitaao, govorio je nejasno. Već sam se pokajala što sam Fritu rekla da ga uведе.

– Vi ste došli ovde u Menderlej – nastavio je, učinivši nesiguran pokret rukom – sreli ste stotine i stotine ljudi koje do sada niste poznavali, trpeli ste groznu narav starog Maksa, ni na koga se niste osvrtni, išli ste svojim putem. Mogu da kažem kako ste se savršeno ponašali. Ne brinem se, bilo ko da me čuje što vam to govorim.

Zateturao se, zatim se ispravio i stavio svoju praznu čašu na sto.

– Znaate, to je i za mene bio veliki udarac. Strašan udarac. Rebeka mi je bila sestra od tetke. Mnogo sam je voleo.

– Da – rekoh. – Veoma mi je žao.

– Odrasli smo zajedno – pričao je dalje. – Uvek smo se savršeno razumeli. Imali smo iste ukuse, voleli smo iste ljude, smejali smo se istim šalama. Mislim

da sam Rebeku voleo više, nego iko drugi na svetu. I ona je mene volela. Bio je to strašan udarac...

– Da – rekoš – naravno.

– Ja bih samo hteo da znam šta Maks misli? On zamišlja da će sada, pošto je rasprava prošla, moći i dalje mirno da živi ovde u Menderleju? Recite, šta Maks misli?

Više se nije smešio. Nagnuo se ka meni.

– Ja ću se već postarati da Rebeka dobije zadovoljenje – rekao je povišenim glasom. – Samoubistvo! Gospode Bože, porotnici i onaj stari, blesavi predsednik poverovali su da je to bilo samoubistvo. Vi i ja, nas dvoje znamo da to nije bilo samoubistvo. Je li tako?

Nagnuo se još bliže prema meni.

– Je li tačno?

Vrata su se otvorila i Maksim je ušao u sobu, a iza njega Frenk. Maksim je sasvim mirno stajao na vratima i gledao ukočeno u Favela.

– Šta vi, do đavola, radite ovde? – upita.

Favel se okrenuo, s rukama u džepovima. Čekao je nekoliko trenutaka, zatim je opet počeo da se smeši.

– Naravno, hoću da ti čestitam na popodnevnoj raspravi, stari druže...

– Budite ljubazni i napustite moju kuću – reče Maksim – inače ću vas izbaciti.

– Lakše, lakše – odgovori Favel. Zapali drugu cigaretu i ponovo sede na naslon divana. – Ako nećeš da i Frit čuje ono što ću sad da ti kažem, onda budi ljubazan i zatvori vrata.

Maksim se nije pomerao. Frenk se vratio do vrata i tiho ih zatvorio.

– Slušaj sad, Maksime – reče Favel. – Ti si se čitav izvukao iz te stvari, je li tako? Isplivao si srećnije nego što si ikad smeo da sanjaš... O da, i ja sam bio tamo na raspravi danas poslepodne, i usuđujem se da kažem da si me video. Bio sam tamo od početka do kraja. Video sam da ti se žena onesvestila u najkritičnijem trenutku, ali nju ne krivim. Ona nimalo nije kriva. Takve rasprave su uvek vrlo opasne. Nikada se ne zna, kako će se završiti. Ovoga puta imao si sreću. Nije ti teško bilo da prevariš one blesave porotnike.

Maksim je učinio jedan korak prema Favelu, ali Favel podiže ruku.

– Sačekajmo samo još malo – reče – još nisam završio. Mislim da si svestan toga da mogu da ti napravim mnoge neprijatnosti. Ne samo neprijatnosti, već rekao bih opasnosti.

Sela sam na stolicu pored kamina. Obema rukama sam se držala čvrsto za naslon. Frenk je prišao i stao iza mene. Maksim se još nije pomerio. Nije skidao oči s Favela.

– Tako? – upita – o kakvim to opasnostima govorite?

– Slušaj Maksime, ja mislim da ti nemaš tajni pred svojom ženom. A, kako izgleda, Krouli je treći član srećnog tria. Dakle, mogu otvoreno da govorim i govoriću otvoreno. Svi znate šta je bilo između mene i Rebeke. Voleli smo se. To nikada nisam porekao, niti ću ikada poreći. Do današnjeg dana verovao sam i sam, kao i ostale budale, da se Rebeka prilikom jedrenja udavila u moru i da je njen leš posle nekoliko nedelja izbacila voda kod Edžkombi. I to je već bio za mene veliki stres, strašan stres. Ali sam u sebi govorio: to je smrt, koju bi Rebeka sebi izabrala da je mogla da bira vrstu smrti. Umrula je, kao što je i živela: u borbi. – Začutao je, sedeo je na naslonu divana gledajući nas redom. – Pre nekoliko dana uzeo sam večernje novine i pročitah u njima da je lokalni gnjurac pronašao Rebekinu lađu i u kabini naišao na jedan leš. Nisam mogao da razumem. Koga li je Rebeka povel sa sobom? To je nemoguće! Došao sam ovde i odseo u keritskoj krčmi. Stupio sam u vezu s misis Denvers. Od nje sam saznao da je leš, koji je nađen u kabini, bio Rebekin leš. Prva žrtva je dospela zabludom u porodičnu grobnicu. Rebeka se zatekla u kabini, kad je sišla po svoj kaput.

– Pa, kao što znate, saslušao sam celu raspravu. Išlo je sve glatko, sve dok nije došao red na Tabovu najavu. A zatim, šta veliš, družo Makse, za one rupe na dnu lađe? I šta veliš za otvorene odvodne slavine?

– Mislite li – pitao je Maksim polako – da ću posle današnjeg zamornog dana, početi sad celu stvar otpočetak s vama? Čuli ste iskaze svedoka i čuli ste presudu. Predsednik je zadovoljan rezultatom istrage, morate se i vi zadovoljiti njom.

– Samoubistvo? – upita Favel. – Rebeka i samoubistvo?! To ona ne bi učinila, zar ne? Ti nisi znao da je kod mene ovo pisamce, zar ne? Sačuvao sam ga, jer je to poslednja vest koju sam od nje dobio. Pročitaću ga glasno. Mislim da će vas zanimati.

Izvukao je iz džepa parče hartije. Poznala sam duga, nagnuta, oštra slova.

„Pokušala sam da te pozovem iz stana, ali nisam dobila odgovor”, čitao je. „Sad idem u Menderlej. Večeras ću biti kod kuće. Ako imaš vremena, dođi kod mene. Noć ću provesti dole u vili, vrata ću ostaviti otvorena. Treba nešto da ti kažem. Dođi što pre, vrlo je važno.

Rebeka.”

Vratio je pismo u džep.

– Mislim da neko ko se sprema na samoubistvo ne piše takva pisma – reče. – To pismo me je čekalo kod kuće, kad sam se vratio oko četiri sata u zoru. Nisam imao pojma o tome da će Rebeka toga dana biti u Londonu, inače bih stupio u vezu s njom. Zao udes hteo je da ja te večeri budem na jednoj zabavi. Kad sam u zoru pročitao njenu poruku bilo je već kasno da pređem šestočasovni put do Menderleja. Legao sam i odlučio da je kasnije u toku dana pozovem. Tako je i bilo. Oko dvanaest sati. I onda sam čuo da se Rebeka udavila u moru.

Sedeo je i ukočeno gledao u Maksima. Niko od nas nije progovorio ni reč.

– Pretpostavimo da je danas poslepodne predsednik pročitao ovo pismo, zar ne misliš da bi se u tom slučaju događaji malo drugačije razvijali u pogledu na tebe, stari Maksime? – upita Favel.

– Zašto mu niste dali to pismo? – odgovori Maksim.

– Lakše malo, matori, samo lakše! Ne treba se odmah izdirati. Ja neću da te upropastim, Maksime. Bog zna da mi nikada nisi bio dobar prijatelj, ali ja nisam osvetoljubiv. Svaki muž je ljubomoran na svoju lepu ženu. Nisi ti kriv što si igrao Otela. Muževi su svi takvi. Pa, stari, ja sam otvorio sve svoje karte, možda ćemo nekako uspeti da se sporazumemo. Ja nisam bogat čovek. I suviše volim da se kockam, da bih mogao da budem bogat. Samo, ne valja što nemam kapitala da se upustim u to. Kad bih imao dve tri hiljade funti godišnje rente, sasvim bih pošteno životario od toga i, veruj mi, nikada te više ne bih uznemiravao. Zakliljem se pred bogom, da ne bih.

– Već sam vas jednom obavestio da napustite kuću – reče Maksim. – Nemam nameru da vas još jedanput opominjem. Vrata su iza mene, možete i sami da ih otvorite.

– Samo trenutak, Maksime – reče Frenk. – Stvar nije tako jednostavna. – Obratio se Favelu. – Znam šta ciljate. Nažalost, stvar stoji tako kao što ste vi rekli. Možete da razmrsite konce i da priredite Maksimu neprijatnosti. Mislim da on ne vidi tu stvar tako jasno kao ja. O kakvoj bi sumi bila reč?

Videla sam da je Maksim mnogo pobledeo, a na slepoočnici mu je nabrekla jedna vena.

– Ne mešaj se u to, Frenk – reče – to je moja stvar. Neću da trpim da me učenjuju.

– Ne verujem da tvoja žena želi da na nju pokazuju prstom kao na ženu jednog ubice koga su obesili – reče Favel. Nesmejao se i pogledao u mene.

– Nemojte misliti da ćete me uplašiti – odgovori Maksim. – Mnogo se varate. Ja se vas ne bojim. Ako želite, pozvaću pukovnika Džulijana i zamoliću ga da dođe ovamo. On je pukovnik Kerita. Sigurno bi ga ta stvar vrlo zanimala.

Favel ga pogleda i nasmeja se.

– Dobar blef – reče. – Kao da ne znam da se praviš važan i da ne smeš da pozoveš Džulijana. U mojim rukama ima dovoljno dokaza da te obese, stari Maksime.

Maksim je polako prešao preko sobe i ušao u drugu malu sobu. Čula sam kako je podigao telefonsku slušalicu.

– Zaustavite ga – rekoh Frenku – pobogu, zaustavite ga.

Frenk baci jedan pogled na moje lice i žurno pođe ka vratima.

Čula sam Maksimov glas, bio je veoma hladan, veoma miran.

– Molim Kerit, sedamnaest – rekao je.

Favel je motrio na vrata. Na licu mu se ogledalo napeto iščekivanje.

– Ostavi me – čula sam Maksimov glas. Zatim, dva minuta kasnije: – Pukovnik Džulijan? Ovde de Vinter... Da, da, znam. Da li biste mogli da dođete

odmah? Da, u Menderlej. Veoma je hitno. Ne mogu da vam objašnjavam preko telefona, kad dođete, reći ću vam sve. Mnogo mi je žao, što sam vas uznemirio... Da, hvala. Mnogo vam hvala. Do viđenja.

Vratio se u biblioteku.

– Džulijan će odmah doći – reče. Prišao je prozoru i otvorio ga. Kiša je još uvek pljuštala. Stao je tamo, leđima okrenut prema nama, i udisao svež vazduh.

– Maksime – reče Frenk polako – Maksime...

Nije odgovorio. Favel se nasmejao i uzeo drugu cigaretu.

– Pa, ako baš hoćeš da te obese, meni je svejedno – reče.

Uzeo je novine sa stola i bacio se na divan. Prekrstio je noge i počeo da prelistava.

Frenk je oklevao, gledao je čas u Maksima, čas u mene. Zatim mi je prišao.

– Zar ne biste mogli da učinite nešto? – upitala sam. – Izadite i sačekajte napolju pukovnika Džulijana. Recite mu da ne ulazi. Recite da je sve to bila greška. Recite šta god hoćete.

Maksim progovori, ne okrećući se.

– Frenk ne sme da napusti sobu – reče. – Hoću sam da sredim tu stvar. Pukovnik Džulijan biće ovde tačno za deset minuta.

Niko od nas nije rekao ni reč. Favel je čitao novine. Nije se čuo nikakav zvuk, osim šuma kišnih kapljica. Kiša je monotono udarala, bez prestanka, stalno. Osećala sam se nemoćnom, kao da me je sva snaga napustila. Šta da radim? Ne mogu ništa, ni Frenk ništa ne može. Da je to neka knjiga, ili pozorišni komad, našla bih odnekuda neki revolver i ubili bismo Favela, a lež bismo mu sakrili u ormanu. Ali u biblioteci nema revolvera, a nema ni ormana. Mi smo obični, svakodnevni ljudi. Ne mogu da pridem Maksimu, da ga na kolenima molim da da Favelu taj novac. Moram da sedim ovde, da gledam skrštenih ruku kako pada kiša i da posmatram Maksima, koji stoji kod prozora okrenut leđima.

Zbog kiše nismo ni čuli kad je auto stigao. Nismo znali da je pukovnik Džulijan stigao sve dok se nisu otvorila vrata i Frit ga uveo u sobu. Maksim se okrenu.

– Dobro veče – reče. – Dakle, opet se vidimo. Stigli ste veoma brzo.

– Da – odgovori pukovnik Džulijan – rekli ste da je veoma važno, pa sam se mnogo žurio. Sreća što kola još nisu bila u garaži. Kakvo veče!

Bacio je oklevajući pogled na Favela, zatim je prišao meni, rukovao se sa mnom i klimnuo glavom prema Maksimu.

– Ipak je sreća, što je počela kiša. Otkad nam već visi nad glavom! Nadam se da se bolje osećate?

Promrmljala sam nešto, ni sama ne znam šta. On je stajao, gledao nas redom i trljao ruke.

– Mislim da znate, gospodine pukovniče, da vas po ovom strašnom vremenu nisam zvao na neki laki razgovor. Ovo je Džek Favel, brat od tetke moje pokojne žene. Ne znam da li ste se ikada upoznali?

Pukovnik Džulijan klimnu glavom.

– Lice mi je poznato. Možda smo se ranije sreli ovde.

– To je nemoguće – reče Maksim. – Pa hajde sad, Favel, počnite.

Favel ustade s divana i vrati svoje novine na sto.

Izgleda da su ga tih poslednjih deset minuta rastreznili. Imala sam utisak da nije baš očaran naglim preokretom događaja. Nije bio spreman na susret s pukovnikom Džulijanom. Počeo je da govori glasno, oholo.

– Slušajte, pukovniče Džulijane – reče – nema smisla da tu izvodimo nešto. Ja sam ovde zato što ne smatram da je današnja presuda pravedna.

– O – reče pukovnik – pa šta se vas tiče presuda? Mislio sam da je to stvar mister de Vintera?

– Ne baš sasvim – odgovori Favel – imam i ja prava da se umešam, ne samo kao Rebekin rođak, već i na osnovu toga, što bi Rebeka, da je ostala živa, bila danas moja žena.

Džulijan zatrese glavom.

– O, o, u tom slučaju stvar naravno sasvim drugačije izgleda. Da li je to istina, mister de Vinter.

Maksim je slegnuo ramenima.

– To sad prvi put čujem.

Pukovnik Džulijan gledao je neodlučno čas u jednog, čas u drugog.

– Pa šta vi u stvari hoćete, Favele?

Favel je za trenutak gledao ukočeno. Videla sam da nešto smišlja, ali da još nije dovoljno trezan da izvede svoj plan. Polako je zavukao ruku u prsluk i izvukao Rebekino pismo.

– To sam pismo primio nekoliko sati pre Rebekinog takozvanog samoubistva. Izvolite. Voleo bih kad biste ga pročitali i rekli svoje mišljenje o tome da li takva pisma pišu žene koje se spremaju na samoubistvo?

Pukovnik Džulijan je iz svog džepa izvukao naočare i pročitao pismo. Zatim ga je vratio Favelu.

– Ne – reče – kad čovek čita to pismo, ne bi verovao da se onaj koji ga je pisao bavi mišlju o samoubistvu. Ali ne može da se presudi na osnovu tog jednog dokaza. Pitanje je, šta je htela da vam kaže. Možda vi to znate, ili mister de Vinter?

Maksim nije izgovorio ni reč. Favel je gužvao onu hartiju i pri tom stalno posmatrao Džulijanovo lice.

– Moja rođaka u tom pismu izričito zakazuje sastanak. Kaže da još noćas dođem u Menderlej, jer hoće nešto da mi kaže. Šta je htela da mi kaže, to verovatno nikada nećemo saznati. Ali to nije ni važno. Važno je to, da me je ona

zvala i da je nameravala da provede noć u kući, kako bi me tamo mogla primiti. To, što je sama otišla na jedrilici, nimalo me ne iznenađuje. Posle nekog dugog dana u Londonu obično je izlazila na pučinu. Ali da probija rupe na dnu lađe, i da se namerno udavi... o, ne, pukovniče Džulijane, to ne liči na Rebeku.

Krv mu je pojurila u lice. Poslednje reči izgovorio je vičući. Međutim, izgleda da njegovo držanje nije ostavilo baš dobar utisak na pukovnika Džulijana. Videla sam po njegovom izrazu lica da mu se Favel ne sviđa.

– Dragi prijatelju – reče pukovnik – nema nikakvog smisla da vičete na mene. Nisam ja vodio raspravu danas poslepodne, štaviše nisam bio ni član porote. Ja sam samo poglavar županije. Naravno, voleo bih da u granicama mogućnosti pomognem svima vama. Vi ne verujete u samoubistvo svoje rođake. A čuli ste s druge strane, kao što smo i mi ostali čuli, izjavu brodograditelja. Odvodne slavine bile su otvorene, a rupe na dnu kabine mogao je svako da vidi. Šta je, dakle, po vašem mišljenju, moglo da se dogodi?

Favel je okrenuo glavu prema Maksimu. Još je gužvao pismo među prstima.

– Rebeka nije otvorila slavine, nije probijala rupe na podu. Rebeka nije izvršila samoubistvo. Pitali ste za moje mišljenje i ja sam vam ga rekao. Rebeku su ubili. I ako hoćete da znate ko je ubica, ubica stoji tamo pored prozora, s onim prokletim nadmenim osmehom na licu. Nije sačekao ni godinu dana, oženio se prvom devojkom koju je sreo. Tamo je ubica, gospodine pukovniče mister Maksimilijan de Vinter! Samo ga dobro pogledajte. Lepo će izgledati na vešalima, zar ne?

I Favel je počeo da se smeje, smeje, usiljenim grubim smehom pijanih ljudi. Pri tom je stalno gužvao Rebekino pismo među prstima.

Hvala bogu što se Favel smejao. Hvala bogu za njegov ispružen prst, pocrvenelo lice, zakrvavljene, izbuljene oči! Hvala bogu što je tako nesigurno stajao na nogama. Jer time smo mogli da zahvalimo što se kod Džulijana pojavila nesimpatija prema njemu i što je pukovnik naginjao na našu stranu. Videla sam mu na licu gađenje i trzaj usana. Pukovnik Džudijan nije verovao Favelu.

– Taj čovek je pijan – reče mirno – ne zna šta govori.

– Ja pijan?! – urlao je Favel – ne, dragi moj prijatelju, ja nisam pijan. Možete vi da budete istovremeno i pukovnik i sudija, ali sa mnom nemojte počinjati kavgu! Zakon je na mojoj strani i ja ću se obratiti sudu. Verujem da ima još i drugih poglavara u ovoj proklesoj zemlji! I takvih koji imaju mozga i traže istinu. A ne vojnika koje su pre mnogo godina izbacili iz vojske zato što nisu bili na svom mestu, i sad se prave važni s jeftinim ordenjem na grudima. Maksim de Vinter je ubio Rebeku i ja ću dokazati da ju je on ubio.

– Pričekajte samo za trenutak, mister Favel – reče mirno pukovnik Džulijan. – Vi ste danas poslepodne bili prisutni na suđenju. Video sam vas. Kad ste tako duboko uvereni u nepravедnost presude, zašto to niste odmah tamo rekli, u prisustvu porote i suda? Zašto to pismo niste pokazali na sudu?

Favel ga pogleda i nasmeja se.

– Zašto nisam? Zato što nisam hteo. Više mi se dopadalo da dođem ovde i lično uplašim de Vintera.

– Zato sam vas pozvao – rekao je Maksim, prilazeći. – Favel me je već malopre optužio. Ja sam ga upitao to isto, što i gospodin pukovnik: zašto tu svoju sumnju nije izjavio pred sudom. Odgovorio je da on nije bogat čovek, i, ako sam voljan da mu osiguram dve, tri hiljade funti godišnje rente, nikada me više u životu neće uznemiravati. To je čuo i Frenk, a čula je i moja žena. Izvolite upitajte ih.

– Bilo je tako od reči do reči, gospodine pukovniče – potvrdi Frenk. – Obično ucenjivanje!

– Da, naravno – odgovori pukovnik Džulijan. – Samo što ucenjivanje nikada nije tako jednostavno. Od ucenjivanja mogu mnogi ljudi da imaju probleme, čak i kad ucenjivač na kraju dospe u zatvor. Često zajedno s njim dospeju u zatvor i nevini ljudi. Trudićemo se da to sprečimo. Ne znam koliko ste pri svesti, Favel, da mi odgovorite na moja pitanja. Ako se budete suzdržali od nepotrebnog vređanja, brže ćemo stvar izvideti. Vi ste izneli veoma ozbiljnu optužbu protiv mister de Vintera. Imate li nekih dokaza?

– Dokaza? – odgovori Favel. – Šta će vam do đavola još i drugi dokazi? Zar one rupe u kabini nisu dovoljan dokaz?

– Ne – odgovori pukovnik. – Dovoljno je samo u slučaju ako imate očevica, koji je video da je mister de Vinter probio one rupe. Gde je taj svedok?

– Neka đavo nosi svedoka. Naravno da je de Vinter krivac. Ko bi drugi mogao da ubije Rebeku?

– Kerit ima mnogo stanovnika – reče pukovnik Džulijan. – Idite od kuće do kuće i tražite svedoke. Na vašem mestu i ja bih to isto učinio. Vi nemate protiv de Vintera nimalo više dokaza nego što biste, na primer, imali protiv mene.

– O, vidim već – reče Favel – vidim da igrate istu igru s de Vinterom. Nećete da ga ostavite na cedilu, zato što ste dva-tri puta zajedno ručali. De Vinter je veliko ime u Keritu. Vlasnik Menderleja. Vi, mali snobe!

– Pazite na svoj jezik, Favel, pazite na svoj jezik!

– Mislite da ćete me uplašiti, je li? Mislite da ne smem da iznesem optužbu pred sud? E, pa videćete da ću dokazati ono što sam tvrdio. Kažem vam da je de Vinter ubio Rebeku i da ju je ubio zbog mene! De Vinter je strašno ljubomoran. Znao je da je one noći mene čekala u kući na obali, zato ju je ubio. Zatim je izneo leš na lađu i potopio ga.

– Vrlo lepa priča, Favel, mora se priznati, ali ponavljam vam, nemate dokaza. Dovedite svedoka koji je to video, onda ćemo možda početi da gledamo ozbiljnije. Poznajem onu kuću na obali, tamo su se priređivali piknici i misis de Vinter je tamo držala opremu za jedrenje. S vašeg gledišta, naravno, bilo bi bolje kad to ne bi bila neka mala obalska kućica, već letnjikovac s još pedeset sličnih oko njega. Onda bi bilo izgleda da je jedan od stanovnika video celu stvar.

– Čekajte – reče Favel – čekajte! Imam jednu nadu da je neko mogao da vidi de Vintera one noći. Biće vredno truda da ga pronađem. A ako dovedem svedoka, šta ćete onda reći?

Pukovnik sleže ramenima.

Videla sam da je Frank pogledao upitno u Maksima. Maksim nije ništa rekao. Posmatrao je Favela. Odjednom sam se setila na koga Favel misli. I odjednom sam u jednom trenutku straha i grozote, uvidela da ima pravo. Setila sam se iskidanih rečenica, reči koje onda nisam razumela... „Ona je dole, je li? Nikada se više neće vratiti?... Nikome nisam rekao. Neće je pronaći, je li?... Neće se više vratiti...” Ben je znao, Ben je video. Ben, sa svojim jadnim bolesnim mozgom, video je sve. On je video kad je Maksim odrešio lađu sa sidrišta i video je da se Maksim vratio sam u čamcu.

Osećala sam da sam bleđa kao smrt. Naslonila sam se na jastuk na stolici.

– Postoji jedan ludak, koji se često može videti na obali – reče Favel. – On se uvek šunja tamo kad god bih ja silazio da se nađem s Rebekom. Spavao je napolju u šumi, ili na obali, kad je noć bila topla. Nije potpuno normalan, sam ne bi ništa rekao. Ali, ako je te noći bio tamo, ja ću znati da izvučem iz njega ono što hoću. A sigurno je da bio tamo.

– Ko je to – upitao je pukovnik Džulijan – o kome to govorite?

– Može da govori samo o Benu – reče Frenk pogledavši opet Maksima – sin jednog našeg zakupca. Ali taj ne zna šta govori, ili šta radi. Rodio se malouman.

– Kao da je to važno! – odgovori Favel. – Oči ima, zar ne? Zna šta vidi. Treba da odgovori samo s da ili ne. Zar se niste malo uplašili, mister de Vinter?

– Da li bih mogao da razgovaram s tim čovekom? – upita pukovnik Džulijan.

– Naravno – odgovori Maksim. – Frenk, pošalji Roberta kod njegove majke i kaži neka ga dovede.

Frenk je oklevao. Videla sam da me je pogledao iskosa.

– Idi već zaboga – terao ga je Maksim – voleo bih da to što pre okončamo.

Frenk je izašao iz sobe. Opet sam osećala onaj strašan bol kod srca.

Frenk se vratio posle nekoliko trenutaka.

– Robert je uzeo moja kola – reče. – Ako ga nađe kod kuće mogu već za deset minuta biti ovde.

– Zašto bi bio na drugom mestu po toj strašnoj kiši? – reče Favel. – Videćete da umem s njim da razgovaram.

Smejao se i gledao Maksima.

Lice mu je još bilo veoma crveno. Na čelu su mu se od uzbuđenja pojavile kapljice hladnog znoja. Videla sam kako mu je vrat ispod košulje nabrekao i kako su mu uši nisko usađene. Nije bilo više ni traga od njegove čuvene lepote.

Zapalio je novu cigaretu.

– Vi ste ovde u Menderleju sklopili tajni sporazum – reče. – Niko neće da oda drugoga. Čak je i okružni poglavar član saveza. Mladu naravno ne krivim, žena ne može da svedoči protiv svog muža. I Kroulija su, naravno, podmitili. Ne sme da dovede u pitanje svoj hleb. Zna da bi ga izbacili, kad bi priznao istinu. A ako se ne varam, i u njemu ima malo zlobe prema meni. Niste imali baš mnogo uspeha kod Rebeke, zar ne Krouli? Ovoga puta biće vam lakše kod nove žene. Ona će biti zahvalna za bratsku ruku, koju ćete joj pružiti kad god se onesvesti. Kad sudija bude izrekao smrtnu presudu nad njenim mužem, vrlo će joj dobro doći ako budete stajali pored nje...

To se desilo vrlo naglo, tako naglo da nisam ni primetila. Videla sam samo kako se Favel zateturio i pao na divan. Zatim se odatle skotrljao na zemlju.

Maksim je stajao pred njim. Vrtelo mi se u glavi. Bilo je nečega ponižavajućeg u tome, što je Maksim udario Favela. Bolje da to nisam videla.

Pukovnik Džulijan ništa nije rekao, ali se jako namrštio. Okrenuo im je leđa i stao pored mene.

– Mislim da bi bilo bolje, ako biste otišli gore u svoju sobu – rekao je tiho.

– Ne – odgovorih i odmahnuh glavom – neću.

– Taj čovek je u takvom stanju, da je sposoban da kaže svašta. Već ni to što ste malopre videli, nije bio prizor za vas. Vaš muž, naravno, imao je pravo, ali je šteta što ste i vi morali to da vidite...

Nisam odgovorila. Gledala sam u Favela, koji se polako podigao. Seo je tromo na divan i obrisao maramicom lice.

– Dajte mi nešto da pijem – reče – dajte mi da pijem.

Maksim je pogledao Frenka. Frenk je izašao iz sobe. Vratio se posle nekoliko minuta, noseći viski i sodu. Nosio je čašu i pružio je Favelu. Favel je pio pohlepno kao neka životinja. Na bradi mu se videla tamna, crvena mrlja, tamo gde ga je Maksim udario. Maksim mu je opet okrenuo leđa i vratio se prozoru.

Pogledala sam pukovnika Džulijana i videla da i on posmatra Maksima. Pogled mu je bio radoznao, pažljiv. Srce mi je snažno lupalo. Zašto je pukovnik Džulijan tako gledao Maksima? Da li taj pogled znači da i on sumnja?

Maksim to nije primetio. On je gledao kišu. Još je pljuštalo. Šum pljuska je ispunio sobu.

Favel je popio viski i vratio čašu na sto. Teško je disao. Nikoga nije gledao. Gledao je ukočeno u pod ispred sebe.

U maloj sobi zazvonio je telefon. Zvuk mu je bio oštar, neskladan, Frenk ode da se javi. Vratio se posle nekoliko minuta i obratio se pukovniku Džulijanu.

– Na telefonu je kći gospodina pukovnika – reče. – Pita da li ćete ići kući na večeru?

Pukovnik je odmahnuo nestrpljivo rukom.

– Recite im neka samo jedu. Ne znam kada ću se vratiti.

Pogledao je na svoj sat.

– Čudo da me zovu. Ne razumem.

Frenk se vratio u sobicu da saopšti poruku. Ja sam pomislila na pukovnikovu ćerku, na drugom kraju žice. Sigurno je to ona što igra golf. Mogu da je zamislim, dok govori svojoj sestri: tata je poručio da počnemo da jedemo. Šta li radi tamo u Menderleju? Meso će biti tvrdo kao kamen.

Zbog nas će se preokrenuti ceo mali kućni red. Promeniće se uobičajeni raspored. Sve to zato, što je Maksim ubio Rebeku. Pogledala sam Frenka. Lice mu je bilo bledo i odlučno.

– Čuo sam da se vratio Robert kolima – rekao je pukovniku Džulijanu.

Izašao je u hol.

Favel je podigao glavu, zatim je stao i s iščekivanjem pogledao prema vratima. Na licu mu se video čudan, pakosan osmeh.

Vrata su se otvorila i Frenk je ušao. Okrenuo se i mahnulo nekome da uđe.

– Samo hrabro, Ben – rekao je mirno. – Mister de Vinter hoće da vam da cigaretu. Ne bojte se ničega.

Ben je ušao u sobu, saplićući se nevešto. Bio je čudan, tako s šešikom u ruci. Sada sam prvi put primetila da mu je sva glava obrijana, da nema nimalo kose. Bilo je još mnogo gore pogledati ga tako, bez šešira.

Izgleda da ga je svetlost zasenila. Žmirkajući, prešao je svojim blesavim pogledom preko sobe. Zatim je zapazio mene. Nasmejala sam mu se, slabo, zbunjeno. Ne znam da li me je prepoznao. Samo je žmirnuo. Favel mu priđe i stade pred njega.

– Zdravo! – počeo je. – Kako si se osećao otkako sam te poslednji put video?

Ben je blenuo u njega. Njegovo lice nije odavalo da li je prepoznao Favela. Nije odgovorio.

– Dakle? – upita ga užurbano Favel. – Ne znaš, ko sam ja?

Ben je čupkao obod svog šešira.

– Šta? – upita.

– Uzmi jednu cigaretu – reče Favel pružajući mu tabakeru.

Ben je bojažljivo pogledao u Maksima i Frenka.

– Uzmi – hrabrio ga je Maksim – uzmi koliko god hoćeš.

Ben je uzeo četiri i sakrio po dve iza ušiju. Zatim je opet savijao svoj šešir.

– Znaš ko sam ja, zar ne? – pitao je ponovo Favel.

Ben još nije odgovarao. Onda mu priđe pukovnik Džulijan.

– Odmah ćeš se vratiti kući, Ben – reče – niko te neće dirati. Samo bih hteo da mi odgovoriš na jedno pitanje. Ti poznaješ Favela, zar ne?

– Nikada ga nisam video – reče Ben i odmahnu glavom.

– Ne budi tako blesav – viknuo je Favel grubo na njega – pa znaš dobro da si me video. Često si me viđao na obali, kad sam ulazio u kućicu tamo na obali, u kućicu misis de Vinter...

– Ne – ponovi Ben – nikad nikoga nisam tamo video.

– Budalo jedna lažljiva – reče Favel. – Zar smeš da tvrdiš da me nikada nisi video kako ulazim u kuću misis de Vinter? Zar se ne sećaš da smo te jednom uhvatili kako proviruješ u kuću kroz prozor?

– Šta? – pitao je Ben.

– Ubedljivi svedok – primeti ironično pukovnik Džulijan.

Favel se okrenu.

– On to namerno radi – reče. – Neko je s njim razgovarao i potpalio ga. Kažem vam da nas je nebrojeno puta video zajedno. Na, evo ti, od toga će ti se možda povratiti pamćenje.

Mašio se džepa i izvukao svoj novčanik. Mahnuo je pred Benovim nosom jednom novčanicom od funte.

– Sećaš li se sada? – pitao je.

Ben je mahao glavom.

– Nikada nikoga nisam video – reče i odjednom uhvati Frenka za ruku. – Je li došao da me zatvori u ludnicu? – upita.

– Nije – umirivao ga je Frenk – ne boj se, Ben, nećemo dozvoliti da te diraju.

– Neću da idem u ludnicu – reče Ben – jer se tamo nemilosrdno postupa s ljudima. Hoću da ostanem kod kuće. Ja nikoga nisam dirao.

– U redu, Ben – reče pukovnik Džulijan. – Niko te neće zatvoriti u ludnicu. Znaš li sigurno da nikada tog čoveka nisi video?

– Nisam – reče Ben – nikada ga nisam video.

– Ali se sećaš misis de Vinter? – pitao je pukovnik Džulijan.

Ben me pogleda u nedoumici.

– Ne – reče ljubazno pukovnik – ne te dame, one druge, što je uvek išla tamo u kuću na obali. Znaš one čija je lađa...

– Otišla... – reče Ben, žmirkajući.

– Da – klimnu glavom pukovnik – išla je često svojom jedrilicom, je li tako? Reci mi, jesi li bio na obali one noći kad je poslednji put otišla sa svojom jedrilicom. Jedne noći, pre godinu dana. Onda kad se više nije vratila?

Ben je stalno savijao svoj šešir. Gledao je čas u Frenka čas u Maksima.

– Šta? – upita ponovo.

– Je si li bio tamo, ili nisi? – viknu Favel unevši mu se u lice. – Pa, video si misis de Vinter kad je sišla tamo, a video si i mister de Vintera kad je sišao za njom. Šta se posle desilo, reci šta se dogodilo?

Ben se preplašeno povlačio ka zidu.

– Ništa nisam video! – reče. – Ja hoću da ostanem kod kuće, neću da idem u ludnicu! Nikada vas nisam video. Nikad, nikad! Ni vas, ni nju.

Počeo je da vrišti kao neko dete.

– Budalo, idiote – napade ga Favel besno.

Ben je brisao svoje oči rukavom od kaputa.

– Niste baš mnogo koristi imali od svog svedoka – reče pukovnik Džulijan. – Mogu da kažem kako je šteta za vreme koje ste utrošili za tu malu komediju. Hoćete li još nešto da ga pitate?

– Zavera! – urlao je Favel. – Zaverili ste se protiv mene. Svi ste u zaveri. Neko je potkupio tog ludaka. Dajem glavu da su ga potkupili. Potplatili ga da govori tako podle laži.

– Mislim da bismo mogli da pustimo Bena kući – reče pukovnik Džulijan.

– U redu, Ben – reče Maksim. – Robert će te odvesti kući. I ne boj se, niko te neće zatvoriti. Idi kaži Robertu da potraži neku hranu u kuhinji – dodao je okrenuvši se Frenku. – Reci neka mu daju hladno meso, ili bilo šta što voli.

– Dakle, hoćeš da mu platiš za njegove usluge? – reče Favel. – Taj ti je propisno išao na ruku.

Frenk je izveo Bena iz sobe. Pukovnik Džulijan je pogledao Maksima.

– Jadnik, bio je strašno preplašen – reče. – Drhtao je kao prut. Posmatrao sam ga sve vreme. Kako se s njim postupalo?

– Koliko ja znam, nikada ga niko nije dirao – odgovori Maksim. – Potpuno je bezopasan, i što se mene tiče, uvek je mogao slobodno da se kreće.

– Sigurno su ga jednom uplašili – reče pukovnik – čak mu se i beonjače izokrenu, kao psu, kad se boji da će ga izudarati.

– Zašto ga niste istukli? – upita Favel – onda bi se odjednom setio svega... Dakle, dobiće dobru večeru, kao nagradu za svoj rad današnji. Neće ga tući.

– Niste baš imali mnogo koristi od svog svedoka – obrati se pukovnik opet Favelu – opet smo tamo, gde smo i bili. Ne možete naći svedoka protiv mister de Vintera. Pred sudom ćete još manje moći da dokažete. Vi tvrdite da je misis de Vinter htela da se uda za vas i da ste se potajno sastajali s pokojnicom u kući na obali. Ovaj jadni ludak, koga smo zapitali, kaže da vas nikada nije video. Dakle, ni to ne možete da dokažete.

– To ne mogu da dokažem?! Čekajte malo – reče Favel.

Videla sam da se smeši. Prišao je kaminu i pritisnuo zvono.

Znala sam šta hoće. Na zvuk zvona pojavio se Frit.

– Pozovite misis Denvers.

Frit baci pogled na Maksima. Maksim klimnu glavom.

Frit izađe iz sobe.

– Misis Denvers vodi nadzor u kući, zar ne? – upita pukovnik Džulijan.

– Da, a u isto vreme bila je i Rebekina prijateljica – dodade, Favel. – Služila je kod nje već i pre njenog venčanja i, u pravom smislu reči, ona je odgajila Rebeku. Videćete da će Deni biti drugačiji svedok, nego taj ludak.

Frenk se vratio u sobu.

– Pa, jeste li otpratili Bena? Jeste li mu dali večeru i pohvalili ga što je bio dobar dečko? Ovoga puta neće vam biti lako, u to vas uveravam.

– Sići će misis Denvers – reče pukovnik Džulijan – Favel veruje da će od nje moći nešto da izvuče.

Frenk je bacio brz pogled na Maksima. Pukovnik Džulijan primeti taj pogled. Videla sam kako mu se usne stegoše. Uplašila sam se. Počela sam da grizem nokte.

Svi smo napeto iščekivali. Misis Denvers je ušla u sobu. Možda zato što sam je do sada uvek viđala samu i što je pored mene izgledala visoka, možda mi se zato učinilo kao da se smežurala, otkad sam je poslednji put videla. Morala je da podigne glavu da bi pogledala u Favela, Frenka i Maksima. Zastala je na vratima, prekrstila ruke preko grudi i prešla pogledom preko sviju nas.

– Dobro veče, misis Denvers – reče pukovnik Džulijan.

– Dobro veče, gospodine.

Njen glas bio je onaj stari, mahinalni, bezbojni glas, koji sam toliko puta čula.

– Pre svega, misis Denvers, hteo bih nešto da vas pitam – počeo je pukovnik Džulijan. – U kakvom je odnosu bila pokojna misis de Vinter s mister Favelom?

– Bili su bliski rođaci – odgovori misis Denvers.

– Ne mislim na srodstvo, misis Denvers – reče pukovnik Džulijan. – Mislim na neku bližu vezu.

– Bojim se da vas ne razumem, gospodine pukovniče – reče misis Denvers.

– Pa, Deni, vrlo dobro znate šta on hoće. Rekao sam pukovniku Džulijanu, ali neće da mi veruje. Neće da veruje da smo se Rebeka i ja već godinama voleli. Rebeka je bila zaljubljena u mene, to i vi sami znate.

Na moje najveće iznenađenje misis Denvers ga je gledala bez reči. Zatim u njenom pogledu sinu ljutnja.

– Nije bila zaljubljena! – reče.

– Nije bila zaljubljena! Vi stara budalo – počeo je Favel, ali je misis Denvers upala:

– Misis de Vinter nije bila zaljubljena u vas, ni u mister de Vintera, ni u bilo koga drugoga. Ona je prezirala sve muškarce. Stajala je visoko iznad muškaraca.

Favel se zacrveneo od besa.

– Slušajte. Zar se ne sećate koliko je puta pošla meni u susret u šumu? Svakoga dana, svake noći... Koliko ste vi puta probdeli čitavu noć, dok se ona ne bi vratila. I kao da ne znate koliko je puta sa mnom provodila vikende u Londonu?

– Pa šta onda? – upita misis Denvers, a iz očiju su joj sevale varnice – ako joj se to dopadalo, zašto da ne? Ljubav je za nju bila samo igra. Volela je da se smeje. I vas je ismejavala, kao i ostale, kao sve. Mnogo puta sam je videla kad se odnekuda vraćala, kako seda na ivicu svog kreveta i glasno se smeje.

Bilo je nečega zastrašujućeg u toj nagloj bujici reči. Maksim je prebledio kao smrt. Favel je gledao ukočeno u misis Denvers, kao da ne razume. Pukovnik Džulijan je čupkao svoje brkove. I nije bilo drugog zvuka sem te neizbežne kiše.

Zatim je misis Denvers odjednom počela da plače. Plakala je kao onog jutra u svojoj spavaćoj sobi. Nisam mogla da je gledam, morala sam da se okrenem. Niko nije rekao ni reči, čula su se u sobi samo ta dva zvuka, samo pljusak i plač misis Denvers. Došlo mi je da vrištim. Želela sam da istrčim iz sobe i da vrištim, vrištim. Niko se nije ni pomerio, niko ništa nije rekao, niko joj nije pomogao. Stalno je plakala. Posle izvesnog vremena, meni se činilo kao da je prošla čitava večnost, počela je najzad da se savlađuje, malo-pomalo prestala je da plače. Stajala je sasvim mirno, lice joj se trzalo, rukama se grčevito držala za svoju haljinu. Zatim se najzad sasvim umirila. Sad progovori pukovnik Džulijan, mirno, polako:

– Misis Denver... kakav je razlog mogla da ima misis de Vinter da izvrši samoubistvo?

Misis Denver je ćutala. Držala se grčevito za svoju haljinu. Zatresla je glavom.

– Ne mogu ni da zamislim.

– Eto vidite? – reče Favel brzo – ne može ni da zamisli! I ja sam to rekao.

– Budite ljubazni i ućutite – opomenu ga pukovnik Džulijan. – Ostavite misis Denver da razmisli. Na prvi pogled, gledajući površno, svima nama izgleda da nije moglo biti reći o samoubistvu. Ne prepirem se oko toga da li je pismo originalno ili ne. Jasno je da je to pismo napisala u Londonu i da je htela nešto da vam kaže. Ali, ako bismo znali šta je htela da kaže, možda bi se taj problem tako i razjasnio. Neka i misis Denver pročita to pismo, možda će ga ona najbolje razumeti.

Favel sleže ramenima. Izvadi pismo iz svog džepa i baci ga na zemlju, ispred nogu misis Denver. Ona se saže i dohvati ga.

Posmatrali smo njeno lice, dok ga je čitala, videli smo da joj se usne pomeraju. Pročitala ga je dvaput, zatim zatresla glavom.

– Ne znam – reče – ne znam šta je htela da kaže. Da je htela nešto važno da saopšti mister Džeku, to bi prvo meni rekla.

– Vi je te noći niste videli?

– Nisam, ja sam tada imala slobodan dan. Bila sam u Keritu. Nikada to sebi neću oprostiti. Ni do časa svoje smrti, nikad, nikad!

– Onda, dakle, vi ne možete ništa da kažete, misis Denver. Te reči ‘htela bih da kažem nešto važno’, te reči za vas ništa ne znače?

– Ne, gospodine. Ništa.

– Niko ne zna, kako je provela taj dan u Londonu?

Niko nije odgovorio. Maksim je zatresao glavom.

Favel je psovao u sebi.

– To pismo je ostavila u tri sata – reče. – Portir ju je video. Izgleda da se onda vratila pravo kući i odmah sišla do mora.

– Znam to, da je misis de Vinter ugovorila s frizerom da dođe kod njega od dvanaest do pola dva – reče misis Denver – toga se sećam, jer sam nekoliko dana pre toga telefonirala frizeru i zakazala. Sećam se sigurno da je to bilo između dvanaest i pola dva. Posle frizera, ručavala je obično u klubu. Skoro je sasvim sigurno da je i tog dana tamo ručala.

– Pretpostavimo da je ručak trajao pola sata. Šta je zatim radila? I to bi trebalo ustanoviti – reče pukovnik Džulijan.

– O, gospode Bože, kome je to važno šta je zatim radila? – viknu Favel. – Važno je samo to, da nije izvršila samoubistvo.

– Gore čuvam i njen notes za beleške – reče polako misis Denver – ostavila sam za uspomenu sve njene stvari. Mister de Vinter ga nikada nije

tražio od mene. Moguće je da je bio upisan i njen raspored za taj dan. Ona je u tom pogledu bila vrlo uredna. Sve bi zabeležila, a zatim bi, kad je prošlo, precrtala. Ako mislite da može nešto da pomogne, doneću ga dole.

– Pa, mister de Vinter – obrati se pukovnik Džulijan Maksimu – šta vi o tome mislite? Imate li nešto protiv, da pogledamo notes?

– Naravno da nemam – odgovori Maksim – zašto bih imao?

Opet sam videla kako ga je pukovnik Džulijan brzo, radoznalo, pogledao. Videla sam da je to ovoga puta i Frenk primetio. Videla sam da je i Frenk pogledao Maksima, a zatim opet mene. Ovoga puta ja sam ustala i prišla prozoru. Kao da kiša nije više tako jako padala. Pljusak je iskalio svoj bes. Sada je padala mirnije, blaže. Nebo je dobilo sivkastu večernju boju. Trava je potamnela od teške kiše i drveće je izgledalo pogrbljeno.

Čula sam kako iznad moje glave sobarica spušta žaluzine i zatvara one prozore koji su još bili otvoreni.

Uobičajeni dnevni tok stvari nastavlja se kao i obično. Zavesa se navlače, cipele stavljaju pred vrata, prostiru se ubrusi preko stolice u kupatilu i Klarisa pušta vodu u kadu za kupanje. Razmeštaju se kreveti, papuče stavljaju ispod stolice. I mi sedimo dole u biblioteci, niko od nas ne govori ni reči i znamo da Maksim preživljava najkritičnije časove svog života.

Okrenula sam se, jer sam čula da se vrata zatvaraju. Misis Denver se vratila s notesom.

– Sve je zabeležila – reče mirno. – Evo tu je onaj dan, kada je umrla.

Otvorila je notes, malu crvenu knjižicu u kožnom povezu. Pružila ga je pukovniku Džulijanu. Pukovnik je izvukao svoje naočare iz džepa. Nastao je dugi tajac. U tom trenutku, dok je on prelistavao notes, a mi ga čekali s napetim uzbuđenjem, bilo je nečega što me je uplašilo više nego sve ostalo što se te večeri događalo.

Zarila sam nokte u dlan. Nisam mogla da pogledam u Maksima. Bojala sam se da će čak i pukovnik Džulijan čuti kako mi srce lupa.

– O – reče najzad i pokaza prstom na sredinu jednog lista.

– Desiće se nešto – mislila sam u sebi – sad će se desiti nešto strašno.

– Da – reče pukovnik – evo ga. U dvanaest frizer, kao što je misis Denver rekla, a pored toga krst. To znači da je bila kod frizera. Ručak u klubu, i pored njega krst. Ali šta je to? Beker u dva sata. Ko je taj Beker?

Pogledao je u Maksima. Maksim je zatresao glavom. Zatim je pogledao u misis Denver.

– Beker? – ponovi misis Denver. – Koliko ja znam, misis de Vinter nije poznavala nikoga ko se zvao Beker. Nikada nisam od nje čula to ime.

– A ovde je baš upisano to ime – reče pukovnik Džulijan i pruži joj notes. – Možete i vi da pogledate. Beker. I pored njega debeli krst, kao da je htela da slomi vrh od olovke. Dakle, bila je kod tog Bekera, ma ko to bio.

Misis Denver se zagledala u to ime i u krst pored njega.

– Beker... – reče – Beker...

– Kad bismo saznali ko je taj Beker, možda bismo pronašli i ključ tajne – reče pukovnik. – Da nije dospela u ruke nekog zelenaša.

Misis Denver pogleda besno u pukovnika.

– Misis de Vinter? – upita prezrivo.

– Ne mora da se zna, možda su je ucenjivali – reče pukovnik i baci pogled na Favela.

Misis Denver odmahnu glavom.

– Beker... – ponavljala je – Beker...

– Da nije možda imala nekog neprijatelja, nekoga ko joj je pretio, nekoga koga se plašila?

– Misis de Vinter da se plaši? – reče misis Denver. – Nije se plašila nikoga i ničega na svetu. Plašila se jedne jedine stvari, a to je bila starost. Starosti, bolesti i smrti u krevetu. To mi je često spominjala: ‘Ako već budem morala jednom da odem, Deni, hoću da odem brzo, kao kad se ugasi neka sveća.’ To mi je bila jedina uteha, kad je umrla. Kažu da davljenje ne boli.

Pogledala je ispitivački pukovnika Džulijana. Pukovnik nije odgovorio. Videla sam da opet gleda Maksima.

– Čemu sve to? – upita Favel i istupi napred. – Udaljili smo se od onoga što je bitno. Koga zanima ko je taj Beker?! Šta se to nas tiče? Možda je to neki trgovac što prodaje čarape, ili kreme za lice. Da je bio neko važan, Deni bi već znala nešto o njemu, Rebeka nije imala tajne pred Deni.

Ja sam posmatrala misis Denver. Držala je knjižicu u ruci i prelistavala je. Odjednom je uzviknula.

– Evo još nešto – reče – među telefonskim brojevima, Beker, i pored njega broj 0488. Ali slova nema.

– Odlično Deni! – reče Favel. – Kako ste se vi opametili sad pod starost. Samo ste godinu dana zakasnili. Da ste taj notes našli pre godinu dana, onda bismo još možda imali neke koristi od njega.

– Pa to je sigurno Bekerov telefonski broj – reče pukovnik Džulijan – 0488 i pored njega ‘Beker’.

– Pokušajmo redom sa svim brojevima 0488, pošto nema slova ispred njega – podsmevao se Favel. – Doduše, proći će nam cela noć u tome, ali šta mari. Maksim ima dosta para, šta on mari, ako mu račun bude i sto funti, zar ne, Maks? Glavno je da dobijemo na vremenu. Imaš pravo, i ja bih isto tako mislio da sam na tvom mestu.

– Pored broja ima neki znak, ali ne znam šta on predstavlja – reče pukovnik – pogledajte samo, misis Denver, da li je moguće da je to slovo ‘M’?

Misis Denver je opet uzela notes u ruke.

– Moguće je – rekla je oklevajući. – Doduše, nije onako kao što su njena slova ‘M’, ali možda se žurila. Da, možda je ‘M’.

– Majfer 0488 – reče Favel – kakva genijalnost!

– Pa? – reče Maksim i prvi put zapali cigaretu. – Trebalo bi nešto učiniti. Šta misliš, Frenk? Možda bi bilo dobro, kad bi pozvao Majfer 0488?

Onaj bol oko mog srca... Stajala sam nepomično, prekrstivši čvrsto svoje ruke. Maksim nije gledao u mene.

– Pa idi, Frenk – terao ga je – šta čekaš?

Frenk je ušao u susednu sobicu. Čekali smo. Vratio se posle nekoliko trenutaka.

– Izvestiće nas kad se bude javio – reče mirno.

Pukovnik Džulijan prekrsti ruke na leđima i počeo da ide gore-dole po sobi. Niko od nas nije progovorio ni reči. Posle nekih četiri minuta telefon je oštro zazvonio, onim svojim upornim, razdraženim zvukom, kojim se javlja međugradska veza.

Frenk je prešao u drugu sobu.

– Majfer 0488? – pitao je. – Molim vas, da li biste mogli da mi kažete stanuje li tamo neki gospodin po imenu Beker? Hvala, oprostite. Da, moguće je da sam dobio pogrešan broj. Hvala lepo.

Aparat je škljocnuo, kad je spustio slušalicu. Zatim se vratio u sobu.

– U Majfer 0488 stanuje neka lejdi Istlaj. To je broj s Grosvenor-strita. Nikada nisu ni čuli za nekog Bekera.

Favel se cinično nasmejao.

– I mesar, i pekar, i voskar, svi će oni iskočiti iz trulog krompira – reče. – Samo nastavite, gospodine detektive. Koje je sledeće slovo ‘M’?

– Pokušajmo Muzeum – predloži misis Denvers.

Igra se nastavila. Frenk pogleda u Maksima.

– Pokušaj – reče Maksim.

Pukovnik Džulijan je išao gore-dole po sobi. Posle novih pet minuta opet se javila centrala. Frenk je ušao u drugu sobu. Za sobom je ostavio otvorena vrata. Videla sam kako se naginje nad sto i prinosi slušalicu ušima.

– Halo? Muzeum 0488? Molim vas, da li biste mogli da mi kažete stanuje li tamo neki gospodin po imenu Beker? – O, ko to govori?... Noćni portir. Da. Da, razumem. Ne, ne. Naravno. Budite ljubazni, dajte mi adresu. Da. Veoma je važno.

Zaćutao je. Zatim se okrenuo preko ramena i rekao:

– Mislim da sam ga našao.

O, gospode Bože, nemoj da dozvoliš da to bude istina. Dopusti da ne nađemo tog Bekera. Dopusti da taj Beker više ne bude u životu. Ja znam ko je Beker. Znala sam sve vreme. Videla sam Frenka kroz vrata, kako se naglo nagnuo napred, mašio se hartije i olovke.

– Halo, da, tu sam. Budite ljubazni, slovo po slovo. Hvala. Hvala lepo. Laku noć.

Vratio se u sobu, s olovkom u ruci. Frenk, koji je voleo Maksima, koji nije znao da je to parče hartije, što ga drži u ruci, jedan deo iskaza svedoka, koji, ako ga postave na pravo mesto, može da ubije Maksima isto tako kao da su mu probili srce kamom.

– Javio se noćni portir jedne kuće iz Blumsberija. Tamo niko ne stanuje, samo su lekarske ordinacije. Izgleda da je Beker ostavio svoju ordinaciju i pre šest meseci se odselio. Ali ćemo ga ipak naći. Portir je dao njegovu adresu. Ja sam je zapisao.

Tada me Maksim pogleda. Pogledao me je prvi put u toku cele večeri i iz njegovog pogleda pročitala sam oproštaj. Kao da stoji naslonjen na ogradu lađe koja polazi, a ja dole na keju. Iza njega stoje drugi ljudi i dodiruju mu rame, a isto tako i iza mene, ali mi ih ne vidimo. Ne govorimo, jer je razdaljina među nama već velika, a i vetar bi odneo glasove. Ali on vidi moje oči i ja vidim njegove, sve dok se lađa ne okrene. Favel, misis Denvers, pukovnik Džulijan i Frenk s onom ceduljom u ruci, za nas više nisu postojali. Taj trenutak bio je naš, samo naš. Zatim se Maksim okrenu i pruži ruku Frenku.

– Dobro je, Frenk – reče – koja mu je adresa?

– Negde blizu Berneta, u severnom delu Londona – odgovori Frenk predajući mu cedulju – ali nema telefon. Ne možemo ga pozvati.

– U redu Krouli – reče pukovnik – a hvala i vama, misis Denvers. Znate li sad već nešto više?

Misis Denvers odmahnu glavom.

– Misis de Vinter nikada nije bio potreban lekar. Kao i drugi zdravi i jaki ljudi, i ona je piezirala lekare. Koliko se ja sećam, bio je samo jednom lekar u kući, dr Filips iz Kerita i to onda kad je iščasila ruku. Nikada mi nije spomenula ime tog Bekera. Preda mnom ga nikada nije spomenula.

– Sigurno je pravio neke kreme za lice – reče Favel – ali zar nije svejedno ko je on bio? Da je nešto značio, Deni bi znala za njega. Kažem vam da je to neka varalica, koji je pronašao novu vodu za kosu, ili sredstvo za ulepšavanje. Rebeka je sigurno tog dana dobila adresu od frizera i iz radoznalosti otišla kod njega, u podne, posle ručka.

– Ne – reče Frenk – mislim da se varate. Beker nije kozmetičar. Portir u Muzeum 0488 rekao je da je on vrlo poznat ginekolog.

– Hm – reče pukovnik Džulijan, čupkajući svoje brkove – dakle, onda je ipak patila od nečega. Čudno je da o tome nikome ni reči nije rekla, čak ni vama, misis Denvers.

– Rebeka je bila vrlo mršava – reče Favel. – Često sam joj govorio, ali ona se samo smejala. Govorila je da je tako lepša. Možda je nasilno slabila, kao što to žene u sadašnje vreme rade. Možda je išla kod tog Bekera radi recepta za neku dijetu.

– Mislite da to može da bude istina, misis Denvers? – upita pukovnik Džulijan.

Misis Denvers odmahnu polako glavom. Taj preokret ju je, izgleda, ošamutio, zaplašio.

– Ne razumem – reče – ne razumem šta to znači. Lekar koji se zove Beker. Zašto mi ništa o tome nije rekla? Zašto je to krila od mene? Meni je obično sve govorila.

– Možda nije htela da vas uplaši – reče pukovnik Džulijan. – Verovatno je ugovorila sastanak s njim, videla se s njim, a onda kad se vratila one noći, nameravala je da vam to kaže.

– A ono pismo, što je pisala mister Džeku? – upita odjednom misis Denvers. – Ono pismo, u kome piše ‘Imam nešto važno da ti kažem’?

– Tako je – reče Favel polako – pismo smo potpuno zaboravili.

Opet ga je izvukao iz džepa i pročitao ga naglas: „Imam nešto da ti kažem. Dođi što pre, veoma je važno, Rebeka”.

– Sigurno je da je htela da razgovara o onome što je kod lekara čula – reče pukovnik Džulijan obrativši se Maksimu. – Smeo bih se opkladiti u hiljadu funti. Htela je da kaže Favelu šta je radila kod doktora Bekera.

– Možda imate pravo – reče Favel. – Ono pismo i poseta lekaru imaju neku vezu. Ali šta je to moglo da bude? Sad bih i ja već hteo da znam. Šta li je to bilo s njom?

Istina je bila tu, ispred njih, a oni je nisu videli. Stajali su tako zureći jedno u drugo, ne shvatajući. Nisam smela da ih pogledam. Bojala sam se da će, ako ih pogledam, moje lice sve odati. Maksim ništa nije rekao. Vratio se do prozora i gledao napolje, u baštu koja je sada bila mračna i mirna. Kiša je potpuno prestala, samo je još voda kapljala s lišća i iz oluka.

– Možemo se lako uveriti – reče Frenk. – Evo lekareve adrese. Mogu mu napisati pismo i upitati ga da li se seća da je prošle godine bila kod njega neka dama po imenu de Vinter.

– Pitanje je da li bi odgovorio na pismo – reče pukovnik Džulijan. – Lekarska etika ima neka složena pravila. Lekar mora da čuva tajne. Jedino bi se možda moglo nešto izvući od njega, ako bi mister de Vinter otišao lično kod njega, razgovarao s njim u četiri oka i objasnio mu o čemu se radi. Šta vi o tome mislite, mister de Vinter?

Maksim se okrenu.

– Spreman sam da učinim sve što vi mislite da treba učiniti – reče mirno.

– Spreman si na sve, samo da dobiješ u vremenu, a? – upade Favel. – Misliš da za dvadeset i četiri sata može mnogo štošta da se dogodi, zar ne? Za dvadeset i četiri sata može se stići na voz, na avion, na lađu...

Videla sam da misis Denvers oštro gleda čas u Favela, čas u Maksima. Sad sam se prvi put setila da misis Denvers ništa ne zna o Favelovoj optužbi. Sad tek počinje da shvata o čemu je reč. Sve sam pročitala s njenog lica. Prvo sumnju, zatim čuđenje i mržnju i najzad, uverenost. Duge, koščate ruke opet su se grčevito pripile uz crnu haljinu. Prešla je jezikom preko usana. Zurila je u Maksima. Više nije skidala pogled s njega.

Kasno je, pomislih, sada više ne može da nam naškodi. Ne može više da bude gore, nego što jeste. Sada je već sasvim svedjedno, šta će da kaže. Više ne može da nam naškodi, više ne može da nas povredi.

Maksim je nije ni pogledao. Razgovarao je sa pukovnikom Džulijanom.

– Šta vi savetujete? – upita. – Da odem ujutro u London? Da potražim tog čoveka? Da mu pošaljem telegram da dolazim?

– Nećeš ti sam ići – reče Favel, i kratko se nasmeja – imam i ja prava da budem prisutan. Ili neka pođe s njim nadzornik Velč. Onda ne mogu ništa da zamerim.

Samo kad bi već misis Denvers skinula svoj pogled s Maksima! Sada je i Frenk primetio kako misis Denvers oštro posmatra Maksima. I on je sad gleda zbunjeno, uznemireno. Zatim videh kako pogleda onu hartiju, na kojoj je zabeležio adresu doktora Bekera. Zatim i on pogleda Maksima. Izgleda da je slaba predstava o istini počela da prodiru u njegovu svest, jer je prebledio i spustio papir na sto.

– Ja mislim da za sada nema nikakve potrebe da mešamo u tu stvar i nadzornika Velča – reče pukovnik Džulijan.

Glas mu je zvučao tvrđe. Rekao je da za sada nema potrebe. Nije mi se dopadalo kako je izgovorio to zasada.

– Ako i ja pođem s mister de Vinterom, ostanem sve vreme tamo i vratim se zajedno s njim, da li vam je to dovoljno?

Favel pogleda najpre u Maksima, zatim u pukovnika Džulijana. Na licu mu se ocrtavao ružan, gramziv izraz, a njegove svetloplave oči pobedonosno su se zasijale.

– Da – odgovori – mislim da time mogu da budem zadovoljan. Ali zar ne bih i ja mogao da pođem s vama? Za svaku sigurnost?

– Možete – reče pukovnik. – Nažalost, mislim da imate pravo da to zahtevate. Ali, ako pođete, mislim da i ja imam pravo da zahtevam od vas da budete trezni.

– Toga se nemojte plašiti – reče Favel, smešeći se. – Biću potpuno trezan. Trezan, kao sudija kad bude osudio Maksima na smrt. Ja mislim da će taj doktor rasvetliti celu stvar.

Pogledao je oko sebe i nasmejao se. Mislim da je najzad i on razumeo šta je značila ta poseta, kad je Rebeka otišla kod lekara.

– Kada polazimo? – upita.

Pukovnik Džulijan pogleda u Maksima.

– Kad vi želite – odgovori Maksim.

– U devet sati?

– U devet – potvrdi Maksim.

– A ko nam garantuje da neće pobeći noćas? – reče Favel. – Treba samo da isparkira kola iz garaže.

– Da li vam je dovoljna moja reč, pukovniče? – upita Maksim pukovnika.

Pukovnik je sada prvi put oklevao. Videla sam da gleda u Frenka. Maksimovo lice je pocrvenelo. Ona mala vena na njegovoj slepoočnici opet je iskočila.

– Misis Denver – reče polako – kad misis de Vinter i ja budemo legli, budite ljubazni, dođite gore i zaključajte vrata spolja. A sutra ujutro, u sedam, budite ljubazni da nas lično probudite.

– Da, gospodine – odgovori misis Denver. Pogled još nije skidala s Maksima, držeći obema rukama grčevito svoju haljinu.

– Onda je u redu – reče grubo pukovnik Džulijan – mislim da večeras nemamo ništa više da pretresamo. Ja ću biti ovde tačno u devet. Idemo li vašim kolima, de Vinter?

– Da – odgovori Maksim.

– A Favel će ići za nama svojim kolima.

– I to neposredno za vama, dragi gospodine pukovniče, neposredno za vama.

Pukovnik Džulijan priđe i rukova se sa mnom.

– Laku noć – reče – nadam se da znate koliko saosećam s vama. Nepotrebno je da vam to i govorim. Neka vaš muž rano legne, ako je moguće. Sutrašnji dan biće veoma dug.

Za trenutak je zadržao moju ruku u svojoj, a zatim se okrenuo. Bilo je čudnovato, koliko je izbegavao moj pogled. Frenk je otvorio vrata pred njim. Favel se najpre saže i napuni tabakeru cigaretama iz kutije.

– Mislim da me nećete zadržati na večeri – reče.

Niko mu ne odgovori. Favel zapali cigaretu i dunu veliki oblak dima u vazduh.

– Provešću prijatnu noć u drumskoj gostionici – reče. – Ništa ne mari. Utoliko će mi sutrašnji dan biti lepši! Laku noć Deni, starice, nemojte zaboraviti da zaključate vrata!

Prišao mi je i pružio mi ruku. Ja sam kao neko dete, sakrila ruke iza leđa. Poklonio se preda mnom smejući se.

– Zar nije ružno to što sam uradio? – reče. – Pokvario sam vam igru. Ali ne tugujte. Utoliko ćete biti zanimljiviji, kad novine budu donosile istorijat vašeg života i budete čitali velikim slovima naslov: ‘Od Monte Karla do Menderleja! Priznanja mlade žene jednog ubice.’ Nadam se da ćete u sledećem braku imati više sreće.

Prišao je vratima i otuda mahnio Maksimu:

– Do viđenja, stari – reče – želim ti prijatne snove.

Okrenuo se, nasmešio mi se, a zatim izašao. Misis Denver za njim. Maksim i ja ostali smo sami. Maksim je još stajao kraj prozora. Nije mi prišao.

Džasper utrča iz hola. Cele večeri bio je napolju. Sad mi je pritrčao i počeo da me vuče za ivicu haljine.

– Idem i ja s vama – rekoh Maksimu. – Idem i ja kolima u London.

Na trenutak nije odgovarao. Gledao je napolje kroz prozor. Zatim reče: – Dobro.

Glas mu je bio potpuno bezizražajan.

– Da, treba da ostanemo zajedno.

Frenk se vratio.

– Otišli su.

– U redu, Frenk – reče Maksim.

– Mogu li nekako da ti pomognem? – upita Frenk. – Da li treba nekome da pošaljem telegram? Ako mogu nekako da vam pomognem, ostaću rado noćas ovde. Pre svega, treba Bekeru poslati telegram.

– Nemoj da se mučiš – reče Maksim. – Za sada ne možeš nikako da pomogneš. Možda ćeš nam prekosutra već biti potrebni. Danas bismo hteli da ostanemo sami, nas dvoje. Razumeš, je li?

– Da – odgovori Frenk – naravno.

Pričekao je još trenutak s rukom na bravi.

– Laku noć – reče.

– Laku noć – odgovori Maksim.

Kad je otišao i zatvorio vrata za sobom, Maksim mi priđe. Raširih ruke i on mi priđe kao neko dete. Dugo nismo progovorili ni reči. Zagrlila sam ga obema rukama i milovala ga kao što obično milujem Džaspera. Kao da se Džasper udario i došao kod mene da mu ublažim bol.

– Idemo sutra zajedno u London – reče.

– Da.

– Džulijan neće imati ništa protiv.

– Neće.

– I sutrašnja noć biće naša – reče. – Neće ništa preduzimati odjednom. U svakom slučaju, preostaje nam još dvadeset i četiri sata.

– Da.

– Sad nisu više tako strogi – govorio je Maksim – dozvoljava se da primaju posete. I cela stvar se obično vrlo dugo vuče. Ako bude moguće, pokušaću da mi Hastings bude branilac. On je najbolji. Hastings, ili Birket. Hastings je poznavao još i mog oca.

– Da.

– Reći ću istinu. Onda će mi biti lakše.

– Da.

Vrata su se otvorila i Frit uđe u sobu. Odgurnuh Maksima. Stajala sam sasvim pravo i nameštala kosu.

- Da li će se gospođa presvlačiti, ili mogu odmah da serviram večeru?
- Ne, Frit. Danas se nećemo presvlačiti.
- U redu, gospođo.

Izašao je i ostavio za sobom otvorena vrata. Ušao je Robert, navukao zavese, uredio jastuke, zagladio prekrivač na divanu, pokupio knjige i novine na stolu. Izneo je viski i sodu i pune pepeljare. Otkako sam u Menderleju, svake večeri je radio isto to, ali kao da su te stvari danas dobile neki naročiti značaj. Kao da se uspomena na to veče nikada neće izgubiti i kao da ću mnogo kasnije ponoviti nekom drugom prilikom: Sećam se onog trenutka. Zatim je ušao Frit i javio da je večera na stolu. Sećam se i najmanje pojedinosti te večeri. Sećam se ledene supe u šoljama, ribe, sećam se jagnjetine. Sećam se pudinga od karamele. Sećam se ukusa „šerija”.

U svećnjacima su gorele nove sveće. Bile su tanke i bele. Izgledale su vrlo visoke. Zavese u trpezariji su bile navučene, jer je napolju bilo sivo i žalosno. Bilo je neobično sedeti tako u trpezariji i ne videti napolju travnjak. Izgledalo je kao da počinje jesen.

Dok smo pili crnu kafu, u biblioteci je zazvonio telefon. Ovoga puta sam ja digla slušalicu.

Na drugom kraju žice čula sam Biatrisin glas.

– Jesi li to ti? – pitala je. – Pokušavala sam već više puta večeras da vas nađem, ali ste uvek razgovarali s nekim.

– Žao mi je – rekoh – mnogo mi je žao.

– Primili smo pre dva sata večernje novine – nastavi ona – bio je to strašan stres za nas oboje. Šta kaže Maksim na sve to?

– I njega je zapanjilo.

– Ali, dušo, to je besmisleno. Zašto bi Rebeka izvršila samoubistvo? Ona je poslednje stvorenje na svetu, za koje bih poverovala da pomišlja na samoubistvo. Tu mora da je neka zabluda.

– Ne znam – rekoh.

– Šta kaže Maksim? Gde je on?

– Ovde je danas bilo mnogo sveta. Pukovnik Džulijan i drugi. Maksim je veoma umoran. Sutra idemo u London.

– Zašto?

– Zbog iste stvari... Ne mogu da ti objašnjavam preko telefona.

– Ne bi trebalo da idete – rače Biatrisa – to bi bilo smešno. Jednostavno smešno. Maksim ne bi trebalo da se pojavljuje u javnosti.

– Da.

– Sigurno pukovnik Džulijan može nešto da učini. On je uticajan čovek. Stari Horidž je izgubio glavu. Šta je rekao? Čime je motivisao samoubistvo? Nikada još nisam čula takvu nemogućnost! Nije trebalo dozvoliti da Tab daje

izjave. Kako on sme da tvrdi da su one rupe na dnu lađe silom probijene? Džils kaže da one rupe na dnu sasvim sigurno potiču od stene.

– Izgleda da oni ne misle tako – rekoh.

– Šteta što ja nisam mogla da budem tamo. Ja bih već govorila. Izgleda da niko nije ni usta otvorio. Je li Maksim mnogo uznemiren?

– Maksim je vrlo umoran. To osećanje preovlađuje u njemu. Od umora ne može ni da misli, ni da govori.

– Kad bih samo mogla da pođem i ja s vama u London – reče – ali, nažalost, to je nemoguće. Rože, jadan dečko, ima veliku temperaturu, a bolničarka je blesava. Rože je nikako ne trpi. Ne mogu ni za trenutak da ga ostavim samog.

– Naravno da ne možeš. Nemoj ni da pomišljaš na to.

– U kom kraju Londona ćete biti?

– Ne znam – rekoh – to je još sasvim neizvesno.

– Kaži Maksimu, neka pokuša da promeni presudu. To je vrlo neprijatno za porodicu. Ja i ovde svakome tvrdim da je to nemoguće. Rebeka nikada ne bi izvršila samoubistvo. Ona nije taj tip. Već sam pomišljala i na to da ja sama pišem predsedniku.

– Već je kasno – rekoh. – Sada to više ništa ne bi pomoglo.

– Takva glupost! Džils i ja mislimo da je mnogo verovatnije da su one rupe na dnu lađe od udara o stenu, ili ih je neka bitanga probila.

Maksim me je zvao iz druge sobe.

– Spusti već jednom tu slušalicu! Šta tako dugo govori?

– Biatrisa – rekoh joj sva očajna – pokušaću da te pozovem iz Londona.

– Da li bi bilo dobro da razgovaram s Dikom Godolfinom? On je vaš poslanik. Ja ga vrlo dobro poznajem, bolje nego Maksim. Studirao je s Džilsom na Oksfordu. Pitaj Maksima da li hoće da telefoniram Diku i da ga upitam može li nešto da učini da se ta presuda promeni?

– Sada je već svejedno – rekoh joj umorno – već je svejedno. Molim te, Biatrisa, nemoj ništa preduzimati, jer bi verovatno još nešto pokvarila, veruj mi. Ko zna, možda je Rebeka imala neki razlog za koji niko od nas ne zna. Molim te Biatrisa, ne preduzimaj ništa.

O, hvala dobrom bogu što danas nije došla! Hvala providenju što nas je bar toga pošteđelo.

Telefon je krčao. Čula sam Biatrisin glas.

– Halo, halo! Još razgovaramo!

Zatim je još jednom kvrcnula i nastala je tišina.

Vratila sam se u biblioteku, slaba i iscrpljena.

Posle nekoliko trenutaka ponovo je zazvonio telefon. Nisam podigla slušalicu. Pustila sam ga da zvoni.

Sedela sam na tepihu, pored Maksimovih nogu. Telefon je tvrdoglavo zvonio. Nisam se ni pomerila. Odjednom je zaćutao, kao da je odustao u beznadežnoj borbi. Sat na kaminu otkucao je deset sati. Maksim se sagnuo, zagrlio me oko struka i podigao. Ljubili smo se grozničavo, očajno, kao grešni ljubavnici koji se prvi put ljube.

Kad sam se sledećeg jutra, malo posle šest sati, probudila i prišla prozoru, travnjak je prekrivala rosa od magle, kao slana. I drveće se zavilo u tu maglu. Vazduh je bio hladan i duvao je svež povetarac. Osećao se hladan, blag, dah jeseni.

Dok sam stajala kraj prozora i gledala na ružičnjak, gde je cveće umomo saginjalo glavice, a od kiše potamnili i smežurani listići prekrivali zemlju, događaji jučerašnjeg dana izgledali su daleki i nestvarni.

Ovde u Menderleju počinje novi dan. Bašta se ne brine za naše nevolje. Jedan kos preleće iznad ružičnjaka kratkim, brzim udarima krila. Ponekad se spusti na zemlju i čeprka po njoj svojim kljunom. Pridruži mu se jedan drozd, kao i dve male ševe i malo jato vrabaca koji cvrkuću. Gore u visini kruži nemo i usamljeno jedan galeb, a zatim raširi svoja krila i spusti se u pravcu šume i Srećne Doline.

Događaji se nastavljaju. Uskoro će sići baštovani, pokupiće opalo lišće, izravnaće grabuljama šljunak. U zadnjem dvorištu zveče kofe, neko je isterao kola iz garaže. Jedna služavka razgovara s baštovanom stojeći pored otvorenih vrata. Zatim se iz kuhinje diže vreo i nadražljiv miris pečene slanine. Sobarice otvaraju prozore spavaćih soba, dižu zavese.

Psi se izvlače iz svojih korpi, zevaju i protežu se. Izlaze na terasu i žmirkaju pri prvim naporima bledeg sunca da se probije kroz maglu. Robert postavlja doručak, donosi vrele sveže kolače, jaja, staklene tanjire s medom, džem, veliku staklenu činiju bresaka, purpurno grožđe, s koga još odiše mlaki dah staklene bašte.

U žutoj sobi čiste, u salonu brišu prašinu, kroz velike otvorene prozore struji unutra svež, čist, vazduh. Iz dimnjaka se uzdiže dim i malo-pomalo razilazi se jesenja magla. Drveće i klupe dobijaju svoj oblik, bleštanje mora vidi se čak dovede. Signalna lampa stoji visoko i uspravno na obali.

Tišina Menderleja. Tišina, mir, harmonija. I bilo ko da stanuje među njegovim zidovima, ma koliko bilo nevolja i borbi, ma koliko jada i muke, ma koliko se suza prolilo i tuga rodilo u njemu, mir Menderleja neće se poremetiti. Lepota Menderleja je večna i nepromenljiva.

Cveće, i kad umre, opet će sledećeg proleća vaskrsnuti. Te iste ptice gradiće sebi opet gnezda, to isto drveće opet će cvetati. U vazduhu će se opet osećati stari, umirujući miris mahovine, pčele će zujati, čuće se cvrčak, ptice će graditi sebi gnezda, leptiri će se igrati nad travnjakom, pauci će pletiti svoje fine mreže, a preplašeni zečiči bežaće natrag među žbunje. Cvetaće jorgovani i bagremovi i razviće se pupoljci belih magnolija pod prozorom trpezarije. Menderleju niko i ništa ne može da naškodi. Uvek će ležati ovde u zalivu, kao

neki začarani dvorac. Šume stoje oko njega, kao neka zaštita, dok more izlazi i opet se vraća u zaliv.

Maksim je još spavao i ja nisam htela da ga budim. Čekao nas je dug, težak dan. Drumovi, telegrafski stubovi, zamorni saobraćaj, London. Ko zna šta nas još čeka? Budućnost je nepoznata.

Negde u severnom delu Londona živi neki čovek po imenu Beker, koji nikada nije čuo za nas, a ipak drži u svojim rukama našu sudbinu. Uskoro će se i on probuditi, protezaće se, zevaće i zapoće svoj svakodnevni posao.

Ustala sam, ušla u kupatilo i otvorila slavinu. Ti uobičajeni sitni pokreti dobili su sada isti onakav značaj, kao kad je Robert sinoć pre večere uređivao biblioteku. Radila sam to i ranije, svakoga dana, ali je sada svaki moj pokret bio svestan. Kako sam spustila sunder u vodu, spustila peškir na radijator, legla u kadu i zažmurila, svaki trenutak sam sada zasebno osećala. Kad sam se vratila u spavaću sobu i počela da se oblačim, čula sam tihe korake po hodniku. Ključ se tiho okrenuo u bravi. Zatim jedan trenutak tajac, a onda se koraci udaljiše. Misis Denvers.

Nije zaboravila. Doduše, taj zvuk sam čula i sinoć, kad smo došli gore iz biblioteke. Nije kucala na vrata, nije nam dala na znanje da je tu. Znali smo to samo po zvuku njenih koraka i okretanju ključa. To me je povratilo u stvarnost i razmišljanje o neposrednoj budućnosti.

Kad sam bila gotova s oblačenjem, otvorila sam slavinu da natočim vodu da može i Maksim da se okupa. Klarisa nam je unela čaj. Probudila sam Maksima. U prvom trenutku pogledao me je kao neko uplašeno dete, a zatim je raširio ruke. Zajedno smo popili čaj. Zatim je ustao, ušao u kupatilo, a ja sam mahinalno stavila neke stvari u svoju torbu za put. Može da se desi da budemo prinuđeni da ostanemo u Londonu dva-tri dana...

Stavila sam u torbu one četke koje sam dobila od Maksima, spavaćicu, penjoar, kao i jednu haljinu i par cipela. Tašna mi je bila tako strašna, kad sam je unela iz garderobe. Činilo mi se kao da je već odavno nisam upotrebila, a tek je bilo prošlo četiri meseca od tada. Videla se još na njoj marke s carine, koju su nalepili u Kaleu. U jednoj pregradi naišla sam na kartu za koncert u kasinu u Monte Karlu. Zgužvala sam je i bacila u korpu za đubre. Kao da je ovamo dospela iz nekog drugog sveta, drugog doba. Naša spavaća soba počinjala je da dobija izgled sobe, čiji stanovnici polaze na put. Toaletni sto bio je pust bez mojih četki. Na zemlji je ležao komadić svilene hartije i jedna nalepnica koja je otpala s kofera. Kreveti su nam bili strašno prazni otkako smo izašli iz njih. Izgužvani peškiri nalazili su se na podu kupatila. Ormani u garderobi zjapili su širom otvoreni. Šešir sam namestila tako da ne moram opet da se vraćam.

Zatim sam uzela tašnu i rukavice. Osvrnula sam se još jednom unaokolo, da nisam nešto zaboravila. Magla se već razilazila, sunce se probilo kroz oblake i crtalo šare po tepihu.

Kad sam došla na pola puta u hodniku, obuzelo me je neko čudno osećanje kako treba da se vratim i da pogledam unaokolo po sobi. Vratila sam se bez

ikakvog povoda, zadržala pogled jedan trenutak na otvorenom ormanu u garderobi, na praznom krevetu i poslužavniku za čaj. Gledala sam te stvari, kao da želim zauvek da utisnem njihovu sliku u svoje pamćenje.

Čudnovato – mislila sam – čudnovato je, kakvu moć imaju nada mnom. Mogu da me rastuže, kao da me mole da ne odem.

Zatim sam sišla da doručkujem. U trpezariji je još bilo hladno. Sunce još nije stiglo do prozora, bila sam zahvalna za vrelu gorku, jaku crnu kafu i sveže pečenu slaninu. Jeli smo ćutke. Maksim bi ponekad pogledao na svoj sat. Čula sam kako je Robert izneo torbe i ćebad, a zatim se čulo zujanje automobila.

Izašla sam na terasu. Kiša je pročistila vazduh. Trava je imala svež, sladunjav miris. Kasnije, kad se sunce bude popelo više, biće divno vreme. Pomislila sam kako bismo mogli pre ručka da prošetamo po dolini, zatim bi s novinama i knjigama seli napolju pod kesten. Zatvorila sam oči za trenutak i osećala po licu i rukama toplinu sunca.

Maksim me je pozvao iz kuće. Vratila sam se, Frit mi je pomogao da obučem kaput. Opet sam čula zujanje automobila. To se Frenk vraćao.

– Pukovnik Džulijan čeka kod donje kapije – reče. – Mislio je da ne mora da dolazi čak ovamo.

– Dobro – reče Maksim.

– Ja ću celog dana biti u kancelariji i čekaću tvoj telefonski poziv – reče Frenk. – Pošto budeš razgovarao s Bekerom, ako ti slučajno budem potreban, doći ću smesta u London.

– Dobro – odgovori Maksim – dobro, možda.

– Sad je tačno devet sati – reče Frenk. – Vrlo ste tačni. Imaćete lepo vreme.

– Da.

– Nadam se da se nećete suviše premoriti. Misis de Vinter – obratio se meni – imaćete težak dan.

– Nije važno – rekoh. Pogledah Džaspera koji je stajao kod mojih nogu, opuštenih ušiju i tužnog pogleda, u kome je bilo prebacivanja.

– Povedite Džaspera sa sobom u kancelariju – rekoh – tako je očajan, jadnik.

– Dobro – reče Frenk – povešću ga.

– Da pođemo – reče Maksim. – Stari Džulijan će biti nestrpljiv. Zbogom Frenk.

Ušla sam u kola i sela pored Maksima. Frenk je zalupio vrata.

– Dakle, telefoniraćeš, zar ne?

– Da, naravno – reče Maksim.

Ponovo sam se osvrnula i pogledala kuću. Frit je stajao na prvom stepeniku, a Robert iza njega. Oči mi se napuniše suzama, ni sama ne znam zašto. Okrenuh se i tobože potražih tašnu, da Maksim ne bi to primetio.

Zatim je Maksim krenuo, a kuća je ostala za nama. Zastali smo kod donjeg ulaza i povelili pukovnika Džulijana. On je seo na zadnje sedište. Kad me je ugledao zavrteo je glavom.

– Biće to težak dan – reče – nije to za vas. – Da sam ja na mestu vašeg muža, ja vas ne bih poveo. Pa ja bih se pobrinuo za njega.

– Ja sam htela svakako da pođem – odgovorih.

Nije više o tome govorio. Smestio se u ugao sedišta.

– Lepo je vreme – reče kasnije.

– Da – odgovori Maksim.

– Onaj, kako se zove... onaj Favel rekao je da će nam se pridružiti kod raskrsnice. Ako nije tamo, nećemo ga čekati. A i inače bi bilo bolje kad ne bi pošao s nama. Nadajmo se da je zaspao.

Ali kad smo se približili raskrsnici, videla sam već izdaleka dugačak, zeleni trup njegovih sportskih kola i srce mi se steglo. Nadala sam se da će zakasniti. Sedeo je za volanom, bez šešira s cigaretom u ustima. Nasmehio se, kad nas je ugledao, i mahnio nam. Ja stavih ruku na Maksimovo koleno.

Sati su prolazili, prelazili smo kilometre. Sa sve većim uzbuđenjem posmatrala sam put pred nama. Pukovnik Džulijan zaspao bi s vremena na vreme na zadnjem sedištu. Ponekad bih se okrenula i videla kako mu glava pada na grudi, a usta mu se otvaraju. Zelena kola išla su odmah iza nas. Ponekad bi se pojavila pored nas, ponekad bi malo zaostala, ali ih nikad nismo gubili.

U jedan sat zaustavili smo se pred jednim malim, starinskim hotelom, u glavnoj ulici neke provincijske varošice. Pukovnik Džulijan je jeo redom sva jela iz jelovnika, počeo je sa supom i ribom, nastavio s rostbifom i završio jorkširskim pudingom. Maksim i ja jeli smo samo hladnu šunku i pili kafu.

Očekivala sam da će i Favel sesti s nama, ali, kad smo izašli iz restorana, videla sam da njegova kola stoje pred restoranom preko puta. Izgleda da nas je posmatrao kroz prozor, jer je tri minuta posle našeg polaska već bio za nama.

Okolo tri sata stigli smo u predgrađe Londona. Počinjala sam da osećam umor. Buka i saobraćaj su me zamarali, a i bilo je toplo u Londonu. Ulice su imale umoran, prašnjav izgled, kakav imaju veliki gradovi u avgustu. Lišće je nepokretno visilo sa sumornog drveća. Jučerašnja oluja bila je, izgleda, samo lokalne prirode, nije dospela do Londona.

Ljudi su bili obučeni u svetla odela, a muškarci nisu nosili šešire. Ulice su imale miris kore od pomorandže, korpi za otpatke i sasušene trave. Autobusi su se tromo kretali, automobili zastajali pred svakom raskrsnicom. Imala sam osećaj kao da su se kaput i haljina prilepili uz mene, a čarape su me pekle.

Pukovnik Džulijan se ispravi na zadnjem sedištu i pogleda kroz prozor.

– Ovde nije padala kiša – reče.

– Nije – odgovori Maksim.

– A ni tu baš ne bi škodilo.

– Da.

– Nismo uspjeli da se otresemo Favela. Još je iza nas.

– Da.

Išli smo jednom prometnom ulicom predgrađa. Umorne žene gurale su dečija kolica, s malom decom koja su plakala. Torbari su se drali, deca se vešala o zadnji deo kamiona. Strašno mnogo sveta, strašno mnogo buke. I sam vazduh je premoren, istrošen, razdražljiv. Taj put kroz London izgledao je beskrajno dugačak i, kad smo opet stigli u mirniji predeo i ostavili Hampsted za sobom, u glavi mi je odjekivalo kao kad se udara u bubanj, a oči su mi gorele.

Pomislila sam kako li je tek Maksim umoran. Bio je bled, sa podočnjacima oko očiju, ali ništa nije govorio.

Pukovnik Džulijan je stalno zevao na zadnjem sedištu. Otvorio bi prozor, glasno zevnuo, zatim duboko uzdahnuo. To je stalno ponavljao. Obuzela me je neka glupa nervoza, jedva sam mogla da se savladam da se ne okrenem i ne viknem mu da ne zeva stalno.

Kad smo napustili Hampsted, izvadio je iz džepa jednu izgužvanu mapu, i počeo da objašnjava Maksimu gde je Barnet. Put je bio prav, a i inače su telegrafski stubovi jasno pokazivali pravac, ali je on ipak kod svake okuke govorio kuda da skrenemo i, ako bi Maksim za trenutak oklevao, spuštao je prozor i pitao nekog prolaznika kojim putem treba da se ide. Kad smo stigli u Barnet, svaki čas je zaustavljao kola.

– Molim vas, da li biste mogli da nam kažete gde je neka kuća po imenu Rozlends? – upitao bi ponekoga. – Tamo stanuje neki doktor Beker, lekar koji je napustio svoju praksu i preselio se ovamo.

Prolaznik bi gledao skupljenih obrva na trenutak ispred sebe, jasno mu se videlo na licu da o tome nema pojma.

– Doktor Beker? Ja ne poznajem nikakvog doktora Bekera. Ima tu neka kuća što se zove Roz Kotedž, pored crkve, ali tamo stanuje misis Vilson.

– Ne, mi tražimo Rozlends, stan doktora Bekera – rekao bi pukovnik Džulijan i već bi sledećeg trenutka opet kucao na prozor Maksimu da stane. Ovog puta upitao je jednu dadilju koja je gurala dečija kolica.

– Molim vas, da li biste mogli da mi kažete gde je ‘Rozlends’ – pitao je.

– Žao mi je, ali mi smo se tek pre kratkog vremena doselili ovamo.

– Ne poznajete doktora Bekera?

– Poznajem doktora Dejvidsona.

– To nije taj. Mi tražimo doktora Bekera.

Pogledala sam Maksima. Izgledao je vrlo umoran. Usta su mu bila čvrsto stegnuta. A iza nas se šunjaao Favelov zeleni auto, uvijen u oblak prašine. Najzad nam je pomogao jedan poštar.

– Bršljanom obrasla kuća – rekao je. – Na vratima ništa ne piše.

Ispostavilo se da smo već dva puta prošli pored nje.

Mahinalno sam se mašila svoje tašne i napuderisala lice. Maksim je zaustavio kola pored trotoara. Nekoliko sekundi sedeli smo mirno.

– Pa stigli smo – reče pukovnik Džulijan. – Pet sati i dvanaest minuta. Verovatno još uvek pije čaj. Bolje je da malo pričekamo.

Maksim je zapalio cigaretu i uhvatio me za ruku. Nije rekao ni reči. Čula sam pukovnika kako savija svoju mapu.

– Mogli smo da dođemo pravo, ne prolazeći kroz London – reče. – Tako smo mogli da uštedimo bar četrdeset minuta. Prvih dvesta kilometara je sjajno išlo. Od Čizvika gubili smo vreme.

Pored nas je prošao biciklom jedan dečko, zviždućući. Na uglu je stao autobus, izašle su dve žene. Negde je neki sat glasno otkucao četvrt. Videla sam kako se Favel iza nas zavalio u svojim kolima, pušeći. Ništa nisam osećala, samo sam sedela i posmatrala beznačajne sitnice. One dve žene, koje su izašle iz autobusa, pošle su niz ulicu. Dečko s biciklom nestao je iza krivine. Po sredini puta skakutao je jedan vrabac i ključao po prašini.

– Taj Beker izgleda da nije baš neki dobar baštovan – reče pukovnik Džulijan. – Pogledajte taj bršljan. Koliko ga vremena već nije podsekao!

Najzad mu je uspelo da savije svoju mapu. Vratio ju je u svoj džep.

– Čudno je to da se neko povlači na takvo mesto, tako blizu glavne ulice i okruženo drugim kućama. Ja to ne bih radio. Doduše, ranije, dok nije bilo tako izgrađeno, bilo je sigurno lepo. Verovatno u blizini ima neko igralište za golf.

Otvorio je vrata automobila i izašao.

– Dakle, mister de Vinter – rekao je – šta ćemo?

– Ja sam spreman – reče Maksim.

Izašli smo. Favel je već pošao prema nama.

– Zašto je iskrccavanje tako dugo trajalo? – upita.

Niko mu ne odgovori.

Prešli smo preko ulice do kapije. Iza kuće video se deo teniskog igrališta i čula sam udaranje lopte. Jedan dečjački glas je viknuo:

– Forti Fiftin a ne serti ol! Magarče jedan, zar se ne sećaš da si malopre bacio aut?

– Izgleda da su već popili čaj – reče pukovnik Džulijan.

Oklevao je na trenutak gledajući u Maksima. Zatim zazvoni.

Čulo se negde iza kuće. Nastao je dugi tajac. Zatim je jedna vrlo mlada služavka otvorila vrata. Začudeno je gledala u naše veliko društvo.

– Doktor Beker? – upita pukovnik Džulijan.

– Da, gospodine, izvolite ući.

S leve strane, u holu, otvorila je pred nama jedna vrata. Verovatno je to bio salon, koji leti ne upotrebljavaju mnogo. Na zidu slika jedne upadljivo ružne crne žene. Da li je to misis Beker? – pomislila sam. Šarene presvlake na

nameštaju potpuno su nove i sjajne. Na kaminu slika dva dečaka, okruglog lica, nasmejanog pogleda. Pored prozora u jednom uglu ogroman radio aparat.

Favel je gledao sliku na zidu. Pukovnik Džulijan je stao ispred kamina. Maksim i ja gledali smo kroz prozor. Ispod jednog drveta videla sam stolicu za odmaranje i glavu jedne žene. Mora biti da je i tenisko igralište negde ovde. Čujem dečake kako se dovikuju. Na stazi se češe jedan stari škotski terijer. Čekali smo otprilike pet minuta. Izgledalo je kao da živim životom nekog drugog, i kao da sam došla u ovu kuću da skupljam priloge. Tih pet minuta nisu ličili ni na šta što sam u svom dosadašnjem životu doživela. Nisam ništa osećala, nije me bolelo ništa.

Zatim se otoriše vrata i u sobu uđe jedan čovek. Bio je osrednje visine, imao duguljasto lice, odlučnu bradu, prosedu kosu, sivu kao pesak. Imao je na sebi pantalone od flanela i tamnoplav džemper.

– Molim vas da oprostite što ste me morali čekati – reče. I on je izgledao malo iznenađen, kao i devojka malopre. – Morao sam da odem gore da operem ruke, jer sam baš igrao tenis, kad je zvono zazvonilo. Izvolite sedite.

Obratio se meni. Sela sam na najbližu stolicu i čekala.

– Doktore Beker, znamo da smo vrlo neuljudno upali kod vas – reče pukovnik Džulijan – i zato vas ponizno molim za izvinjenje. Ja sam Džulijan. Ovo je mister de Vinter i misis Vinter. Ovo je mister Favel. Verovatno ste čitali poslednjih dana u novinama ime mister de Vintera...

– O – reče doktor Beker – da, da, mislim da sam čitao, u vezi s nekom istragom ili tako nečim, zar ne? Moja žena je pročitala ceo članak.

– Po mišljenju suda desilo se samoubistvo – reče Favel i napravi korak napred – što je po mom mišljenju potpuno isključeno. Misis de Vinter mi je bila rođaka, veoma dobro sam je poznavao. Nikada ne bi bila u stanju da se ubije, a štaviše nije imala ni razloga. Voleli bismo da znamo, šta je tražila kod vas onog dana kad je umrla?

– Bilo bi bolje da pustite da mi pričamo – reče Maksim. – Doktor Beker nema pojma o čemu se radi.

Okrenuo se prema lekaru, koji je nabranog čela stajao među nama. Prvi ućtivi osmeh sledio mu se na licu.

– Rođak moje pokojne žene nije zadovoljan s presudom – reče Maksim – i došli smo ovde zato što smo u notesu moje pokojne žene našli zapisano vaše ime i telefonski broj stare ordinacije. Izgleda da je poslednjeg dana svog života, poslepodne u dva sata, bila ovde kod vas. Da li biste mogli da nam date neko obaveštenje u vezi s tim?

Doktor je pažljivo slušao Maksimove reči, ali, kad je Maksim završio, zatresao je glavom.

– Veoma mi je žao – reče – žalim, ali se bojim da je to neka zabluda. Ja bih se sećao imena de Vinter. Nikada u životu nisam imao pacijenta po imenu de Vinter.

Pukovnik Džulijan je iz novčanika izvukao onaj list, koji je iscepao iz Rebekinog notesa.

– Tu je zabeleženo – reče – Beker, dva sata. I pored toga veliki krst, što znači da je s tim završila. A evo i telefonskog broja. Muzeum 0488.

Doktor Beker pogleda onaj papir.

– To je čudnovato – reče – vrlo čudnovato. Taj telefonski broj bio je zaista moj broj.

– Možda je kod vas dolazila pod lažnim imenom? – upita pukovnik Džulijan.

– Da, to je moguće. Mada je to, naravno, neobično. Ja ne volim bolesnike koji neće da kažu svoje pravo ime. Za nas lekare to nije dobro kad pacijenti misle da mogu da postupaju prema nama na taj način.

– Zar niste vodili dnevnik bolesnika? – upita pukovnik Džulijan. – Znam da je to indiskretno pitanje, ali okolnosti su neuobičajene. Kad bismo od vas nešto saznali, to bi rasvetlilo stvar i... i... samoubistvo, koje je zatim došlo.

– Ne samoubistvo, nego ubistvo – reče Favel.

Doktor Beker je nabrao čelo i pogledao upitno u Maksima.

– Nisam imao pojma da i to može da dođe u obzir – reče mirno. – Naravno, učiniću sve što je do mene da vam pomognem. Ako se strpite nekoliko trenutaka, pregledaću svoje beleške. Sve sam beležio. Izvolite jednu cigaretu. Mislim da je još suviše rano za ‘šeri’.

Pukovnik Džulijan i Maksim zatresli su glavom. Favel je hteo nešto da kaže, ali je doktor Beker izašao iz sobe pre nego što je Favel mogao da progovori.

– Izgleda pristojan čovek – reče pukovnik Džulijan.

– Zašto nas nije ponudio viskijem sa sodom? – reče Favel. – Izgleda da to drži pod ključem. E, ja ga baš ne cenim naročito. A i ne verujem da može da nam pomogne.

Maksim ništa nije rekao. S teniskog igrališta čulo se udaranje lopte. Škotski terijer je lajao. Jedan ženski glas je vikao na njega da ćuti. Letnji raspust. Beker je igrao tenis sa svojim sinovima. Mi smo ih uznemirili. Jedan visoki zlatan sat, sa staklenim poklopcem, kucao je vrlo brzo na kaminu. Na sat je bila naslonjena jedna dopisnica sa slikom Ženevskog jezera. Bekerovi imaju prijatelje u Švajcarskoj.

Doktor Beker se vratio s jednom velikom knjigom i dosijeom. Stavio je oboje na sto.

– Tu je ceo materijal od prošle godine – reče. – Nisam ga imao u ruci otkako smo se ovde doselili. Nije prošlo još pola godine od kako sam napustio praksu.

Otvorio je knjigu i otpočeo da prelistava po njoj. Posmatrala sam njegovo lice, kao opčinjena, nisam mogla da skinem pogled s njega. Naći će. Naravno da će naći. Sada je već pitanje samo minuta, sekunda.

– Sedmi... osmi... deseti... – mrmljao je. – Ništa. Kažete dvanaestog? U dva sata? O...

Niko od nas se nije ni pomerio. Svi smo pažljivo posmatrali lekarevo lice.

– Dvanaestog u dva sata bila je kod mene neka dama po imenu misis Denvers.

– Deni! Do đavola! – počeo je Favel, ali ga je Maksim prekinuo.

– Naravno, nije rekla svoje pravo ime. To je bilo jasno od prvog trenutka. Sećate li se te posete, doktore Beker?

Doktor Beker je preturao po dosijeu. Odmah ju je pronašao kod slova D. Bacio je jedan pogled na svoj rukopis.

– Da – rekao je polako – da. Misis Denvers. Sada se već sećam.

– Visoka, vitka, crna, veoma lepa žena – reče pukovnik Džulijan mirno.

– Naravno, to se protivi lekarskim pravilima – reče, pogledavši u Maksima.
– Mi lekari postupamo s bolesnicima kao sveštenici s onima koji im se ispovedaju. Ali vaša žena je umrla, a vidim da su okolnosti vanredne. Vi biste hteli da znate, da li je vaša žena imala neki razlog da izvrši samoubistvo. Pa, da. Dama, koja se zvala Denvers, bila je težak bolesnik.

Začutao je. Prešao je pogledom preko nas.

– Sećam se tačno – reče i počeo opet da prelistava zabeleške. – Prvo je bila kod mene nedelju dana ranije. Žalila se na neke pojave i ja sam je pregledao rendgenom. Prilikom druge posete htela je da zna za rezultat. Rendgenske slike nisu ovde, ali sam zabeležio nalaz. Sećam se kako je stajala u predsoblju i pružila ruku da joj pokažem slike.

‘Hoću da znam istinu’, rekla je. ‘Meni nisu potrebne nežne reči i obmane. Možete slobodno da mi kažete istinu.’ – Začutao je i opet pogledao u svoje zabeleške.

Zašto ne nastavi već, mislila sam nestrpljivo. Zašto ne dovrši, pa da odemo? Zašto moramo da sedimo ovde, s pogledima uperenim u njega?

– Dakle, misis Denvers je želela da sazna istinu i ja sam joj rekao istinu. Ima bolesnika kojima lekar čini dobro ako im kaže istinu. I ta misis Denvers, ili misis de Vinter, bila je osoba koju ne možete da lažete. Rekao sam joj istinu i ona ju je junački podnela. Nije ni zadržala. Rekla je da to već odavno sluti. Zatim je platila honorar i otišla. Više je nisam video.

Zalupio je tvrde korice dosijea.

– Bol je još bio izdržljiv, ali se tumor već bio vrlo duboko ukorenio – nastavio je – i posle dva, tri meseca morala bi već da upotrebljava morfijum. Operacija više nije mogla da pomogne. I to sam joj rekao. U sličnim slučajevima, morfijum je jedino što još jedno kratko vreme može da pomogne.

Niko od nas nije progovorio ni reči. Mali sat na kaminu je kucao, deca su igrala tenis u bašti. Nad nama je zujao jedan avion.

– Izgledala je potpuno zdrava. Ako se dobro sećam, bila je vrlo mršava i bleđa, ali je to nažalost današnja moda. To nije imalo nikakve veze s bolešću.

Kao što rekoh, bol bi rastao iz dana u dan i za četiri ili pet meseci samo bi još morfijum mogao da je održi. Rendgen je pokazivao unutrašnje promene u materici, koje su značile da nikada ne bi mogla da ima dece. Ali to nije imalo nikakve veze s njenom bolešću.

Čula sam iz daljine glas pukovnika Džulijana. Rekao je nešto o tome kako nam je doktor Beker učinio veliku uslugu.

– Saznali smo sve što nam je bilo potrebno – rekao je. – Da li bismo mogli da dobijemo prepis te beleške?

– Kako da ne – odgovori doktor Beker – naravno.

Svi smo ustali. I ja sam ustala. Rukovala sam se s doktorom Beker. Svi smo se rukovali s njim. Zatim smo izašli za njim u hol. Na drugim vratima virila je jedna žena, kad nas je ugledala povukla se nazad. Neko je točio vodu u kadu. Voda je tekla, škotski terijer je ušao iz bašte i onjušio mi cipele.

– Kome da pošaljem izveštaj, vama ili mister de Vinteru? – upita lekar pukovnika.

– Možda nam neće biti ni potreban – odgovori pukovnik Džulijan. – Verovatno je da nam uopšte neće biti potreban. Ili pošaljite mister de Vinteru, ili ću vam pisati. Evo moje podsetnice.

– Vrlo me raduje, što sam mogao da vam pomognem – reče doktor Beker. – Ni za trenutak nisam pomislio da misis de Vinter i misis Denvers mogu da budu jedno isto lice.

– Naravno – reče pukovnik Džulijan.

– Sada se vraćate u London?

– Da, mislim.

– Onda je najbolje ako skrenete levo, kod onog sandučeta za pisma, pa zatim pored crkve nadesno. Otuda je već prav put.

– Hvala. Hvala lepo.

Izašli smo iz kuće i pošli prema automobilima. Doktor Beker je oterao terijera u kuću.

Čula sam kako su se vrata zalupila.

Jedan hromi verglaš na uglu počeo je da svira „Pikardiske ruže”.

Stali smo pored automobila. Nekoliko trenutaka niko nije pričao.

Pukovnik Džulijan sve nas je nudio cigaretama. Favelovo lice bilo je sivo kao pepeo. Bio je strašno potresen. Videla sam kako mu drhti ruka, dok drži šibice. Verglaš je prestao sa sviranjem i došao do nas sa šeširom u ruci. Maksim mu je dao dva šilinga. Onda se vratio svom verglu i započeo novu pesmu. Sat na crkvi otkucao je šest sati.

Favel progovori. Govorio je razmetljivim glasom, hteo je da izgleda ravnodušan, ali mu je lice još bilo sivo kao pepeo. Nije gledao nikoga od nas, već samo svoju cigaretu koju je vrteo tamo-amo među prstima.

– Ovaj... – rekao je – rak... da li je rak zarazan.

Niko nije odgovorio. Pukovnik Džulijan je slegao ramenima.

– Nikada ništa nisam znao o tome – reče uznemireno Favel. – Krila je od svih nas, čak i od Deni. Kakva strahota! Nikada to ne bih verovao za Rebeku! Da li vam se pije jedan viski? – obrati se pukovniku. – Mene je ta stvar strašno potresla. Rak... Strašno!

Naslonio se na svoja kala i prekrrio rukama oči.

– Recite već jednom tom verglašu da ide odavde – rekao mi je – ne mogu više da podnesem to proketo tandrkanje.

– Zar ne bi bilo jednostavnije kad bismo mi otišli? – reče Maksim. – Možete li da vozite? Ili hoćete da pukovnik vozi umesto vas?

– Samo trenutak – promrmlja Favel – biće mi odmah bolje. Ti to ne razumeš. Ta stvar me je strašno potresla.

– Urazumite se, čoveče – reče pukovnik – ako hoćete da pijete, vratite se i potražite nešto od Bekera. On je lekar, zna šta se u toj prilici radi, ali ne pravite cirkus ovde na ulici.

– O, samo se pravite važni, razmećite se samo! – odgovori Favel stojeći pravo i gledajući pukovnika Džulijana i Maksima. – Naravno, vi ste se sad izvukli. Maksim se spasao. Nađeno je objašnjenje za samoubistvo. Beker će to besplatno i bez takse poslati i u pismu, ako budete tražili. Gospodin pukovnik će ručati dva puta nedeljno u Menderleju i biće ponosan zbog svog dela. Maks će ga sigurno zamoliti da bude kum njegovom prvom detetu.

– Zar ne bi bilo dobro da već pođemo – reče pukovnik Maksimu. – Za ostalo možemo i usput da se dogovorimo.

Maksim otvori vrata od automobila i pukovnik Džulijan uđe. Ja sam se vratila na svoje mesto pored Maksima. Favel je još stajao naslonjen na auto i nije se pomerao.

– Ja bih vam preporučio da idete pravo kući i legnete u krevet – reče pukovnik – i vozite polako, jer ćete inače dospeti u zatvor zbog sudara.

Opominjem vas da, kao okružni sudija, imam malo uticaja. Dakle, pazite, ako biste slučajno opet dospeli u Kerit. Ucenjivanje baš nije mnogo siguran hleb, mister Favel, i, verovali ili ne, mi znamo kako se s ucenjivačima postupa.

Favel je posmatrao Maksima. Sad mu lice više nije bilo tako blede, a na usnama mu se opet pojavio onaj njegov stari neprijatni osmeh.

– Da, Maks, imao si sreće – rekao je polako – naravno, sad misliš da si pobedio. Ali ruka pravde još može da te dostigne. Mogu i ja, makar i na drugi način...

Maksim je dao gas.

– Želite li da kažete još nešto? Ako želite, onda je bolje da to što pre kažete.

– Ne – odgovori – neću da vas zadržavam. Što se mene tiče, možete da idete.

Vratio se na trotoar, neprestano se smešeci. Kad sam se okrenula na uglu, on je još stajao tamo, mahao je i smeja se.

Jedno vreme, smo sve troje ćutali, a zatim je pukovnik Džulijan progovorio.

– Ništa vam ne može – reče – samo se pravi važan. Ti ljudi su svi jednaki. Verujte, sad ne može više da vam naškodi. Ma šta da pronađe, Bekerova izjava je odlučujuća.

Maksim nije odgovorio. Posmatrala sam krišom njegovo lice, ali nisam mogla s njega ništa da pročitam.

– Ja sam od početka osećao da će Beker razjasniti tajnu – nastavi pukovnik Džulijan. – Bilo je sumnjivo od prvog trenutka što misis de Vinter nije nikome govorila o toj poseti lekaru, čak ni misis Denvers. Dakle, misis de Vinter je znala od čega pati. Zato je i išla kod lekara. Strašno! Nije ni čudo što jedna lepa, mlada žena posle svega toga više i ne želi da živi...

Izbili smo na drum. Telegrafski stubovi, autobusi, otvorena sportska kola, male vile s novim baštama, zaostajali su za nama. Nikada neću zaboraviti to putovanje.

– Vi ništa niste slutili, mister de Vinter – upita pukovnik Džulijan.

– Ne! – odgovori Maksim – ništa nisam slutio.

– Ima ljudi koji se smrtno plaše te bolesti – reče pukovnik. – Naročito žene. Izgleda da je i vaša žena bila od tih. Sve je radije podnosila nego bol. Od toga se bar spasla.

– Da – rekao je Maksim.

– Ne znam da li bi bilo bolje da ispričam u Keritu i okolini da smo od jednog londonskog lekara saznali za razlog samoubistva? Tako bismo bar preduhitрили spletke. Ljudi su tako čudni. Kad bi saznali pravi razlog, to bi bilo mnogo bolje za vas.

– Da – reče Maksim – razumem.

– Vrlo je zanimljivo – govorio je dalje pukovnik Džulijan – kakve se sve priče šire po unutrašnjosti. Nikada se ne zna odakle potiču, ali uvek postoji neka spletko. To ne znači da se bojim za vas, ali je ipak bolje biti spreman. Ljudi izmišljaju strašne stvari, ako im se pruži čak i malo mogućnosti.

– Da – reče Maksim.

– Vi i Krouli u Menderleju možete da učutkate te priče, a ja ću sa svoje strane u Keritu učiniti to isto. Reći ću i ćerci, ona poznaje svu omladinu u okolini, a često je baš omladina ta koja najviše širi spletke. Nadam se da novine više neće smetati. To je u svakom slučaju velika sreća. Videćete da će se za dva-tri dana cela ta stvar zaboraviti.

– Da – reče Maksim.

Već smo bili u severnim predgrađima Londona. Opet smo prošli kroz Finčlej i Hampsted.

– Pola sedam – reče pukovnik. – Jedna moja sestra stanuje tu u Sent Džons Vudu. Mislim da svratim malo kod nje na večeru, pa ću se onda vratiti poslednjim večernjim vozom. Koliko znam, moja sestra ostaje još nedelju dana u Londonu. Siguran sam da bi i vas rado primila.

Maksim je oklevao na trenutak i pogledao u mene.

– Vrlo ste ljubazni – reče – ali mislim da je bolje ako večeras ostanemo sami. Treba još i Frenku da telefoniram a imam i druge obaveze da pozavršavam. Večeraćemo negde usput, u nekom hotelu, a noć ćemo provesti u nekoj krčmi pored puta.

– Da – odgovori pukovnik – imate pravo. Pa onda, budite ljubazni da me ostavite pred kućom moje sestre. Ide se tu nalevo iz Avenju-Rouda.

Kad smo stigli, Maksim reče pukovniku:

– Nemoguće je zahvaliti vam za ono, što ste za nas učinili. Ali, mislim da i bez reči znate šta osećam.

– Dragi moj prijatelju – reče pukovnik – srećan sam što sam mogao nešto da učinim za vas. Naravno, da smo znali ono što je Beker znao, mogli smo sve to sebi da uštedimo. Ali, za sada to više nije važno. Zaboravite sve to kao neku neprijatnu i nesrećnu epizodu. Siguran sam da se Favel više neće usuditi da vam pravi neprijatnosti. Ako ipak pokuša, odmah mi se obratite. Ja ću ga već umiriti.

Izašao je iz kola, prebacio kaput preko ruke i potražio svoju mapu.

– Da sam na vašem mestu – reče ne gledajući u nas – ja bih otputovao na izvesno vreme. Negde u inostranstvo.

Ništa nismo odgovorili.

Pukovnik je nešto čeprkao oko svoje mape.

– Švajcarska je vrlo lepa u ovo vreme – reče. – Bili smo jednom s mojom malom u Švajcarskoj i mnogo smo uživali. Može da se svuda šeta – Oklevao je, kašljucao. – Možda će se pojaviti neke male neprijatnosti – reče – ne baš od Favela; možda će sad neko drugi da dosađuje. Ne zna se šta je sve Tab brbljao. Naravno da je to glupost, ali poznajete staru izreku. Daleko od očiju, daleko od

srca. Ako onaj o kome se govori nije ovde, spletko zamire. Šta ćete, svet je takav.

Stajao je još nekoliko minuta, skupljao svoje stvari.

– Mislim da mi je sve ovde. Mapa, naočare, kaput, štap. Sve je ovde. Pa onda, zbogom. Nemojte se suviše zamarati. Bio je to težak dan.

Ušao je na kapiju i popeo se uza stepenice. Videla sam kako je jedna žena pritrčala prozoru i kako mu veselo maše.

Skrenuli smo iza ugla. Naslonila sam se na sedište i zatvorila oči.

Sad, pošto smo opet ostali sami i napetost je popustila osećala sam skoro nepodnošljivo olakšanje. Kao kad se najzad rasprsnu neki gnojavi čir. Maksim nije ništa pričao. Osećala sam da traži moju ruku. Probijali smo se kroz saobraćaj, ali ja ništa nisam videla. Čula sam tutnjavu autobusa, trube automobila, neprestanu londonsku buku, ali se nisam obazirala na sve to. Nama se više ništa ne može dogoditi. Sada smo već prebrodili krizu.

Kad je Maksim zaustavio kola, otvorila sam oči i ispravila se. Stajali smo ispred neke male gostionice u Sohou. Gledala sam oko sebe zbunjeno i tupo.

– Umorna si – reče Maksim. – Biće ti bolje kad budeš nešto pojela. I meni isto tako. Sad ćemo ući ovde i poručićemo večeru, a ja ću da telefoniram Frenku.

Izašli smo iz automobila. U gostionici nije bilo nikoga osim vlasnika i jednog kelnera. Unutra je bilo hladno i mračno. Pošli smo ka jednom stolu upravo u uglu. Maksim je poručio večeru.

– Favel je imao pravo – reče Maksim – kad je hteo da pije. I ja sam žedan. Popićeš i ti jednu čašicu ‘brendija’.

Debeli vlasnik bio je veseo. Izneo je dugačke tanke kifle, uvijene u providan papir. Bile su tvrde, žilave, ali sam ipak halapljivo počela da ih jedem. Brendi i soba prijali su mi, grejali me i neobično me okrepljavali.

– Posle večere voziću polako, zaista polako – reče Maksim. – Biće hladno noćas. Naći ćemo negde neki mali hotel, gde bismo mogli da prenoćimo. Zatim ćemo ujutro nastaviti put za Menderlej.

– Da – rekoh.

– Da nisi možda želela da večeraš kod Džulijanove sestre i da se vratimo kući poslednjim vozom?

– Nisam.

Maksim popi svoj „brendi”. Oči su mu bile velike i oko njih su se videli tamni podočnjaci. Na bledom licu oči su mu izgledale sasvim crne.

– Šta misliš – upita – koliko je Džulijan pogodio istinu?

Pogledala sam preko ivice svoje čaše u Maksima. Ništa nisam rekla.

– Znao je sve – reče Maksim polako – naravno, sve je znao.

– Iako je sve znao – odgovorih – on nikada neće reći ni reči. Nikad, nikad.

– Ne – reče Maksim. – Nikad.

Poručio je još jedno piće. Sedeli smo mirno, spokojno, u jednom uglu restorana.

– Mislim – reče Maksim – da me je Rebeka namerno lagala. Htela je da je ubijem. Ona je sve predvidela. Zato se i smejala. Zato se smejala i kad je umirala.

Ništa nisam rekla. Pila sam i dalje malim gutljajima svoj „brendi” sa sodom.

Svemu je kraj. Sve se sredilo. Maksim više nema nikakvog razloga da bude bled i uznemiren.

– Bila je to njena poslednja igra – reče Maksim. – Najuspešija od svih. Nisam siguran da na kraju nije ipak ona pobedila.

– Kako to misliš? Kako je mogla ona da pobedi?

– Ne znam – odgovori – ne znam.

Ispraznio je i po drugi put svoju čašu. Onda je ustao.

– Sad ću da pozovem Frenka – reče.

Sedela sam u uglu. Kelner je doneo jelo. Jastog. Bio je vreo i ukusan. Popila sam još jednu čašu „brendija” sa sodom. Bilo je prijatno i udobno sedeti u tom mirnom kutku. Nasmešila sam se kelneru. Ni sama ne znam zašto, zatražila sam hleb na francuskom.

Restoran je bio miran i prijatan. Maksim i ja, nas dvoje zajedno. Sve se sredilo. Rebeka više ne može da nam naškodi. Odigrala je svoju poslednju igru, kao što reče Maksim.

Posle deset minuta Maksim se vratio.

– Dakle – upitah, a glas kao da mi je izdaleka dolazio. – Šta je rekao Frenk?

– Bio je u kancelariji, čekao je moj poziv još od četiri sata. Ispričao sam mu šta se dogodilo. Mnogo se radovao, osećao sam kako mu je laknulo.

– Da – rekoh.

– Ali je rekao još i nešto neobično – reče Maksim, polako, nabranog čela. – Misis Denvers je nestala. Nikome ništa nije rekla, ali se celog dana pakovala, kupila je sve svoje stvari, a zatim je poslepodne u četiri sata došao neko sa stanice po njene stvari. Frit je telefonirao Frenku, a Frenk mu je rekao da pošalje misis Denvers kod njega u kancelariju. Čekao ju je, ali ona nije došla. Frenk kaže da je, otprilike deset minuta pre nego što sam ga ja pozvao, telefonirao Frit i javio da su tražili misis Denvers međugradskim telefonom. On je vezu prebacio na njenu sobu i misis Denvers je još bila tamo. To je moglo da bude otprilike deset minuta posle šest sati. U petnaest do sedam Frit je pokucao na njena vrata i, pošto nije dobio odgovor, ušao je unutra. Soba je bila prazna. I spavaća soba isto tako. Tražili su je svuda, ali je nisu našli. Oni misle da je otišla. Izgleda da je prošla kroz šumu na donju kapiju, pošto je niko nije video.

– I ti se ne raduješ tome? – upitah. – Ja mislim da smo se oslobodili mnogih neprijatnosti. Ionako bismo morali da je otpustimo. Sigurno je i ona to znala.

Noćas je na licu imala neki čudan izraz. Kad sam ulazila u kola, još sam mislila na to.

– Meni se ta stvar ne sviđa – reče Maksim – nikako mi se ne sviđa.

– Uostalom, ništa nam ne može – pokušavala sam da umirim Maksima – a ako je otišla, utoliko i bolje. Naravno, to ju je Favel tražio međugradskom vezom. Sigurno joj je sve ispričao o Bekeru. Verovatno joj je rekao i ono što je pukovnik Džulijan rekao. Džulijan je kazao da mu javimo ako opet bude pokušavao da nas ucenjuje. Ali, ja ne verujem da bi se još jedanput usudio da pokuša. To je suviše opasno.

– Ja ne mislim na ucenjivanje.

– Pa šta bi drugo mogli da rade? Treba da uradimo ono što je pukovnik Džulijan rekao. Treba da zaboravimo celu tu stvar. Ne smemo više da mislimo na to. Svemu je kraj, dragi. Hvala Bogu, to smo prebrodili. Treba klečeći da zahvalimo Bogu što smo sad ovde.

Maksim nije odgovorio. Zagledao se ispred sebe.

– Ohladiće ti se jastog – rekoh – jedi, dragi, videćeš da će ti prijati. Umoran si.

Govorila sam mu isto što je on malopre govorio meni. Osećala sam se već jačom i hrabrijom. Sad sam se ja brinula za njega. Maksim je bio umoran i bled. Ja sam već savladala umor i slabost, ali sad je on bio potišten. To je samo zato što je gladan i umoran, tešila sam sebe. Ne treba se nervirati. Misis Denvers je otišla. Hvala bogu. Sve je išlo tako lako, tako lako.

– Pojedi svog jastoga – rekoh.

Ubuduće sve će biti drugačije. Neću više biti nervozna i bojažljiva prema posluži. Sad, pošto je misis Denvers napustila kuću naučiću polako i ja da je vodim. Sići ću i u kuhinju do kuvara. Posluga će me voleti i poštovati. Uskoro će izgledati kao da misis Denvers nikada nije ni bila u kući. Naučiću i poslove oko imanja. Zamoliću Frenka da mi sve objasni. Bila sam sigurna da me Frenk voli. I ja volim njega. Naučiću sve to, naučiću da upravljam imanjem, da gajim živinu, da proizvodim povrće. I sama ću raditi u bašti, a možda ću vremenom promeniti nešto u bašti. Eto, na primer ona četvrtasta čistina pod prozorom žute sobe, gde stoji ona statua satira. Ne volim ga. Satira ćemo pokloniti nekome. Malo-pomalo, moći ću mnogo štošta da promenim. Ne marim i ako budemo imali goste koji će prespavati kod nas. Biće zanimljivo videti njihove sobe, spremište im cveće i knjige, naručivati ručak. Imaćemo dece, sasvim je sigurno da ćemo imati dece.

– Jesi li gotova? – upita odjednom Maksim. – Ja ne mogu više. Samo ću još da popijem kafu. Jednu kafu, vrlo jaku – obratio se kelneru – i račun.

Nisam razumela, zašto sad odjednom želi da ode. Bilo je prijatno u tom malom restoranu. Nismo imali nikakvog važnog posla. Rado bih još dugo sedela ovde, s glavom naslonjenom na divan, sanjareći o budućnosti.

Maksim je pošao napred, a ja za njim. Suplela sam se o tepih, zevnula. Bila sam sanjiva.

– Znaš šta? – reče Maksim, kad smo izašli napolje. – Uviću te dobro u pled i moći ćeš da spavaš u kolima. Imam i jastuk, a ako ti bude hladno možeš da se ogrneš i mojim kaputom.

– Pa rekao si da ćemo negde prenoćiti – rekoh začuđeno – u nekom hotelu usput.

– Da – reče Maksim – malopre sam i ja tako mislio, ali sad osećam da treba da idem kući. Misliš li da nećeš moći da spavaš u kolima?

– Hoću – rekoh neodlučno – mislim da ću moći.

– Ako sad odmah pođemo, sad je petnaest do osam, do pola tri možemo da budemo kod kuće – reče. – Sad više neće biti tako mnogo saobraćaja na putu.

– Ali bićeš tako umoran – rekoh – tako strašno umoran.

– Ne – reče – neću biti umoran. Hoću da idem kući. Nešto se dešava kod kuće. Osećam to. Hoću da idem kući.

Lice mu je bilo uznemireno. Otvorio je vrata, pomogao mi da uđem, zatim namestio jastuk i čebad na zadnjem sedištu.

– Šta bi moglo da se desi? – upitah – ne razumem zašto si uznemiren, kad se sve tako lepo završilo. Ne mogu to da shvatim.

Nije odgovorio. Ja sam se šćućurila na sedištu. Maksim me je brižljivo pokrio. Udobno sam se smestila. Mnogo udobnije nego što sam mislila. Maksim mi je namestio i jastuk pod glavu.

– Je li ti dobro tako? – upita Maksim – i ne ljutiš se?

– Ne, ne – rekoh smešeći se – dobro mi je. Spavaću. Ne treba nigde da stajemo. Zaista je bolje ako odemo pravo kući. Stići ćemo još pre zore kući u Menderlej.

Maksim je seo za volan i kola su krenula.

Zažmurila sam. Osećala sam federe pod sobom. Ritmičan pokret kola me je uspavao. Čim sam zažmurila, došlo mi je stotinu i stotinu slika pred oči, pretvorile su se u besmislene šare. Peruška na šeširu misis Van Hoper, tvrde, prave stolice u Frenkovoju trpezariji, onaj široki prozor u zapadnom krilu Menderleja, nasmejana dama u plavom na maskenbalu, jedna seljanka na putu kod Monte Karla... S vremena na vreme videla sam Džaspera kako juri za leptirima po travi, i ponekad škotskog terijera doktora Bekera, kako se češe pored one stolice za odmaranje. Zatim poštara, koji nam je danas poslepodne pokazao kuću doktora Bekera. Zatim Klarisinu majku, kako briše jednu stolicu da ja sednem na nju. Zatim mi se Ben nasmešio, pružajući mi puževe na otvorenom dlanu. Zatim me je biskupova žena pozvala da ostanemo kod nje na čaju. Osećala sam prijatan dodir hladnog čaršava na mom krevetu, škripu šljunka pod mojim nogama. Osećala sam u nosu miris sagorelog drveta, vlažne mahovine i opalih uvelih listića azaleja. Zaspala sam čudnovatim, ispresecanim snom, vraćajući se ponekad u stvarnost i videla Maksima za volanom. Sumrak se pretvorio u mračno veče. Pored nas projurili bi automobilske farovi. Sela,

prozori s navučenim zavesama, treperenje sveća iza prozora. Zatim sam se okrenula na drugu stranu i nastavila da spavam.

Videla sam menderlejske stepenice i misis Denvers kako stoji na vrhu stepeništa, u svojoj crnoj haljini, čekajući da joj priđem. Kad sam se popela, povukla se pod svod i nestala. Tražila sam je i nigde je nisam našla. Zatim me je njeno lice pogledalo kroz poluotvorena vrata, ja sam je pozvala, ali je opet nestala.

– Koliko je sati? – pitala sam – koliko je sati?

Maksim se okrenuo, lice mu je u mraku automobila bilo još Međe.

– Pola dvanaest – odgovori – već smo prešli pola puta. Pokušaj opet da zaspiš.

– Žedna sam – rekoh.

Zaustavili smo se u prvom gradu. Čovek iz garaže rekao je da mu žena još nije legla i da će nam skuvati šolju čaja. Izašli smo iz kola i stajali u garaži. Išla sam gore-dole, lupkajući nogama, jer su mi ruke i noge utrnule. Maksim je zapalio cigaretu. Bilo je hladno.

Kroz otvorena vrata garaže duvao je oštar vetar i tresao trošni krov. Naježila sam se i zakopčala kaput.

– Da, danas je hladno – reče čovek, dok je pumpao benzin. – Izgleda da se danas poslepodne promenilo vreme. To je bio poslednji talas vrućine ove godine. Uskoro će se ložiti.

– U Londonu je bilo veoma toplo – rekoh.

– Stvarno? Ovde vreme uvek prelazi iz krajnosti u krajnost. Uvek prvo kod nas počne loše vreme. I na obali će jako duvati noćas.

Njegova žena je donela čaj. Bio je gorak, mirisao na travu, ali je bio vruć. Pila sam ga pohlepno, zahvalno. Maksim je opet pogledao u svoj sat.

– Treba da krenemo – rekao je – deset do dvanaest.

Nerado sam izašla iz garaže. Hladan vetar duvao mi je u lice. Na nebu je pala jedna zvezda. Bilo je i oblaka.

– Da – reče čovek iz garaže – za ovu godinu je gotovo s letom.

Vratili smo se u kola. Opet sam se smestila pod ćebe. Auto je jurio dalje. Zažmurila sam. Sad sam videla verglaša s drvenom nogom. A u glavi mi je zujala melodija „Pikardijskih ruža” u skladu sa truckanjem automobila.

Frit i Robert unese čaj u biblioteku. Žena kod ulaza klimnu glavom i zovnu svoje dete u kuću. Videla sam modele lađa u kući na obali i debeli sloj prašine. Videla sam paučinu na malenim jedrima. Čula sam kucanje kišnih kapljica po krovu i šum mora. Volela bih da siđem u Srećnu Dolinu, ali nje nigde nema. Samo drveće i slabašni izdanci. Buljine huću. Mesečina sija po prozorima Menderleja. I žičane pregrade u bašti, visoke deset, dvadeset stopa.

– Maksime! – uzviknula sam – Maksime!

– Tu sam. Šta je?

- Sanjala sam nešto loše.
- Šta si sanjala?
- Ne znam. Ne znam šta sam sanjala.

Zatim opet potonuh u nemirne slike sna. Pišem pisma u žutoj sobi. Šaljem pozivnice. Pišem ih sve sama, debelim crnim perom. Ali, kad hoću da pogledam šta sam napisala, vidim da to nije moj okrugli rukopis, već duga, tanka, nagnuta, oštra slova... Odgurnem od sebe papir i stavim preko nje upijač, da je ne vidim. Ustajem i prilazim ogledalu. Otuda me gleda jedno lice, lepo, uokvireno crnom kosom. Oči se smeše, usta se otvaraju! Gleda me lice iz ogledala, smeši mi se... I onda vidim da ona sedi u svojoj sobi na jednoj stolici pred ogledalom, a Maksim četka njenu kosu. Drži u ruci njenu kosu, i četka je i savija oko prstiju, kao neki debeli crni gajtan. Liči na neku zmiju, a Maksim se smeši, uzima je obema rukama i stavlja joj je oko vrata.

– Ne! – vrisnuh. – Ne, ne! Treba da otputujemo u Švajcarsku. Pukovnik Džulijan je rekao da otputujemo u Švajcarsku.

Osećala sam Maksimovu ruku na svom licu.

– Šta je? – pitao je – šta je?

Uspravih se i pomerih kosu s lica.

– Uzalud, ne mogu da spavam.

– Pa spavala si – reče Maksim – spavala si dva sata. Već je dva i petnaest. Imamo još samo četiri kilometra od Leniona.

Bilo je još hladnije nego malopre. Naježila sam se u pomračini automobila.

– Sešću pored tebe – rekoh. — U tri ćemo već biti kod kuće.

Prešla sam napred i sela pored njega. Gledala sam ukočeno ispred sebe kroz staklo. Stavila sam ruke na Maksimovo koleno. Zubi su mi cvokotali.

– Da li ti je hladno? – upita.

– Da – odgovorih.

Brežuljci su se dizali pred nama, spuštali se, zatim se opet dizali. Bilo je vrlo mračno. I zvezde su nestale s neba.

– Šta si rekao, koliko je sati? – upitah.

– Dva i dvadeset.

– Čudnovato – rekoh – meni se čini kao da već sviće iza onih brežuljaka. Ali to je nemoguće, zar ne, još je suviše rano?

– Gledaš u pogrešnom pravcu – reče Maksim – to je zapad.

– Znam – rekoh – ali to je čudno, zar ne?

Maksim nije odgovorio, a ja sam i dalje posmatrala nebo. Kao da je postalo svetlije dok sam ga gledala. Ličilo je na prve crvene tragove sunčevog izlaska.

– Reci mi, polarna svetlost se vidi zimi? – upitah – a ne leti?

– To nije polarna svetlost – reče Maksim. – To je Menderlej.

Pogledala sam ga naglo i videla mu lice. Videla sam njegove oči.

– Maksime – rekoh – Maksime, šta je?

Vozio je brže, sve brže. Popeli smo se i na poslednje brdo, Lenion je ležao u dolini pred nama. Levo od nas vijugala je prema Keritu srebrna traka reke, a pred nama menderlejski put. Nije bilo mesečine. Nad našim glavama nebo je bilo crno, kao mastilo. Ali nad horizontom nije bilo uopšte crno. Bilo je purpurnocrveno, kao da su ga krvlju prelili. A slani morski vetar bacao nam je pepeo u lice.

avada kedavra & kokica

Beleška o piscu

Dafne di Morije (1907-1989), engleska spisateljica, rođena je u Londonu u umetničkoj porodici (otac joj je bio glumac i upravnik pozorišta, a pradedu karikaturista). Školovala se u rodnom gradu i u Parizu. Još od najranijeg detinjstva pokazivala je ljubav prema književnosti, a prvu knjigu objavila je 1931. Napisala je brojne romane i kratke priče, biografije i drame, a proslavila se upravo ovim romanom.

Remek-delo Dafni di Morije, roman koji ju je proslavio, jednostavna je priča o ljubavi i mržnji, ljubomori i prevari. Čitaoci i kritičari *Rebeka* često porede sa „Džejn Ejr” Šarlot Bronte. Pre nego što je Alfred Hičkok po ovom romanu snimio film, Orson Vels napravio je njegovu radio dramatizaciju. *Rebeka* je i danas najčitanije delo proslavljene spisateljice Dafne di Morije.